C. CORNELII TACITI
OPERA

EX RECENSIONE

GEORG. CHRIST. CROLLII

EDITIO SECUNDA

AUCTIOR ET EMENDATIOR

CURANTE

FRID. CHRIST. EXTER

V. E. III. - Biblioteca Nazionale NAPOLI

BIPONTI
EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS
CIƆIƆCCXCII

Digitized by Google

Novae Taciti editionis, curis ſecundis emendatioris, ſpem fecerat coniunctiſſimus olim mihi Georg. Chriſt. Crollius; *vir, uti de omni hiſtoriarum ſtudio, ita & de principe hiſtorico Romano in primis optime meritus. Neque tamen praeſtare, quod exſpectari a ſe iuſſerat, potuit vir incomparabilis, improviſo fato expleta ante hos annos mortalitate. Ego, exemplari uſus, cuius orae manu ſua paſſim adſcripſerat, hanc curavi editionem. Et textum quidem ubi viderem emendatum voluiſſe, mutavi; adhibito tamen etiam meo ipſius qualicunque iudicio: (ſpectant autem praecipuae emendationes ad libros Annalium ſex priores:) notas editionis prioris partim intactas reliqui, partim ad novae conſilium direxi; alias ex amici mente meave emendavi & auxi: novas denique ipſe ſubinde adieci. An lucri quid ſe-*

cerit Tacitus hac opera, aliis exiſtimandum relinquo. Ego certe enumerandis ſingulis lectorem non morabor.

Scrib. Biponti, Kal. Iul. cIↄIↄCCXCII.

FRID. CHRIST. EXTER.

Digitized by Google

C. CORNELII TACITI

O P E R A

GEORG. CHRISTIANI CROLLII

PRAEFATIO.

§. 1. C. Cornelium Tacitum, quem abhinc octo menſibus promiſerant ſe edituros Collegae mihi in munere Profeſſorio, alter familiaris, alter & gener, *Frid. Chriſt. Exter* & *Io. Valent. Embſer*, ſuo & ſociorum nomine, tandem bene multas variaſque difficultates, quibus & talia conſilia, & boni viri prae aliis circumveniuntur, eluctati, probe curatum formaque indutum elegantiore prodire iubent; neque tamen non minoris conſtantem omnibus, qui doctis & bonis viris fidunt magis, quam rudibus bonarum artium hominibus. Fuere certe, ex quo ſuum de edendis pulchre minuſque pretioſe auctoribus, quos vocant claſſicos, Romanis, iuvandiſque ſic melius humanitatis ſtudiis, quam quaeſtu illo ex ſcriptorum recentium, & patriorum & exterorum, libris recudendis hodie fere ſolemni, publicarunt conſilium, qui ſtatim aemulatione inhoneſta incenſi, rationes Bipontinorum everti vellent. Neque tamen circulatores iſti, qui primi promiſſi immemores, etiam ſuccedaneum auctorem honeſtius neglexiſſent, quam vendunt, artibus ſuis, hoc eſt, malis eo valuere, ut Tacitum noſtrum reprimerent. Tacenda ſunt nomina hominum, qui in obſcuritate ſua impudentibus auſis & in noſtrates, & in ſummum quendam virum, quod illis faveret, propellenda inanem operam ponunt, ne ſibi nomen additum credant. Tacemus & alia, quae curas noſtris auxere, & cavere prudentius fuit.

§. 2. Initium autem noſtrates a graviſſimi auctoris editione duxere faciendum, tum ut oſtenderent, qua ratione ſuſceptum de edendis ſcriptoribus negotium inſiſtere viſum ſit, tum ut ſtatim Tacito, ſive potius humanitatis ſtudio.

ſis, quibus non datum eſt, maioris pretii editiones coëmere, aut maioris molis libros tractare & ſecum ferre, conſuleretur. Rarius profecto & ob has & ob alias cauſas legitur Tacitus, eoque minus foecundantur ingenia. Atque is auctor, quem alii de ipſo bene promeriti, ut *Puteolanus*, *Muretus*, *Lipſius*, *Pichena*, *Ryckius*, ceteri, inter quos noviſſime *Broterius*, impenſius laudant, alii iniquius reprehendendo, metuo, ne quam ſibi fraudem fecerint, ſuo eſt in genere hiſtoricorum facile princeps. *Franc. Puteolanus* quidem, unus ex primis editoribus, quo nemo, etiam *Broterio* 1 exiſtimante, melius novit, veriusque expreſſit Tacitum, iudicium de eo tulit, quod & nos prae cunctis ceterorum ob prudentiam & feliciter dicta magni facimus. Tulit enim illa aetas multa meliora, e quibus certamina nobis maneant.

§. 3. Sic Puteolanus: *Omnem hiſtoriae legem abſolvit* (Tacitus) — *nihil falſi dicere, nihil veri omittere auſus. In ſcribendo enim ne ſuſpectus quidem unquam fuit aut gratiae, aut ſimultati aliquid tribuiſſe. Rerum rationem, qua ordo temporum, regionum deſcriptio exigitur, nemo hiſtoricorum diligentius obſervavit. Iam conſilia, acta, eventus, ut, Dii boni, expendit! & de conſiliis quid probet, quid non. In rebus geſtis non ſolum quid actum, ſed quale. De eventu vero omnes cauſas explicat, caſus ſapientiae, temeritatis; hominum porro non ſolum res geſtas, ſed quae fama, quod nomen, quae natura, quae vita. Quo artificio omnes mea ſententia facile vicit, ita creber rerum frequentia, ut verborum prope numerum ſententiarum numero ſequatur; ita dein verbis aptus & preſſus, ut neſcias, utrum res oratione, an verba ſententiis illuſtrentur. In concionibus (audeo enim promere quod ſentio) Livio quoque anteferendus, magis tamen argutam Salluſtii denſitatem, quam huius amplitudinem imitatus. Hunc primo legens, laudabis eloquentiam; cum iterum in manus ſumſeris, mirum acumen deprehendes, & miraberis; ubi contubernalem reddideris, ſaepe artificioſa docebit varietate, immenſaque iucunditate delectabit.*

1 In praef. Taciti ſui Vol. I, p. XVII.

§. 4. Quis familiarior *Tacito*, ex eoque rerum aeque & verborum prudentior, non aſſentiatur *Puteolano?* Quanto aequius, quam multi, & hodie, aliorum auctorum aſſeclae, *Iſ. Caſaubonus*, quo non eſt doctior quiſquam, in dedicatione *Polybii*, ad Henricum IV Gallorum regem ſcripta [1], facta cum auctore ſuo contentione principum hiſtoricorum, & Graecorum & Romanorum, maxime *Salluſtii*, *Livii*, *Taciti*, de hoc exiſtimavit! *Unus*, inquit ille, *adhuc reſtat Romanorum Cornelius Tacitus, quem in hac contentione piaculum ſit omiſiſſe. Hic magni & acerrimi vir ingenii, novae cuiuſdam, gravis, conciſae & ſententioſae eloquentiae genere eximie praeditus, ſi a fortuna non eſſet deſtitutus, quae dignam ei tanta facultate materiam negavit, quemvis e principibus ſive Romanorum, ſive etiam Graecorum hiſtoricorum videtur potuiſſe provocare.* Pergit idem pluribus in explicando diſcrimine, quod eſt inter Tacitum & ceteros hiſtoriarum ſcriptores; atque ſi quid hi praeſtare videntur, non auctori tribuit, ſed rebus Romanis deterioribus, quarum ille auctor & teſtis nil veri non auſus, laudator eſſe non potuit.

§. 5. In quo quidem ipſe *Cornelius* ſe inferiorem putans (quanto autem materia inferior, tanto ſuperior vi ingenii ad aequandam certe aliorum laudem exſtitiſſe cenſendus eſt) praevenit veriora quaeque de ſe ſuiſque libris iudicia. *Sed nemo*, ait ipſe [2], *Annales noſtros cum ſcriptura eorum contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuerunt. — Nobis in arto & inglorius labor. Immota quippe aut modice laceſſita pax, maeſtae Urbis res, & Princeps proferendi imperii incurioſus erat. Non tamen ſine uſu fuerit, introſpicere illa primo adſpectu levia, ex quîs magnarum ſaepe rerum motus oriuntur. — Sic converſo ſtatu, neque alia re Romana, quam ſi unus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentia, honeſta ab deterioribus, utilia ab noxiis diſcernunt; plures aliorum exemplis docentur. ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis afferunt. nam ſitus gentium, varietates proeliorum, clari ducum exitus, retinent ac redintegrant legentium*

1 p. 55 ſqq. ed. I. Gron. 1670. 2 L. IV Annal. 32 ſq.

animum: nos ſaeva iuſſa, continuas accuſationes, fallaces amicitias, perniciem innocentium, & eaſdem exitu cauſas coniungimus, obvia rerum ſimilitudine & ſatietate. Hactenus auctor ipſe Annalium.

§. 6. Atque is tamen temporum, virtuti infeſtorum, triſtitiam, & locorum varietate, & rerum inter ea cum virtute geſtarum, virorumque excellentium, ut Germanici, Arminii, Veſpaſiani, Titi, cet. laudibus, denique ſua ſingulari prudentia 1, ſuique penicilli magis, quam calami, & colorum propriorum uſu, ita egregie compenſavit, ut legentium, magiſque relegentium, animos etiam in rebus iniucundis retineat, in melioribus & honeſtis egregie afficiat. Gaudeant alii in pedeſtribus hiſtoriis unis: ſed non invideant illis, quibus etiam grandis, &, ut ita dicam, tragicus ſcriptor inſuper placet, aut Taciti δεινότης ſancta eſſe videtur. Neque tamen non credimus, ſcriptoris ingenium rerum, quas componit, indole tandem attineri; & ut quiſque eſt optimus, (optimus autem ille fuit) dum malis cogitando ac ſcribendo conſueſcere debet, ita facillime affectus exiſtat inde iratior 2. Quale numquid acciderit Tacito, praeſertim annalibus res a Tiberio, Caio, Claudio & Nerone, peſſimis Principibus, geſtas, ſerius quam cetera, complexo, penes intelligentiores ſit iudicium. In hiſtoriis quidem, quas de rebus ab exceſſu Neronis geſtis iam ante compoſuerat, quamvis ante meliora Veſpaſiani tempora atroces eſſent, pridem eruditi alium quendam colorem, (nondum, credo, ſic aduſtum) maioremque ubertatem animadverterunt. Et ſi hodie ſupereſſent, quae ex iis deperdita ſunt, non dubito, quin cum Veſpaſiano, quamvis ſeverae vitae, quem ſolum ante Principum in melius mutatum dixit Noſter, illiuſque filio Tito, cuius ingenium quantaecunque fortunae capax, vel

1 Annal. III, 65, ipſe auctor de ſe profitetur: *quod praecipuum Annalium munus reor, ne virtutes ſileantur, utque pravis dictis factiſque ex poſteritate & infamia metus ſit.*

2 Cf. Annal. XVI, 16.

ſupra illam poſitum, animum natura mitem ac modeſtum, extulerat laudibus, redire ſcriptor ipſe videretur & mitior & laetior. Qualis tandem futurus fuiſſet, ſi quám ſuae ſenectuti materiam uberiorem ſecurioremque pro nova temporum felicitate repoſuerat, Nervae principatum & Traiani imperium 1, ſcribendo attingere per vitam licuiſſet, ii facillime intelligent, quorum unquam animus e triſtibus emerſus ad gaudia revixit.

§. 7. Proinde mirum ſit, quod virum, omnes ſuae aetatis viros, quamvis praeſtantes, ſupergreſſum prudentia & bonitate, neque tamen non iis omnibus carum, ac ſummo opere laudatum, non modo vitiorum reprehenſorem, ſed & virtutis, in quocunque ineſſet, praeconem promtiſſimum, libertatis amantem abſque contumacia, ac modeſtia ſua etiam a ſaevo Principe Domitiano tutum, quidam puſilli ingenii & animi homines, quos ipſos ſuſpicioſos & maledicos in Noſtrum facilius credas, ſuſpicioſum & maledicum dixerint hiſtoricum, contra quam ipſe ſe profert *Hiſt.* I, 1: *Poſtquam bellatum apud Actium, atque omnem poteſtatem ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia ceſſere: ſimul veritas pluribus modis infracta; primum inſcitia Reipublicae, ut alienae, mox libidine aſſentandi, aut rurſus odio adverſus dominantes. ita neutris cura poſteritatis, inter infenſos vel obnoxios. Sed ambitionem ſcriptoris facile adverſeris: obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur. quippe adulationi foedum crimen ſervitutis, malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt. Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio, nec iniuria cogniti. Dignitatem noſtram a Veſpaſiano inchoatam, a Tito auctam, a Domitiano longius provectam, non abnuerim: ſed incorruptam fidem profeſſis, nec amore quiſquam, & ſine odio dicendus eſt.* Talis cum eſſet, multas quidem ille ſuſpiciones, quas mali Principes ipſi, maxime Tiberius diſſimulator praebebat prudenti cuique, vel quae ex re natae, fidiſque auctoribus firmatae erant, libris ſuis intulit; alias,

1 Hiſt. L. I, c. 1.

quae iactabantur vulgo, atque inanes videbantur, convulſit [1].

§. 8. Quid vero ineptius ad fidem graviſſimi auctoris oppugnandam excogitari potuit, quam quod errores, quos ille, unus ſcilicet ex mortalibus, pro communi opinione; ex fide aliorum auctorum, tum ut ſua perſuaſus, neque meliora de religione edoctus, in cauſa Chriſtianorum [2], quorum odium in ſacra moreſque gentilium in commune odium vocabatur, inque rebus obſcurioribus Iudaeorum [3], qui eandem famam pridem anticipaverant, & pravitate ſubinde auxerant, facile errare potuit, quidam valere putent ad omnem ipſi auctoritatem detrahendam, etiam in rebus, quas vel a notitia viri prudentis & integri propius remotas, ex monumentis geſtorum fidiſque auctoribus narravit, vel quarum ipſe diligens fuit ſpectator. Eant illi cum anteſignano ſuo *Tertulliano* [4], cuius ingenium commotum & animus credulus quantum diſtat a prudenti iudicio Cornelii! & pie iraſcantur noſtro, ſi placet, *rabulae & homini mendaciorum pleniſſimo*. Quemadmodum certe illis non invidendum eſt, quod cum obſcuro ſcriptore ſuo nihil intelligunt, ita & bis condonandum eſt, qui ex Taciti lectione prudentiores vel evaſere, vel fieri cupiunt.

§. 9. Doleo autem, quod recentiori aetate, cum ante hos ducentos annos iam Tacitum, quem ſua virtus ab omni iuſta reprehenſione exemerat, a contumeliis in eum iactis recte vindicaſſet *Muretus* [5], etiam inter accuſatores nomen profeſſus ſit illuſtris *G. C. Scheidius* [6], Guelficae domus hiſtoriographus. Is nimirum difficultate, credo, quae ex Taciti cum *Ptolemaeo* contentione, in cognoſcenda Germanorum vetuſtate oritur, victus, & viri in Acad. Hafnienſi clari, *I. P. Ancherſenii*, quem aliquando fidei Taci-

1 Vid. v. c. Annal. IV, 10 & 11, & Agricol. c. 43.

2 Annal. L. XV, c. 44.

3 Hiſt. L. V, c. 2-13.

4 Apologet. c. 16.

5 Orat. ſecunda, cum Annales Taciti explicandos ſuſcepiſſet, Romae 1580 habita, quae eſt XIV, Vol. II.

6 In praef. libri Eccardiani de origine Germanorum, pag. 35-47.

to nimium habitae accuſaverat, diſputatione de ſcientia fideque Taciti geographica & hiſtorica in Germania adeo commotus eſt, ut pro ſe & moniti olim a ſe fide vehementius adverſus Taciti fidem multa cum doctrina declamaret. Quam quidem ut infringeret, primum, quaſi illa aetate inhoſpitalis omnino fuerit Germania, neque ulla ratio exſtare potuerit Romanis, etiam interiora eius noſcendi, Tacitum ſua finxiſſe, nemini niſi ſibi perſuaſit; deinde vero iis, quae ille in rebus Iudaeorum ſive erravit, ſive ex aliis retulit, ad fidem eorum, quae de Germanis ſcripſit, tollendam egregie abuſus eſt. At excuſandum quoque credimus Tacitum, quod origines rei Iudaeorum, & ſacrae & civilis, ex prima antiquitate repetiturus, poſt auctores Romae cognitos Graecos & Aegyptios, in quibus praeter *Manethones*, *Apiones*, *Molones*, ceteros, ex *Ioſepho* adductos, Scheidius etiam [1] *Lyſimachum* [2] nominare debuiſſet, cum aliis ſcriptoribus iiſque gravibus, varia erraverit.

§. 10. Vult quidem recens Taciti accuſator, ipſi *Ioſephum* prae ceteris omnibus fuiſſe conſulendum. Num vero ille in libris de bello Iudaico, quos in laudem Titi, & pro ſe genteque ſua ſcriptos, huic Caeſari obtuliſſe videbatur, origines Iudaicas attigit? quas demum in Archaeologia deſcriptas anno XIII Domitiani ſe abſolviſſe, in fine libri ultimi ipſe profitetur. Serius etiam, & cum forte Tacitus hiſtorias ab exceſſu Neronis ad Domitianum uſque compoſuiſſet, conſcripſit Ioſephus libros adverſus Apionem, quibus fabulas, auctoribus Aegyptiis & Graecis Iudaeorum rebus ingeſtas, ſatis operoſe refutare, & quorum prima aetas ob longinquitatem, nullumque fere cum exteris commercium, his ignotior manſerat, ab iis obſcuri-

1 Conveniunt nimirum, quae Tacitus hiſt. V, 3, ex conſenſu auctorum refert, maxime cum iis, quae Ioſephus adv. Apionem ſub finem L. I ex Lyſimacho excerpſit.

2 Quem quoque ſecuti Trogus Pompeius, uti ex eius epitomatore Iuſtino L. XXXVI videmus, Plutarchus, Strabo, aliique.

Digitized by Google

tatem depellere conniſus eſt. Atque forſan Ioſepho Taciti, quem, credo, nominare veritus eſt, hiſtoriae anſam novae dederunt ſcriptionis. Verum, quidquid eius ſit, homo Romanus, non Iudaeus, & aliis auctoribus aeque & Ioſepho niti poterat.

§. 11. Neque tamen cuncta, quae auctor noſter ab initio L. V Hiſtor. pro auctorum diverſitate de originibus Iudaeorum, veriora non oblitus, retulit, ipſe pro veris habuit, cum diverſa eſſent: neque is incuſandus eſt, quod in iſta obſcuritate populi, ex quo ab Aegyptiis degreſſus nullum exercebat commercium, exteris gentibus parum cognlti, nihil de Iudicibus ſ. Conſulibus, regibuſque antiquioribus diceret; ſed ſatis haberet, fata formamque rei Iudaicae inde a ſervitute Babylonica ſtrictim attingere, hiſtoriae Romanae, non Iudaicae ſcriptor: aut quod is de Iudaeis, non quales ex ſanctiſſima religione ſua eſſe debebant, ſed quales ſubinde & noviſſime erant cogniti, ut hiſtoricus exiſtimaverit.

§. 12. Falſi denique ſunt omnes, qui Tacitum Iudaeis onolatriam temere intuliſſe, temere ſcribunt. Is tantum, *effigiem*, ait, *animalis*, *quo monſtrante* (aſinos agreſtes ante dixerat) *errorem ſitimque depulerant*, *penetrali ſacravere*, hoc eſt, ad immortalem rei, quam fama ferebat, memoriam, in ſacrario repoſuerunt; cum e contrario arietem, *velut in contumeliam Hammonis* caedere, bovemque, *quem Aegyptii Apin colunt*, immolare ſolemne haberent. An vero quidquam de cultu ſacro eius effigiei ſ. animalis ingerere voluit aut potuit ſcriptor, qui, uti Iudaeorum ſacra averſa plane ab Aegyptiorum idololatria teſtatur, ita dein pulcherrimum de illorum religione perhibet teſtimonium: *Aegyptii pleraque animalia effigieſque compoſitas venerabantur. Iudaei mente ſola, unumque numen intelligunt. Profanos, qui Deûm imagines mortalibus materiis in ſpecies hominum effingant: ſummum illud & aeternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla ſimulacra urbibus ſuis, nedum templis ſunt. Non regibus haec adulatio, non Caeſaribus ho-*

nor [1]. Quid talia in honorem religionis Iudaeorum ſcribentem, aſini effigiem non tantum ſacratam, ſed cultam tradidiſſe putes? At quod hiſtorici fuit, non tacuit, quod pridem, & iam ab Antiocho Epiphane in templum graſſato divulgatum [2], & ab Apione Alexandrino denuo obiectum, conſtanter ferebatur. Idem vero pari fide de Pompeio, iure victoriae in templum ingreſſo, loquens, *inde vulgatum* refert, *nulla intus Deûm effigie, vacuam ſedem & inania arcana.* Neque ipſe Ioſephus [3] etiam cultum aſini, ab Apione praeter multa alia a Tacito prudenter omiſſa, Iudaeis affictum, aliis rationibus propulſat, quam quod primum ſcriptori illi, ut Aegyptio, regereret, *aſinum non eſſe deteriorem furonibus & hircis, qui apud Aegyptios ſint Dii;* deinde, qui praeter Antiochum iure victoriae obtinuerint templum, *Pompeius, Craſſus, & noviſſime Titus Caeſar, nihil huiuſmodi illic invenerint, ſed puriſſimam pietatem, de qua nihil apud alios effabile.* Mirum vero ſit, cur idem Ioſephus formam Cherubum ſ. animalium illorum alatorum, quorum in adyto ſ. tabernaculi ſ. templi ſacratae erant effigies, incertam reliquerit, neminique dixerit effabilem [4]; niſi eum, qualis *Spenceri* fuit ſententia [5], a vera illorum figura verbis apertis deſcribenda, prudenter, ne Iudaeorum arcana gentilibus alio modo praeberet deridenda, aut certe propalaret, abſtinuiſſe credas. Satis ille habuit, tales animantium formas nullorum, quae mortalibus viſa ſint, ſimiles dixiſſe: unde eas non uniformes, ſed in modum

1 Hiſt. L. V, c. 5.

2 Immo iam a capta urbe per Babylonios, quo tempore ab Ammonitis & Moabitis duo illi maximi Cherubes, a Salomone in adytum olim repoſiti, in plateis urbis expoſiti fuere, ut crederentur Iudaei has imagines pro Diis coluiſſe. Cf. *Reland. Ant. Ebr.* L. VII, § 9.

3 Lib. II contra Apionem p. 1065 ed. Colon. 1665.

4 In Archaeol. L. 3, c. 6, *Cherubinos*, inquit, eſſe ζῶα πετεινὰ, μορφὴν δ' οὐδενὶ τῶν ὑπ' ἀνθρώπων ἑωρακαμένων παραπλήσια, & L. 8, c. 3, τὰς δὲ χερουβεῖς, οὐδεὶς ὁποῖαι τινὲς ἦσαν, εἰπεῖν οὐδ' εἰκάσαι δύναιτο.

5 De Legg: Ebr. rit. Lib. III, Diſſ. V, de origine arcae & Cherubinorum c. IV, Sect. 2, § 4, pag. 1128.

hieroglyphicarum excogitatas fuiſſe, collegerunt omnes, qui de iis coniicere aliquid ſtuduerunt. Sive vero cum Spencero aliiſque, formam praecipue vitulinam ſ. bovinam, quae uti ſacris Aegyptiorum affinis, ita a religionis divinae ſanctitate videri potuit aliena; ſive cum aliis, aeque parum firme & obſcurius viſo Ezechielis nitentibus, quadriformes; ſive cum illuſtri Philologo, I. D. *Michaëlis*, Equite, Sphingas [1], quales pro lubitu artifices varie apud Iudaeos expreſſerint, atque in ſacro alterius templi candelabro effictas praebeat arcus triumphalis Titi Veſpaſiani; ſive, quod etiam ex etymo & Graecorum ac Latinorum conſonanti appellatione alii coniicere maluerunt, Gryphorum [2], habeas: facili ſane, cum praeſertim fingendi inconſtantia, vel artificum imperitia acceſſiſſet, errore fieri potuit, ut effigies illas, maxime ſi Gryphorum fuerint, quibus aures prominentes, aquilinam roſtri aduncitatem & alas, cetera leonum ſpeciem, &, quod ad coniecturam valere poſſit, auri cuſtodiam affinxit vetuſtas [3], aſininas crederent, qui illas olim viderant, pervulgatae fabulae de aſinis agreſtibus memores. Atque iam fere de his tantum pro Tacito dixiſſe poenitet; cui optimo viro errata iiſdem in rebus, de quibus & Iudaei & Chriſtiani varie ſomniantur, aequus quiſque condonabit pariter ac Ioſepho, ſcientiſſimo rerum Iudaicarum ſcriptori, multa, quae in ſuis errore & ſuperſtitione ductus attulit. Quis enim mortalium animum non habet in ſenſu de religione praeoccupatum? Tacitus tamen, dum inſtitutorum Iudaicorum alia ſimpliciter narrat, alia etiam laudat, vel certe antiquitate defenſa putat, alia, ut dein addita, quae triſtia foedave videri poterant, arguit, animum prudentia & aequitate munitum ubique prae ſe fert.

1 In Philoſophumenis de iure Moſaico § 202.

2 Quod placuit viro quondam aeque pio & erudito Frid. *Simonis*, Prof. Gymnaſ. ill. Halenſ. Reform.

3 Cf. Aelian. de animal. 4, 27, & quae de iis congeſſit Geſnerus in Chreſtom. Plinian. n. 105. Notabile eſt, quod Sidonius Carm. 22, etiam Gryphas iungit currui Apollinis.

§. 13. Verum quid inde promi debeat ad fidem hiſtoriae Germanicae parenti detrahendam, etiam a novo accuſatore non vere docemur. Quanto verius, illum fuiſſe auctorem optimum, vicerunt viri ſummi, iique patrias res doctiſſimi, ex quibus laudamus maxime Herm. *Conringii* in Noſtrum pietatem. Is, poſtquam fidem monumentis Latinis maiorem, quam Graecis, ad noſcendam Germaniae vetuſtatem aſſeruiſſet, Caeſaris, Livii, & quorum de rebus & bellis Germanorum libri perierunt, Aſinii Quadrati & C. Plinii, mentione facta, ſic Noſtrum inducit [1]: *Ut tamen horum deſiderium aequius feramus, unus libellus C. Cornelii Taciti effecit. Ut enim illo tempore poſterior eſt, ita dubio procul magis comperta Tacitus omnia habuit, adeoque fide ſcripſit certiore. Non in laudes viri digrediar, ut quem conſtat familiam ducere omnes inter hiſtoricos, qua prudentiam, qua ſincerum mentis iudicium, qua poſtremo ipſam dictionis gravitatem. At patriae noſtrae non poſſum non gratulari, quod ipſo in hoſtico hominem hunc dignitate, prudentia atque eloquentia plane maximum, ſcriptorem invenerit ac laudatorem. Haud ignoro, tantum virum a nonnullis noſtratium fictionis poſtulari: doleo dumtaxat, tam malam pro optime meritis gratiam referri. Quur credamus, ignotam illi Germaniam fuiſſe, non eſt, quemadmodum & ante oſtendimus. Et vero quantulum aut Rhenus aut Danubius obſtabat illo tempore, quo minus nota Romae Germania fuerit, cum utriuſque amnis litora pluribus legionibus defenderentur, & in media Roma miles Germanus excubaret? Diligentiam autem viri circa res noſtras inquirendas loquuntur ſcripta: utpote cum nemo de nobis plura, nemo certiora prodiderit. Neque vero eſt, quur fidem eius habeamus ſuſpectam, propterea quod ab I. Caeſare, Plinio, Strabone atque aliis diverſa nonnunquam narret. Facile enim probatu eſt, pro huius ſententiis ſequentium ſeculorum monumenta facere. Ut taceam, per ſe liquere, illis minus comperta fuiſſe, noſtra prae novitate; quando dies diem docet. — Quid, quod ne poſterorum quiſquam hanc illi palmam fecerit dubiam?*

1 In praef. Germaniae Taciti, a ſe editae Helmſt. 1635 & 1652.

Ipſe ille princeps vulgo creditus Geographorum Cl. Ptolemaeus in Germania quam turpiter multipliciterque ſit lapſus, item transrhenanam Germaniam quam miſere turbaverit omnem, noviſſima vetuſtiſſimis, ima ſummis confundens, a doctiſſimis eſt viris demonſtratum, & quidem ipſis iis, qui ne quidem Peluſio proxima recte ab illo deſcripta annotaverunt. Quae poſtrema cum videantur inclementius dicta adverſus Ptolemaeum, cuius operi multa ſane, quorum nomina vix eloqui datum peregrinis, monſtroſe vel intulit ipſe diligens alias ſcriptor, vel plura corrupta ingeſſit librariorum imperitia, mea facere omnino nolim, ut qui alios deinde in conciliando Ptolemaeo cum Tacito haud infeliciter verſatos novi. Sed de his iam non dicendi locus.

§. 14. Varia adhuc & diverſa de auctore noſtro, viro ingenii magni & boni, quam utramque virtutem noluit disiunctam videri Seneca, iudicia afferenda duxi, non ut ex iis melius cognoſcatur ipſe, qui per ſe optimam in partem cognitus eſt, ſed ne qui ipſo nondum uſi ſunt iuvenes, ſeſe pravis aliorum opinionibus ab eius lectione absterreri patiantur. Quo conſilio nonnihil de ſermonis genere addimus, quod ab aliis culpatur, ab aliis laudatur. Taceo enim quae in Noſtrum a puſilli ingenii vel animi hominibus ridicule ſatis & anxie excogitata fuere crimina Epicureiſmi & ἀϑεότητος· quae hoc abſurdius finguntur, quanto ille magis in Stoicam diſciplinam propenſus fuit, numen ac virtutem verens. Verum fuere, qui pro ſua non rerum, ſed verborum ſapientia, vel obſcuritatem, vel neſcio quam aſperitatem, vel certe quandam a puritate Latini ſermonis defectionem vitio verterent. Atque cum haec obtrectandi ratio quaſi hereditas ab iis, qui iam ante hos ducentos, & quod excedit, annos, a Tacito disiunctos vellent literarum cupidos, venerit ad noſtram aetatem, qua in aureae aetatis finibus diſterminandis confuſe ſapimus: ad *Muretum*, quem inter vindices latinitatis nemo non reponit, tanquam ad iudicem, aut certe patronum, vocamus omnes, qui non prae illo ſapiunt. Is qui-

dem 1 *obſcuritatem Taciti ab iis accuſari* exiſtimat, *qui ipſi tenebras in oculis circumferunt*, immo *nonnunquam laudabilem* pronuntiat *certi cuiuſdam generis obſcuritatem, quae orationem a vulgari loquendi conſuetudine abducens, ex ipſa peregrinitate dignitatem ei maieſtatemque conciliat, & attentionem legentium continet. Hoc*, pergit ille, *quaſi velum eſt, quod profanis obtenditur. Sic templa ſubluſtria ingredientes ſacro quodam horrore perfundunt.* Mittimus, quae idem Alciato, non verito vocare hiſtorias Taciti ſenticeta, regeſſit quaſi ludens cum molli homine. Sed bene monet, eandem & obſcuritatem, & aſperitatem, in *Thucydide*, Graecorum hiſtorico principe, cui ſe in ſcribendo ſimillimum eſſe cupiebat Tacitus, a Graecis notari, & utramque inter virtutes illius, non vitia, numerari. Poſtremo iis reſpondet, qui, cum Tacito cetera concedant, male eum Latine locutum dolent, cuius calumniae *Andr. Alciatus* & *Aemilius Ferretus*, ICti quidem boni, ſed latinitatis non admodum idonei exiſtimatores, primi fuere auctores. Cum & hodie ſint, quorum aures, Ciceronis uſu callidas, minus iucunde feriat mirabilis illa Taciti dictio, atque ſic cavendum videatur literarum Latinarum ſtudioſis, ne, dum preſſum illud & grave, neque tamen non profluens, ſcribendi genus prudentiae coniunctum refugere velint, ab ipſa deſtituantur prudentia; hos certe moneat pauca Muretus: *Qui autem nos ſumus, ſi omnes in unum conferamur, quicunque hac tempeſtate Latine loqui videmur, ut de ſcriptore ſapientiſſimo, nato iis temporibus, quibus adhuc Romana lingua florebat,* (*plane enim floruit uſque ad Hadrianum*) *habito diſertiſſimo aetatis ſuae, ſequius iudicare audeamus. At aliter loquitur, quam aut Cicero, aut Caeſar. Credo: aliud enim genus adamarat. Ne Ciceronis quidem temporibus, omnes, qui diſerti habebantur, Ciceroniani erant. Multa in Cicerone Brutus, multa Calvus, multa Pollio, quaedam etiam Atticus, non probabant. At multis vocibus, multis loquendi generibus utitur, quibus vetuſtiores uſi*

1 Vide Or. alteram, quam Romae habuit, Tacitum interpretaturus, quae eſt in volumine II, 14, hodie 17.

non erant. Primum, quae hac in re culpa eſt? Non Cicero & multa novavit ipſe, & aliis, ut novarent, auctor fuit? cuius eſt illud praeclare dictum: Quod Catoni licuit, id cur non liceat Varroni? Licet huc addas: quod & illi, & aliis licuit, cur non licuerit Tacito? — Nobis hodie minor eius rei licentia eſt, qui Latinam linguam non aliunde, quam e libris petere poſſumus, illi ſolutiores ac liberiores. — Deinde, quis hodie pro certo affirmare audeat, cum tanta veterum ſcriptorum facta iactura ſit, ea, quae quibuſdam apud Tacitum nova videntur, non apud veteres quoque in uſu fuiſſe. — Ego vobis hoc omni aſſeveratione confirmo, multa in Tacito nova iſtis videri, quae ex ultima antiquitate repetita ſunt, quaeque apud Catonem, Varronem, Salluſtium, quaedam etiam apud Ciceronem ipſum leguntur; quaedam fortaſſis novata, ſed ita, ut elegantius non potuerint; quaedam parce ex Graeco forte detorta, quibus oratio ipſius, tanquam modice aſperſo ſale, ſuaviſſime condiatur. Et hoc quoque habet ſimile Thucydidis, in quo Graeci Critici voces antiquas, quaſdam ab ipſo cuſas & novatas notant [1]. Habeatur ergo aureus in aetate argentea ſcriptor Tacitus, quem natura genuerat altum, exemplarium & Graecorum, & Romanorum, plurium ipſi ſuperſtitum, quam hodie nobis, lectio aſſidua, prudenſque meditatio fecerat altiorem, rerum gerendarum uſus virtuſque propria, e qua eius ſingulare egregii publici ſtudium, abſtraxit in altiſſimum ab illa contagione, quae inde a Tiberio paulatim ingenia animoſque contaminare viſa eſt. Sic *Lactantius* vel numero ſcriptorum aeneae aetatis ſe exemit, dignuſque evaſit, qui Cicero Chriſtianus appellaretur. Sic multo incredibilius etiam ex diuturnis tenebris, aetati, quam vocant mediam, reique pu-

1 Poſt haec egregie dicta quis curet inconſtantiam *Famiani Stradae*, S. I. qui Taciti ſtilo, ut duro, poëtico, interrupto & redundanti, immo etiam Taciti, quem Stoicos ſecutum maxime eſſe conſtat, Epicureiſmo dicam ſcripſit; ipſeque tamen illius ſtilum in hiſtoria Flandriae aſſequi conatus eſt? Verum huius iniuriae etiam vindex exſtitit, eiuſdem quondam diſcipulus *Raphaël* de *Turre*, ICtus Genuenſis, in Aſtrolabio ſtatus, ad filium lectioni Taciti praeparandum ſcripto.

blicae Germanicae, maxime ubi vis & libido regia erat pro imperio, vimque populorum tandem concitaverat, denique ex monachorum latebris emerſit quondam Livianum fere ingenium *Lamberti* Schafnaburgenſis. At, cui adoleſcenti etiam iuvenique Veſpaſiano Principe honeſta morum viſa ſunt, Titique laetius affulſit quamvis breve imperium, tùm viro poſt triſtia Domitiani tempora Nerva & Traianus novam temporum felicitatem repraeſentabant; eius altior mens, ingenii calliditas & animi ſanctitas orationi ipſius hanc vim, neque inanem, ſed quae principem hiſtoricum, hoc eſt, philoſophum factorum, eundemque quaſi pictorem veri decebat, profluentiam, hanc denique maieſtatem attulit, quam omnis aetas in illo venerata eſt, ac venerabitur, quoad cum ipſa ſapientia rationem habitura ſit. Quidni vero auderet talis tantuſque vir multiplicem ingenii virtutem & doctrinam adhibere ad augendam vim latiaris ſermonis, aut ſenſa nova & inſignia pariter dicendo exprimere? cum hanc poteſtatem ingeniis magnis datam eſſe, nemo non intelligat.

§. 15. Superat ille, velut ſidus aureum, ſtellas argenteas vel cadentes, quod cum maioribus ingeniis rei publicae gerendae artificibus diligentius cognitum eſſet atque amicum, ita & mediocribus ingeniis benignum eſt colendumque. Neque ſic ego immodeſtius ago, qui poſt alios, idoneos magis exiſtimatores & laudatores 1, denuo ſcriptorem noſtrum iuvenum certe ſtudiis commendari cupiam. Doleo enim fere, quod vir immortalis, & quem nos Germani latinitatis, ut omnis, ita maxime a Cicerone profluentis, praeceptorem hodie veneramur, idemque de Tacito bene promeritus, ſimul adverſa illi quaedam in extrema praefatione ſua dixerit, iratus his, quibus Tacitum, uti Ciceroni Plinium, cariorem Livio viderat. Quare vero in utroque ita delectari nefas ſit, ut quemque in ſuo genere principem diverſe ad prudentiam & rerum & ſermonis

1 Puteolanos, Muretos, Lipſios, Pichenas, Ryckios, alioſque, qui Noſtrum penitus noverant.

valere exiſtimemus? Et neſcio, quam ſapienter ad eam rationem, quae inter Ciceronem & Plinium intercedit, contentio Livii Tacitique a quibuſdam inſtituta ſit. Demus ſane ingenioſis, ut ſibi in Plinio magis placeant; ſed patiantur quoque illi, ut cum in illo gaudeamus, tum maxime Ciceronis ſapientia, vel ingenii flumine, vel dicendi varietate & elegantia utilius fruamur. Quid vero haec ad comparationem Livii & Taciti pertineant? quem utrumque, pariter ac Ciceronem, omnis aetatis auribus ſuo modo accommodatum novimus. Nolim certe Tacito ingenium magis amoenum affingere, quam accuratam rerum & ſermonis prudentiam, ingenio ſollerti coniunctam, in eo credere. Neque me valde movet magnus Baco de Verulamio, monitis ſuis ipſe ſubinde inferior. Qui cum intemperiem doctrinae triplicem, duas ſtudii in rebus inanibus abſumti, unam e verborum deliciis nimium quaeſitis, ipſi vero doctrinae eiuſque laudibus adverſarias, ſtatuiſſet, hanc quidem 1, quae verbis magis ſtudeat, quam rebus, bipartito ita reprehendit, ut primum in illam orationis intemperiem, quae inde ab auctore ſacrorum emendandorum, (cui magis invidebat, quam novo ſodalitio, quod labenti ſuperſtitioni advenerat) & ex odio in Scholaſticorum barbariem, denique ex aſſidua Ciceronis familiaritate uſu venerit, gravius inveheretur; dein & quod illi ſucceſſerit *paulo ſanius aliud ſtili genus, neque tamen ipſum omnino vanitatis expers*, pungeret. Ita autem hoc haud ſatis erudite deſcriptum dedit: *Illud totum in eo eſt, ut verba ſint aculeata, ſententiae conciſae; oratio denique potius verſa, quam fuſa*, (quam verſute!) *quo fiat, ut omnia per huiuſmodi artificium, magis ingenioſa videantur, quam revera ſint. Tale invenitur in Seneca effuſius, in Tacito & Plinio ſecundo moderatius*; (quam prudenter Taciti prudentem orationem confert cum arguto Plinii acumine!) *atque noſtris auribus coepit eſſe non ita pridem accommodatum* (unde & tibi, magne Baco, obrepere ſubinde illis fas fuit). *Verum hoc ipſum*

1 In libro de augm. ſcient. L. I, p. 36 - 40 ed. Lugd. 1652.

mediocribus ingeniis gratum eſſe ſolet, adeo ut dignitatem quandam literis conciliet, attamen a iudiciis magis limatis merito faſtiditur, & poni poſſit pro intemperie quadam doctrinae, cum ſit verborum etiam & eorum concinnitatis aucupium quoddam. Ergo Tacitum, non vero, qui ſeculo XVI cum illa orationis intemperie, ſanius quidem, ſed, non omnino non vanum, atque ingenioſum magis, & ad doctrinae ſpeciem aptum, commutarunt, notandos duxit is, qui etiam Tacitum hoc genere moderatius uſum eſſe concedit, & eo prudentiae auctore frequenter ipſe uſus eſt! Ergo non illi, qui vel Taciti prudentiam falſo quodam nimiove ingenii acumine aſſimilari poſſe credunt, vel Plinii, magiſque etiam Senecae profluentem ab ingenio dictionem ſectantur, mediocria ingenia habeantur, ſed qui ex Tacito, cogitate non ingenioſe ſcribenti ea, quorum prudentior fuit, prudentes ipſi fieri cupiunt magis, quam illius dictionem aſſequi ſe poſſe ſperant, aut ad omne ſcripturae genus adhiberi velint, prae aliis, quibus alii auctores magis placent, contemnendi ſunt! Neque ego mediocria ingenia, vel quibus, ut gregariis militibus, opus ſit pluribus ad obſequium in duces promtis, ab illius ſtudio deterreri velim, cum accuratus ſermo ita rerum intelligentiae coniunctus ſit, ut ea ad illum tanquam adminiculum adnitatur. Denique in hac re Baconis iudicio hoc minus tribuimus, quod magnum illud & vagum ingenium, neque ab antiquis artibus ad iuſtam ſapientiam munitum, fere nihil niſi novitates ſuas amaſſe videtur his, qui meliorem de eo opinionem proferre auſi ſunt 1.

§. 16. In his profecto ſapientior Ianus *Nicius Erythraeus* 2, eos, qui id temporis dicendi illud genus inciſum ac breve *Lipſii*, magis quam doctrinam aemulati ſunt, *Lipſianos* vocavit, quemadmodum Ciceronis ſtudioſos, ex eoque

1 Vide, quae a magno Conringio, & Rapino, aliiſque, de eo indicata collegit doct. *Bruckerus* hiſt. phil. T. IV, P. II, p. 103 ſqq.

2 In Lipſii imagiue a ſe dicendo expreſſa in Pinacoth. III, p. 544 ſq. ed. Lipſ.

diſertiores, *Ciceronianos*. Atque Cicero is eſt, ex quo tanquam omnibus ingenii & dicendi artibus redundante quiſque promiſcue hauriat, & niſi eius ſapientia frui poſſit, flumine ſaltim orationis attingatur. Sed quam diſſimilis illi, ſuique ſimilis Tacitus hiſtoricus, aeque in rebus geſtis ſub adſpectum paene ſubiiciendis 1, & in earum cauſis ad intelligendum ſignificandis, prudenterque monendo vel docendo lectore profluentem, ſincero & ſubtili iudicio ita temperavit eloquentiam, ut tota eſſet limata & conciſa, nunquam ad ingenii argutias, aliis id aetatis ſcriptoribus ſolemnes, verteret, ea nihil minus quam experienti eſt imitabilis 2. Quod expertus ipſe *Lipſius*, inter ſervos Taciti ſcientiſſimus, ſincere monuit auditores, *ut hac una in re ab ipſius ſimilitudine abſtraherent, ac tota mente Ciceronem atque omni animo intuerentur* 3.

§. 17. Satis ſuperque iam dictum pro Tacito. Ac forte me longius in eo defendendo abripi paſſus ſum, quo minus mihi tempus locumque ſupereſſe ſentio ad quaedam de Tacito ipſo poſt Lipſium dicenda. Verum is omnia fere brevibus expreſſit, quae Tacitus, ut modeſtus ſcriptor, non tam de ſe, quam de ſuae ſcriptionis ratione dixit pauca, iam ſupra a nobis pleraque excitata. Neque alii ſcriptores, eius laudatores, plura de eo prodiderunt. Addi forſan potuit, Tacitum, qui ſua honeſtate & amplitudine clarus magis exſtitit, quam natalibus fuit illuſtris, Interamnatem haberi 4; Interamnae certe, oppido Umbriae,

1 Quem ille, ut ex innumeris exemplis illuſtriora quaedam ex hoc ipſo volumine adducam, non vocat in maerorem Agrippinae, luctumque communem deſcripto Germanici, optimi Caeſaris, funere, ab initio L. III, c. 1-4? quis non in periculis Neronis conſors IV, 60? quem non cum indignatione intereſſe iubet accuſationi patris a filio IV, 28? quem non praeſentem reddit caſui miſerabili IV, 62 ſq: Sed perpetuus veri pictor eſt.

2 Lectores velim memores dictorum ab ipſo Cicerone in aureo libr. de Oratore III de ingeniorum & orationis varietate, quae vel oratoribus diverſas laudes peperit. Quidni igitur hiſtoricis etiam praefractioribus in dicendo eſſe liceat?

3 Sunt verba *Erythraei.*

4 Monumenti ab Interamnatibus ad renovandam eius memoriam poſiti inſcriptionem refert

M. Claudii Taciti, qui a noſtro hiſtoriarum ſcriptore ortum ſe eſſe, honori habuit, teſte Vopiſco, familiare ſepulcrum fuiſſe idem auctor eſt [1]. At contra rationes Lipſii, eum extremis T. Claudii Imp. temporibus, h. e. circa annum ab U. C. ıↃCCC, a Chriſto nato XXXXVII natum, tum eundem cum illo, quem C. Plinius maior procuratorem Galliae Belgicae, patremque infantis ἐκτραπέλου ſ. monſtroſi fuiſſe refert [2], apte coniicientis, *Broterius* [3], noviſſimus e Gallis editor Taciti, Philippum a Turre, Epiſcopum Adrienſem, vel Baelium & Tillemontium (neminem enim excitat) ſecutus, circa annum ab U. C. ıↃCCCX ſeu a Chriſto nato LVII natum, adeoque maiorem annis quinque, quam Plinium iuniorem, Noſtri amicum & admiratorem, voluit. Sed bene poſt *Ryckium* defendit priores Lipſii rationes illuſtris quondam N. H. *Gundlingius* [4], neque profecto *Plinius iunior* refragatur, qui aequalis aetate, non annis, Noſtrique amicus & imitator ſcribit [5]: *Equidem adoleſcentulus, cum iam tu fama gloriaque floreres, te ſequi, tibi longo, ſed proximus, intervallo & eſſe & haberi concupiſcebam. Et erant multa clariſſima ingenia, ſed tu mihi (ita ſimilitudo naturae ferebat) maxime imitandus videbaris.* Itaque, ſi cum Lipſio, aliiſque, inprimis Ryckio & Gundlingio, Noſtrum, ut circa an. aerae Chriſtianae XXXXVII natum, XV annis maiorem Plinio iuniore amico ſumas, cetera omnia egregie conveniunt. Sic ille dignitatis initia Veſpaſiano, qui principatum a. C. LXVIIII iniit, accepta habere potuit. Sic ille anno poſt Conſulatum Agricolae, quem a. LXXV ſuffectum conſtat, huius filia in matrimonium accepta, filiolum habere potuit, quem trriennem fere videret Plinius maior (anno demum LXXX, qui Titi ſecundus fuit [6], Veſuvino igne crematus) & memo-

Hanckius de Scriptt. Rom. L. II, pag. 270. *Broterius* excitat Fr. Angeloni hiſt. di Terni pag. 42 ſqq.

1 In Floriano cap. II.

2 Hiſt. nat. L. VII, c. 16.

3 Quem Io. Aikinus Anglus totum ſequitur in Praef. verſionis ſuae Agric. & de M. G.

4 In Gundlingian. part. XXV, Diſſ. 1, qua uti liceat.

5 Epiſt. L. VII, 20.

6 Hunc annum Gundlingius clariſſime adſtruxit adverſus Maſ-

raret in hiſtoria naturali, Tito iam imperante abſoluta. Sic ille ſub Veſpaſiano rationum procuratorem, quae, ut cum Tacito loquamur, equeſtris nobilitas fuit, in Gallia Belgica agere, & Veledam, Germanorum vatem, ſub Veſpaſiano captam, videre 1 potuit. Sic ille, cum, magiſtratu hoc peracto, Senatoriam aetatem attigiſſet, a Tito dignitate auctus eſt, dein a Domitiano provehenda. Quod ſi vero ipſe rationatoris honore in Gallia Belgica functus eſt, ex monumenti, quod is rationatoris honore ſecundum uſurus Apollini poſuerat, inſcriptione, a Sig. Gelenio & Th. Reineſio prolata, Ryckio & Gundlingio probata, colligi poſſit, ipſum auctorem noſtrum, de cuius praenomine etiam diſputatum fuit, nomini & cognomini interpoſuiſſe elogium *Veri*, ita ut *Cornelius Verus Tacitus* dicatur. Saepe enim accreviſſe hominibus Romanis ab ingenio, fortuna, habitu corporis, rebus geſtis, honoribus, laudibus cet. poſt *Perizonium* notat Gundlingius. Et erat Verus noſter 2, & modeſtus tamen, qui virtutem ſibi maximo honori duceret. Sed haec mittimus.

§. 18. Quemadmodum vero cuique meliori laudatus iam ſua aetate magnopere fuit Tacitus, ita nemini magis carus, quam Plinio iuniori, ingenio & doctrina, animique bonitate, non minus quam dignitate, ſplendido. At quamvis ille ingenio laudiſque cupidini plus, quam Tacitus, ſeveri iudicii & temperati animi vir, ſubinde indulſerit; tantum tamen ipſi de Tacito noſtro exiſtimanti, tribuendum eſſe, quantum nemini poſterorum, quivis videt. Atque ille hunc ita coluit, ut ſibi *primus* videretur, dum *ab eo proximus* haberetur *ingenio, ſtudio, labore & reverentia poſterorum*; ille proniſſimo in hunc ut ſuperiorem animo non ſolum *id, quod eximium orationi Taciti inerat*, τὸ σεμνὸν, lau-

ſonum, vitae Plin. iun. chronol. auctorem, qui fatum Plinii maioris retulerat ad a. 79; conf. epp. Plin. ed. Longol. praef. p. XXVI.

1 De mor. Germ. c. 7.

2 Plinius iunior Tacito ſuo ita ſcribit VII, 20: *Nam & ego verum dicere aſſuevi, & tu libenter audire.*

dando laudat, quod ipſe non aſſecutus videtur, ſed & *hiſtorias* ipſius *immortales futuras* recte auguratus eſt. Sed haec & alia laudis teſtimonia iucundius apud Plinium ipſum legantur [1]. Alterum eumque omni exceptione maiorem teſtem Quinctilianum [2] adduxiſſe ſufficiat: qui, cum Romanos hiſtoricos non cedere Graecis probaturus, opponere Thucydidi Salluſtium, Herodoto aequare Livium, haud dubitaſſet, Servilium quendam Nonianum (hodie non ſuperſtitem.) cui *pares magis* illi dicantur, quam ſimiles, adductum laudat ipſum, ut clari virum ingenii & ſententiis crebrum, ſed *minus preſſum, quam hiſtoriae auctoritas* poſtulat. *Quam* (ait Quinctil.) *paulum aetate praecedens eum, Baſſus Aufidius egregie utique in libris belli Germanici praeſtitit, genere ipſo probabilis in omnibus, ſed in quibuſdam ſuis ipſe viribus minor.* Tum, quod ad Tacitum pertinere credimus: *Supereſt adhuc & exornat aetatis noſtrae gloriam; vir ſeculorum memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligitur. Habet amatores, nec imitatores; ut libertas, quamquam circumciſis, quae dixiſſet, ei obfuerit. Sed elatum abunde ſpiritum & audaces ſententias deprehendas etiam in iis, quae manent.* Novi quidem, alios, ex iiſque clar. *Geſnerum*, quamvis dubitanter, huic loco Plinium maiorem ſubdere; unde neceſſe ſit, Quinctilianum ante Domitiani tempora, quae Plinius non attigit, immo ante Titum, cuius anno ſecundo exſtinctus eſt, haec ſcripſiſſe. At hoc ſumunt contra quam ipſe Fabius de ſua ſcriptione profeſſus eſt. Nimirum is in principio libri, ſe poſt impetratam ſtudiis ſuis quietem, quae per viginti annos erudiendis iuvenibus impenderat, ad hos libros de ratione dicendi componendos acceſſiſſe dicit; atque eius vacationis initium incidit in an. LXXXVIII, qui eſt octavus a morte Plinii: iis vero componendis biennium ſe impendiſſe, dein etiam ex praeſcripto Horatii libros diu-

1 Quas vel ad Tacitum ipſe ſcripſit Plinius, vel de illo ad alios literas, vid. L. I, 6. 20. II, 1. 2. III, 16. IV, 13. 15. V, 8. VI, 9. 16. 20. VII, 20. 33. VIII, 7. 10. IX, 14. 23.

2 Inſtit. orat. L. X, c. 1, ſ. membr. 101-104 ed. Geſner.

tius domi retinuiſſe, antequam ederentur, ad Tryphonem bibliopolam ſcribit: atque cum an. Chr. CXVIII ſupervixerit [1], haec noviſſime addidiſſe putandus eſt, poſtquam Tacitus redeuntium cum Nerva & Traiano temporum felicitate ductus, ſcribere primum Hiſtorias, dein Annales, aggreſſus eſſet. Itaque tum ſuperſtes eſſe non potuit Plinius maior, in quem an alia, quae effert Fabius, omnino cadant, neſcio [2]: ſed ſuperfuit Tacitus unus, hiſtoricorum id temporis maximus, cuius libertas dicendi ac veritas amatores invenerit, non imitatores; cuius elatum ſpiritum nemini id temporis ſubditum facile credas; quem, ut fortem, audaces ſententiae decebant. Quid enim timeret Traiano, optimo Principi, carus Cornelius, cui veritas ac virtutis honor ſuper gratiam vel invidiam erat, nobiliores genere & potentiores homines, qui vel ipſi, vel quorum maiores illaudati erant? Quare iam tum forſan factum, ut exemplaria edita a primo Taciti exemplo non perinde eſſent integra, ſed quae homines id temporis laeſerint, a pleriſque reſecarentur. Ita ei libertatem obfuiſſe credimus.

§. 19. At multo plus inde detrimenti ceperunt poſteri homines, ad quos Annalium & Hiſtoriarum libri pervenerunt mutili. Quamvis enim M. Claudius Tacitus, optimus ſenex, a. d. VII Kal. Oct. an. CCLXXVI ab Senatu lectus Imperator, teſte Vopiſco [3], *Corn. Tacitum, hiſtoriae auguſtae ſcriptorem, quod parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari, & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos ſingulos decies deſcribi publicitus in cunctis archivis & in bibliothecis poni* iuſſiſſet: imperii tamen, quippe ſemeſtris, brevitas, breviorque etiam principatus Floriani, qui uterinus frater poſt illum imperium aggreſſus erat, minus,

1 Vid. clar. Geſneri praef. in Quinctil. §. 10.

2 Neque enim Plinio, pariter cum Tacito, elatos abunde ſpiritus, & audaces ſententias tribuas; & ipſe Plinius, polygraphorum doctiſſimus, in praef. hiſt. nat. ad Titum, hiſtoriis a fine Aufidii Baſſi ſcriptis, commendationem ex auctoribus conferendis eorumque nominibus praetexendis, primam eſſe voluit.

3 In vita Taciti Imp. c. 10.

credo, profuit ad multiplicanda Hiſtoriarum & Annalium exemplaria. Divi tamen Hieronymi, qui anno ſeculi V viceſimo deceſſit, tempore, integra Hiſtoriarum exemplaria ſuperfuiſſe videntur. Ab illo enim memoratur [1] *Cornelius quoque Tacitus, qui poſt Auguſtum uſque ad mortem Domitiani vitas Caeſarum triginta voluminibus exaravit;* quem numerum e XVI Annalium & XIV Hiſtoriarum libris confeciſſe videtur. Et *Paulus Oroſius*, qui ſeculo V ineunte floruit, aliqua refert [2] ex libris, quos partim habemus, partim deperiiſſe hodie dolemus. Laudant dein *Sulpicius Severus* [3], ac *Sidonius Apollinaris* [4], eiuſdem ſeculi ſcriptores, ea, quae nobis manſerunt in Annalibus & Hiſtoriis, *Caſſiodorus* Senator (ſec. VI ſcriptor) [5], quae in eiuſdem Germania leguntur. Sed qui ſub idem tempus claruit *Iornandes*, epiſcopus Ravennas [6], quaedam ex Agricolae vita, & forte etiam ex deperditis deſumſit. Tacitus dein tacetur cadentis aevi hiſtoricis, quibus prae Ioſepho & Chriſtianis ſcriptoribus [7] miſere negligebatur, ut gentilis; eoque etiam rarior fieri coeperat. Vix unus eius tandem memor redit ſeculo XII, *Ioannes Sarisberienſis* Anglus, epiſcopus Carnutenſis [8]; e Germanis chronographis, quod ſciam, nullus [9].

§. 20. Ita exſtinctum erat lumen, quod hiſtoriae auguſtae ſeculi I & rebus Germanorum olim praebuerat im-

1 L. III comment. in Zachar. c. 14. Cf. quae de eo annotavit *Fabr. in bibl. Lat. vol.* II, c. 21, de Tacito § III not. g. & clar. *Ern.* etiam in eiuſd. melius delectae & digeſtae T. II, p. 388, tranſtulit.

2 Hiſt. ſacr. & civ. L. I, 5 & 10; VII, 3, 9 & 10.

3 Hiſt. ſacr. L. II, c. 28, v. 2, coll. cum Taciti annal. XV, 37; iterumque Sulpicii c. 29, coll. cum Tac. XV, 40 & 44.

4 Epiſt. L. IV, 14, coll. cum Tac. hiſt. V, 26. Rideas vero eiuſdem ep. IV, 22, & redit Taciti laudator in Carm. II, 190, & XXIII, 146 ſq.

5 Variarum Epiſt. V, 2.

6 De Getarum orig. & rebus geſt. L. I, 2; coll. vita Agric. c. 10 - 13.

7 Euſebio, Oroſio, Caſſiodoro, Methodio, Beda cet. teſtibus horum temp. utuntur, quibus Tacitus lumen attulerat.

8 In Polycratico VIII, 18.

9 Neque etiam Hermanno contracto, nobiliſſimo Augienſium monacho, alias in notandis, quae ad claros illius aetatis ſcriptt. pertinerent, diligenti memoratur.

mortalitate dignus ſcriptor, niſi cum melioribus literis & artibus rediiſſet in gratiam orbis. Primus eum protraxit ex Codice Veneto, e bibliotheca Veneta dein ſublato, *Ioannes de Spira*, typographiae apud Venetos princeps, a fratre Wendelino iutus, circa an. CIƆCCCCLXVIIII [1]. Sed is erat ἀκέφαλος. Neque enim Annalium libros repraeſentabat, niſi ab undecimo, eoſque varie affectos. Germania, a Tacito olim illuſtrata, tandem gratiam redditura erat. Scilicet Corbeia ad Viſurgim habuit Codicem MS. vetuſtiorem, qui Annalium Tiberii libros V, dein a Lipſio in ſex digeſtos, continebat. Quos inventos Quaeſtor pontificius Io. Angelus Arcimboldi, ad Leonem X, Mediceum, Pontificem, ſummum literarum tutorem detulit, quingentis aureis donatus [2]. Cura edendi ſtatim commiſſa Philippo *Beroaldo* iuniori, Romae an. CIƆIƆXV prodiit ex Codice Corbeienſi auctior [3]. Neque vero praeter duos vetuſtiores Codices, in bibliothecam Mediceam ſ. Florentinam delatos, hodieque ibi aſſervatos, alterum illum Corbeienſem [4], alterum characteribus Longobardicis, eoque aetatem prodentibus, ſcriptum, (Annalium libros ab XI ἀκεφάλῳ ad XVI, extrema parte mutilum, & Hiſtoriarum, quantum ex iis ſupereſt, libros V complexum) alios habemus, e quibus emendatior prodierit Tacitus, cum ceteri omnes MSS. libri inde fluxiſſe videantur eruditis [5]. Necdum vera ſpes adhuc affulſit, explendi iſtorum librorum lacunas. Editiones omnes ſcripta Taciti inverſo ordine referunt, quam quo ab ipſo exarata fuere. Scripſerat

1 De hac princ. ed. curatius egit Ern. in Praef. ad Tacit. ed. 2, p. XIX ſqq.

2 Prodente Lipſ. ad annal. L. II, n. 34, & in diſpunct. not. Cod. Mirandul. Conf. *Meibom.* Scriptt. R. G. T. II, pag. 625, in vita Witichindi Corbei.

3 Quam ed. ante *Ern.* l. c. p. XXV ſqq. deſcripſit quoque F. I. *Beyſchlag* annott. ad *Heuman.* poecilen T. III, L. IV, p. 565 - 569.

4 Parem antiquitate Pandectis Florentinis coniicit ex ſimili orthographia Fr. Taurellus in praef. Dig. de pand. Flor. repr. Florent. 1553.

5 De Codd. MSS. tam primariis iſtis, quam reliquis fere omnibus, nemo melius diſſeruit, quam *Erneſtius*.

enim nondum quinquagenarius 1) *vitam Agricolae*, ſoceri ſui, vivo adhuc Nerva (cap. 3) circa an. Chr. 97; 2) librum *de Moribus Germanorum*, Conſule ſecundum Traiano (cap. 37) an. Chr. 98; 3) *Hiſtorias*, quas ab exceſſu Neronis ad mortem Domitiani enarravit uberius ipſe horum temporum teſtis, divo Nerva & imperante Traiano, (I, 1, & Annal. XI, 2) e quibus non niſi quatuor libri priores & V extremo mutilus manſerunt; 4) poſtremum *Annales* ab exc. Auguſti ad Neronis uſque mortem. Eorum exſtant libri VI primi, quorum quintus mutilus, ſextus integer ad nos pervenit: deinde poſt quatuor librorum lacunas, L. XI capite deminutus ad L. XVI extremo mutilum. Sed editores rerum geſtarum ordinem & librorum dignitatem ita ſecuti ſunt, ut primas darent Annalibus, ſecundum locum Hiſtoriis attribuerent, tertium Germaniae, quartum Agricolae. Subiunxerunt tandem ex more iis omnibus dialogum *de Oratoribus*, quem ab aliis Quinctiliano, ab aliis Tacito [1], fide MSS. tribui pluribus enarrat clar. Erneſtius in nova Fabricii bibl. Lat. L. II, c. XV, § VIII Tom. II, p. 325 ſq. [2]

§. 21. Varie autem Tacitus, ex quo ille in hominum notitiam rediit, exceptus fuit pro ingeniorum & populorum diverſitate. Poſt Italos quidem, qui cum de illo, ut ſuo, primi promeriti eſſent, inde a Pichena (*ſoſpitatore Taciti*, quod Gruterus ait, *poſt Lipſium unico magis unico*), curam edendi exteris reliquerunt, aliis artibus intenti: Gallis prae ceteris hiſtoriarum auctoribus placet, neſcio, utrum quod a natura ad honeſti vel decori, quo opimus eſt Tacitus, ſpeciem facilius vertuntur; an ob Tiberii falſas artes retectas, cuius tamen rei gratiam alii, ut Langletus, ceteri, ſiniſtre rependunt; an ob philoſophicam rerum geſtarum enarrationem, quam delibare geſtiunt; an ob dicendi genus ſimile picturae: modo non ingenii cele-

1 A quo ſi ſcriptus fuerit, omnium eius librorum primus haberi debet.

2 Adde C. S. *Schurzfleiſch* ad hunc dial. in Act. liter.

ritate, qua pollent, ſubinde multi ſenſus, quos ille admirabili dictionis opere, tanquam velo, fecit penetrales, praetervehantur, alios, quam qui ſcriptorem altum & gravem decent, ipſi curioſius affingant. Atque is plures in his invenit, quibus Gallice redderetur, quam recte illuſtraretur Latinus ſcriptor. Liberis iucundior eſſe potuit ac debuit Livius; neque tamen Noſter & rerum prudens, & dicendi vi, aut quadam ad intelligendum ſignificatione inſignis, & regiae libidinis vindex, idemque in republica praecipiti conſolator vivendique magiſter, nunquam ſalutatus eſt. Nobis vero Germanis, quos ad libertatem natos decepit ſors, fides ad patientiam proiecit, hodie certe perinde habetur, ut ſumus. Quibus patria antiquitas vel per ſe placet, vel ad indagandas iurium origines adhibetur, illo teſte carere nunquam potuerunt; & qui pro prudentiae exilitate, de latinitate una anxii, res non iudicant, etiam alios ſanctiores habent. Quorum ſit in commune conſulere, ii plerique, obnoxie ſapiendo, ſibi conſulunt: neque Dominis ille legitur. Habet tamen non plane nullos intelligentes ſui artificii exiſtimatores, ex iiſque unum, cuius ſapientiam ac numen quis hodie non vereatur? Atque huius iudicio tantum noviſſime tributum eſt, ut duos ſimul Noſter inveniret interpretes novos, e quibus Magdeburgenſis ille minus, credo, ab auctore aberravit. Sed pauciores, ex vetuſtis ſapientiae magiſtris prudentiores, excellenti hoc ſcriptore ipſo melius gaudent. Et iuvenes hodie ab antiquis artibus optimiſque ingenii auctoribus ad recentia quaeque deſciſcere, quibus curent genium perdantve, vel etiam obſtupeſcant, nemo prudens non videt doletque.

§. 22. Quo magis accepta ſit omnibus, qui veterem diſciplinam ad noſtrorum maiorum doctrinam plus profuiſſe norunt, providentia, quam in tuendis caſtioribus humanitatis ſtudiis, eorumque auctoribus adornandis, adhibent perpetuam harum literarum ſtatores. Inter eos quidem hodie praefulgent nomina Io. Aug. *Erneſtii*, & Chr.

Gottl. *Heynii.* quorum ille, Germaniae praeceptor etiam Semlero dictus, uti de aliis auctoribus, ita & bis de Tacito egregie promeritus eſt: hunc, Graeciae ac Latii ſapientem, & humanum, cum omnibus, qui norunt ipſum, veremur, amamus. Quamvis autem ad horum duumvirorum, & quos in his ſtudiis habuere, anteceſſorum, multiplicem diverſamque laudem adſpirare pauciſſimis liceat, probamus tamen etiam eorum ſtudia, qui ad ſummorum Criticorum & interpretum doctrinam tanquam adminiculum adnitendo conſiſtunt in medio, atque doctrinam, utrinque, hoc eſt, & a luxurie, & ab inopia, reductam, ad iuvanda plurium ſtudia adhibent; vel in edendo minus pretioſe, ſed accurate, ſcriptorum textu verſantur. Proinde hanc mentem Collegis mihi amiciſſimis gratulor; laetorque, quod iis ſe hortatorem & adiutorem praebuerit, vir ſane bonus, Io. Iac. *Hübmeier*, Argentoratenſis. Et ego Collegis, ut voluntarius, nuper acceſſi inter magnas curas, nil equidem inde levandus, ſed aberraturus tamen; quod & in illis gaudeam, & auctor, edendus primum, placeret, & conſilio vel exteri faverent multi; laudibus noſtris ſuperiores viri, quorum nomina in quarto volumine edere conſultius videtur. Quid vero non iam honeſtatis cauſa nominem, qui ipſe ſe favere noſtratibus publice profeſſus eſt, ingeniorum laetiorum in Germania hodie principem, illuſtrem C. M. *Wielandum*; a quo hoc melius iutos ſe intellexerunt, quod ſic infeſtorum ipſis hominum invidia *infauſta* magis viſa eſt omnibus. Quemadmodum vero nihil ad edendi bonitatem & celeritatem ſibi reliqui facient noſtrates: ita velim illis quam maxime & deinceps propitia numina, quae tam in defendendis, quam in iuvandis bonis ſtudiis potentia quiſque precari debet.

§. 23. Videant iam lectores in hoc volumine, quo modo Tacitum curarint editores noſtri. Textum quidem, cum inde a Pichena, (quem Codicis utriuſque Florentini Lipſio conſultiorem, cetera a Lipſio doctum, & dein eius

anteceſſorem fuiſſe novimus,) Berneggero & Freinshemio, optimis Taciti curatoribus, fere omnes, praeter Ryckium, editores, magis contaminatum, & vitiis operarum, in quibus cavendis ſaepe prae nimio apparandi ſtudio minus fuere ipſi diligentes, & coniiciendi libertate, qua pro ſuo quiſque ingenio abuſus eſt, vidiſſent illi: id ſibi datum operae intellexerunt, ut praeter Lipſianas, Pichenae optimam Francofurtenſem, & Berneggeri alteram, a Freinshemio repetitam, maxime prae oculis haberent, neque quidquid boni in Noſtrum contuliſſent Gronovii, Ryckii, Erneſtii, aliique, negligerent, denique in locis, adhuc non ſatis proſpere expreſſis, melius quantum fieri potuit tentandis, propria uterentur ſive coniiciendi, ſive iudicandi facultate. Atque credo haud improbe factum, quod retinentior lectionis tum MStae, tum vulgatae a Pichena & Berneggero, eam, ubi locus erat, vel defenſam, vel leniori, quam ab aliis tentatum, emendatione reſtitutam habet haec editio. Exiſtimantibus vero nobis, ipſos lectores ex coniiciendi varietate, a criticis in Noſtrum congeſta, quid Tacitum deceat vel ab eo aberret, iucundius videre cupere, haud levis, (neque pacta) in eo poſita opera eſt, ut ex omnium, qui Tacito vel adfuere, vel ſupervenere, numero audirentur meliores, mitterentur coniecturae, quibus nulla aliquatenus idonea cauſa ſuberat, quibuſve unis ad textus vel ante Lipſium, vel ab eo & Pichena indubie emendati pridemque recepti hiſtoriam noſcendam utuntur harum rerum curioſi. Plura etiam ſic omitti debuiſſe intelliget ſubinde lector eruditus. Sed & dandum erat aliquid auctoritati noviſſimorum editorum, ex iiſque ill. *Erneſtii;* cui hodie plurimum tribuunt, & qui ipſe Heinſii auſis, I. Gronovii, noviſſimi Codicis utriuſque Florentini conſultoris, ſed in eius obſcuris explicandis haud Oedipi, denique ſuis, magnopere auxit conie-cturarum numerum. Quamvis autem ille non ubique ad emendandum auctorem felix fuerit, neque raro tentandi fines paulo longius, quam ferat ingenium Taciti & oratio

hiſtorici, protulerit, tantum tamen ei cura & doctrina profuit, ut egregie nos inde adiutos profiteri deceat. Talis viri auctoritatem effugere velle, arrogantius videri poterat: neque tamen non verendum, ut per obſequium perpetuum effugeremus etiam quorundam, qui ſe hodie arbitros ſtatuunt, ſuperbiam. Itaque in medio ire placuit, & uti lectionem Cornelianam medicamentis vel probabiliter reſtitutam vel affectam magis vidimus, eius rei auctores tum ſequi, tum modice notare. Parcius enim dicendum erat in notis. Nonnunquam miſſa male coniectorum varietate ipſi augurari conati ſumus; quod an felicius evenerit, diſpiciant harum rerum periti. Subinde profecto cogitavimus, quo tandem abitura ſit iſta coniiciendi licentia, vel tota illa lectionis Cornelianae genealogia, qualem ill. Erneſtius protulit, eamque nova prole auctiorem. Itaque optandi locus eſt, ut aliquis vir doctus, adhuc aetate florens (qualem Erneſtius Quinctiliano, poſt Geſnerum edendo, naſci voluit), qui velut alter Lipſius rem Taciti prudentius gerat; hos, qui illius ſanguinem abſorbere conati ſunt, dimittat; delectis, qui vulnera lambunt, utatur ad curandam lectionem Cornelianam, denique ad iuſtos commentarios conſcribendos. Quam bene is de Cornelio noſtro, vel de eius ſtudioſis promeriturus ſit, vident omnes; ut talis exiſtat, denuo optamus.

Scribebam Biponti, menſe Dec. an. CIↃIↃCCLXXVIII.

C. CORNELII TACITI
VITA
PER
IUSTUM LIPSIUM
CONSCRIPTA.

Caius Cornelius Tacitus, cui vulgo P. praenomen faciunt, non illa patricia Cornelia gente, ſed alia minus illuſtri natus eſt, extremis, ut opinio mea fert, Ti. Claudii Imp. temporibus. Pater avuſque honores geſſerint, & ad rempublicam acceſſerint, necne, ut re vetuſta & incerta, nihil affirmem: propius a vero abeſt, ipſum primum ius imaginis & honores in familiam non nimis illuſtrem intuliſſe. initium dignitatis illi ſub Veſpaſiano fuit: a quo, Plinio auctore, procurator datus Galliae Belgicae; rationes Principis adminiſtravit: quae dignitas equeſtri ordini diu peculiaris fuit. Reverſus, a Tito, ut opinor, Quaeſturam accepit: certe dignitatem ſuam, quam Veſpaſianus inchoaverat, auctam & adiutam eſſe a Tito, ipſe in Hiſtoriis profitetur: nec aliud ſuſpicari eſt, quam Quaeſturam, aut ſi forte Aedilitatem, quia Praetura XIV demum Con-

ſulatu Domitiani auctus eſt. In quo erroris manifeſtus eſt eruditus vir, qui Domitiano IX, *& Verginio Rufo* II COSS. *Praetorem Tacitum conſtituit. Nam Tacitus quidem ipſe in Annali XI diſerte ait, ſe XVvirum S. F. ac tum Praetorem ludis ſecularibus Domitiani cum cura adfuiſſe. Atqui ludos ſeculares a Domitiano editos A. U. C.* DCCCXLI, *id eſt, quinquennio ipſo poſterius, quam Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidae veritatis eſt. Exſtant nummi non pauci cum his notis:* IMP. CAES. FLAV. DOMITIANUS. AUG. GERM. PONT. MAX. TR. POTEST. VIII. COS. XIV. LUD. SAEC. FEC. *Ad Conſulatum deinde ſatis longo intervallo imperante Nerva pervenit A. U. C.* DCCCL, *ſuffectus in locum demortui T. Verginii Rufi, illius, qui delatum a Germanicis legionibus imperium conſtanter ſpreverat. quem & defunctum pro roſtris Tacitus laudavit. Exſulaſſe eum ſub Domitiano quidam tradiderunt; magis tamen, ut opinor, pro more vulgi, qui magnis viris inſignes caſus affingere amat, quam quod eius rei certus auctor ſit. Ego legendo non aliud comperio, quam abſuiſſe eum aliquot annis ab Urbe, idque eo ipſo tempore, quo Iulius Agricola ſocer eius mortem obierit.* COSS. *Pompeio Conlega, & Cor. Priſco, non tam exſilii neceſſitate, ut arbitror, quam taedio temporum & cupidine otii. Nam quod iidem, ut omni ex parte tam anxia diligentia conſtet, decennium in exſilio egiſſe ſcribunt, ac demum exorato Domitiano reſtitutum; Latine ut loquar, inanis fabula eſt. ac credo, eos homines, cum hoc ſcriberent, indormiiſſe bello Troiano, & illinc decennia*

ſua ſumſiſſe. Conſtat enim apud vigilantes & ſobrios, Domitianum a ludis ſuis ſecularibus, quibus certe Tacitus Praetor Romae adfuit, VII dumtaxat annos vixiſſe, octavo conſpiratione ſuorum occiſum. Haec fere in Republica. In privata eius vita iſta ſunt. Uxorem duxit A. U. C. DCCCXXX, Veſpaſiano IIX, & C. Iulio Agricola COSS. Agricolae filiam, idque illi ad extremam aetatem concors & tranquillum matrimonium fuit. Liberos haud dubie reliquit, & ex iis, niſi coniectura fallor, longo intervallo nepotem M. Claudium Tacitum, qui poſtea Imp. appellatus eſt; (ſic enim eum Imperatorem nummi appellant, non ut vulgus, P. Annium Tacitum) qui, ut Fl. Vopiſcus refert, parentem ſuum appellare hunc Tacitum ſolebat. Hiſtoriae ſcribendae ſenex demum vacavit, cum reliquum aetatis in foro & cauſis orandis egiſſet. Ex Plinii epiſtolis, & Tacitum in principibus oratoribus fuiſſe, & orationes aliquot edidiſſe, intelligimus. Aequales habuit, Fabium Quinctilianum, utrumque Plinium, Iulium Florum, Secundum, Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum; Vipſanium Meſſallam. Scripſit primum omnium Hiſtoriarum libros ab exceſſu Neronis ad imperium Nervae. Deinde Annales ab Auguſti exceſſu ad finem Neronis; quorum omnium quanta iactura & quibus locis facta ſit, in tempore memorabo. Nominantur & eius Facetiarum libri a Fulgentio, cum hoc fragmento, Caeſi itaque morum eclogio in filiis relicto. *Mortis eius tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inveni. Odoratus ſum ex Plinii Nepotis epiſtola, quae libro VII. Nam ait di-*

ſerte, propemodum aetate aequalem ſe Tacito. At Plinius incendio Veſuvini montis, quo avunculus periit, agebat, ut ipſe ait, duoetviceſimum annum. Natus ergo Plinius (nam incendium illud ſecundo anno Titi) non dubie anno Urbis conditae DCCCXVI. *Memmio Regulo & Verginio Ruſo* COSS. *At Tacitus paulo maior natu, quod eadem illa epiſtola teſtatum reliquit Plinius. Ergo natus extremo imperio Claudii, vel potius, initio Neronis: vixitque, opinor, vel ad imperium Hadriani. Hiſtoriam quidem exorſus eſt ſcribere poſt mortem Nervae. clarum, quoniam principio* I *Hiſtor. vocat divum Nervam. qui honos non habetur, niſi Principi mortuo.*

INDEX
CODICUM MSS.
C. CORN. TACITI
NOVA RATIONE DIGESTUS.

I) 1. CODEX *Corbeio Mediceus* ſ. *Florentinus*, quod ad Tiberii Annales attinet, unicus: quos *Beroaldus* primum edidit Romae 1515, cum reliquis Taciti libris; confer praefat. noſtram § 20. Diligentius Codicem contulit *Pichena*, ſoſpitator Taciti alter, noviſſimeque Iac. *Gronovius*.

2. Huius Codicis apographum, certe quod ad libros priores attinet, a *Io. Iocundo*, Veronenſi, propria manu ſcriptum tractaſſe ſe *Fulvius Urſinus* profitetur ad Ann. I, 4. idem credo, quem *P. Daneſius* contulit, teſte paſſim Urſino in notis ad Tac. Cf. eum ad Annal. IV, 20, & ad lib. XI faepius.

3. Codex *Hiſpanus* Didaci de *Covarruvia*, ICti, quem contulit Andr. *Schottus;* collationes Lipſio tranſmiſit.

II) 4. *Florentinus* Codex *antiquus*, ex antiquiori ſec. IV exeuntis deſcriptus ſeculo VII vel VIII literis Longobardicis; a Curtio *Pichena* diligenter collatus, & Iac. *Gronovio* exiſtimante *parens omnium MSS.* inde a L. XI Annal.

5, 6, 7. *Florentini recentiores duo* membr. alter a L. XI Annal. ad Hiſt. L. II; alter eoſdem Annalium & V Hiſtoriarum libros complectitur. *Tertium* quandoque memorat *Pichena*.

III) 8. Codex *Farneſianus* ſ. *Vaticanus*, quem ſe beneficio Fulvii *Urſini* adeptum dicit *Lipſius* contulitque; ex Bibl. Farneſiana illatus in Vaticanam (hodie inter MSS. n. 1864) complectitur Annal. ab XI & Hiſtor. libros, exaratus ſec. XIV aut ineunte XV. Optimae notae. Contulit etiam, Broterio cenſente, Iac. *Corbinelli*, lectioneſque adſcripſit exemplo Beroaldino: noviſſime Iac. *Gronovius* inſpexit.

IV) 9. Codex *Vaticanus* alter, eiuſdem ferme cum priori aetatis, Lipſio iudice, bonus & ſincerus; n. 1863.

10. Illi non diſſimilis videtur Broterio Cod. Bibl. *reg. Pariſ.* chartaceus, antea *du Freſnianus*, ut inde profectus credatur: cuius lectiones attulere *Ryckius* & *Broterius*.

V) 11. * *Venetus* olim bibliothecae S. Marci laudatus P. *Victorio* ad Cic. Ep. II, 12; qui hodie in ea non ſupereſſe fertur; unde l. deperditus, l. ille ipſe Vaticanus alter putatur; cui certe ſimilis eſt *editio princeps*, probabiliter a Veneto profecta & inſtar Codicis habita.

VI) 12. Codex *Genuenſis*, qui non ſolum, aut eius ſimilis, adhibitus *Puteolano* in editione ſua pro Codice habenda, ſed etiam apographorum plurium parens factus. Ex eo enim deſcripti:

13. *Vaticanus III* recentior, num. 2965. Genuae 1449.

14. *Vaticanus IV* recentior, n. 1958.

15. Cod. *Oxon. Harleianus* 1452, praeterea collatus cum MS. Vatic. n. 1863, aut ſimili.

16. — — — — *Bodleianus* 1463.

17. — — — — *Colleg. Soc. Ieſu* 1458.

VII) 18. Codex *Budenſis*, Matthiae *Corvini Regis*, inde Rhenano ſubinde dictus *Regius*. Vocatur idem Co-

dex *Sambuci*, & in bibl. Vindobonenſem delatus. Is Codex, quo *Rhenanus* uſus eſt, quamquam Lipſio & I. Gron. haud optimae notae viſus, multum tamen profuit Tacito, iudice Erneſtio.

VIII) 19. Codex *Guelferbyt.* membr. ſed recens, a Pant. *Candido* emtus Ferrariae 1461, dein a Franc. *Mediabarba* Birago donatus Marq. *Gudio*, tum ex huius bibl. pervenit in Guelferbytanam principalem; cuius lectiones dedere Chr. *Hauſius* & clar. *Erneſtius.*

20. Cod. *MS.* membr. *Pariſiis* in Bibl. Inſtit. *Oratorii* Ieſu. Broterio ſerius oblatus, ſed forſan a Iac. *Corbinelli* collatus.

21. MS. *Agricolae* ſ. ab ipſo Rud. *Agricola* interpolatus coniecturis. Excerptis inde a Franc. *Modio* uſus eſt *Lipſius*, tum Nic. *Heinſio* & Th. *Ryckio* adhibitus. Sed hi illi plus iuſto tribuerunt.

Occurrunt praeterea alii recentes, inde a L. XI Annal.

22. Codex *Beſſarionis*, ſcriptus Bononiae 1453.

23. *Ottobonianus.*

24. *Neapolitanus*, quem habuit Io. Valetta.

25. S. *Iohannis* in *Carbonaria.*

26. *Caeſenatenſis.*

* Codex *Herbipol.* ab I. *Schegkio* laudatus ad Vellei. pag. 504, hodie nullus reperitur, teſtante Ern. Neque etiam exſtat *Bambergae* Codex, quem olim fama tulerat falſa.

† Codex *Mirandulanus* non verus, ſed fictus a Pomponio Lampugnano, Lipſii adverſario.

INDEX EDITIONUM C. CORN. TACITI

in VIII aetates digeſtus.

AETAS I NATALIS.

.... Editio princeps *Veneta*, fol. ſine titulo, & ſine anni locique nota, per *Vindelinum Spiram*, cum hoc ad calcem tetraſticho:

Caeſareos mores ſcribit Cornelius: eſto
Iſte tibi codex: hiſtoriae pater eſt.
Inſigni quem laude feret gens poſtera: preſſit
Spira premens, artis gloria prima ſuae.

Prodiit an. 1468, ſuſpicante illuſtriſſ. Comite *de Reviczky* in Catal. cap. 101 ſq. vel 1469, quod vult Maittarius, qui idem putat editam per *Io. Spiram*. Habet libros Annal. ab XI ad XVI, Hiſtor. libr. I - V, libellum de Germania & Dial. de claris oratoribus ex MS. qui hodie in biblioth. Venet. non reperitur. Unde ipſa haec editio inſtar Cod. habetur, & eſt rariſſima. Ex ea tres filiae certae:

.... *Mediolanenſis*, fol. ſ. l. & a. *Franciſci Puteolani*, a Bernardino Lanterio adiuti. Baſin fecit Venetam, coll. cum MSS. praeſtante charta & typis. Puteolanus addidit vitam Iulii Agricolae.

(Editionem Venetam an. 1484, & Romanam an. 1485 memorat Maittarius Ann. typ. T. V, P. II, pag. 293, ſed fine auctore ac teſte: unde nihil eius traditioni tribuit Erneſtius. Lipſius ſe ed. Veneta 1494

uſum ait, nemini praeter eum viſa, eoque etiam Erneſtio dubia. Vix tamen dubitaverim, quin ex vero eam ſignificaverit Lipſius. Ita in Praef. Lipſii ed. 1574: *His tribus* (Codd. Farneſ. & duobus Vatic. alteri optimo ac vetuſto, alteri minus bono) *acceſſit editio Veneta vetus anni* ∞. CCCC. XCIIII, *quam adhibere vice libri ſcripti ideo non piguit, quod inter ſtudioſos harum rerum conſtet, Taciti MSS. exemplaria ſpiſſo & vix in Europa inveniri. In his autem libris citandis uſum me fide antiqua & vere Romana, ex animi mei ſententia iuro.*)

1497 *Venetiis*, fol. ed. *Puteolani* repetita. In fronte titulus: *Cornelii Taciti Hiſtoriae Auguſtae.* In fine: *Cornelii Taciti hiſtoriae auguſtae: nec non de ſitu moribus & populis germaniae libellus: ac de oratoribus dialogus foeliciter expliciunt. Venetiis fideliter impreſſi ac diligenter emendati per Philippum pinci ſumptibus nobilis viri dni Benedicti fontana. Anno dni* MCCCCXCVII. *die* XXII *Marcii. Imperante ſapientiſſimo dno Auguſtino Barbadico prudentiſſimi ac Invictiſſimi Senatus Venetiarum duce sereniſſimo.* Editio rariſſima, elegans & nitida.

1512 *Riviana. Venetiis*, fol. ex priori recuſa; cuius quidem vitia typographica correxit Io. Rivius, ceterum in mutando textu de ſuo iudicio parum feliciter verſatus.

AETAS II *BEROALDINA.*

1515 *Romae*, fol. *P. Cornelii Taciti libri quinque noviter inventi, atque cum reliquis eius operibus editi* cet. (c. praef. Phil. *Beroaldi* iun. Acad. Rom. praepoſiti ad Leonem X, P. M) In fine: *Romae, per Magiſtrum Stephanum Guillereti de Lotharingia, 1515. Kal. Martii.* Editio rara & nitida chartis ac typis. Editor libros V ex Codice Corbei. edidit, in reliquis Puteolanum ſecutus. Cf. Maittaire Annal. typ. T. II, p. 266. Ex hac matre ed. natae ſunt 4 filiae:

1517 *Mediolanenſis*, 8. quam ex priori dedit Alex. *Minucianus*, Apulus, typogr. & hiſt. Prof. Mediol. paſſim emendatam & Andr. Alciati notis auctam.

1519 *Baſilienſis I*, fol. *P. Cornelii Taciti Hiſtoria Auguſta actionum diurnalium: additis quinque libris noviter in-*

ventis. Andreae Alciati Mediolanenſis in eundem annotationes. De ſitu, moribus & populis Germaniae libellus: eodem Corn. Tacito autore. Eiuſdem dialogus, an ſui ſeculi oratores antiquioribus & quare concedant. Cn. Iulii Agricolae vita per eundem. Apud inclytam Baſileam ex officina Io. Frobenii, menſe Aug. A. 1519. Editio elegantior prioribus. Curavit quidem Beatus Rhenanus, ſed Alciati nonnullis dicitur ob additas eius & Beroaldi obſervatt. Imitatur ea Beroaldinam; ſed libellus de Germania dicitur a prodigioſis mendis repurgatus per Beatum Rhenanum beneficio Codicis vetuſtioris. Cf. Maittaire Annal. T. V, Vol. II, p. 273.

1527 *Iuntina*, 8. *P. Corn. Taciti ab exceſſu divi Auguſti hiſtoriarum libri quinque nuper inventi, atque cum reliquis eius operibus maxima diligentia excuſi. Florentiae per haeredes Philippi Iuntae, A. D. 1527. menſis Maii die XXII.* Textus Beroaldi interdum correctus ab *Ant. Franc. Varchienſi.*

1552 *Florentina*, 8.

AETAS III *RHENANI.*

1533 *Rhenani* I, & *Baſil.* II, fol. *P. Corn. Taciti equitis Rom. Annalium ab exceſſu Auguſti, ſicut ipſe vocat, ſive Hiſtoriae Auguſtae, qui vulgo receptus titulus eſt, libri ſedecim, qui ſuperſunt, partim haud oſcitanter perlecti, partim, nempe poſteriores, ad exemplar manuſcriptum recogniti magna fide, nec minore iudicio, per* Beatum Rhenanum. *Nihil hic fingi, docebunt caſtigationes ſuis quaeque libris additae. Libellus de Germanorum populis, Dialogus de Oratoribus, denique de vita Agricolae non ſolum emaculatius prodeunt, ſed & explicatius, adiunctis in hanc rem ſcholiis. Baſileae in officina Frobeniana per Hieron. Frobenium & Nic. Epiſcopium, 1533.* Rhenanus textum Baſileenſis I, quem *vulgatum* dicit, cum MS. Budenſi collatum dedit, & in Germania adhibuit editionem aliam veterem Italicam. In Agricola & Dial. de Oratoribus ſolo ingenio uſus eſt. Beroaldi & Alciati notae ex ed. ſuperiori Baſileenſi repetitae: ipſe Rhenanus ſcholia adiunxit, & theſaurum conſtructionum, & locu-

tionum & vocum Tacito ſolemnium praemiſit utiliorem.

Huius textum ut vulgatum ſequuntur:

1534 *Aldina*, 8. *Cornelius Tacitus, recognitus & emendatus* &c. *Varia lectio in calce operis impreſſa. Venetiis, in aedibus haeredum Aldi Manutii Romani, & Andreae Aſulani Soceri, menſe Novembri 1534.* Elegans.

1541 *Gryphiana* I: Cornelii Taciti Annales ex caſtig. & cum annott. Aem. Ferreti, B. Rhenani, Alciati & Beroaldi. Lugduni, 8. Bibl. Erneſt. p. 196, n. 2878.

1542 *Francofurtenſis* I, 8. *P. Cornelii Taciti Eq. Rom. Annalium ſive Hiſtoriae Auguſtae Libri, quantum quidem eorum reſtat, Sedecim. Eiuſdem libellus de moribus & populis Germanorum. Item Vita Iulii Agricolae, oratoris. Item Dialogus de claris oratoribus. Cum Indice. Francofurti ex officina P. Brubachii, anno XLII.*

1543 *Gryphiana* II, *Lugduni*, 8. cum notis Aem. Ferreti & Theſauro Rhenani. Haud accurata.

1544 *Rhenani* II, ſ. *Baſil.* III, fol. c. annott. Rhen. & Alciati.

1551 *Gryphiana* III, *Lugduni*, 12. Aem. Ferretus praefatus eſt, ſed eius notae & theſ. Rhenani abſunt.

1554 *Veneta*, 4. Fabricio memoratur.

1559 *Gryphiana* IV, *Lugduni*, 12. apud haeredes Seb. Gryphii. Bibl. Ludewig. n. 7641.

AETAS IV *LIPSIANA.*

1574 *Lipſii* I, 8. *C. Corn. Taciti Hiſt. & Annal. libri, qui exſtant, a I.* Lipſio *emendati & illuſtrati. Antverpiae, ex offic. Chr. Plantini,* 1574. Commentarii ſeorſim prodierunt an. 1580, & curae ſecundae 1581 ex eadem offic. Is vero, Tacito denuo poſt Rhenanum ex MSS. & edd. vett. recognoſcendo & commentariis illuſtrando, immortalis, praevenit *Muretum*, cuius notae in libros priores Annal. prodierunt Romae 1580, & Ingolſt. 1604 & 1608, 8.

1576 *Gryphiana* V, 12. ex prima Lipſii expreſſa. *C. Corn. Taciti Annal. & Hiſt. libri, qui exſtant,* Iuſti Lipſii *ſtudio emendati & illuſtrati. Eiuſd. Tac. liber de mor. Germ. Iulii Agricolae vita. Incerti ſcriptoris Dial. de Oratt. ſui temporis. Cum notis Iuſti Lipſii & Vertranii*

Mauri. Acc. huic ed. apell. nationum & provinciarum Germaniae. Lugduni, ap. Ant. Gryphium, 1576. Notae Vertranianae admixtae ſunt Lipſianis.

1581 *Pariſiis,* fol. *C. Corn. Taciti Equitis Romani ab exceſſu Divi Auguſti Annalium libri quatuor priores, & in hos obſervationes Caroli Paſchalii Cuneatis. Pariſ. ap. Robertum Colombellum in Aldina Bibliotheca.* Catalogue raisonné de la Collection de livres de P. A. Crevenna Vol. V, p. 162.

——*Lipſii* II, 8. *C. Corn. Taciti Opera omnia, quae exſtant, quorum Index pagina ſequenti: I.* Lipſius *denuo caſtigavit & recenſuit, — Antverpiae, ex offic. Chriſtoph. Plantini Architypographi regii, MDLXXXI.* — Pagina 3 ſq. *Iuſtus Lipſius Chriſtophoro Plantino S. Dico. Tacitum, quem iterum vulgare paras clariſſime Typographorum, mitto ecce Tibi. Relegi, recenſui, & ſine dolo dicam, multa in eo qua a ſcriptura, qua ab interpunctis, feci meliora. Addidi etiam ad oram Notas variantis lectionis aut coniecturae meae: ſed paucas, breveſque. Nam cetera haurire e Commentariis meis lectorem ius eſt. qui Tacitum ipſum ſequentur, imo adſequentur. Ego, mi Plantine, etſi in variis moleſtiſque occupationibus nunc meis, valetudine etiam non firma, tamen curae habui hanc curam; uti publica privataque res fructum caperet e ſaluberrimo & optimo ſcriptore ad hoc aevum. Aevum calamitoſum, ſed ad quod tolerandum, multum, me iudice, hiſtoria iſta faciet: ſolatio, conſilio, exemplo. Vale.* Exſtat in bibl. Bipont. Eodem volumine continentur: *Iuſti Lipſii ad Annales Corn. Taciti liber commentarius ſive Notae. Antverp. ex offic. Chriſtoph. Plantini. M. D. LXXXI.*

1584 *Gryphiana* VI, 12. *Lugduni*, per Ant. Gryphium.

1585 *Lipſii* III, fol. *Lugd. Bat.* qua Pichena dein uſus eſt.

1588 *Lipſii* IV, 8. ibid. ap. Plantin.

——*Francofurti*, fol. inter hiſtoriae Romanae ſcriptores a Frid. *Sylburgio* editos III voll.

1589 *Lipſii* V, fol. Erneſtio omiſſa, ſed in bibl. hiſt. Struv. & Hanckio memoratur. En titulum: *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant:* Iuſtus Lipſius *quintum recenſuit. Additi Commentarii meliores plenioreſque cum curis ſecundis. Lugd. Bat. ex off. Plant. ap. Fr. Raphelengum.* CIↃIↃLXXXIX.

1592 *Francofurti*, fol. *Annib.* Scoti *in C. Taciti Annales & Hiſtorias Commentarii politici. Addita etiam Taciti Opera, cum Indice.* Catal. bibl. Ludewig. n. 11720.

1595 *Lipſii* VI, 8. e priori repetita, ap. Hieron. Commelinum. *Engelio* bibl. ſelectiſſ. p. 154 praeſtans admodum dicitur. Exſtat in bibl. Francof. & Ludewigiana n. 7642.

——— eodem, apud eundem, 24. Catal. bibl. Thuan. P. I, p. 290.

1598 *Gryphiana* VII, 16. *Lugd.* per Ant. Gryph.

——— *Lipſii* VII, 8. *Antverpiae*, ap. Plantin.

——— *Lipſii* VIII, *Lugduni Bat.* 8. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant.* Iuſtus Lipſius *quintum recenſuit. Seorſim excuſi Commentarii cum curis ſecundis.*

1600 *Lipſii* IX, fol. & 4. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant.* Iuſtus Lipſius *poſtremum recenſuit. Additi Commentarii meliores plenioreſque, cum Curis ſecundis. Acceſſit ſeorſim C. Velleius Paterculus cum eiuſdem Lipſii auctioribus Notis. Antverpiae, ex officina Plantiniana, apud Ioannem Moretum.* cIↄ. Iↄc. *Cum privil. Caeſ. & Regio.* — In Praef. Comm. nova VI Idus Febr. 1600 ſcripta: *Itaque ante annos duodecim Curas ſecundas dederam; & easdem poſtea operi iniunxeram, ut ſuis quaeque locis & ordine poſſent legi. At nunc denique Tertias etiam damus: &, niſi fallor, ultimas. quia & occupatio alia me abſtrahit, & ſine culpa fortaſſe non ſit (certe ſine laude) aſſiduum hoc ſatagere in re & ſcriptore uno. Vale ergo mi Corneli, & per me, audacter dicam, notior & illuſtrior orbem perambula; amande ab eo, quamdiu boni honeſtique amor erit.*

1604 *Ingolſtadii*, 8. Taciti Annalium libri XVI.

——— *Monachii*, 8. non niſi textum Lipſii habet.

1606 *Pariſiis*, 4. Tacitus cum notis Lipſii & Merceri.

AETAS V. *LIPSIO - PICHENIANA.*

Cuius diluculum incepit, cum Curtius Pichena, magni Etruriae Ducis a ſecretis, notas in Tacitum, quamvis abſque capite, edidiſſet, quae auctori novam lucem affunderent ex diligentiori collatione edit.

Lipſianae 1585 cum Codice utroque Florentino. Prodierunt primum Florentinae, & recuſae Francofurti 1600, 8, typis Wechelianis. Has & binae edd. ſqq. inſertas habent:

1607 *Francofurti*, 8. *C. Corn. Taciti Opera*, *ex recogn.* Iani Gruteri, *cum Indice rerum accuratiſſimo. Acc. ſeorſim ad eundem emendatt. caſtigg. obſſ. notae Alciati, Ferreti, Urſini, Merceri, Coleri, Rhenani, Vertranii, Donati, Pichenae, Gruteri. Francofurti, e coll. Palthen. ſumtibus Ionae Rhodii.* In capita primum diviſit Gruterus.

1608 *Pariſiis*, fol. *C. Corn. Taciti, & C. Velleii Paterculi ſcripta, quae exſtant, recognita, emaculata, additique commentarii copioſiſſimi, & notae non antea editae. Pariſiis, e typogr. P. Chevalier.* — Editor eſt *Car. Aubertus.* Commentatores, quorum notas exhibet, ſunt XVI: *A. Alciatus, B. Rhenanus, V. Luxanus, F. Urſinus, M. A. Muretus, I. Mercerus, Chriſtoph. Colerus, V. Acidalius, Ph. Beroaldus, Aem. Ferretus, M. Vertranius, M. Donatus, Fr. Modius, C. Pichena, I. Gruterus & Paſchalius.*

1607 *Lipſii* X, fol. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant,* Iuſtus Lipſius *poſtremum recenſuit. Additi commentarii aucti emendatique ab ultima manu. Acceſſit C. Velleius Paterculus, cum eiuſdem Lipſii auctioribus notis. Antverpiae, ex offic. Plantiniana, ap. Io. Moretum.* Haec tum conſultis Pichenae notis emendatior, tum praeter commentarios & excurſus habet diſpunctionem notarum Mirandulani Codicis (ficti).

Plenior dies advenit cum ipſa Taciti editione a Pichena recognita, notiſque auctioribus illuſtrata, in quibus praeparandis ipſi adfuit Franc. *Venturius*, Patricius Florentinus.

1607 *Francofurti*, 4. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant, iuxta veterrimos Manuſcriptos emendata, notiſque auctioribus illuſtrata, per* Curtium Pichenam, *Ser. magni Ducis Etr. a ſecr. Adiectus Index nominum, verborum ac ſententiarum locupletiſſimus. Francof. ap. Cl. Marnium & heredes Io. Aubrii. 1607.* Capita ex Gruteri ed. adſcripta.

Notae hae auctiores ſeorſim prodiere Hanov. typis Wechel. an. 1608, 8.

1609 *Aurel. Allobrog.* 8. Picheniana recuſa.

——*ibid.* fol. Tacitus prodiit inter hiſtoriae Romanae ſcriptores Latinos vett. omnes, per Petrum de la Roviere, II voll.
1614 *Francofurti*, 12. Picheniana repetita.
1622 Eadem *Muſſiponti* in vicina nobis Lotharingia, 8.
Id temporis Tacitus Francofurti prodiit ter Latinus cum verſionibus:
1612 *Taciti* Opera, Latine, cum verſione Ital. *Georgii Dati*, Francof. typis N. Hofmanni, ſumtibus Ion. Rhodii. 1612, 8 mai.
——Eadem Latine cum verſ. Gall. *Stephani de la Planche* & *Cl. Fauchet.* ibid. eod. 8.
——Eadem Latine cum verſ. Germ. *Iac. Micylli.* ibid. eod. fol.
Auctoritas Lipſiani nominis maxime praevaluit in ſequentibus:
1612 *Pariſina* Morelli, 12.
1614 *Colon. Allobr.* 12. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant* &c. *Gnomologia & diſtinctis breviariis aucta. Colon. Allobrog. ſumtibus Sam. Criſpini.* In fine voluminis additas habet varias lectiones, ex Lipſii notis excerptas.
1619 *Lugduni Bat.* 8. *Lipſii* XI: *C. Corn. Taciti Opera*: I. Lipſius *recenſuit & commentarios adiecit.* Catal. bibl. Ludewig.
1621 *Ibid.* 12. Eadem ap. *Elzevir.* Cuique libro ſubiuncta lectionum ſelecta varietas. Praemittitur ultimum Lipſii de Tacito iudicium.
1622 *Pariſiis*, fol. *Novae cogitationes in libros Annalium C. Corn. Taciti, qui exſtant. Auctore* Ludovico Dorleans. *Quibus addita ſunt reliqua eiuſdem Taciti opera. Cum Indicibus copioſiſſimis. Pariſiis, ſumt. ac impenſ. Tho. Blaſii.*
——*Rothomagi*, 8. C. Corn. Taciti Opera. Catal. bibl. S. I. Mont. pag. 204.
1623 *Pariſiis*, 24. *Caeſii.*
——*Aurel. Allobrog.* fol. inter hiſtoriae Romanae ſcriptores Latinos, repetitos ex ed. 1609 ap. Roverii viduam & heredes.
1627 *Antverpiae*, fol. *Lipſii* XII, cum Comm. eiuſdem. Catal. bibl. Francof.

1634 *Lugduni Bat.* 16. *C. Cornelius Tacitus ex* Iuſti Lipſii *editione. Lugd. B. ex offic. Elzeviriana.*

1637 *Amſtelodami*, 24. ex rec. Lipſ. & Iſ. Pontani. Ap. Io. Ianſſonium. Futilis.

——— *Antverpiae*, fol. *Lipſii* XIII, ex offic. Plant.

——— *Florentiae*; fol. Latine & Italice per *Bernh. Davanzati.*

1648 *Antverpiae*, fol. ap. Plantin. *Lipſii* XIV, cum Velleio Paterculo. In charta ſubflavi coloris pulchre exſcripta; additamque habet diſp. Cod. Mirandul. &c.

1667 & 1668 *ibid.* fol. *Lipſii* XV, ultima. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant, a* I. Lipſio *poſtremum recenſita, eiuſque auctis emendatiſque commentariis illuſtrata. Item C. Velleius Paterculus cum eiuſd. I. Lipſii auctioribus notis. Antverpiae, ex off. Plantiniana Balthaſaris Moreti.* Catalogue raiſonné de P. A. Crevenna Vol. V, p. 160.

AETAS VI *PICHENO — BERNEGGERIANA ſ. FREINSHEMIANA.*

Tres ea tulit egregios Taciti recognitores, *Berneggerum, Freinshemium* & *Grotium.*

1638 *Argentorati*, 8. *C. Corn. Tacitus accurante* Matthia Berneggero. — Quae Pichenae textum fere totum ſervavit, pravis de coniectura doctorum, etiam Io. Freinshemii, mutatis. Atque hic (Berneggeri gener) expoſitionem locorum ab interpretibus intactorum aut ſecus acceptorum adiunxit. Ceterum argumenta in ſumma pagina inſcripta; marginem obſident, ab alia parte parallelilſmus, ab altera numerus verſuum, ad quos etiam refertur Index copioſiſſimus & rerum & verborum a Melch. Freinsh. confectus. Editio praeſtans bonitate magis, quam elegantia.

Io. Freinshemius etiam Argentorati an. 1641 paraphraſeos Cornelianae ſpecimen Annal. libros VI complectens edidit.

1640 *Lugduni Bat.* 12. *C. Corn. Tacitus ex I. Lipſii editione, cum notis & emendd.* Hug. Grotii. *Lugd. B. ex officina Elzeviriana.* Cui & ob Grotii recenſionem

notaſque, & ob typorum nitorem primae inter minoris formae edd. debentur.
1643 *Amſtelodami*, 12. *Boxhornii* I. *C. Corn. Tacitus*, *& in eum* M. Zuerii Boxhornii *obſervationes. Amſtel. ex offic. Ianſſon.*
1645 *Venetiis*, 12. *C. Corn. Tacitus*, *& in eum* M. Z. Boxhornii *&* H. Grotii *obſſ. Venetiis*, *ap. Iuntas & Baba.*
1649 *Amſtelodami*, 12. *C. Corn. Tacitus cum optimis exempl. collatus. Adi. capitulorum numeri. Amſtelod. ap. Ludovicum Elzevirium.* — Sequitur textum Berneggeri & Freinsh.
Eod. anno ap. eundem prodiit: *H. Savilius in Taciti Hiſtor. Agricolae vitam*, *& commentarius de Militia Romana*, 12. Catalogue raisonné de la Collection de livres de P. Ant. Crevenna T. V, p. 160.
1650 *ibid.* 12. ap. Ianſſon.
1652 *Aurel. Allobrog.* fol. Hiſtoriae Romanae ſcriptores Latini veteres &c. per Sam. *Chouet* II voll. quorum alterum exhibet Tacitum ad exemplum Lipſii.
1653 *Amſtelodami*, 12. *Boxhornii* II, auctior. *C. Corn. Taciti quae exſtant*, M. Z. Boxhornius *recenſuit & animadverſionibus nonnullis illuſtravit. Amſt. apud Io. Ianſſonium.*
1658 *Venetiis*, 4. C. Corn. Taciti Opera, cum verſ. Italica *Bernh. Davanzati.*
1660 *Amſtelodami*, ex rec. Lipſii, Pontani & aliorum.
1664 *ibid.* 12. *Boxhornii* III, c. eiuſd. comm. polit. in Agricolam. Amſtel. ap. Caſp. Commelinum.
Boxhornianae hodie parum laudis habent; & tertia, quamvis elegantior, mendoſior tamen reperitur.
— *Argentorati*, 8. *C. Corn. Tacitus. Accurante* Matthia Berneggero. *Argentor. ap. I. G. Dolhopf & I. Eberh. Zetzner.* Iiſdem praeſidiis inſtructa, quae ad 1638 diximus. Atque haec poſteris editoribus baſis facta.
1672 *Venetiis*, 12.

AETAS VII *GRONOVIO — RYCKIANA.*

1672 *Amſtelodami*, 8 mai. *C. Corn. Taciti Opera*, *quae exſtant*, *integris I. Lipſii*, *Rhenani*, *Urſini*, *Mureti*, *Pichenae*, *Merceri*, *Gruteri*, *Acidalii*, *Grotii*, *Freinshe-*

mii, & ſelectis aliorum commentt. illuſtrata. Io. Frid. Gronovius *recenſuit, & ſuas notas paſſim adiecit. Accedunt Iac. Gronovii excerpta ex variis lectionibus MS. Oxonienſis. Amſtelod. apud Dan. Elſevirium*, II voll. 1672. (alter tomus ſignatur a. 1673.) Elſevirianorum typorum elegantia & chartae nitor praeſtat; ſed non aeque accurata, ac illa Freinshemii.

1676 *Venetiis*, 12 mai. Tacitus, & in eum *M. Z. Boxhornii* & *H. Grotii* obſervationes.

1678 *Amſtelodami*, 12. ap. Elzevir.

1682 - 1684 - 1687 *Pariſiis*, 4. *C. Corn. Taciti Opera; interpretatione perpetua & notis illuſtravit* Iulianus Pichon *Abbas. Iuſſu Chriſtianiſſimi regis in uſum sereniſſimi Delphini. Pariſ. ap. vid. Claudii Thibouſt, & P. Eſclaſſan.* IV voll. — Editio Broterio, ipſi Gallo, illaudata, quippe quae nulla MSS. Codicum collatione grandis tamen ſit, & indigeſta notarum mole gravida.

1683 *Venetiis*, 12.

1684 *Lugduni*, 12. ex rec. Lipſii & Pontani.

1685 *Lugduni Bat.* 8. II voll. Gronovianam ed. recuſam dedit *Iacobus Gronovius*, patre minor; eamque vitiis operarum auctiorem.

Meliora in Tacitum beneficia mox praeſtitit *Theod. Ryckius*, olim I. F. Gronovio praeceptore uſus.

1687 *Lugduni Bat.* 12 mai. *C. Cornelii Taciti Opera, quae exſtant, ex recenſione & cum animadverſionibus* Theodori Ryckii. *Lugd. B. apud Iac. Hackium.* Cui coniunctum volumen animadverſionum anno ante prodiit.

1701 *Amſtelodami*, 16. cum capitulis.

1708 *Venetiis*, 4. *Pichonii* editio in uſum Delphini inepte repetita.

1714 *Lipſiae*, 8. II voll. *C. Corn. Taciti Opera, notis grammatico - philologico - criticis illuſtrata ad modum Io. Minellii a* Chriſtiano Hauſio, *Gymn. Gorlic. P-orect. quibus praemiſſa eſt Io. Georg. Walchii diatribe critica de Tacito eiuſdemque ſtilo ad Iac. Perizonium.* — Quamvis varias lectt. MS. Guelferbytani habeat, notis tamen in modum Minellii ſcriptis laudis nihil tulit.

1721 *Traiecti Bat.* 4. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant,*

integris B. Rhenani, Fulv. Urſini, M. Ant. Mureti, Ioſ. Merceri, I. Lipſii, Val. Acidalii, Curt. Pichenae, Ian. Gruteri, H. Grotii, I. Freinshemii, I. F. Gronovii, & ſelectis aliorum commentariis illuſtrata. Ex recenſione & cum notis Iacobi Gronovii. *Traiect. Bat. ap. Iac. a Poolſum & Io. Viſch.* II voll. Paternae editionis textum quidem cum Codd. Flor. denuo contulit, ſuiſque notis auxit Iac. Gronovius. Sed ipſe abſolvere opus atque edere non potuit, morte praeventus. Edidit *Abr. Gronovius*, Iacobi filius, adi. integris notis XIII virorum, & ſelectis XVIII virorum cet. Additae ab editore varr. lectt. Cod. Bodlei. &c. Convicia in Ryckium iacta huic non obfuerunt, ſed Gronoviorum, Iac. & Abr. iudicium & animum minutum produnt.

1730 *Dublini*, 8. *Ryckii* editio recuſa III voll. Notae ſubiectae textui.

1733 *Pariſiis*, 16. ſine notis.

1734 *Amſtelodami*, 12. ap. Ianſſonio - Waesbergios.

——— *ibid.* 16. ap. I. Wetſtenium & G. Smith. (c. capit. & ſerie chronol.) ad fidem optt. MSS. caſtigata. Bona & elegans.

1735 *ibid.* 12.

1737 *Francofurti ad Viadr.* 8. ed. *Berneggeri* & *Freinshemii* recuſa c. n. & Indd.

1743 — 1748 *Heidelbergae*, fol. mai. Hiſtoriae Romanae ſcriptores Latini &c. edente & accurante *Ben. Caſp. Hauriſio.* III voll. c. figg. aen. Tertium volumen habet Tacitum, ſubditis varr. (ex Lipſio, Pichena) ſine auctorum nomine. Editio ſplendida, neque accurata.

1753 *Glaſguae*, 12. *C. Corn. Taciti Opera, quae ſuperſunt. Ex editione* Iacobi Gronovii. *Glaſguae, in aedib. Acad. excudebant Rob. & And. Foulis.* IV voll.

1754 *Londini*, 12. ap. Brindley. IV voll.

1760 *Londini*, 8. *Ryckiana* repetita.

AETAS VIII *GRONOVIO - ERNESTIANA.*

1752 *Lipſiae*, 8. *Erneſtii* I. *C. Corn. Taciti Opera, ex recenſione* Io. Aug. Erneſti, *cum notis integris Iuſti Lipſii & I. F. Gronovii, quibus & ſuas adiecit. Lipſiae,*

ex offic. Weidmanniana. II voll. Textum I. F. Gronovii cum edd. vett. & Iac. Gronovii novis obſſ. collatum dedit, pluribuſque & Heinſii & ſuis coniecturis auxit; textum paſſim emendavit, neque tamen ubique in melius reſtituit, vel menda Gronoviani textus devitavit; interpunctionem vero inde a Gronovio auctiorem ſubinde direxit, cumulavit. Aſſeclam inter Gallos invenit Nic. Lallemand.

1755 *Patavii*, 4. Latine & Italice per *Bern. Davanzati.*

1755 - 1774 *Pariſiis*, 12. IX voll. Taciti opera Latine & Gallice prodierunt hoc ordine: 1) C. I. Agricolae vita & de ſitu, mor. & pop. Germaniae libellus, interprete *de la Bleterie*, 1755. II voll. 2) Annalium libri VI priores, cum eiuſd. verſione, & ſupplemento libri quinti, ab ipſo ex hiſtoricis aliis compoſito, 1768. III voll. 3) Hiſtoriarum libri, interprete *Dottevillio*, 1772. II voll. 4) Annalium libb. XI — XVI, eodem interprete, 1774. II voll. Singulis libris additae ſunt notae, partim criticae, partim ad hiſtoriam, antiquitates & loca difficiliora explicanda pertinentes.

1760 *Pariſiis*, 12. *C. Corn. Taciti quae exſtant Opera. Recenſuit* I. N. Lallemand. *Pariſ. typis I. Barbou.* III voll. Recepit is lectiones pleraſque MS. Regii, praeſertim quae cum ed. omnium principe conſpirabant, ſuiſque auctorem notis illuſtravit. Omiſit Dial. de Oratoribus.

1769 *ibid.* Eadem repetita ap. eund.

1771 *Pariſiis*, 4 mai. *C. Corn. Taciti Opera, quae exſtant. Recognovit, emendavit, ſupplementis explevit, notis, diſſertationibus, tabulis geographicis illuſtravit* Gabriel Brotier. IV voll. Quamvis haec editio magno conatu inſtituta videatur, omneſque elegantia & pretio ſuperet, haud tamen eo deſiderabilior facta, niſi iis, quibus divitiae abundant. Textum Erneſtii ſubinde ſequitur, ſubinde veterem ab eo tuetur lectionem, ſubinde mutat audentius. *Notae ſub textu ſunt*, indice Erneſtio, *ſicut Alemanni pleraeque, tironibus ſcriptae: ad calcem operis ſunt longiores de rebus, ſaepe per longas diſputationes tractatis, in quibus pleraeque ſunt loci de antiquitatibus, item criticae, in quibus varietas lectionum traditur, & iudicium de iis pro-*

ponitur. Utut vero notae ſubinde minus dignae videantur, haud tamen ſemper, praeſertim in iudicio, vel neſcio quo ſenſu de lect. varr. cedit iis, quibus nimium reprehenditur. Sed in tam ſplendido opere oportuit nihil reliqui fieri ad diligentiam emendandi. Tacemus alia.

——— *Berolini*, 8. ex rec. Erneſt. cum Indd. verb. & rerum.

1772 *Lipſiae*, 8 mai. *C. Corn. Taciti Opera*, *iterum recenſuit, notas integras I. Lipſii, I. F. Gronovii, Nic. Heinſii & ſuas addidit* Io. Aug. Erneſti. *Lipſ. ap. Weidmanni hered. & Reichium.* II voll. Quid quantumve boni denuo contulerit in Tacitum, & ſupra iam attigimus, & ipſe docuit in Praef. p. 34 - 47. Doctrinae certe pleniſſima, ſed non pariter ac decuit a mendis repurgata.

1776 *Pariſiis*, 12. *C. Corn. Taciti Opera*, *ſupplementis, notis & diſſertatt. illuſtravit* Gabr. Brotier. *Pariſ. ap. Merigot iun.* VII voll.

1777 *Herbipoli & Fuldae*, 8. *C. Corn. Taciti Opera, ad optimas recentiſſimaſque editiones accuratiſſime collatas recuſa. Herbipol. & Fuldae, imp. & typis Io. Iac. Stahel, Univ. Bibliop. & Typogr.* — Editio caſtigationis, quam titulus mentitur, plane expers: operarum vitiis ſcatet: turpioris chartae.

1779 & 1780 *Bipontina* I, 8 mai. *C. Corn. Taciti Opera, cum varietate lectionum ſelecta noviſque emendationibus. Accedunt notae & Index hiſtoricus. Studiis ſocietatis Bipontinae. Bipont.* IV voll.

1780 & 1781 *Mannhemii*, 8 min. *C. Corn. Taciti Opera, recognovit, emendavit, ſupplementis explevit* Gabriel Brotier. V voll. Quorum quatuor priora textum Taciti habent; quintum ſupplementa exhibet. Notae Broterii deſiderantur.

EDITIONES
LIBRORUM TACITI MINORUM.

1472 *Bononiae*, fol. *Germania.* Laudata Pichenae ad c. 2; ſed dubia Erneſtio.

ſ. a. & l. 4. (*Romae*, forte ap. Gensberg. circa an. 1473 aut 1474. Vid. Audiffredi Cat. edd. Rom. ſec. XV, p. 385, & cl. Harleſ. in Not. brev. Literat. Rom. p. 397.) *Germania.* Quem Codicem Artolphi vocat Rhenanus: ex qua pleraeque lectiones in textu Rhenani fluxere, quibus ille a ſuperioribus exemplis differt. Vid. Fabricii Bibl. Lat. T. II, p. 393.

1476 *Venetiis*, fol. — *de ſitu, moribus & populis Germaniae libellus.* Ad calcem Diodori Siculi, Lat. *Venetiis per Andream Iacobi, Katharenſem.* Qua uſus eſt Erneſtius.

ſ. a. l. & typ. 4. (*Mediolani*, 1482.) *I. Agricolae vita*, cum Panegyricis veteribus. Cf. Notitiam noſtram literariam de C. Plinio Sec. pag. XXXIX.

1493 *Venetiis*, fol. *Germania*, Diodoro Siculo adiuncta a Poggio Florentino.

1497 *ibid.* fol. *Agricolae vita* ſeparatim edita a *Franc. Puteolano.* In fine: *Venetiis per Philippum pinci ſumptibus dni Benedicti de fontana. Anno dni MCCCCXCVII. die XXII Marcii.*

1509 *Lipſiae*, 4. *Corn. Taciti de ſitu, moribus & populis Germaniae libellus*, a *Rhagio Aeſticampiano* editus.

1511 (*Pariſiis*) 4. *Cornelii Taciti de origine & ſitu Germanorum opuſculum.* Cum Beroſi, Myrſili & al. fragg. Vid. cl. Harleſii Introduct. in not. literat. Rom. T. I, p. 74.

1517 *Mediolani. Germania*, ab Alex. Minuciano ſeparatim edita.

1519 *Baſileae*, 8. *Germania*, cum commentariolo. A Rhenano curata.

1529 *Noribergae*, 4. *Germania* cum comment. *Althameri.* Qui liber a Theologis Pariſ. in Catal. librorum prohibitorum eſt relatus. V. Argentré T. II, p. 167.

1551 *Francofurti ad Viadr.* 8. *Germania*, cum notis *Willichii*, *Glareani* & *Melanchthonis.*

1557 *Wittebergae*, 8. *Germania Corneli Taciti. Vocabula regionum enarrata. Harminius Ulrici Hutteni. Germania Conr. Celtis. Dialogus, cui titulus eſt: Iulius. Recens edita a Philippo Melanchthone.*

1574 *Baſileae*, fol. *Germania.* In Simonis Schardii rerum Germanicarum Scriptoribus T. I, cum Melanchthonis enarratione vocabulorum, regiones & gentes indicantium, ad recentes earum appellationes accommodata, Althameri Scholiis, Glareani & Willichii commentariis. Repet. Giſſae 1673, fol. cura Hieronymi Thomae, Auguſtani.

1580 *Auguſtae Vind.* 8. *Germania*, cum comment. *Althameri*, aliorumque obſervatt. editore Sim. *Fabricio.* II voll. Althameri commentaria ſeparatim edita Ambergae 1609, 8.

1594 *Argentorati*, 8. *Germania*, curante *Mich. Beuthero.*

1602 *Hanoviae*, 8. *C. Corn. Taciti de ſitu, moribus & pop. Germaniae libellus*, a Chriſt. *Colero* editus.

1610 *Argentorati*, 8. *Germania*, Beati Rhenani rerum Germanicarum libris addita, cum eiuſd. Rhenani caſtigationibus & Willichii commentariis. Repet. ibid. 1670, 8.

1631 *Lugduni Bat.* fol. *C. Corn. Taciti de ſitu, moribus & populis Germaniae libellus, a mendis quamplurimis purgatus, & locis aliquot tranſpoſitus, noviſque interpunctionibus in verum ſenſum diſtinctus* per Phil. Cluverium. *Adiecta eſt ex adverſo eiuſdem libri editio Lipſiana.* Praefixus Cluverii Germaniae antiquae. Lugd. Bat. 1631.

1637 *Noribergae*, 8. *Agricola*, c. n. *Mich. Virdungi.*

——— *ibid.* 8. *Germania*, curante eodem Virdungo.

1642 *Lugduni Bat.* 12. *C. Corn. Taciti Agricola, & in eum* M. Zuer. Boxhornii *commentarius.*

1647 *Coburgi*, 8. Taciti *Germania.*

1652 *Helmſtadii*, 4. Tacitus de ſitu, mor. & pop. Germaniae ex ed. *H. Conringii.*

1656 *Ienae*, 8. *Agricola*, c. n. *Io. Andr. Boſii.*

1664 *Ienae*, 8. *Agricola*, cum n. Boſii, additis Boxhornii commentt.

——— *Wittebergae*, 8. *Germania*, cum notis *Ge. Caſp. Kirchmaieri.*

1678 *Helmſtadii*, 4. *Germania*, cum notis crit. & aliis monum. cura *Herm. Conringii.* Editio tertia.

1683 *Lipſiae*, 8. *C. Iul. Agricolae vita, ſcriptore C. Corn. Tacito, cum notis* Aug. Buchneri *primum editis cura* Ge. Schubarti. *Lipſ. impenſis M. G. Hubneri.*

1714 *Erlangae*, 8. *Germania*, cum notis perpetuis *Io. Chriſtoph. Vetteri.*

1720 *Halae Magd.* 12. *Germania*, c. n. Germ.

1725 *Francofurti ad Viadr.* 8. *C. Corn. Tacitus de ſitu, moribus & populis Germaniae* &c. cum comm. *Iuſt. Chriſtoph. Dithmari.* Pleniorem titulum vid. ad an. 1749.

1744 *Halae Magd.* 12. *Germania*, cum notis Germ.

1745 *Gottingae*, 12. *C. Iul. Agricolae vita.* In *Io. Matth. Geſneri* Enchiridio.

1747 *Lipſiae*, 8. *C. Corn. Taciti de ſitu, mor. & pop. Germaniae libellus.* c. not. *Hauptmanni.*

1749 *Francofurti ad Viadr.* 8. *C. Corn. Tacitus de ſitu, moribus & pop. Germaniae, cum perpetuo & pragmatico commentario, quo populorum Germaniae nomina, ſitum, res geſtas, coitiones in ſocietates magnas, atque ex eorundem moribus variorum in Germania publicorum ac privatorum iurium & conſuetudinum originem & progreſſum expoſuit* Iuſtus Chriſtoph. Dithmarus. *Accedunt in adpendice notae Conringii, Lacarii & Leibnitii, cum excerptis ex cl. Iac. Gronovii oratione de tempore immigrationis Batavorum in inſulam ſuam. Editio altera priori emendatior. Frcf. ad Viadr. impenſ. Io. Chriſt. Kleybii.*

1766 *ibid.* 8. *C. Corn. Tacitus de ſitu, moribus & populis Germaniae* &c. Editio Dithmari recuſa.

1771 *Londini*, 8. *Agricola*, Lat. & Angl. interprete *Io. Aikinio.*

1777 *Gothae*, 8. *Agricola*, Lat. & Germ.

1783 *Berolini*, 8. *Germania*, cum ſelectis variorum notis ſuiſque edidit *Car. Henr. Ioerdens.*

1786 *Altenburgi*, 8. *C. Corn. Taciti de ſitu, moribus & po-*

pulis Germaniae, ex rec. Erneſti & Gruteri, cum verſione Germanica & adnott.

1788 *Lipſiae*, 8. *C. Corn. Tacitus de ſitu, moribus & populis Germaniae, ex rec. & cum ſelectis obſervationibus huc uſque anecdotis Paulli Dan. Longolii, ex Mſ. editus a* Io. Kappio.

——— *Londini*, 8. *Tacitus de Moribus Germanorum & de Vita Agricolae, ex edit. G. Brotier ad alteram I. A. Erneſti collata, ſtudio* R. Parr *D. D. &* Bellendeni *editoris.*

——— *Lipſiae*, 8. mai. *C. Corn. Taciti Agricola. Ad exemplar Bipontinum recudendum curavit, animadverſiones & novam verſionem Germanicam adiecit* Michaël Engel.

1790 *Norimbergae*, 8 min. *C. Corn. Taciti de ſitu, moribus & populis Germaniae libellus, & I. Agricolae vita, ad exemplar Bipontinum.*

1791 *Gottingae*, 8. *C. Corn. Taciti de ſitu, moribus & populis Germ. libellus, cum annotationibus & vocabulorum explicatione in uſum iuventutis editus a* I. H. Emmert.

VERSIONES.

GERMANICAE.

1535 *Moguntiae*, fol. Taciti opera (excepta tamen vita Agricolae) a *Iacobo Mycillo* Germanice verſa primum prodiere; repetita dein Francofurti 1612, fol. Cf. Praef. Taciti Berneggero - Freinshem.

1675 (1657) *Franckfurt*, 8. *Deſs C. Cornel. Tacitus Beſchreibung* I *etlicher der erſten Ræmiſchen Keiſer, ſamt einem Zuſatz derer daran ermangelnden Bücher.* II *der teutſchen Vœlcker Urſprunges* &c. *der Landſchafften, Wohnœrter und uralte Nahmen in ietzige hin und wieder gebræuchliche Nennart verændert.* III *der Rœmer weiland in Engel - und Schotlande geführte Kriege, unter dem Titel: Von des Agrikola Leben und Thaten* &c. *in ungezwungne verſtændliche teutſche Sprache gebracht durch* Carl Mellchior Grotnitzen von Grodnou.

1724 *Berlin*, 8. *Das alte Teutſchland, oder C. Corn. Tacitus Germanien, neu überſetzt und erlæutert* (von *Ioh. Theod. Iablonsky.*)

1725 *Halae Magd.* 12. Germania, cum notis Lat. auctore Anonymo. Repetita ibid. 1728.

1729 *Io. Chr. Gottſchedius* vertit Dialogum de cauſis corr. eloq. Verſio praemiſſa eiuſdem *Grundriſs zu einer vernunſtmæſſigen Redekunſt. Hannover* 1729, 8.

1755 *Breſslau und Leipzig*, 8. *Das Leben des berühmten Feldherrn Iulius Agricola, aus dem Buche des C. Corn. Tacitus überſetzt* (*von* Chr. Gottl. Gebauer, *in Druck beſœrdert von Ioh. Iac. Hagen*)

1765 & 1766 *Hamburg*, 8 mai. *Des C. Cornelius Tacitus ſæmtliche Werke. Ueberſetzt durch* Ioh. Samuel Muellern. *Hamb. bey Ioh. Carl Bohn.* III Theile.

1765, 1771 & 1777 *Magdeburg* und *Halle*, 8 mai. *C. Corn. Tacitus Werke aus dem Lateiniſchen überſetzt, und*

mit nœthigen Anmerkungen begleitet, (von *Patzke* und *Goldhagen.*) 6 Theile.

1773 *Baſel*, 8. *Das Leben des Agricola.* Inſerta Collectioni ſcriptt. varii argumenti, cui titulus: *Verſe und Proſe.*

1777 *Bamberg*, 8. *C. Corn. Tacitus von der Lage, den Sitten und Vœlkern Deutſchlands, mit Anmerkungen von* Holl.

——*Gothae*, 8. Agricolae vita, cum textu Lat.

1779 *Leipzig*, 8. *C. Corn. Tacitus von den Sitten der alten Teutſchen, aus dem Lateiniſchen, nebſt einigen Anmerkungen.* (von *Kretzſchmann.*)

1780 *Leipzig*, 8. *Tacitus über Lage, Sitten und Vœlkerſchaften Germaniens, aus dem Lat. nebſt einem Kommentar von* K. Gottl. Anton. — Repetita ibid. 1781.

1781 *Halle*, 8. *Tacitus Werke*, überſezt von *Carl Friedr. Bahrdt.* 2 Theile.

1786 *Altenburgi*, 8. Germania, cum textu Lat.

——*Carlsruhe*, 8. *C. Corn. Tacitus Leben des Rœmiſchen Feldherrn C. Iul. Agricola.*

1788 *Lipſiae*, 8 mai. Agricola, Lat. & Germ. interprete *Mich. Engel*, Prof. Mogunt.

1791 *Nürnberg* und *Altdorf*, 8 mai. *C. Corn. Tacitus von Deutſchlands Lage, Sitten und Vœlkern. Mit erklærenden Anmerkungen, eigenen Ausführungen und Abhandlungen, und einem geographiſch-hiſtoriſchen Wœrterbuche von* I. H. M. Erneſti.

ITALICAE.

1544 *Venetiis*, 4. *Hieron. Canini* verſio Italica Annalium lucem vidit, teſte Fabricio.

1563 *Venetia*, 4. *Gli Annali di Gaio Cornelio Tacito tradotte da* G. Dati.

1582 Eadem, ibid. 4.

1589 Eadem, ibid. 4.

1600 *Fiorenza*, 4. *L'Imperio di Tiberio Ceſare ſcritto da Cornelio Tacito nelli Annali, eſpreſſo in lingua Fiorentina propria da* Bernardo Davanzati *Boſtichi. Fiorenza, per Filippo Giunti.*

1603 *Romae*, 12. Tacitus a *Paulino Arnolfino*, Florentino, verſus, memoratur Fabricio in Bibl. Lat.

1604 *Venetiis*, 12. Verſio Hiſtoriarum Hetruſca *Adriani Politi* Senenſis prodiit, cum notis Horatii Gianetti.

1607 *Venetia*, 4. *Gli Annali di Corn. Tacito de fatti e guerre de Romani trad. da* G. Dati.

1611 *Roma*, 4. *Gli Annali e Hiſtorie di C. Corn. Tacito.*

1612 *Francofurti*, 8 mai. Latine & Ital. ex verſione *G. Dati.*

1620 *Venetia*, 4. *Opere di G. Corn. Tacito traſp. da* G. Canini d'Anghiari &c.

1625 *Romae*, 4. Vita *Agricolae* ex *Chriſt. Roſarii* verſione.

1628 *Venetia*, 4. *Opere di G. Cornelio Tacito, Annali, Hiſtorie, Coſtumi de' Germani, e Vita d'Agricola* (tradotte da Adriano Politi), *illuſtrate con Aforiſmi di Baldaſſar Alamo Varienti, traſportati dalla lingua Caſtigliana nella Toſcana da* Girol. Canini d'Anghiari *&c. Con la Vita di Tacito* &c. *le Poſtille del Lipſio, la Cronologia dell' Auberto, e la diſtinzione del Teſto del Grutero* &c. *Venetia, appreſſo i Giunti.*

1637 *Fiorenza*, fol. *Opere di G. Corn. Tacito con la Traduzione in volgar Fiorentino di* Bernardo Davanzati *poſta ricontro al Teſto Latino. Con le Poſtille del medeſimo* &c. *Fiorenza, nella ſtamperia di Pietro Neſti.*

1644 *Venetia*, 4. *Opere di C. Corn. Tacito* &c. *traſportati da* Gio. Canini &c. — Recuſa ex ed. 1628.

1658 *ibid.* 4. Lat. & Ital. per *Bern. Davanzati.*

1670 *ibid.* 4. *Hieronymi Canini* verſio operum Taciti ex ed. 1628 repetita.

1677 *ibid.* 4. Taciti opera, interprete *Bern. Davanzati.*

1755 *Padova*, 4. *Opere di Gaio Cornelio Tacito con la Traduzione in volgar Fiorentino di* Bernardo Davanzati *poſta ricontro al Teſto Latino. Con le Poſtille del medeſimo. Padova, preſſo Giuſeppe Comino.*

1760 *Parigi*, 8. *Opere di Corn. Tacito tradotte da* Bernardo Davanzati. II voll.

BELGICAE.

1616 *Delft*, 4. *De Hiſtorien van Corn. Tacitus.* (interprete *Groenewegeno.*)

1645 *Amſterd.* 8. *C. Corn. Tacitus van de Geſchiedeniſſen der Romeinen, uyt het Latijn vertaalt dor* Io. Fenacolius. Vid. Bibl. Burckhardiana P. II, Append. I, n. 378.

Sed neutra harum verſionum hodie legitur, nec ab ipſis Belgis intelligi poteſt. Politior fideliorque eſt, quae prodiit omnium plauſu excepta anno

1684 Operum Taciti verſio Belgica a *Petro Cornelio Hoſdio* adornata, editore *Gerardo Brand*, poſt operibus Hoſdii iunctim editis Amſtelod. 1704, fol. Tomo quarto ſive ultimo inſerta. Confer de nobili hoc ſcriptore, & Belgarum Tacito, Petrum Francium Orat. XXIII, quae eſt de laude Amſtelodami. Inter alia pag. 305 refert, quod incredibile poſſit videri, & a Gerardo Brand in Hoſdii vita confirmatur, Tacitum ab eo, ut dictionem eius plane ſibi redderet familiarem, perlectum eſſe totum bis & quinquagies. Cf. Fabric. l. l. p. 405.

ANGLICAE.

1604 *London*, fol. *The Annals of Cornelius Tacitus, and the Deſcription of Germany.* (per *Richardum Grenewey.*) Repetita ibid. 1640, fol. Uſus eſt hac interpretatione Io. Freinshemius in comparatione verſionum Taciti Angl. Hiſpan. Germ. Gall. & Ital. per quatuor primos Annalium libros, ſubiecta ſpecimini paraphraſeos Cornelianae, ſive paraphraſi eorundem IV librorum, Argentor. 1641, 8.

1612 *ibid.* fol. Hiſtoriarum libri & vita Agricolae ex verſione *Henrici Savilis*, additis eiuſdem notis criticis. Cum Annalibus verſis a *Greneweyo.*

1728 & 1731 *ibid.* fol. *The Works of Tacitus: Vol. I. Containing the Annals. To which are prefixed political Diſcourſes upon that Author. London, print. for Th. Wooward aud Iohn Peele, 1728. — II. Cont. the five Books of Hiſtory* &c. *with political Diſcourſes.* ibid. 1731. Auctor verſionis & comment. eſt *Thomas Gordon.*

1737 *ibid.* 8. *The Works of Tacitus in four Volumes, by* Th. Gordon.

1771 *ibid.* 8. *Agricola*, Lat. & Angl. auctore *Io. Aikin.*

1778 *ibid.* 8. *A Treatiſe on the Situation, Manners, and Inhabitans of Germany* &c. *transl. by* Io. Aikin.

HISPANICAE.

1613 *en Anvers*, 4. *Las Obras de C. Cornelio Tacito traducidas de Latin en Caſtellano por* Emanuel Sveyro, *natural de la ciudad de Anvers. Dirigidas à Su Alteza Sereniſſima. En Anvers, en caſa de los Herederos de Pedro Bellero.* — Recuſa ibid. 1619, 8. teſte Fabricio.

1614 *en Madrid*, fol. *Tacito Eſpanol illuſtrado con aforiſmos por Don* Balthaſar Alamos de Barrientos.

1629 *en Douay*, 4. *Las Obras de C. Cornelio Tacito.* (por *Em. Sveyro.*)

GALLICAE.

. . . . . *Angeli Capelli* verſionem poſt Crucimanium in Bibl. Gallica p. 9 ſq. laudat Fabricius in Bibl. Lat. ab Erneſtio rectius digeſtae & auctae T. II, p. 402.

1555 *à Paris*, 4. *Les annales de Tacite trad. par* Etienne de la Planche.

1581 *ibid.* 4. *Stephani Plancaei* verſio repetita.

1582 *Pariſiis*, fol. prodiit *Claudii Faucheti* ſive *Falceti* verſio. Repetita ibid. an. 1583, 4; & 1584, 8. Nec non Francofurti 1612, 8. Cf. Sorelli Bibl. Gall. p. 200, & Crucimanii p. 57 & 80.

1599 *ibid.* 4. *Les Oeuvres de Tacite.*

1609 *à Douai*, 8. Eadem.

1610 *à Paris*, 4. Eadem.

1628 . . . . 4. Eadem interprete *Io. Balduino.*

1636 . . . . fol. per *Rudolphum Magiſtrum* (*le Maiſtre*).

1644 *Pariſiis*, fol. per *Achillem Harlaeum* Campovallonenſem Marchionem, patrem Franciſci Harlaei, Archiepiſc. Pariſienſis.

1651 *ibid.* 8. ex interpretatione *Perotti Ablancurtii.*

1660 *à Paris*, 4. *Les Oeuvres de C. Corn. Tacitus, illuſtrées de Chronologie & annotations, avec l'hiſtoire Romaine de C. Velleius Paterculus.*

1670 *à Amſterdam*, 8. II voll. *Les Oeuvres de Tacite, de la traduction de* N. Perrot Sieur d'Ablancourt.

1674 *à Paris*, 8. II voll. *Les Annales de Tacite par* Mr. d'Ablancourt.

1681 *ibid.* 8. III voll. *Les Oeuvres de Tacite trad. du Latin en François, avec des Remarques, par* N. P. S. d'Ablancourt.

1688 *ibid.* 12. III voll. Eadem, eodem auctore.

1690 *à Paris*, 4. *Tacite, avec des notes polit. & hiſtor. par* Amelot de la Houſſaye. — Is vero non niſi primos ſex Annalium libros Gallica veſte induit.

1691 *à Amſterdam*, 8 mai. II voll. *Les Oeuvres de Tacite de la traduction de* N. Perrot S. d'Ablancourt.

1692 & 1709 *Hagae Comitum*, 12. IV voll. *Amelotii* verſio recuſa.

1693 *Lugduni*, 8. II voll. Tacitus interprete *Ablancurtio.*

1709 *Roterodami*, 12. IV voll. *Amelotii* verſio repetita, teſte Fabricio.

1716 *à Amſterdam*, 12. IV voll. *Les Annales de Tacite, traduites du Latin en François, & illuſtrées des Notes hiſtoriques & politiques, & d'un Diſcours critique des Auteurs modernes qui ont traduits ou commenté Tacite, par* Abraham Nicolas Amelot de la Houſſaye.

1730 — 1734 *ibid.* 12. Eadem VIII voll. Acceſſit nempe huic ed. verſio libri XI, XII, XIII Annalium, ſed interprete alio *M. L. C. D. G***.*

1742 alia prodiit Annalium & Agricolae verſio, facta a *Guerino*, III voll. 12. Sed is magis paraphraſten, quam interpretem vertendo egit.

1748 *à Amſterdam*, 8. X voll. *Les Oeuvres de Tacite, traduites en François, avec des notes hiſtoriques & politiques, par Mr.* Amelot de la Houſſaye.

1755 *à Paris*, 12. II voll. *La Vie d'Agricola & les Moeurs des Germains, traduits par l'Abbé* de la Bleterie.

1768 *ibid.* 12. III voll. *Tibere, ou les premiers livres des Annales de Tacite, trad. par l'Abbé* de la Bleterie.

1772 *ibid.* 12. II voll. *L'Hiſtoire de Tacite, trad. par le Pere* Dotteville.

1774 *ibid.* 12. II voll. *Les ſix derniers livres des Annales de Tacite, trad. par le Pere* Dotteville.

COMMENTATIO CRITICA

qua locus Taciti Annal. I, c. 10, male affectus reſtituitur & illuſtratur

AUCTORE

GEORG. CHRIST. CROLLIO

inſerta Commentationibus Academiae Electoralis ſcientiarum & elegantiorum literarum Theodoro - Palatinae Vol. VI hiſtor. Mannhemii 1789.

§ I. Inter Taciti, ſcriptorum maximi, loca inde ab editione principe, quae quantum ad Tiberianos annales attinet, *Beroaldina* eſt, affecta & a nemine adhuc ſanata, varius ille ſermo, quem in vitam Auguſti interiorem ac familiarem ſub eius funus iactum refert, 1 prae ceteris novam curam poſtulat, quam cum a Bipontinis edi coepiſſet graviſſimus auctor, afferre haud patiebatur noſtra tum rerum conditio otiique penuria. Itaque haud ingratum fore arbitror, quidquid nunc ſtudii vel ad emendandum, vel ad illuſtrandum locum iſtum, quamvis exigue, attulero. Atque uti agri, ita ingenii quandoque foecundior eſt culta exiguitas, quam magnitudo neglecta. Omnes quidem, qui Tacito adfuere, curatores, vel operam in verbis, *qui Tedii* ſive *Atedii*, perdidere, vel ea praetermi-

1 *Tac. Ann.* I, c. 10. En textum editionis vulgatae, etiam Bipontinae, cum inſerta emendatione: *Nec domeſticis abſtinebatur: abducta Neroni uxor; & conſulti per ludibrium pontifices, an concepto, needum edito partu, rite nuberet.* qui Atedii (*al.* Tedii. *Nobiſcum lege* nuptaeque taedia) *& Vedii Pollionis luxus: poſtremo Livia, gravis in rempublicam mater, gravior* (*l.* graviſve) *domui Caeſarum noverca. -- Ne Tiberium quidem caritate aut reipublicae cura ſucceſſorem adſcitum: ſed -- comparatione deterrima* (*l.* deterrimi) *ſibi gloriam quaeſiviſſe.*

ferunt: plerique in ſupponendo nomine aliquo hominis, neſcio qua luxus infamia laborantis, qui *Vedio Pollioni*, Caeſaris amico, aeque crudeli & luxurioſo, iungeretur, ita verſati ſunt, ut nihil afferrent, quod cum privato domini probro coniunctum, aut cuius idem ille particeps & auctor habendus ſit; ab ipſis vero unici Codicis ſuperſtitis Corbeia — Florentini veſtigiis longius aberrarent. Quod ut appareat, auctoritaſque ſic omnis lectioni, qualiſcunque olim fuerit, hodieve ſit vulgata, detrahatur, hanc primum viam inibimus, ut lectionis per editores variatae coniecturarumve ſeriem ſtruendo errores admiſſos profligemus, tum inde redeundo ad Codicis unici veſtigia, fractam quamvis lectionem referentia, ex his ipſis & neceſſitate, quam nexa habent, iiſque, quae alii ſcriptores prodidere Auguſti dedecora, tandem inveniamus veriora, quae Tacitus ſcripſerit.

§ II. Codex Corbeienſis ſeu Florentinus verba, quae hodie verſa leguntur, teſte *Pichena*, eius conſultore primario, fracte ſic habet: *rite nuber& que Tedii & Vedii Pollionis luxus*. 1 Hinc *Phil. Beroaldus* iunior, qui Leonis X pontificis iuſſu Annales Tiberianos ex Codice illo, Romam allato, primus edidit, ceteriſque libris antea publicatis coniunxit, lectionem dedit — *nuberet*, *quae Tedii & V. P. l.* Cum vero ſic vocula *que*, quae ex naufragio aliquo reliqua eſſe potuit copula, verſa eſſet in pronomen *quae*, idem coniectura magis a priſcae lectionis veſtigiis receſſit, emendanda verba ratus in illa *qui Tedii & V. P. luxus*. Unde duplex lectio, neutra vera aptave, fluxit ad poſteros, altera textus Beroaldini, *quae Tedii* &c. quam ſecutae ſunt Aldina & Gryphianae primae *Ferreti*; altera coniecturae Broaldinae, *qui Tedii* &c. quam quis primus in textum receperit, neſcio, (neque enim Mediolanenſem Minuciani, Beroaldinae filiam, vel Iuntinam conferre licuit) ſed Francofurtenſis prima habet. Haud vero opportune inductum eſt pronomen *qui*, quamvis nomini *luxus* accommodatum, cum, quod bene Pichena monet, & ſuperiora

1 Vid. Append. notarum Pichenae, quas Florentiae, iterumque Francofurti editas an. 1600 *I. Gruterus* & *Car. Aubertus* cum aliorum notis Tacito ſuo, ille Francof. an. 1607, 8, hic Pariſ. 1608, fol. recuſas adiunxere. Sed in ed. Taciti, cum ipſius Pichenae curis optimis & auctioribus editi Francof. 1607, 4, textus habet verba, quae in Codice fractiora leguntur, vincta hunc in modum: *noberetque Tedii* &c.

& ſequentia demonſtrative abſque nota qualitatis proferantur. Vidit, credo, hanc inconcinnitatem iam ante Pichenam *Beatus Rhenanus*, novae aetatis Cornelianae auctor [1], voluitque evitare, cum illud *qui* in praenomen *Q.* hoc eſt, *Quinti* mutaret; ſed neſcio quem priorem ſecutus, pro *Tedii* expreſſit *Atedii*, ut ita in textu ſit *Q. Atedii & V. Pollionis luxus.* Sibi tamen in notis haud conſtat, quippe ſublato ſive *Tedii* ſive *Atedii* nomine brevius dicens: Ego *Q. Vedii Pollionis luxus* h. e. *Quinti Vedii.* Itaque vox *Tedii*, neſcio a quo, cui ſuſpecta ſive obſcura erat, mutata in *Atedium;* & cum neutrum probaret Rhenanus, utrumque ſuſtulit, & praenomen *Quinti* affinxit *Vedio;* in quo quidem falſus videri poteſt, ſi idem eſt *Publius* ille *Vedius*, qui Ciceroni dicitur *magnus nebulo* [2], *Pompeii tamen familiaris;* de quo idem ait, *nunquam vidi hominem nequiorem*, h. e. luxu diffluentiorem. Huic certe principum virorum, qualis erat Pompeius, aſſeclae, luxurioſo homini & matronarum venatori, nihil ſimilius eſt, quam Vedius Pollio Auguſti amicus & coenarum magiſter, qui domini famam luxu ſuo polluit. Sed dein, quae de Vedio hoc Caſſius Dio, Zonaras, Seneca & Plinius maior tradidere, attingemus. *Aemilius Ferretus*, Ictus, qui primae Gryphianae Taciti notas addidit, *Tedios Vedioſque* nullibi legiſſe ſe fatetur; ſed cum ad lib. XII, c. 60, *Matios & Vedios* inter *praevalida* apud Auguſtum *Equitum Romanorum nomina* referri meminiſſet, audet etiam ibidem pro *Tedios*, quod inuſitatum Romanis putat nomen, ingerere *Matios*, quos aeque parum noverat. Clariſſima tamen nomina fuere Caii Matii, quem hominem doctiſſimum, Iuliique Caeſaris amicum, laudat Cicero [3], & Cn. Matii, qui Plinio dicitur

1 A quo editio altera Baſilienſis ſeu *Frobeniana* an. 1533 fol. curata eſt.

2 *Ad Attic.* VI, Ep. 1 verſus finem. Scripta vero eſt an. ab U. C. 704.

3 In *Epp. ad Div.* VII, 15, an. 700 gratulatur Trebatio, quod in C. Matii, ſuaviſſimi doctiſſimique hominis, familiaritatem venit; VI, Ep. 12, Ampio ſcribit, ſe a familiaribus Caeſaris, inter quos Caius Matius, unice diligi; tum ex ipſius ad Matium literis, huiuſque reſponſione XI, Ep. 27 & 28, an. 709, notum eſt, ipſum conſtantiſſimum in amicitia Caeſaris fuiſſe, eiuſque memoriam etiam poſt necem pie coluiſſe, ac tum iam aetate praecipitata fuiſſe. *Ad Attic.* XIV, 1 - 5, an. 709, plura ſcripſit de Matio, quem etiam tectis nominibus *Madari* & *Calvenae* ſignificat. Suetonius eundem inter Iulii Caeſaris amicos refert cap. 52.

Auguſti amicus [1]. *Caius Matius*, teſte Columella [2], libros tres edidit, quos inſcripſit nominibus *Coci*, *Cetari* & *Salgamarii*. A. Gellius [3] vero ſaepius laudat virum eruditum *Cn. Matium*, qui ſcripſit *Mimijambos*, *Iliada* & *de auſpiciis*. Sed Ferretus melius, credo, leges liteſque noverat. *Sextus* quidem *Tedius*, teſte Aſconio [4], cadaver Clodii, a Milone occiſi, in via relictum, cum forte ex rure in Urbem reverteretur, ſuſtulit, & lectica ſua Romam ferri iuſſit; neſcio an idem cum *Tedio Afro*, Coſ. deſignato, de quo iam dicemus. Succeſſit nimirum novus coniector, qui longe alias praeſtat Ferretum, & ſaepe praeivit Lipſio, *M. Vertranius Maurus*, Ictus, qui, cum bene ſenſiſſet, corruptiorem eſſe locum ex eo, quod quidpiam ante illa *qui Tedii* in MSS. deſit, infeliciter lacunam explet, Cornelium ſic ſcripſiſſe cenſens: — *nuberet: tum mors Quinti Tedii & V. P. luxus* [5]. Tedium ſcilicet eum dici hic exiſtimat, de quo Suetonius tradit in Auguſto [6]: *Tedium Afrum, Conſulem deſignatum, quia factum quoddam ſuum maligno ſermone carpſiſſet, tantis conterruit minis, ut ipſe ſe praecipitaverit.* Verum quomodo haec ad domeſtica Auguſti trahi queant, nemo videt; cum ipſe Suetonius ſaevas haſce minas referat inter ea, quorum invidia Auguſtus in triumvirali poteſtate flagraverit. Nonne, ſi Tacitus Tedii mortem loqui voluiſſet, etiam alia graviora, quae idem refert Suetonius, indigitanda fuere? vel *Tedius* iungi debuit *Varronibus*, *Egnatiis*, *Iulis*, quos Tacitus antea ore aliorum dixerat Romae interfectos? Verum haec admiſſa *publice* ab Auguſto principe videntur. Neque licebat praenomen Q. affingere Tedio Afro, quem cum Sexto Tedio, Senatore, eundem fuiſſe, poſt Lipſium, cenſemus.

1 *Hiſt. nat.* Lib. XII, c. 2, ſect. 8.

2 *De Re ruſt.* Lib. XII, c. 44.

3 *Noct. Attic.* VI, 6. IX, 14. X, 24. XV, 9. XX, 25 &c.

4 In argumento Milonianae. Cf. Cic. Orat. ex ed. Graevii T. III, P. I, pag. 775.

5 Ita quidem ſe habet *Vertranii* coniectura ap. I. Frid. Gronovium in *Tacito* c. n. var. Amſtel. 1672, & Iac. Gronov. in ed. ſua 1721, T. I, p. 25; ſed ſi editionem Lugdunenſem Gryphianam an. 1576, 12, quae notulas Vertranii adſperſas habet Lipſianis, conſulas, voluit ille *nuberet: tum mors quae Tedii, & V. P. l.* quomodo & eſt in notis Vertranii uberioribus, quas neſcio quando primum excuſas *Gruterus* ſuae Taciti editioni intulit; ubi videas, ſi tanti eſt, quam miſere ſe torſerit ad lectionem hancce inconcinnam tuendam. Videtur autem excerptum Gronovianum ad noviorem Vertranii curam referri.

6 Cap. 27.

§ III. *Iuſtus Lipſius*, qui pluries Tacitum ipſe curavit, nec ſolum textum recenſuit, ſed & commentarios notaſve & excurſus in eum ſcripſit, ſuperiorum omnium curis longe praeſtantiores, & a nemine iuniorum ſuperatos, cum Pichenae collationes Codicis Florentini unici an. CIϽIϽC editas vidiſſet, quaſi bifrons factus, a ſe ipſe ſubinde in ultima recenſione deſcivit. In prioribus quidem ante Pichenam textus diſcordat a nota, ita, ut textum vulgatiorem ſequatur; *qui Atedii* &c. cum varietate in margine inſcripta *Q. Atedii* &c. nota autem referatur ad verba, *qui Tedii & Vedii* &c. 1, quae demum in textum ultimae 2 recepta leguntur. Sed ipſum audiamus: *Non extrico, quis hic* Tedius. *Utrumne* Atedius *ſcribendum? ut ſit ille, qui Ciceroni dictus inter Caeſaris amicos. An Sex. Tedium Afrum capimus, qui Conſul deſignatus, ſe praecipitavit apud Suetonium? Leviter placet. Magis eſt, ut geminata ab haeſitante librario vox ſit, ſcribamuſque:* qui Vedii Pollionis luxus. *In Seneca ſane ſimile mendum ſuccreverat. Lib. III* de Ira *c.* 40: *Divus Auguſtus cum coenaret apud Vedium* Pollionem. *Ita reſtituit Pincianus, cum antea* Atedium *legeretur. — Mentio huius Vedii, luxuriaeque eius, apud multos, Dionem lib. LIV, Plinium ſub lib. IX, Tertullianum de Pallio. Hic eſt ille Pollio, qui teſtamento Caeſari Pauſilypum legavit, & e cuius diruta domo, facta Romae porticus, quae Liviae dicta.* Itaque Lipſius haud expediit nodum, ſed, cum neque *Tedius*, neque *Atedius* ſatis placeret, Rhenanum imitatus, vocem *Tedii* expunxit, pronomen *qui* etiam, poſt Pichenae monitum, male retinuit. Sic vero longius a veſtigiis veri removet lectorem. *Tedii* quidem quemvis taedeat poſt ea, quae adverſus Vertranium monuimus. Sed caveamus nobis quoque, ne umbram admittamus *Atedii*. Praeſumitur enim, non oſtenditur, illum, qui inter amicos Caeſaris, itemque Attici, fuiſſe dicitur Ciceroni 3, etiam Auguſto ita adfuiſſe, ut & ipſe luxu turpis eſſet, & eius patrono uteretur Principe: tum ſunt viri docti, qui *Atedium*, vel quomodo Codicibus iubentibus & prae-

1 In ed. I an. 1574 nota refertur ad verba qui *Atedii*; ſed inde ab altera recenſione II an. 1581 notam curis novis mutatam retinuit in omnibus ante Pichenam edd. quarum ultima eſt cum curis tertiis an. 1600.

2 Quae poſt Pichenae collationes curata prodiit poſt fatum Lipſii an. 1607, eodem anno, quo Tacitus Pichenae notis auctioribus illuſtratus lucem vidit.

3 *Ad Attic.* Lib. XII, Ep. 4, 23, 24 & 27.

eunte Simeone Boſio, editiones meliores [1] legunt, *Aledium* ſeu *Alledium*, pro ficto a Cicerone habeant nomine, quo ipſum Iulium [2] vel Balbum maiorem [3] ſignificet. Quidquid eius ſit, ambiguitas tum nominis tum hominis parum opportuna videtur ad lectionem Taciti conſtituendam. Itaque precariam *Atedii* ſeu *Alledii* perſonam amandamus; ſed quis Lipſio concedat, copulam *que* in pronomen *qui* cum Beroaldo leviter mutanti, verbaque *tedii &* tanquam ab haeſitante librario geminata expungenti? Neque etiam is bene oſtendit, quomodo *Vedii Pollionis luxus* ad Auguſti infamiam verterit. Sed de eo dein dicemus.

§ IV. Pichenae, qui fractam Codicis lectionem *nuberetque Tedii & V. P. l.* reddere maluerat, quam vulgatam aliquam ſequendo magis aberrare, monitis aeque non paruere editores & coniectores, qui poſt Lipſium tentarunt locum. *Matth. Berneggerus* quidem foediorem lectionem *qui Atedii* revocaverat; ſed gener eius *Io. Freinshemius* eo lapſus eſt, ut ex Annal. XII, c. 60, *Matium* iungi etiam hoc loco mallet *Vedio*; rationem coniecturae reſervans maioribus commentariis; quos promiſit, non edidit. Sed ad paraphraſin Annalium Tiberianorum idem ſubnotavit locum Plinii, quo coniecturam firmari putat. Sic autem Plinius: *Primus Cn. Matius, ex equeſtri ordine, Divi Auguſti amicus, invenit nemora tonſilia intra hos LXXX annos* [4]. Tan-

1 Velut Graevii, Alemanni, Erneſtii, Bipont. Deſideramus tamen conſtantiam in exſcribendo nomine *Atedii*, quam ſervavit *Boſius*, editor Epp. Cic. ad Atticum primarius.

2 Quod *Corradus* dubie, neque *Manutius* ubique, ſed *Iunius* certius exiſtimat.

3 Uti vult Tunſtallus Ep. ad Midletonum p. 160, ita, ut ex *Arredio*, h. e. qui non διαῤῥήδην loquitur, balbutiendo ſit *Alledius*, ut pro Hirro Hillus. Miramur autem, quod *Erneſtius* in Ind. hiſt. voc. *Aledius* ſubnotavit: *Lipſius ad Tac. Ann. I, c. 10, legit vult* Atedius, *& putat eſſe eum, cuius apud Cic. mentio, cui opinioni favet I. Frid. Gronovius.* Neque enim tam probat Lipſius *Atedium*, quam exterminatum vult. Atque Gronovius ipſe magis nugatur, quam *Atedium* vel *Aledium* Ciceronis retinet. Is enim primum ex Ciceronis Verrin. Lib. III & IV, *Atidium, Verris miniſtrum*, & quem prave dicit *Atidium Geminum pictorem*, qui Tac. Ann. IV, c. 43, *Atidius Geminus, praetor Achaiae* memoratur, excitat; mox *Atedium* ſeu *Alledium* illum, quem Lipſius ſprevit magis, quam admiſit, ſuſpicans, ex Horat. L. II, Sat. 7, & Cicerone ad h. l. *Q. Aſellium praetorem, qui uſum ciconiarum condendarum primus reperit*, huc evocans, ſomniaſſe videtur.

4 H. e. circa an. 750; unde is diverſus longe eſt a Caio Matio, de quo ſupra § II.

tine vero eſt, Principi eſſe amicum, qui in ſilvis tonſilibus gaudeat, ut uterque inde colligat infamiam? vel quid hoc ad mores domeſticave domini pertinet? Unde etiam miramur, *Ryckium*, elegantiſſimum Taciti curatorem, cum in textu edidiſſet *qui Tedii* &c. Freinſhemio ita adſtipulatum eſſe, ut forte ſcribendum putaret: *Cn. Matii & V. P. l.* Tres quidem ſic umbras *Tedii*, *Atedii*, *Matii*, a Criticis evocatas, diffugere iubemus.

§ V. Verum qui Tacito ſupervenere novi curatores, vel de nova lectione, ex veſtigiis fractae lectionis invenienda, deſperarunt, vel etiam abſurda & ab ingenio loci aliena proferre haud erubuerunt. Audiamus primum ipſum *Iac. Gronovium* ad h. l. *Si ex MS. agere nos oportet, ut certe, ſuperſunt poſt primam literam* Q. *literae hae* Vaetedii *aut* Vetedii, *unde utinam genuinum eruerit alius! Certe non multum hinc diſtat nomen* Talledius *memoratum libr. XII, c. 7. Scilicet uterque nunc nominatus fuit ex turba ganeae, unde luxus tantum ingenium ſine laudis uſu aut vitae bonae, cuius iugi alter dictus* Q. Talledius. Hactenus Gronovius patre minor. Neque is ſolum ambigue veſtigia reddit, ſed & ineptus eſt cum ſuo *Talledio*, cui temere affinxit praenomen *Quinti.* Praeter rationem enim ſumitur *Talledius* aliquis, ex familia illius *Talledii Severi*, Equitis Romani, qui Agrippinae gratiam aucupaturus, primus inivit matrimonium cum fratris filia, & hodie rectius, ex monitu Lipſii atque ad exemplum Pichenae & Ryckii, ſcribitur *T. Alledius Severus.* Abeat igitur Gronovius cum *Talledio* ſuo. Alter, iſque recentior editor, *Gabr. Broterius* [1] minus quidem abſurde, ſed infeliciter tamen rem egit; qui, cum edidiſſet *Q. Tedii & V. P. l.* certum putans *que* pariter ut illa *quae*, *qui*, mendoſa eſſe, & ex praenomine Q. nata, *Tedii* nomen haud ita certum, exiſtimat olim ſcriptum fuiſſe *Q. Haterii*, ac pro ratione ſubiecit: *Hunc hominem forte memorat Plinius Hiſt. VII, c. 53:* Cornelius Gallus, Praetorius, & Haterius, Eques Romanus, *in Venere obiere* [2]. Nihil tamen ex levi coniectura mutandum ipſe Broterius cenſet.

1 Cuius annotationem videas in fine Tomi I Taciti a ſe ornati.

2 Quae Plinius inter exempla felicia mortis refert, Valerius Maximus Lib. IX, c. 12, mortem perridiculam dicit: *Cornelius Gallus, Praetorius, & T. Haterius Eques Rom. inter uſum Veneris — abſumti ſunt. Quamquam quorſum attinet eorum cavillari fata, quos non libido ſua, ſed fragilitatis humanae ratio abſtulit?* Reliqua mittimus, quae Valerius ex ingenio ſeculi iudicat. Sed cum in MSS.

§ VI. Reſtat, ut verum expromamus, quod & vitae Auguſti privatae, & in eam dictis, ὁμόλογον ſit, exque ipſis fractae lectionis ruderibus colligatur. Mirum ſane videatur, ſi Tacitus notas domeſticae turpitudinis, quae vitae Auguſti inuſtae tum ferebantur [1], praecipuas referens, omiſiſſet eius adulteria & ſtupra, quae omnes ſcriptores memorant ipſi fuiſſe familiaria, antequam ab Athenodoro philoſopho corrigi ſe paſſus eſſet [2]. *Adulteria quidem*, inquit Suetonius [3], *exercuiſſe, ne amici quidem negant: excuſantes ſane, non libidine, ſed ratione commiſſa, quo facilius conſilia adverſariorum per mulieres exquireret.* Ridicula ſane vel improba in dominum adulatio! Pergit Suetonius: *M. Antonius ſuper feſtinatas Liviae nuptias obiecit, & feminam conſularem e triclinio, viro coram, in cubiculum abductam — & conditiones quaeſitas per amicos, qui matres familias & adultas aetate virgines denudarent & perſpicerent, tanquam Thoranio mangone vendente.* Refert dein literas, quibus M. Antonius, quamvis aegrior, familiariter tamen probra Octavio dicit, quod non ſola Druſilla utatur, ſed & rem habeat cum Tertulla, Terentilla (Maecenatis), Ruſilla, Salvia, Titiſiena, aliiſque omnibus. Atque inter maledicta, quae in Auguſti vitam coniiciebantur, nullum erat verius crimine

Plinii vidiſſet *Harduinus* ſcriptum *V. Etherius*, pro lubitu reponit *Q.* Alius certe eſt Haterius Eques, alius Q. Haterius, ſenatoria familia, orator celebris, & ſenex mortuus an. 779. Conf. *Tac. Ann.* IV, c. 61.

1 Liceat hic locum Ciceronis *Orat.* I in *Cat.* ſect. 13, c. 6, quaſi lambendo ſanare. Ita enim vulgo ibi legitur: *Quae nota domeſticae turpitudinis non inuſta vitae tuae eſt? quod privatarum rerum dedecus non haeret* infamiae? Recenſitis inde vitiis Catilinae, pergit Cicero: *Praetermitto ruinas fortunarum tuarum, quas omnes impendere tibi proximis Idibus ſenties: ad illa venio, quae non ad privatam ignominiam vitiorum tuorum, non ad domeſticam tuam difficultatem ac turpitudinem, ſed ad ſummam reipublicae atque ad omnium noſtrum vitam ſalutemque pertinent.* Ex hiſce cum viderem, Ciceronem ipſum verbis diſcernere *privatam ignominiam vitiorum*, quae cum *nota domeſticae turpitudinis inuſta vitae* congruit, & *domeſticam difficultatem ac turpitudinem*, eandem cum *rerum privatarum dedecore, quod haeſerit in re familiari*; pronum fuit augurari, illud *infamiae* ortum eſſe ex *in familia*, h. e. re familiari; quo ſenſu *familia erciſcunda* dicitur apud Cic. in *Caecinam* c. 7, ſ. 19, & apud Terentium *Heaut.* V, 1, 36: *Decem dierum vix mi eſt familia.* Mirandum ſane, quod Manutius olim ſpreverit hanc lectionem.

2 Vid. *Caſſium Dionem* L. LVI, ed. Steph. p. 686; Zonaram in fine vitae Auguſti.

3 In *Aug.* c. 69.

libidinis male excuſatae. Hinc idem Suetonius, refutatis aliis criminibus, ait: *Circa libidines haeſit: poſtea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines promtior, quae ſibi undique etiam ab uxore conquirerentur.* En facilem uxorem [1], Iunonem lenam! Quamvis autem iſta facile ſui taedia ferret, modo imperii particeps foret; nihilo tamen minus ille vitae ſuae inuſiſſe cenſebatur notam turpitudinis ob exercita etiam poſt nuptias adulteria & ſtupra, quae cum ſancto viro, Tacito noſtro, temperatius dixeris *nuptae taedia*. Iam ſi fractae lectionis veſtigia in Codice, qui unus ſupereſt, expreſſa diligentius examines, haud ante verba illa *rite nuberet*, quod credidit Pichena, ſed cum Vertranio inter iſta & voculam *que* deſideres, quod deſit — *nuber&* .... *que tedia:* facile ſane fuit ex ſimilitudine vocum ſe excipientium NVB ˜E NVB˜EQVE (h. e. *nuberet nuptaeque*) in vetuſtiori Codice, cuius apographon exſtitit Corbeienſis, expreſſarum, librarium inſcium eo labi, ut retenta priori, quam nexus ex priori *an — rite nuberet* poſtulabat, alteram tanquam vitioſe repetitam omitteret, indeque lectio frangeretur. Scribebant veteres tum ET, tum TE, per eandem notam ˜E [2]; & antiquum fuit redolenſque originem ſcribere *nubta*, *labſus* [3] pro eo, quod ob fortius pronuntiandum B ante S [4] vel T ſcribi conſuevit *nupta*, *lapſus*. Coniecturae noſtrae firmamentum accedit ex voce *taedia*, ſeu, uti librariis ſequioris aevi ſolemne erat, *tedia*, quam pro *tedii* reponimus. Neque putandum, temere nobis vocalem *i* mutari in *a;* cum non ſolum id ipſa res ſuadeat coniecturaeque facilitas, ſed & ipſae literulae *a* & *i* motae tantum loco videantur. Haud longe abhinc vulgata habet: *comparatiome deterrima ſibi gloriam quaeſiviſſe*. Redeat

1 Sic eam dicit Tacitus *Ann.* L. V, c. 1, — *mater impotens, uxor facilis*. Cf. *Dionem* L. LVIII, p. 713 ed. Steph. & Lipſium ad h. l. & optimi quondam I. D. *Koeleri* diſſ. de *Livia Auguſta*, Altorf. 1715, § IV.

2 Conf. Cellarium *de Orthogr. Lat.* Halae, 1704, p. 19, ubi quoſdam literarum nexus ex Urſini familiis, per numos demonſtratis, adducit. Tranſiere dein tales formae nexiles in Codices ſcriptos.

3 Sic certe Virgilii Codd. habent, aliaque monumenta, notante Cellario l. c. ſub voce *labor.* Cf. Virgilianum Codicem antiquiſſimum in bibl. Mediceo Laurentiana typis autographum imitantibus deſcriptum (curante Petr. Franc. Fogginio) an. 1741 Florentiae typis Mannianis.

4 Conf. *Henr. Noriſii* latinitas & orthographia utriuſque tabulae Piſanae, quae editioni Halenſi orthographiae Cellarianae ſubiuncta legitur, p. 135.

huc illud *i*, ut legatur *deterrimi*, quod ut a prioris correctoris manu in margine ſcriptum, errore librarii in alienum locum irrepſerat. Sic & Faërnus ad h. l. pridem ſuaſerat, & ratio poſtulat 1.

§ VII. Ita quidem, quod ſpero, facile omnes ferent exprobrata Auguſto *taedia nuptae*, niſi hi, qui prae nimia elegantia vel doctrina ſimplicem aliorum ſenſum faſtidiunt, nihilque ipſi, quod rectius ſit, inveniunt. Verum difficilius ſit invenire rationem, qua Auguſti inter probra vitae domeſticae locum invenerit *Vedii Pollionis luxus*. Scilicet novam luxurioſiſſimi inter Auguſti amicos hominis crudelitatem, ab ipſo Principe caſtigatam, quam loquuntur Dio, Plinius, Seneca, Tertullianus, Lipſio ad h. l. & Harduino ad Plinium 2 laudati, quis re rectius perpenſa trahat ad privatam Principis infamiam? Lubet caſum ipſis *Zonarae* 3, Dionis aſſeclae, verbis proferre: Ἑστιώμενος δέ ποτε παρὰ Πολίωνι, ἀνδρὶ πλουσίῳ μὲν σφόδρα, ὠμῷ δὲ λίαν καὶ ἀπηνεῖ, ἐπεὶ ὁ οἰνοχόος ἐκείνου κύλικα κρυσταλλίνην κατέαξε, καὶ ἐς τὰς μυραίνας ὡρίσθη παρὰ τοῦ δεσπότου ἐμβληθῆναι (ἔτρεφε γὰρ ἐν δεξαμέναις τοιαύτας ἀνθρώπους δεδιδαγμένας ἐσθίειν, καὶ τοὺς δούλους αὐταῖς, οὓς ἐθανάτου, παρέβαλλε) παρητεῖτο τὴν τιμωρίαν ὁ Καίσαρ τοῦ οἰνοχόου. ὡς δ' οὐκ ἔπειθε τὸν Πολίωνα, φέρε, φησὶν, ὅσα τοιαῦτα ἔχεις ἐκπώματα, ἢ καὶ ἕτερα ἔντιμα, ἵν' αὐτοῖς χρήσωμαι. κομισθέντα δὲ συνέτριψεν, εἰπὼν, ἵνα μὴ διὰ ταύτας κολάζοιντο ἄνθρωποι. ὁ δὲ Πολίων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων, τῆς μιᾶς ἐπελάθετο κύλικος, καὶ τὸν οἰνοχόον τιμωρήσασθαι μὴ δυνάμενος, ὅτι ἐπὶ πολλοῖς τὸ αὐτὸ ἐπεποιήκει ὁ Αὔγουστος, καὶ ἄκων ἡσύχασεν. Recte ſane *Seneca* 4 rem ſuo modo exornans, ſic iudicat: *Quis non hoc illum* (Vedium) *putaret luxuriae cauſa facere? Saevitia erat. Evaſit e manibus puer, & confugit ad Caeſaris pedes, nihil aliud petiturus, quam ut aliter periret, nec eſca fieret. Motus eſt novitate crudelitatis Caeſar, & illum quidem mitti, cryſtallina autem omnia coram ſe frangi iuſſit, complerique*

1 Sic *Suetonio* in Aug. c. 79 in fine Auguſtus dicitur *habuiſſe ſtaturam brevem -- ſed quae commoditate & aequitate membrorum occuleretur, ut non niſi* ex comparatione adſtantis alicuius procerioris *intelligi poſſet*. Curtius L. III, c. 11, § 20: -- *Paſſim ſtrata erant itinera vilioribus ſarcinis, quas* in comparatione meliorum avaritia *contemſerat*.

2 *Hiſt. nat.* L. IX, c. 23, ſ. 39.

3 *Annal.* in Auguſti vita p. 165 ed. *Hier. Wolfii. Dio* eadem narrat L. LIV, p. 614 ed. Steph.

4 *De Ira* L. III, c. 40.

piſcinam. Fuit Caeſari ſic caſtigandus amicus: bene uſus eſt viribus ſuis. E convivio rapi homines imperas, & novi generis poenis lancinari? ſi calix tuus fractus eſt, viſcera hominis diſtrahentur? Tantum tibi placebis, ut ibi aliquem duci iubeas, ubi Caeſar eſt? Idem philoſophus alibi contra Vedium declamat: *Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quam ſervi ſui, quod muraenas ſanguine humano ſaginabat: & eos, qui ſe aliquid offenderant, in vivarium, quid aliud, quam ſerpentium, abiici iubebat? O hominem mille mortibus dignum! ſive devorandos ſervos obiiciebat muraenis, quas eſurus erat, ſive in hoc tantum illas alebat, ut ſic aleret.* Haec de crudelitate Vedii, luxurioſiſſimi hominis, qui Caeſaris iuvenis hoc nomine amicus erat, tradidere ſcriptores; ſed in luxus ſolius, tanquam criminis, partem veniſſe refert Tacitus. *Luxus*, qui eſt vel ex nimio magnificentiae privatae ſtudio, vel ex libidine [1], ad omnem ventris ganeaeque paratum pertinet, denique ad cuncta, quibus pecunia prodigitur, ſtatim a vergente republica Romam invaſerat, *ſed a fine Actiaci belli luxus menſae in immenſum proruperat* [2]. Neque enim iuvenis triumvir, mox novus princeps ſeu tyrannus, ſolum reputabat, luxu vim & opes, aeque & virtutem potentium virorum conſumi, ſed & ipſe libidinis, in quam pronior erat, nova vitia paſſus, per ſuos amicos & libertos, qui praeirent, menſae luxum exercuit. Hinc quamvis domi modeſtius agere didiciſſet, frequens intererat coenis amicorum, inter quos eminebat Vedius Pollio. Hinc ludi pantomimici illis interpoſiti [3], hinc adulteria & ſtupra, in coena illa ſecretiori, quae in fabulis fuit populi, & vulgo δωδεκάθεος vocabatur [4]. Infamiae, quam Auguſtus ex coena iſta Deorum ſubiit, adiungit Suetonius & aliam: *Notatus eſt ut pretioſae ſupellectilis Corinthiorumque praecupidus.* Idem tamen dein hanc *lautitiarum invidiam* ab Auguſto removet. *Circa libidines haeſit*, quod ſupra excitavimus a Suetonio dictum. Vedium & libidinis Auguſtalis

1 *Tacitus* ipſe *Hiſt.* IV, c. 14, Venerem, qua nihil eſt damnabilius, minus obſcoena voce *luxus* denotat.

2 Conf. *Tac.* Ann. III, c. 53, & 55 init.

3 Vide, quae *Lipſius* ad *Ann.* I, c. 54, ex Suida, Zoſimo, Dione de Cylade ac Bathyllo Maecenatis puero, pantomimicae ſaltationis auctoribus, annotat.

4 Teſte Suetonio c. 70, ubi ſimul notiſſimos verſus refert, quibus ea Auguſto exprobrata fuit; uti Antonius triumvir eidem literis, circa an. 722 ſcriptis, obiecerat.

miniſtrum, & coenarum, luxu menſae & Veneris famoſarum, magiſtrum a Caeſare domino adhibitum fuiſſe, hoc lubentius credimus, quo certius etiam teſtamento eius Auguſtus particeps & heres Vediani luxus declaratur. Legavit enim ille Vedius, teſte *Dione* 1, non ſolum villam ſuam ſumtuoſam Pauſilypum (hod. *Poſilypo*; promontorium haud procul a Neapoli, etiamnum ſepulcro Virgilii clarum, eiuſque orae amoeniſſimum) q. d. requiem a moerore; ſed & domum ſuam in Urbe magnificam; quae iuſſu Caeſaris, ad delendam nominis & luxus Vediani invidiam, diruta, & in porticum Liviam mutata eſt. Satis ſit dixiſſe de luxu Vedii nequiſſimi pudendo, e quo Auguſtus in vituperationem venit.

§ VIII. Sed & ab ipſius Liviae artibus, quibus, familia Caeſarum everſa, fortuna imperii tranſiit ad Nerones, infortunium ad Romanos, impotens ſive calliditati uxoriae impar Auguſtus tactus eſt infamia, quam Tacitus verbis hiſce effert: *Poſtremo Livia, gravis in Rempublicam mater, graviſve domui Caeſarum noverca.* Sic vero legimus pro vulgata voce *gravior.* Unicus enim Codex Corbeia - Florentinus habet *gravius*, quod & veteres editiones dedere 2, ſed Beroaldus emendandum ratus eſt in *gravis.* Hinc Beroaldinam emendationem ſecutae aliae, donec tandem Pichena praeivit reformatam lectionem *gravior*, quae ſane, uti longius recedit a veſtigiis Codicis, ita gradus inducit, quibus hic locus non eſt. Scilicet Cornelius disiungit duplicem reſpectum, quem habebant artes Liviae atrociores, ad imperii fortunam in Tiberium ſuum transferendam adhibitae, vel ad rempublicam, vel ad privignos Caeſares, quos peſſumdederat. *Gravis* ſic exſtitit *in rempublicam mater*, in evehenda prole ſua, maxime Tiberio, *principe futuro deterrimo*, vel *gravis domui Caeſarum noverca*, tollendo privignos. Nihil certe facilius fuit, quam quod librarius imperitus illud *graviſve* verteret in *gravius*, leniorque adeo eſt emendatio noſtra, quam illa in *gravior.*

§ IX. Subit mihi ex hac repetita voce *gravius* alius locus Flori, graviter affectus, in quo reſtituendo operam fruſtra conſumſere, quotquot in eum commentati ſunt. Refert autem *Florus* L. IV, c. 6, Triumviratus, inter An-

1 L. IV, p. 615 ed. Steph.

2 Ut editiones Gryphianae Ferreti.

tonium, Lepidum & Auguſtum initi, principia his verbis: *Cum ſolus etiam gravis paci, gravis Reipublicae eſſet Antonius, quaſi ignis incendio Lepidus acceſſit.* Hactenus lectio bene ſe habet. Iam cum de Auguſto, tanquam tertio, ſermo eſt, lectio vulgata ſenſu caret: *Quid contra duos exercitus neceſſe fuit venire in cruentiſſimi foederis ſocietatem.* Praetereo Salmaſii, Lipſii, Ruperti, Tollii, Heinſii, Freinſhemii, Ryckii, utriuſque Voſſii, Graevii, ſive errores ſive coniecturas, quas Dukerus collegit, nullam omnino probat: Graeviana tamen emendatio ipſi a ſcriptura vetuſta quam minimum recedere videbatur. Graevius ſcilicet poſt Freinſhemium putans, nomen Caeſaris poſt illa Antonii ac Lepidi haud omitti debuiſſe, ſuadet corrigendum per interrogationem & reſponſionem locum: *Quid contra duos exercitus Caeſar? Neceſſe fuit venire in cruentiſſimi foederis ſocietatem.* Verum ſic intrudit ille nomen *Caeſar;* vocemque aliam *viri*, quam plurimi Codd. quamvis loco motam habent, in hunc modum, *in cruentiſſimi viri foederis ſocietatem*, negligit. Recte autem Dukerus illud *viri* haud temere reiiciendum, & ſub eo aliquid latere, arbitratur, in quo eruendo ſe exerceant auctores. Neque tamen opus eſt multo acumine, ut videamus illud *viri* per corruptionem ortum eſſe ex vocula *uni*, h. e. Caeſari, quae in ſuum locum ſic reponenda videtur: *Quid contra duos exercitus neceſſe fuit uni venire in cruentiſſimi foederis ſocietatem?* Verum nec ſic ſatis procedit lectio, niſi illud *quid* reformetur vel in *quidni*, ita ut verbulum *fuit* mutetur in *fuerit*, vel tanquam inſtantius dictum legatur: *quid? quod contra duos exercitus neceſſe fuit uni venire in cruentiſſimi foederis ſocietatem.* Huic poſteriori emendationi accedit fides ex Codd. quorum alii habent *quid*, alii *quod*, qua ex duplici lectione manifeſtum eſt, librariorum errore alteram voculam ab altera pulſam eſſe, cum iungendae fuerint. Forſan quis haereat etiam in *foederis ſocietate*, cum praeſertim Codex Franequeranus [1] legat *ſceleris ſocietatem;* quod quidem aptius dictum videri poſſit in proſcriptionem illam famoſam, de qua Velleius [2] fere eundem in modum ait: *Furente dein Antonio, ſimulque Lepido — repugnante Caeſare, ſed fruſtra adverſus duos, inſtauratum Sullani exempli malum, proſcriptio.* Verum potuit

1 In ed. II auctiori & emendatiori, quae Lugd. Bat. an. 1744 prodiit, p. 735 ſq.

2 *Hiſt. Rom.* L. II, c. 66.

a Floro dici, Auguſtum *in ſocietatem foederis*, inter Antonium Lepidumque initi, veniſſe tertium: atque ſic iubet ceterorum omnium Codicum conſenſus. Neque igitur dubitavimus emendatam ſic lectionem ſuadere editoribus Flori Bipontinis.

C. CORNELII TACITI
ANNALIUM
LIBRI SUPERSTITES.

C. CORNELII TACITI

A B

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER PRIMUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Auguſtus Nolae mortem obit. Tiberius ſuccedit, tarde & cupidinem diſſimulans. Pannonicas legiones tres gravis ſeditio inceſſit. ea miſſo Druſo Ti. F. aegre componitur. Idem in Germania inferiore motus, qui conſedit non ſine ſanguine & caede. Germanicus Caeſar in hoſtem ducit: eaque expeditione Marſi, Tubantes, Bructeri, Uſipetes vaſtati aut caeſi. Iulia Auguſti F. Rhegii vitam finiit. Sodales in honorem Auguſti, & ludi Auguſtales inſtituti. Germanicus iterum Rhenum tranſmittit, in Cattos ducit, agros, domos, homines, vaſtat, urit, caedit. Segeſtes obſidione Arminii liberatur. Ob haec Imperator conſalutatus. Bellum deinde in Cheruſcos geſtum. reliquiae Vari & militum lectae: iiſque ſuprema ſoluta. Romani in reditu, ſub Caecina duce, periclitati. tamen hoſtes proſpera eruptione fuſi, fugati. Maieſtatis lex reducta & aſpere exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus eſt: & per eam cauſam decreta Patrum expreſſa ad coërcendos hiſtriones. Poſtremo

actum de ſubducendis Tiberi aquis. eoque nomine querelae civitatum Italiae & legationes. Haec biennio fere geſta.

SEX. POMPEIO, ET SEX. APULEIO, COSS. NERONE CLAUDIO DRUSO CAESARE, ET C. NORBANO, COSS.

1 URBEM Romam a principio reges habuere.
A. U. 767 A. C. 14 Libertatem & Conſulatum L. Brutus inſtituit. Dictaturae ad tempus ſumebantur: neque Decemviralis poteſtas ultra biennium, neque Tribunorum militum conſulare ius diu valuit. Non Cinnae, non Sullae longa dominatio: & Pompeii Craſſique potentia cito in Caeſarem; Lepidi atque Antonii arma, in Auguſtum ceſſere: qui cuncta, diſcordiis civilibus feſſa, nomine *Principis* ſub imperium accepit. Sed veteris populi Romani proſpera, vel adverſa, claris ſcriptoribus memorata ſunt: temporibuſque Auguſti dicendis non defuere decora ingenia, donec, gliſcente adulatione, deterrerentur. Tiberii, Caiique, & Claudii, ac Neronis res, florentibus ipſis, ob metum falſae; poſtquam occiderant, recentibus odiis compoſitae ſunt. Inde conſilium mihi, pauca de Auguſto, & extrema, tradere: mox Tiberii principatum, & cetera, ſine ira & ſtudio, quorum cauſas procul habeo.

2 Poſtquam, Bruto & Caſſio caeſis, nulla iam publica arma; Pompeius apud Siciliam oppreſſus; exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne

Iulianis quidem partibus, niſi Caeſar, dux reli- A. U.
quus: poſito *Triumviri* nomine, Conſulem ſe fe- 767
rens, & ad tuendam plebem Tribunicio iure
contentum; ubi militem donis, populum anno-
na, cunctos dulcedine otii pellexit, inſurgere
paulatim, munia Senatus, magiſtratuum, legum
in ſe trahere, nullo adverſante: cum ferociſſimi
per acies aut proſcriptione cecidiſſent, ceteri no-
bilium, quanto quis ſervitio promtior, opibus
& honoribus extollerentur, ac novis ex rebus au-
cti, tuta & praeſentia, quam vetera & periculo-
ſa, mallent. Neque provinciae illum rerum ſta-
tum abnuebant, ſuſpecto Senatus populique im-
perio, ob certamina potentium, & avaritiam ma-
giſtratuum; invalido legum auxilio, quae vi, am-
bitu, poſtremo pecunia turbabantur. Ceterum 3
Auguſtus ſubſidia dominationi, Claudium Mar-
cellum, ſororis filium, admodum adoleſcentem,
Pontificatu & curuli Aedilitate, M. Agrippam,
ignobilem loco, bonum militia, & victoriae ſo-
cium, geminatis Conſulatibus extulit: mox, de-
functo Marcello, generum ſumſit: Tiberium Ne-
ronem, & Claudium Druſum, privignos, Impe-
ratoriis nominibus auxit, integra etiamdum do-
mo ſua. nam genitos Agrippa, Caium ac Lucium,
in familiam Caeſarum induxerat; necdum poſita
puerili praetexta, *Principes Iuventutis* appellari,
deſtinari Conſules, ſpecie recuſantis flagrantiſſime
cupiverat. Ut Agrippa vita conceſſit, L. Caeſa-
rem, euntem ad Hiſpanienſes exercitus, Caium,
remeantem Armenia, & vulnere invalidum, mors

A. U. fato propera, vel novercae Liviae dolus abſtulit;
767 Druſoque pridem exſtincto, Nero ſolus e privi-
gnis erat: illuc cuncta vergere: filius, collega
imperii, conſors Tribuniciae poteſtatis adſumi-
tur, omneſque per exercitus oſtentatur: non ob-
ſcuris, ut antea, matris artibus, ſed palam hor-
tatu. Nam ſenem Auguſtum devinxerat adeo, uti
nepotem unicum, Agrippam Poſtumum, in in-
ſulam Planaſiam proiiceret: rudem ſane bona-
rum artium, & robore corporis ſtolide ferocem,
nullius tamen flagitii compertum. At hercule
Germanicum, Druſo ortum, octo apud Rhe-
num legionibus impoſuit, adſcirique per ado-
ptionem a Tiberio iuſſit: quamquam eſſet in do-
mo Tiberii filius iuvenis: ſed quo pluribus mu-
nimentis inſiſteret. Bellum ea tempeſtate nul-
lum, niſi adverſus Germanos, ſupererat; abolen-
dae magis infamiae, ob amiſſum cum Quinctilio
Varo exercitum, quam cupidine proferendi im-
perii, aut dignum ob praemium. Domi res tran-
quillae: eadem magiſtratuum vocabula: iunio-
res poſt Actiacam victoriam, etiam ſenes pleri-
que inter bella civium nati: quotuſquiſque re-
4 liquus, qui rempublicam vidiſſet? Igitur verſo
civitatis ſtatu, nihil uſquam priſci & integri mo-
ris: omnes, exuta aequalitate, iuſſa Principis aſpe-
ctare: nulla in praeſens formidine, dum Augu-
ſtus aetate validus, ſeque, & domum, & pacem
ſuſtentavit. Poſtquam provecta iam ſenectus, ae-
gro & corpore fatigabatur, aderatque finis, &
ſpes novae: pauci bona libertatis incaſſum diſſe-

rere; plures bellum paveſcere, alii cupere; pars A. U.
multo maxima imminentes dominos variis rumo- 767
ribus differebant: *trucem Agrippam, & ignominia*
accenſum, non aetate, neque rerum experientia tan-
tae moli parem: Tiberium Neronem maturum annis,
ſpectatum bello, ſed vetere atque inſita Claudiae fa-
miliae ſuperbia; multaque indicia ſaevitiae, quam-
quam premantur, erumpere. Hunc & prima ab in-
fantia eductum in domo regnatrice: congeſtos iuve-
ni conſulatus, triumphos: ne iis quidem annis, qui-
bus Rhodi, ſpecie ſeceſſus, exſulem egerit, aliquid,
quam iram, & ſimulationem, & ſecretas libidines
meditatum. Accedere matrem muliebri impotentia:
ſerviendum feminae, duobuſque inſuper adoleſcenti-
bus, qui rempublicam interim premant, quandoque
diſtrahant. Haec atque talia agitantibus, grave- 5
ſcere valetudo Auguſti. Et quidam ſcelus uxoris
ſuſpectabant. Quippe rumor inceſſerat, paucos
ante menſes, Auguſtum, electis conſciis, & co-
mite uno, Fabio Maximo, Planaſiam vectum,
ad viſendum Agrippam: multas illic utrinque la-
crimas, & ſigna caritatis, ſpemque ex eo, fore,
ut iuvenis penatibus avi redderetur: quod Ma-
ximum uxori Marciae aperuiſſe, illam Liviae:
gnarum id Caeſari: neque multo poſt, exſtincto
Maximo, (dubium an quaeſita morte,) auditos
in funere eius Marciae gemitus, ſemet incuſan-
tis, *quod cauſa exitii marito fuiſſet.* Utcunque ſe
ea res habuit, vixdum ingreſſus Illyricum Tibe-
rius, properis matris literis accitur. neque ſatis
compertum eſt, ſpirantem adhuc Auguſtum apud

A. U. urbem Nolam, an exanimem repererit. acribus
767 namque cuſtodiis domum & vias ſepſerat Livia; laetique interdum nuntii vulgabantur, donec, proviſis, quae tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem, fama
6 eadem tulit. Primum facinus novi principatus fuit, Poſtumi Agrippae caedes; quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo, Centurio aegre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum diſſeruit: patris iuſſa ſimulabat, quibus praeſcripſiſſet Tribuno, cuſtodiae appoſito, *ne cunctaretur Agrippam morte afficere, quandoque ipſe ſupremum diem expleviſſet.* Multa ſine dubio ſaevaque Auguſtus de moribus adoleſcentis queſtus, ut exſilium eius Senatuſconſulto ſanciretur, perfecerat: ceterum in nullius unquam ſuorum necem duravit: neque, mortem nepoti, pro ſecuritate privigni, illatam, credibile erat. propius vero, Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, ſuſpecti & inviſi iuvenis caedem feſtinaviſſe. Nuntianti Centurioni, ut mos militiae, *factum eſſe, quod imperaſſet: neque imperaſſe ſeſe, & rationem facti reddendam apud Senatum,* reſpondit. Quod poſtquam Salluſtius Criſpus, particeps ſecretorum, (is ad Tribunum miſerat codicillos) comperit: metuens, ne reus ſubderetur, iuxta periculoſo, ficta ſeu vera promeret, monuit Liviam, *ne arcana domus, ne conſilia amicorum, miniſteria militum vulgarentur: neve Tiberius vim principatus reſolveret, cuncta ad Senatum vocando: eam conditionem eſſe imperandi, ut*

non aliter ratio conſtet, quam ſi uni reddatur. At 7
Romae ruere in ſervitium Conſules, Patres, E- A. U.
ques: quanto quis illuſtrior, tanto magis falſi ac 767
feſtinantes, vultuque compoſito, ne laeti exceſſu Principis, neu triſtiores primordio, lacrimas, gaudium, queſtus, adulatione miſcebant. Sex. Pompeius & Sex. Apuleius Coss. primi in verba Tiberii Caeſaris iuravere: apudque eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille praetoriarum cohortium praefectus, hic annonae: mox Senatus, mileſque & populus. nam Tiberius cuncta per Conſules incipiebat, tanquam vetere Republica, & ambiguus imperandi. ne edictum quidem, quo Patres in curiam vocabat, niſi Tribuniciae poteſtatis praeſcriptione poſuit, ſub Auguſto acceptae. verba edicti fuere pauca, & ſenſu permodeſto: *de honoribus parentis conſulturum: neque abſcedere a corpore: idque unum ex publicis muneribus uſurpare.* Sed, defuncto Auguſto, ſignum praetoriis cohortibus, ut Imperator, dederat. excubiae, arma, cetera aulae. miles in forum, miles in curiam comitabatur. literas ad exercitus, tanquam adepto principatu, miſit: nuſquam cunctabundus, niſi cum in Senatu loqueretur. Cauſa praecipua ex formidine, ne Germanicus, in cuius manu tot legiones, immenſa ſociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere imperium, quam exſpectare, mallet. Dabat & famae; ut vocatus electuſque potius a Republica videretur, quam per uxorium ambitum, & ſenili adoptione irrepſiſſe. Poſtea cognitum eſt, ad introſpi-

A. U. ciendas etiam procerum voluntates, inductam
767 dubitationem. nam verba, vultus, in crimen de-
8 torquens, recondebat. Nihil primo Senatus die agi paſſus, niſi de ſupremis Auguſti: cuius teſtamentum, illatum per virgines Veſtae, Tiberium & Liviam heredes habuit. Livia in familiam Iuliam, nomenque Auguſtae, aſſumebatur: in ſpem ſecundam, nepotes pronepoteſque: tertio gradu primores civitatis ſcripſerat, pleroſque inviſos ſibi, ſed iactantia gloriaque ad poſteros. Legata non ultra civilem modum: niſi quod populo & plebi CCCCXXXV, praetoriarum cohortium militibus ſingula numûm millia; legionariis aut cohortibus civium Romanorum trecenos numos viritim dedit. Tum conſultatum de honoribus: ex quîs maxime inſignes viſi: *ut porta triumphali duceretur funus*. Gallus Aſinius; *ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur*. L. Arruntius cenſuere. addebat Meſſalla Valerius, *renovandum per annos ſacramentum in nomen Tiberii*: interrogatuſque a Tiberio, *num, ſe mandante, eam ſententiam promſiſſet? ſponte dixiſſe*, reſpondit; *neque in iis, quae ad Rempublicam pertinerent, conſilio, niſi ſuo, uſurum, vel cum periculo offenſionis*. ea ſola ſpecies adulandi ſupererat. Conclamant Patres, *corpus ad rogum humeris Senatorum ferendum*. Remiſit Caeſar arroganti moderatione: populumque edicto monuit, *ne, ut quondam nimiis ſtudiis funus divi Iulii turbaſſent, ita Auguſtum in foro potius, quam in campo Martis, ſede deſtinata, cremari vellent*. Die funeris,

milites velut praeſidio ſtetere, multum irriden- A. U.
tibus, qui ipſi viderant, quique a parentibus ac- 767
ceperant diem illum crudi adhuc ſervitii, & li-
bertatis improſpere repetitae, cum occiſus dicta-
tor Caeſar, aliis peſſimum, aliis pulcherrimum
facinus videretur: *nunc ſenem principem, longa*
potentia, proviſis etiam heredum in Rempublicam
opibus, auxilio ſcilicet militari tuendum, ut ſepul-
tura eius quieta foret. Multus hinc ipſo de Augu- 9
ſto ſermo, pleriſque vana mirantibus: *quod idem*
dies accepti quondam imperii princeps, & vitae ſu-
premus: quod Nolae, in domo & cubiculo, in quo
pater eius Octavius, vitam finiviſſet. numerus etiam
Conſulatuum celebrabatur, quo Valerium Corvinum
& C. Marium ſimul aequaverat: continuata per ſe-
ptem & triginta annos Tribunicia poteſtas: nomen
Imperatoris ſemel atque vicies partum: aliaque ho-
norum multiplicata, aut nova. At apud prudentes
vita eius varie extollebatur, arguebaturve. Hi,
pietate erga parentem, & neceſſitudine Reipublicae,
in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia
actum, quae neque parari poſſent, neque haberi per
bonas artes. multa Antonio, dum interfectores pa-
tris ulciſceretur, multa Lepido conceſſiſſe. poſtquam
hic ſocordia ſenuerit, ille per libidines peſſum datus
ſit, non aliud diſcordantis patriae remedium fuiſſe,
quam ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neque
dictatura, ſed Principis nomine conſtitutam Rempu-
blicam: mari Oceano, aut amnibus longinquis ſeptum
imperium: legiones, provincias, claſſes, cuncta in-
ter ſe [illegible]nexa: ius apud cives, modeſtiam apud ſo-

A. U. *cios: Urbem ipſam magnifico ornatu: pauca admo-*
767 *dum vi tractata, quo ceteris quies eſſet.* Dicebatur
10 contra, *pietatem erga parentem, & tempora Reipublicae, obtentui ſumta: ceterum cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos, paratum ab adoleſcente privato exercitum, corruptas Conſulis legiones, ſimulatam Pompeianarum gratiam partium: mox ubi, decreto Patrum, faſces, & ius Praetoris invaſerit, caeſis Hirtio & Panſa, (ſive hoſtis illos, ſeu Panſam venenum vulneri affuſum, ſui milites Hirtium, & machinator doli Caeſar abſtulerant) utriuſque copias occupaviſſe: extortum invito Senatu conſulatum, armaque, quae in Antonium acceperit, contra Rempublicam verſa: proſcriptionem civium, diviſiones agrorum, ne ipſis quidem, qui fecere, laudatas. Sane Caſſii & Brutorum exitus paternis inimicitiis datos, (quamquam fas ſit, privata odia publicis utilitatibus remittere) ſed Pompeium imagine pacis, ſed Lepidum ſpecie amicitiae deceptos: poſt, Antonium Tarentino Brundiſinoque foedere, & nuptiis ſororis illectum, ſubdolae affinitatis poenas morte exſolviſſe. Pacem ſine dubio poſthaec, verum cruentam: Lollianas, Varianaſque clades: interfectos Romae Varrones, Egnatios, Iulos.* Nec domeſticis abſtinebatur: *abducta Neroni uxor: & conſulti per ludibrium pontifices, an concepto, necdum edito partu, rite nuberet: nuptaeque taedia, & Vedii Pollionis luxus: poſtremo Livia, gravis in Rempublicam mater, graviſve domui Caeſarum noverca. nihil Deorum honoribus relictum, cum ſe templis & effigie numinum, per flamines & ſacerdotes, coli vellet. ne Tiberium qui-*

dem caritate aut Reipublicae cura, ſucceſſorem ad- A. U.
ſcitum : ſed quoniam arrogantiam ſaevitiamque eius 767
introſpexerit, comparatione deterrimi ſibi gloriam
quaeſiviſſe. Etenim Auguſtus, paucis ante annis,
cum Tiberio Tribuniciam poteſtatem a Patribus
rurſum poſtularet, quamquam honora oratione,
quaedam de habitu cultuque & inſtitutis eius ie-
cerat, quae velut excuſando exprobraret. Cete- 11
rum ſepultura more perfecta, templum & coele-
ſtes religiones decernuntur. Verſae inde ad Tibe-
rium preces. Et ille varie diſſerebat, de magni-
tudine imperii, ſua modeſtia : *ſolam divi Auguſti*
mentem tantae molis capacem: ſe, in partem cura-
rum ab illo vocatum, experiendo didiciſſe, quam ar-
duum, quam ſubiectum fortunae, regendi cuncta onus.
proinde in civitate, tot illuſtribus viris ſubnixa, non
ad unum omnia deferrent: plures facilius munia Rei-
publicae ſociatis laboribus exſecuturos. Plus in ora-
tione tali dignitatis, quam fidei, erat: Tiberio-
que etiam in rebus, quas non occuleret, ſeu na-
tura, ſive aſſuetudine, ſuſpenſa ſemper & ob-
ſcura verba : tunc vero, nitenti, ut ſenſus ſuos
penitus abderet, in incertum & ambiguum ma-
gis implicabantur. At Patres, quibus unus metus,
ſi intelligere viderentur, in queſtus, lacrimas,
vota effundi; ad Deos, ad effigiem Auguſti, ad
genua ipſius, manus tendere; cum proferri li-
bellum, recitarique iuſſit. Opes publicae conti-
nebantur: quantum civium, ſociorumque in ar-
mis : quot claſſes, regna, provinciae, tributa,
aut vectigalia, & neceſſitates ac largitiones: quae

A. U. cuncta ſua manu perſcripſerat Auguſtus. addide-
767 ratque conſilium coërcendi intra terminos impe-
12 rii, incertum metu, an per invidiam. Inter quae
Senatu ad infimas obteſtationes procumbente,
dixit forte Tiberius, *ſe, ut non toti Reipublicae parem, ita quaecunque pars ſibi mandaretur, eius tutelam ſuſcepturum.* Tum Aſinius Gallus, *interrogo,* inquit, *Caeſar, quam partem Reipublicae mandari tibi velis?* Perculſus improviſa interrogatione, paulum reticuit; dein, collecto animo, reſpondit: *Nequaquam decorum pudori ſuo, legere aliquid, aut evitare ex eo, cui in univerſum excuſari mallet.* Rurſus Gallus, (etenim vultu offenſionem coniectaverat,) *non idcirco interrogatum,* ait, *ut divideret, quae ſeparari nequirent; ſed ut ſua confeſſione argueretur, unum eſſe Reipublicae corpus, atque unius animo regendum.* addidit laudem de Auguſto, Tiberiumque ipſum victoriarum ſuarum, quaeque in toga per tot annos egregie feciſſet, admonuit. Nec ideo iram eius lenivit, pridem inviſus, tanquam, ducta in matrimonium Vipſania, M. Agrippae filia, quae quondam Tiberii uxor fuerat, plus quam civilia agitaret, Pollioniſque Aſinii,
13 patris, ferociam retineret. Poſt quae L. Arruntius, haud multum diſcrepans a Galli oratione, perinde offendit. quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira: ſed divitem, promtum, artibus egregiis, & pari fama publice, ſuſpectabat. Quippe Auguſtus, ſupremis ſermonibus cum tractaret, quinam adipiſci principem locum, ſuffecturi, abnuerent, aut, impares, vellent, vel

iidem poſſent cuperentque: *M. Lepidum, dixe-* A. U.
rat, *capacem, ſed aſpernantem: Gallum Aſinium* 767
*avidum, & minorem: L. Arruntium non indignum,
&, ſi caſus daretur, auſurum.* De prioribus con-
ſentitur: pro Arruntio quidam Cn. Piſonem tra-
didere: omneſque, praeter Lepidum, variis mox
criminibus, ſtruente Tiberio, circumventi ſunt.
Etiam Q. Haterius, & Mamercus Scaurus, ſuſpi-
cacem animum perſtrinxere: Haterius, cum di-
xiſſet, *Quouſque patieris, Caeſar, non adeſſe caput
Reipublicae?* Scaurus, quia dixerat, *ſpem eſſe ex
eo, non irritas fore Senatus preces, quod relationi
Conſulum iure Tribuniciae poteſtatis non interceſſiſ-
ſet.* In Haterium ſtatim invectus eſt; Scaurum,
cui implacabilius iraſcebatur, ſilentio tramiſit. feſ-
ſuſque clamore omnium, expoſtulatione ſingu-
lorum, flexit paulatim, non ut fateretur, ſuſcipi
a ſe imperium, ſed, ut negare & rogari deſine-
ret. Conſtat, Haterium, cum deprecandi cauſa
palatium introiſſet, ambulantiſque Tiberii genua
advolveretur, prope a militibus interfectum, quia
Tiberius, caſu, an manibus eius impeditus, pro-
ciderat. neque tamen periculo talis viri mitigatus
eſt, donec Haterius Auguſtam oraret, eiuſque
curatiſſimis precibus protegeretur. Multa Patrum 14
& in Auguſtam adulatio. Alii *parentem,* alii *ma-
trem patriae* appellandam; plerique, ut nomini
Caeſaris adſcriberetur, *Iuliae filius*, cenſebant. il-
le, *moderandos feminarum honores,* dictitans, *ea-
demque ſe temperantia uſurum in his, quae ſibi tri-
buerentur:* ceterum anxius invidia, & muliebre

A. U. faſtigium in deminutionem ſui accipiens, ne li-
767 ctorem quidem ei decerni paſſus eſt: aramque
adoptionis, & alia huiuſcemodi, prohibuit. At
Germanico Caeſari proconſulare imperium peti-
vit: miſſique legati, qui deferrent, ſimul moe-
ſtitiam eius ob exceſſum Auguſti ſolarentur. quo
minus idem pro Druſo poſtularetur, ea cauſa,
quod deſignatus Conſul Druſus, praeſenſque erat.
Candidatos praeturae duodecim nominavit, nu-
merum ab Auguſto traditum: &, hortante Sena-
tu, ut augeret, iureiurando obſtrinxit, ſe non ex-
15 ceſſurum. Tum primum e campo comitia ad Pa-
tres translata ſunt. nam ad eam diem, etſi potiſſi-
ma arbitrio Principis, quaedam tamen ſtudiis tri-
buum fiebant. neque populus ademtum ius que-
ſtus eſt, niſi inani rumore: & Senatus, largitioni-
bus ac precibus ſordidis exſolutus, libens tenuit,
moderante Tiberio, ne plures, quam quatuor
candidatos, commendaret, ſine repulſa & ambi-
tu deſignandos. Inter quae Tribuni plebei peti-
vere, ut proprio ſumtu ederent ludos, qui de
nomine Auguſti, faſtis additi, *Auguſtales* voca-
rentur. ſed decreta pecunia ex aerario, utque
per Circum triumphali veſte uterentur. curru ve-
hi haud permiſſum. mox celebratio annuum ad
Praetorem translata, cui inter cives & peregrinos
16 iuriſdictio eveniſſet. Hic rerum urbanarum ſtatus
erat, cum Pannonicas legiones ſeditio inceſſit:
nullis novis cauſis, niſi quod mutatus Princeps
licentiam turbarum, &, ex civili bello, ſpem
praemiorum oſtendebat. Caſtris aeſtivis tres ſimul

legiones habebantur, praeſidente Iunio Blaeſo: A. U.
qui ſine Auguſti & initiis Tiberii auditis, ob iu- 767
ſtitium aut gaudium, intermiſerat ſolita munia.
Eo principio laſcivire miles, diſcordare, peſſimi
cuiuſque ſermonibus praebere aures, denique
luxum & otium cupere, diſciplinam & laborem
aſpernari. Erat in caſtris Percennius quidam, dux
olim theatralium operarum, dein gregarius mi-
les, procax lingua, & miſcere coetus, hiſtriona-
li ſtudio doctus. Is imperitos animos, &, quae-
nam poſt Auguſtum militiae conditio, ambigen-
tes, impellere paulatim nocturnis colloquiis, aut
flexo in veſperam die, &, dilapſis melioribus,
deterrimum quemque congregare. Poſtremo, 17
promtis iam & aliis ſeditionis miniſtris, velut con-
cionabundus interrogabat: *Cur paucis centurioni-
bus, paucioribus tribunis, in modum ſervorum obedi-
rent? quando auſuros expoſcere remedia, niſi novum
& nutantem adhuc Principem precibus, vel armis adi-
rent? ſatis per tot annos ignavia peccatum, quod
tricena aut quadragena ſtipendia ſenes, & plerique
truncato ex vulneribus corpore, tolerent. ne dimiſ-
ſis quidem finem eſſe militiae, ſed apud vexillum re-
tentos, alio vocabulo eoſdem labores perferre. ac ſi
quis tot caſus vita ſuperaverit; trahi adhuc diverſas
in terras, ubi, per nomen agrorum, uligines palu-
dum, vel inculta montium accipiant. Enimvero mili-
tiam ipſam gravem, infructuoſam: denis in diem aſ-
ſibus animam & corpus aeſtimari. hinc veſtem, arma,
tentoria, hinc ſaevitiam centurionum, & vacationes
munerum redimi. at hercule verbera & vulnera, du-*

A. U. *ram hiemem, exercitas aeſtates, bellum atrox, aut*
767 *ſterilem pacem, ſempiterna. nec aliud levamentum,*
quam ſi certis ſub legibus militia iniretur: ut ſingu-
los denarios mererent: ſextusdecimus ſtipendii annus
finem afferret: ne ultra ſub vexillis tenerentur, ſed
iiſdem in caſtris praemium pecunia ſolveretur. An
praetorias cohortes, quae binos denarios acciperent,
quae poſt ſexdecim annos penatibus ſuis reddantur,
plus periculorum ſuſcipere? Non obtrectari a ſe ur-
banas excubias: ſibi tamen apud horridas gentes e
18 *contuberniis hoſtem aſpici.* Adſtrepebat vulgus, di-
verſis incitamentis. hi verberum notas, illi cani-
tiem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus
exprobrantes. Poſtremo eo furoris venere, ut tres
legiones miſcere in unam agitaverint. depulſi ae-
mulatione, quia ſuae quiſque legioni eum ho-
norem quaerebant, alio vertunt, atque una tres
aquilas & ſigna cohortium locant: ſimul conge-
runt ceſpites, exſtruunt tribunal, quo magis con-
ſpicua ſedes foret. Properantibus Blaeſus advenit,
increpabatque ac retinebat ſingulos, clamitans,
Mea potius caede imbuite manus: leviore flagitio Le-
gatum interficietis, quam ab Imperatore deſciſcitis.
aut incolumis fidem legionum retinebo; aut iugula-
19 *tus poenitentiam accelerabo.* Aggerebatur nihilomi-
nus ceſpes, iamque pectori uſque accreverat,
cum tandem pervicacia victi inceptum omiſere.
Blaeſus multa dicendi arte, *Non per ſeditionem &*
turbas deſideria militum ad Caeſarem ferenda, ait.
neque veteres ab Imperatoribus priſcis. neque ipſos a
divo Auguſto tam nova petiviſſe. & parum in tempore

incipientes Principis curas onerari. Si tamen tenderent A. U.
in pace tentare. quae ne civilium quidem bellorum 767
victores expoſtulaverint; cur contra morem obſequii.
contra fas diſciplinae. vim meditentur?, decerne-
rent legatos, ſeque coram mandata darent. Accla-
mavere, *ut filius Blaeſi, tribunus, legatione ea fun-*
geretur, peteretque militibus miſſionem ab ſexdecim
annis. Cetera mandaturos, ubi prima proveniſſent.
Profecto iuvene, modicum otium; ſed ſuperbi-
re miles, quod filius Legati, orator publicae cau-
ſae, ſatis oſtenderet, neceſſitate expreſſa, quae
per modeſtiam non obtinuiſſent. Interea mani- 20
puli, ante coeptam ſeditionem Nauportum miſ-
ſi, ob itinera & pontes, & alios uſus, poſtquam
turbatum in caſtris accepere, vexilla convellunt:
direptiſque proximis vicis, ipſoque Nauporto,
quod municipii inſtar erat, retinentes centurio-
nes irriſu & contumeliis, poſtremo verberibus in-
ſectantur: praecipua in Aufidienum Rufum, prae-
fectum caſtrorum, ira, quem dereptum vehiculo,
ſarcinis gravant, aguntque primo in agmine, per
ludibrium rogitantes, *an tam immenſa onera, tam*
longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu
manipularis, dein centurio, mox caſtris praefe-
ctus, antiquam duramque militiam revocabat,
vetus operis ac laboris, & eo immitior, quia to-
leraverat. Horum adventu redintegratur ſeditio, 21
& vagi circumiecta populabantur. Blaeſus pau-
cos, maxime praeda onuſtos, ad terrorem cete-
rorum, affici verberibus, claudi carcere iubet.
nam etiam tum Legato a Centurionibus, & opti-

A. U. mo quoque manipularium parebatur. Illi obniti
767 trahentibus, prenſare circumſtantium genua, cie-
re modo nomina ſingulorum, modo centuriam
quiſque, cuius manipularis erat; cohortem, le-
gionem, *eadem omnibus imminere*, clamitantes: ſi-
mul probra in Legatum cumulant, coelum ac
Deos obteſtantur: nihil reliqui faciunt, quo mi-
nus invidiam, miſericordiam, metum, & iras
permoverent. Accurritur ab univerſis, &, carce-
re effracto, ſolvunt vincula: deſertoreſque, ac
rerum capitalium damnatos, ſibi iam miſcent.
22 Flagrantior inde vis, plures ſeditioni duces. &
Vibulenus quidam, gregarius miles, ante tri-
bunal Blaeſi adlevatus circumſtantium humeris,
apud turbatos, &, quid pararet, intentos: *Vos
quidem*, inquit, *his innocentibus & miſerrimis lu-
cem & ſpiritum reddidiſtis: ſed quis fratri meo vi-
tam, quis fratrem mihi reddit? quem, miſſum ad
vos a Germanico exercitu de communibus commodis,
nocte proxima iugulavit per gladiatores ſuos, quos in
exitium militum habet atque armat. Reſponde, Blae-
ſe, ubi cadaver abieceris? ne hoſtes quidem ſepul-
turam invident. cum oſculis, cum lacrimis dolorem
meum implevero, me quoque trucidari iube; dum in-
terfectos nullum ob ſcelus, ſed quia utilitati legiō-*
23 *num conſulebamus, hi ſepeliant.* Incendebat haec
fletu, & pectus atque os manibus verberans:
mox disiectis, quorum per humeros ſuſtineba-
tur, praeceps, & ſingulorum pedibus advolutus,
tantum conſternationis invidiaeque concivit, ut
pars militum gladiatores, qui e ſervitio Blaeſi

erant, pars ceteram eiuſdem familiam vincirent, A. U.
alii ad quaerendum corpus effunderentur. ac ni 767
propere, neque corpus ullum reperiri, & ſervos, adhibitis cruciatibus, abnuere caedem, neque illi fuiſſe unquam fratrem, pernotuiſſet, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac praefectum caſtrorum extruſere. ſarcinae fugientium direptae. & centurio Lucillius interficitur, cui, militaribus facetiis, vocabulum, *Cedo alteram*, indiderant; quia, fracta vite in tergo militis, alteram, clara voce, ac rurſus aliam, poſcebat. ceteros latebrae texere, uno retento Clemente Iulio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promtum ingenium. Quin ipſae inter ſe legiones, Octava & Quintadecuma, ferrum parabant: dum Centurionem, cognomento Sirpicum, illa morti depoſcit, Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces,
& adverſum aſpernantes, minas interieciſſet. Haec 24
audita, quamquam abſtruſum, & triſtiſſima quaeque maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Druſum filium cum primoribus civitatis, duabuſque praetoriis cohortibus, mitteret, nullis ſatis certis mandatis, ex re conſulturum. & cohortes delecto milite ſupra ſolitum firmatae. additur magna pars praetoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum cuſtodes Imperatori aderant: ſimul praetorii praefectus, Aelius Seianus, collega Straboni, patri ſuo, datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector iuveni, & ceteris periculorum praemiorumque oſtentator. Dru-

A. U. 767 ſo propinquanti, quaſi per officium, obviae fuere legiones, non laetae, ut aſſolet, neque inſignibus fulgentes, ſed illuvie deformi, & vultu, quamquam maeſtitiam imitarentur, contumaciae

25 propiores. Poſtquam vallum introiit; portas ſtationibus firmant; globos armatorum, certis caſtrorum locis, opperiri iubent: ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Druſus, ſilentium manu poſcens. illi, quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis ſtrepere: rurſum, viſo Caeſare, trepidare: murmur incertum: atrox clamor, & repente quies: diverſis animorum motibus, pavebant terrebantque. Tandem, interrupto tumultu, literas patris recitat: in quîs perſcriptum erat, *praecipuam ipſi fortiſſimarum legionum curam, quibuſcum plurima bella toleraviſſet: ubi primum a luctu requieſſet animus, acturum apud Patres de poſtulatis eorum: miſiſſe interim filium, ut ſine cunctatione concederet, quae ſtatim tribui poſſent: cetera Senatui ſervanda, quem neque gratiae neque ſeveritatis expertem haberi*

26 *par eſſet.* Reſponſum eſt a concione, *mandata Clementi centurioni, quae perferret.* Is orditur *de miſſione a ſexdecim annis: de praemiis finitae militiae: ut denarius diurnum ſtipendium foret: ne veterani ſub vexillo haberentur.* Ad ea Druſus cum arbitrium Senatus & patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur veniſſet, neque augendis militum ſtipendiis, neque adlevandis laboribus, denique nulla benefaciendi licentia? at, hercule, verbera & necem cunctis permitti. Tiberium olim, nomine Auguſti, deſi-*

Digitized by Google

deria legionum fruſtrari ſolitum: eaſdem artes Dru- A. U.
ſum retuliſſe. numquamne ad ſe, niſi filios familia- 767
rum, venturos? novum id plane, quod Imperator ſola
militis commoda ad Senatum reiiciat. eundem ergo
Senatum conſulendum, quoties ſupplicia, aut proelia,
indicantur. an praemia ſub dominis, poenas ſine arbi-
tro eſſe? Poſtremo deferunt tribunal: ut quis prae- 27
torianorum militum, amicorumve Caeſaris, oc-
curreret, manus intentantes, cauſam diſcordiae
& initium armorum: maxime infenſi Cn. Len-
tulo, quod is ante alios aetate & gloria belli, fir-
mare Druſum credebatur, & illa militiae flagitia
primus aſpernari. Nec multo poſt, digredientem
cum Caeſare, ac, proviſu periculi, hiberna ca-
ſtra repetentem, circumſiſtunt, rogitantes, *quo*
pergeret? ad Imperatorem, an ad Patres? ut illic
quoque commodis legionum adverſaretur? ſimul in-
gruunt, ſaxa iaciunt. iamque lapidis ictu cruen-
tus, & exitii certus, accurſu multitudinis, quae
cum Druſo advenerat, protectus eſt. Noctem mi- 28
nacem, & in ſcelus erupturam, fors lenivit. nam
Luna claro repente coelo viſa langueſcere. Id mi-
les, rationis ignarus, omen praeſentium accepit,
ac ſuis laboribus defectionem ſideris aſſimulans,
proſpereque ceſſura, quae pergerent, ſi fulgor & cla-
ritudo Deae redderetur. Igitur aeris ſono, tubarum
cornuumque concentu, ſtrepere: prout ſplendi-
dior, obſcuriorve, laetari, aut maerere: & poſt-
quam ortae nubes offecere viſui, creditumque,
conditam tenebris; ut ſunt mobiles ad ſuperſti-
tionem perculſae ſemel mentes, *ſibi aeternum la-*

Digitized by Google

A. U. *borem portendi, ſua facinora averſari Deos,* lamen-
767 tantur. Utendum inclinatione ea Caeſar, &, quae caſus obtulerat, in ſapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria iubet. Accitur centurio Clemens, & ſi qui alii bonis artibus grati in vulgus, ii vigiliis, ſtationibus, cuſtodiis portarum ſe inſerunt, ſpem offerunt, metum intendunt. *Quouſque filium Imperatoris obſidebimus? quis certaminum finis? Percennione & Vibuleno ſacramentum dicturi ſumus? Percennius & Vibulenus ſtipendia militibus, agros emeritis largientur? denique, pro Neronibus & Druſis, imperium populi Romani capeſſent? quin potius, ut noviſſimi in culpam, ita primi ad poenitentiam ſumus? Tarda ſunt, quae in commune expoſtulantur: privatam gratiam ſtatim mereare, ſtatim recipias.* Commotis per haec mentibus, & inter ſe ſuſpectis, tironem a veterano, legionem a legione diſſociant. Tum redire paulatim amor obſequii: omittunt portas, ſigna, unum in locum principio ſeditionis congregata, ſuas in ſedes referunt.

29 Druſus, orto die, & vocata concione, quamquam rudis dicendi, nobilitate ingenita, incuſat priora, probat praeſentia: negat, *ſe terrore & minis vinci: flexos ad modeſtiam ſi videat, ſi ſupplices audiat, ſcripturum patri, ut placatus legionum preces exciperet.* orantibus, rurſum idem Blaeſus, & L. Apronius, Eques Romanus, e cohorte Druſi, Iuſtuſque Catonius, primi ordinis Centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde ſententiis, cum alii, *opperiendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem,* cenſerent: alii, *fortioribus re-*

Digitized by Google

mediis agendum: nihil in vulgo modicum: terrere, ni A. U.
paveant: ubi pertimuerint, impune contemni: dum ſu- 767
perſtitio urgeat, adiiciendos ex duce metus, ſublatis ſeditionis auctoribus. Promtum ad aſperiora ingenium Druſo erat. vocatos Vibulenum & Percennium interfici iubet. Tradunt plerique, intra tabernaculum ducis obrutos: alii, corpora extra vallum abiecta oſtentui. Tum, ut quiſque prae- 30
cipuus turbator, conquiſiti: & pars, extra caſtra palantes, a centurionibus, aut praetoriarum cohortium militibus caeſi: quoſdam ipſi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat militum curas praematura hiems, imbribus continuis, adeoque ſaevis, ut non egredi tentoria, congregari inter ſe, vix tutari ſigna poſſent, quae turbine atque unda raptabantur. durabat & formido coeleſtis irae, *nec fruſtra adverſus impios hebeſcere ſidera, ruere tempeſtates: non aliud malorum levamentum, quam ſi linquerent caſtra infauſta temerataque, & ſoluti piaculo, ſuis quiſque hibernis redderentur.* primum octava, dein quintadecuma legio, rediere. Nonanus, *opperiendas Tiberii epiſtolas,* clamitaverat: mox deſolatus aliorum diſceſſione, imminentem neceſſitatem ſponte praevenit. & Druſus, non exſpectato legatorum regreſſu, quia praeſentia ſatis conſederant, in Urbem rediit.
Iiſdem ferme diebus, iiſdem cauſis, Germanicae 31
legiones turbatae, quanto plures, tanto violentius: & magna ſpe, fore, ut Germanicus Caeſar imperium alterius pati nequiret, daretque ſe legionibus, vi ſua cuncta tracturus. Duo apud ri-

A. U. pam Rheni exercitus erant. cui nomen ſuperiori,
767 ſub C. Silio legato; inferiorem A. Caecina curabat. Regimen ſummae rei penes Germanicum, agendo Galliarum cenſui tum intentum. Sed, quibus Silius moderabatur, mente ambigua fortunam ſeditionis alienae ſpeculabantur: inferioris exercitus miles in rabiem prolapſus eſt, orto ab unetviceſimanis quintaniſque initio, & tractis prima quoque ac viceſima legionibus. nam iiſdem aeſtivis, in finibus Ubiorum, habebantur per otium aut levia munia. Igitur, audito fine Auguſti, vernacula multitudo, nuper acto in Urbe delectu, laſciviae ſueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos: *Veniſſe tempus, quo veterani maturam miſſionem, iuvenes largiora ſtipendia, cuncti modum miſeriarum, expoſcerent, ſaevitiamque centurionum ulciſcerentur.* Non unus haec, ut Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures, alios validiores exercitus reſpicientium, ſed multa ſeditionis ora voceſque: *ſua in manu ſitam rem Romanam, ſuis victoriis augeri Rempublicam, in ſuum cognomentum ad-*
32 *ſciſci Imperatores.* Nec Legatus obviam ibat. quippe plurium vecordia conſtantiam exemerat. repente lymphati, deſtrictis gladiis, in centuriones invadunt. ea vetuſtiſſima militaribus odiis materies, & ſaeviendi principium. proſtratos verberibus mulcant, ſexageni ſingulos, ut numerum centurionum adaequarent. Tum convulſos laniatoſque, & partim exanimos, ante vallum, aut in amnem Rhenum proiiciunt. Septimius, cum per-

Digitized by Google

fugiſſet ad tribunal, pedibuſque Caecinae advol- A. U.
veretur, eo uſque flagitatus eſt, donec ad exi- 767
tium dederetur. Caſſius Chaerea, mox caede C.
Caeſaris memoriam apud poſteros adeptus, tum
adoleſcens, & animi ferox, inter obſtantes & ar-
matos ferro viam patefecit. Non tribunus ultra,
non caſtrorum praefectus, ius obtinuit: vigilias,
ſtationes, & ſi qua alia praeſens uſus indixerat,
ipſi partiebantur. Id militares animos altius con-
iectantibus praecipuum indicium magni atque
implacabilis motus, quod neque disiecti, vel pau-
corum inſtinctu, ſed pariter ardeſcerent, pariter
ſilerent: tanta aequalitate & conſtantia, ut regi
crederes. Interea Germanico, per Gallias, ut di- 33
ximus, cenſus accipienti, *exceſſiſſe Auguſtum* af-
fertur. Neptem eius Agrippinam in matrimonio,
plureſque ex ea liberos habebat. Ipſe Druſo, fra-
tre Tiberii, genitus, Auguſtae nepos: ſed anxius
occultis in ſe patrui aviaeque odiis, quorum cau-
ſae acriores, quia iniquae. quippe Druſi magna
apud populum Romanum memoria; credeba-
turque, ſi rerum potitus foret, libertatem red-
diturus. unde in Germanicum favor, & ſpes ea-
dem. Nam iuveni civile ingenium, mira comitas,
& diverſa a Tiberii ſermone, vultu, arroganti-
bus & obſcuris. Accedebant muliebres offenſio-
nes, novercalibus Liviae in Agrippinam ſtimulis:
atque ipſa Agrippina paulo commotior, niſi quod
caſtitate & mariti amore quamvis indomitum ani-
mum in bonum vertebat. Sed Germanicus, quan- 34
to ſummae ſpei propior, tanto impenſius pro Ti-

Digitized by Google

A. U. 767 berio niti. Sequanos proximos, & Belgarum civitates in verba eius adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obvias extra caſtra habuit, deiectis in terram oculis, velut poenitentia. Poſtquam vallum iniit, diſſoni queſtus audiri coepere. & quidam, prenſa manu eius, per ſpeciem exoſculandi, inſeruerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret: alii curvata ſenio membra oſtendebant. Aſſiſtentem concionem, quia permixta videbatur, *diſcedere in manipulos* iubet, *ſic melius audituros reſponſum: vexilla praeferri, ut id ſaltem diſcerneret cohortes.* tarde obtemperavere. Tunc *a veneratione Auguſti* orſus, flexit ad *victorias triumphoſque Tiberii*, praecipuis laudibus celebrans, *quae apud Germanias illis cum legionibus pulcherrime feciſſet. Italiae* inde *conſenſum*, *Galliarum fidem* extollit, *nil uſquam turbidum, aut*
35 *diſcors.* Silentio haec, vel murmure modico audita ſunt. Ut ſeditionem attigit, *ubi modeſtia militaris? ubi veteris diſciplinae decus? quonam tribunos? quo centuriones exegiſſent?* rogitans: nudant univerſi corpora, *cicatrices ex vulneribus, verberum notas* exprobrant: mox indiſcretis vocibus *pretia vacationum, anguſtias ſtipendii, duritiam operum*, ac propriis nominibus incuſant, *vallum, foſſas, pabuli, materiae, lignorum aggeſtus*, & ſi qua alia, ex neceſſitate, aut adverſus otium caſtrorum, quaeruntur. Atrociſſimus veteranorum clamor oriebatur; qui tricena, aut ſupra, ſtipendia numerantes, *mederetur feſſis, neu mortem in iiſdem laboribus, ſed finem tam exercitae militiae, neque*

Digitized by Google

inopem requiem orabant. fuere etiam, qui legatam A. U.
a divo Auguſto pecuniam repoſcerent, fauſtis in 767
Germanicum ominibus: &, ſi vellet imperium,
promtos oſtentavere. Tum vero, quaſi ſcelere con-
taminaretur, praeceps tribunali deſiluit. oppo-
ſuerunt abeunti arma, minitantes, ni regredere-
tur. At ille, *moriturum potius, quam fidem exueret,*
clamitans, ferrum a latere deripuit, elatumque
deferebat in pectus, ni proximi prenſam dex-
tram vi attinuiſſent. extrema & conglobata inter
ſe pars concionis, ac, vix credibile dictu, quidam
ſinguli, propius incedentes, *feriret*, hortabantur:
& miles, nomine Caluſidius, ſtrictum obtulit gla-
dium, addito, *acutiorem eſſe.* Saevum id, mali-
que moris, etiam furentibus viſum: ac ſpatium
fuit, quo Caeſar ab amicis in tabernaculum ra-
peretur. Conſultatum ibi de remedio. etenim nun- 36
tiabatur, *parari legatos, qui ſuperiorem exercitum
ad cauſam eandem traherent: deſtinatum excidio Ubio-
rum oppidum: imbutaſque praeda manus, in direptio-
nem Galliarum erupturas.* Augebat metum gnarus
Romanae ſeditionis, &, ſi omitteretur ripa, inva-
ſurus hoſtis: at, ſi auxilia & ſocii adverſum abſce-
dentes legiones armarentur, civile bellum ſuſci-
pi: periculoſa ſeveritas; flagitioſa largitio: ſeu ni-
hil militi, ſeu omnia concederentur, in ancipiti
reſpublica. Igitur, volutatis inter ſe rationibus,
placitum, ut epiſtolae, nomine Principis, ſcribe-
rentur: *miſſionem dari vicena ſtipendia meritis, exau-
ctorari, qui ſenadena feciſſent, ac retineri ſub vexil-
lo, ceterorum immunes, niſi propulſandi hoſtis: lega-*

Digitized by Google

37 *ta, quae petiverant, exſolvi, duplicarique.* Senſit mi-
A. U. les, in tempus conficta, ſtatimque flagitavit. miſ-
767 ſio per tribunos maturatur: largitio differebatur
in hiberna cuiuſque. Non abſceſſere quintani
unetviceſimanique, donec, iiſdem in aeſtivis,
contracta ex viatico amicorum, ipſiuſque Caeſa-
ris, pecunia perſolveretur. Primam ac viceſimam
legiones Caecina legatus in civitatem Ubiorum
reduxit, turpi agmine, cum fiſci de Imperatore
rapti, inter ſigna, interque aquilas, veherentur.
Germanicus, ſuperiorem ad exercitum profectus,
ſecundam, & tertiamdecumam, & ſextamdecu-
mam legiones, nihil cunctatas, ſacramento adigit.
Quartadecumani paulum dubitaverant. pecunia
& miſſio, quamvis non flagitantibus, oblata eſt.
38 At in Chaucis coeptavere ſeditionem praeſidium
agitantes vexillarii diſcordium legionum, & prae-
ſenti duorum militum ſupplicio paulum repreſſi
ſunt. Iuſſerat id Mennius, caſtrorum praefectus,
bono magis exemplo, quam conceſſo iure. dein-
de, intumeſcente motu, profugus repertuſque,
poſtquam intutae latebrae, praeſidium ab auda-
cia mutuatur: *Non praefectum ab iis, ſed Germa-
nicum ducem, ſed Tiberium Imperatorem violari.* ſi-
mul exterritis, qui obſtiterant, raptum vexillum
ad ripam vertit, &, *ſi quis agmine deceſſiſſet, pro
deſertore fore,* clamitans, reduxit in hiberna tur-
39 bidos, & nihil auſos. Interea legati ab Senatu, re-
greſſum iam, apud aram Ubiorum, Germanicum
adeunt. Duae ibi legiones, prima atque viceſima,
veteranique, nuper miſſi ſub vexillo, hiemabant.

Digitized by Google

Pavidos & conſcientia vecordes intrat metus, ve- A. U.
niſſe Patrum iuſſu, qui irrita facerent, quae per 767
ſeditionem expreſſerant. utque mos vulgo, quam-
vis falſis reum ſubdere, Munatium Plancum, con-
ſulatu functum, principem legationis, auctorem
Senatuſconſulti incuſant: & nocte concubia vexil-
lum, in domo Germanici ſitum, flagitare occi-
piunt: concurſuque ad ianuam facto, moliuntur
fores, extractum cubili Caeſarem, tradere vexil-
lum, intento mortis metu, ſubigunt. mox, vagi
per vias, obvios habuere legatos, audita conſter-
natione, ad Germanicum tendentes. ingerunt
contumelias: caedem parant: Planco maxime,
quem dignitas fuga impediverat. neque aliud pe-
riclitanti ſubſidium, quam caſtra primae legio-
nis. illic ſigna & aquilam amplexus, religione ſe-
ſe tutabatur: ac, ni aquilifer Calpurnius vim ex-
tremam arcuiſſet, rarum etiam inter hoſtes, le-
gatus populi Romani, Romanis in caſtris, ſan-
guine ſuo altaria Deûm commaculaviſſet. Luce
demum, poſtquam dux, & miles, & facta noſce-
bantur, ingreſſus caſtra Germanicus, perduci ad
ſe Plancum imperat, recipitque in tribunal. Tum
fatalem increpans *rabiem, neque militum, ſed Deûm
ira reſurgere,* cur venerint legati, aperit: *ius le-
gationis atque ipſius Planci gravem & immeritum
caſum, ſimul quantum dedecoris adierit legio,* fa-
cunde miſeratur. attonitaque magis, quam quie-
ta concione, legatos, praeſidio auxiliarium equi-
tum, dimittit. Eo in metu arguere Germanicum 40
omnes, *quod non ad ſuperiorem exercitum pergeret,*

A. U. *ubi obſequia, & contra rebelles auxilium. Satis ſuper-*
767 *que miſſione, & pecunia, & mollibus conſultis pecca-*
tum: vel ſi vilis ipſi ſalus, cur filium parvulum, cur
gravidam coniugem, inter furentes, & omnis huma-
ni iuris violatores, haberet? illos ſaltem avo & rei-
publicae redderet. Diu cunctatus, aſpernantem uxo-
rem, cum *ſe divo Auguſto ortam, neque degenerem*
ad pericula teſtaretur, poſtremo uterum eius, &
communem filium, multo cum fletu, comple-
xus, ut abiret, perpulit. Incedebat muliebre &
miſerabile agmen, profuga ducis uxor, parvulum
ſinu filium gerens: lamentantes circum amicorum
coniuges, quae ſimul trahebantur: nec minus tri-
41 ſtes, qui manebant. Non florentis Caeſaris, ne-
que ſuis in caſtris, ſed velut in urbe victa, facies,
gemituſque ac planctus, etiam militum aures ora-
que advertere. Progrediuntur contuberniis: *quis*
ille flebilis ſonus? quod tam triſte? feminas illuſtres,
non centurionem ad tutelam, non militem, nihil Im-
peratoriae uxoris, aut comitatus ſoliti, pergere ad
Treveros, & externae fidei. Pudor inde & miſera-
tio, & patris Agrippae, Auguſti avi, memoria:
ſocer Druſus, ipſa inſigni foecunditate, praecla-
ra pudicitia: iam infans in caſtris genitus, in con-
tubernio legionum eductus, quem militari vo-
cabulo *Caligulam* appellabant, quia plerumque,
ad concilianda vulgi ſtudia, eo tegmine pedum
induebatur. Sed nihil aeque flexit, quam invi-
dia in Treveros: orant, obſiſtunt, *rediret, mane-*
ret: pars Agrippinae occurſantes, plurimi ad Ger-
manicum regreſſi. iſque, ut erat recens dolore &

Digitized by Google

ira, apud circumfuſos ita coepit. *Non mihi uxor* 42
aut filius patre & republica cariores ſunt: ſed illum A. U.
quidem ſua maieſtas, imperium Romanum, ceteri exer- 767
citus defendent: coniugem, & liberos meos, quos pro gloria veſtra libens ad exitium offerrem, nunc procul a furentibus ſubmoveo, ut, quidquid iſtuc ſceleris imminet, meo tantum ſanguine pietur: neve occiſus Auguſti pronepos, interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat. quid enim per hos dies inauſum intemeratumve vobis? Quod nomen huic coetui dabo? militesne *appellem? qui filium Imperatoris veſtri vallo & armis circumſediſtis. An* cives? *quibus tam proiecta Senatus auctoritas. hoſtium quoque ius, & ſacra legationis, & fas gentium rupiſtis. Divus Iulius ſeditionem exercitus verbo uno compeſcuit,* Quirites *vocando, qui ſacramentum eius detrectabant. Divus Auguſtus vultu & aſpectu Actiacas legiones exterruit: nos, ut nondum eoſdem, ita ex illis ortos, ſi Hiſpaniae Syriaeve miles aſpernaretur, tamen mirum & indignum erat. Primane & viceſima legiones, illa ſignis a Tiberio acceptis, tu tot proeliorum ſocia, tot praemiis aucta, egregiam duci veſtro gratiam refertis? hunc ego nuntium patri, laeta omnia aliis e provinciis audienti, feram? ipſius tirones, ipſius veteranos, non miſſione, non pecunia ſatiatos: hic tantum interfici centuriones, eiici tribunos, includi legatos: infecta ſanguine caſtra, flumina: meque precariam animam inter infenſos trahere? Cur enim, primo con-* 43
cionis die, ferrum illud, quod pectori meo infigere parabam, detraxiſtis, o improvidi amici? melius & amantius ille, qui gladium offerebat: cecidiſſem certe.

A. U. 767 *nondum tot flagitiorum exercitui meo conſcius: legiſſetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam ſineret, Vari tamen & trium legionum ulciſceretur. Neque enim Dii ſinant, ut Belgarum, quamquam offerentium, decus iſtud & claritudo ſit, ſubveniſſe Romano nomini, compreſſiſſe Germaniae populos. Tua, dive Auguſte, coelo recepta mens, tua, pater Druſe, imago, tui memoria, iiſdem iſtis cum militibus, quos iam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, iraſque civiles in exitium hoſtibus vertant. Vos quoque, quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, ſi legatos Senatui, obſequium Imperatori, ſi mihi coniugem ac filium redditis, diſcedite a contactu, ac dividite turbidos: id ſtabile ad poenitentiam, id fidei vinculum erit.*

44 Supplices ad haec, & vera exprobrari fatentes, orabant, *puniret noxios, ignoſceret lapſis, & duceret in hoſtem: revocaretur coniux, rediret legionum alumnus, neve obſes Gallis traderetur.* Reditum Agrippinae excuſavit, ob imminentem partum & hiemem: *venturum filium: cetera ipſi exſequerentur.* Diſcurrunt mutati, & ſeditioſiſſimum quemque vinctos trahunt ad Legatum legionis primae, C. Cetronium, qui iudicium & poenas de ſingulis, in hunc modum exercuit. Stabant pro concione legiones deſtrictis gladiis: reus in ſuggeſtu per tribunum oſtendebatur: ſi *nocentem* acclamaverant, praeceps datus trucidabatur. & gaudebat caedibus miles, tanquam ſemet abſolveret: nec Caeſar arcebat, quando, nullo ipſius iuſſu, penes eoſdem ſaevitia facti & invidia erat. ſecuti exemplum veterani, haud

Digitized by Google

multo poſt in Rhaetiam mittuntur, ſpecie defen- A. U.
dendae provinciae, ob imminentes Suevos: ce- 767
terum, ut avellerentur caſtris, trucibus adhuc,
non minus aſperitate remedii, quam ſceleris me-
moria. Centurionatum inde egit. citatus ab Im-
peratore, nomen, ordinem, patriam, numerum
ſtipendiorum, quae ſtrenue in proeliis feciſſet,
& cui erant dona militaria, edebat. ſi tribuni,
ſi legio, induſtriam innocentiamque approbave-
rant, retinebat ordines: ubi avaritiam, aut cru-
delitatem, conſenſu obiectaviſſent, ſolvebatur mi-
litia. Sic compoſitis praeſentibus, haud minor 45
moles ſupererat, ob ferociam quintae & unet-
viceſimae legionum, ſexageſimum apud lapidem
(loco *Vetera* nomen eſt) hibernantium. nam pri-
mi ſeditionem coeptaverant: atrociſſimum quod-
que facinus horum manibus patratum: nec poe-
na commilitonum exterriti, nec poenitentia con-
verſi, iras retinebant. Igitur Caeſar arma, claſſem,
ſocios demittere Rheno parat, ſi imperium de-
trectetur, bello certaturus. At Romae, nondum 46
cognito, qui fuiſſet exitus in Illyrico, & legio-
num Germanicarum motu audito, trepida civi-
tas incuſare Tiberium, *quod, dum Patres & ple-*
bem, invalida & inermia, cunctatione ficta ludifice-
tur, diffideat interim miles, neque duorum adoleſcen-
tium nondum adulta auctoritate comprimi queat: ire
ipſum, & opponere maieſtatem imperatoriam debuiſſe,
ceſſuris, ubi Principem longa experientia, eundem-
que ſeveritatis & munificentiae ſummum, vidiſſent. An
Auguſtum, feſſa aetate, toties in Germanias commea-

A. U. *re potuiſſe: Tiberium, vigentem annis, ſedere in Se-*
767 *natu, verba Patrum cavillantem? ſatis proſpectum urbanae ſervituti: militaribus animis adhibenda fo-*
47 *menta, ut ferre pacem velint.* Immotum adverſus eos ſermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque ſe, remque publicam, in caſum dare. Multa quippe & diverſa angebant: *validior per Germaniam exercitus: propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus ſubnixus, hic Italiae imminens: quos igitur anteferret? ac, ne poſtpoſiti contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri, maieſtate ſalva: cui maior e longinquo reverentia. ſimul adoleſcentibus excuſatum, quaedam ad patrem reiicere: reſiſtenteſque Germanico, aut Druſo, poſſe a ſe mitigari, vel infringi: quod aliud ſubſidium, ſi Imperatorem ſpreviſſent?* Ceterum, ut iam iamque iturus, legit comites, conquiſivit impedimenta, adornavit naves: mox hiemem, aut negotia varie cauſatus, primo prudentes, dein
48 vulgum, diutiſſime provincias fefellit. At Germanicus, quamquam contracto exercitu, & parata in defectores ultione, dandum adhuc ſpatium ratus, ſi, recenti exemplo, ſibi ipſi conſulerent, praemittit literas ad Caecinam, *venire ſe valida manu. ac, ni ſupplicium in malos praeſumant, uſurum promiſcua caede.* Eas Caecina aquiliferis ſigniferiſque, & quod maxime caſtrorum ſincerum erat, occulte recitat, *utque cunctos infamiae, ſe ipſos morti eximant,* hortatur. *nam in pace cauſas & merita ſpectari: ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios iuxta cadere.* Illi, tentatis, quos idoneos re-

Digitized by Google

bantur, poſtquam maiorem.legionum partem in A. U.
officio vident, de ſententia Legati, ſtatuunt tem- 767
pus, quo foediſſimum quemque, & ſeditioni
promtum, ferro invadant. Tunc, ſigno inter ſe
dato, irrumpunt contubernia, trucidant ignaros:
nullo, niſi conſciis, noſcente, quod caedis ini-
tium, quis finis. Diverſa omnium, quae unquam 49
accidere. civilium armorum facies. non proelio,
non adverſis e caſtris, ſed iiſdem e cubilibus,
quos ſimul veſcentes dies, ſimul quietos nox ha-
buerat, diſcedunt in partes, ingerunt tela: cla-
mor, vulnera, ſanguis palam: cauſa in occulto:
cetera fors regit: & quidam bonorum caeſi, poſt-
quam, intellecto, in quos ſaeviretur, peſſimi quo-
que arma rapuerant. neque Legatus, aut Tribu-
nus, moderator adfuit: permiſſa vulgo licentia,
atque ultio, & ſatietas. Mox ingreſſus caſtra Ger-
manicus, *non medicinam illud*, plurimis cum la-
crimis, *ſed cladem* appellans, *cremari corpora* iu-
bet. Truces etiam tum animos cupido involat
eundi in hoſtem, piaculum furoris. nec aliter poſ-
ſe placari commilitonum manes, quam, ſi pe-
ctoribus impiis honeſta vulnera accepiſſent. Se-
quitur ardorem militum Caeſar, iunctoque ponte,
tramittit duodecim millia e legionibus, ſex & vi-
ginti ſocias cohortes, octo equitum alas, quarum
ea ſeditione intemerata modeſtia fuit. Laeti, ne- 50
que procul, Germani agitabant, dum iuſtitio, ob
amiſſum Auguſtum, poſt diſcordiis, attinemur.
At Romanus agmine propero ſilvam Caeſiam, li-
mitemque, a Tiberio coeptum, ſcindit: caſtra in

A. U. limite locat: frontem ac tergum vallo, latera con-
767 caedibus munitus. Inde ſaltus obſcuros permeat, conſultatque, *ex duobus itineribus breve & ſolitum ſequatur; an impeditius & intentatum, eoque hoſtibus incautum.* Delecta longiore via, cetera accelerantur. etenim attulerant exploratores, *feſtam eam Germanis noctem, ac ſolemnibus epulis ludicram.* Caecina cum expeditis cohortibus praeire, & obſtantia ſilvarum amoliri iubetur: legiones modico intervallo ſequuntur. Iuvit nox ſideribus illuſtris. ventumque ad vicos Marſorum, & circumdatae ſtationes, ſtratis etiam tum per cubilia, propterque menſas, nullo metu, non antepoſitis vigiliis. adeo cuncta incuria disiecta erant: neque belli timor: ac ne pax quidem, niſi languida, & ſolu-
51 ta, inter temulentos. Caeſar avidas legiones, quo latior populatio foret, quatuor in cuneos diſpertit: quinquaginta millium ſpatium ferro flammiſque pervaſtat: non ſexus, non aetas miſerationem attulit; profana ſimul & ſacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tanfanae* vocabant, ſolo aequantur. ſine vulnere milites, qui ſemiſomnos, inermos, aut palantes ceciderant. Excivit ea caedes Bructeros, Tubantes, Uſipetes; ſaltuſque, per quos exercitui regreſſus, inſedere: quod gnarum duci: inceſſitque itineri & proelio. pars equitum, & auxiliariae cohortes ducebant: mox prima legio: & mediis impedimentis, ſiniſtrum latus unetviceſimani, dextrum quintani clauſere: viceſima legio terga firmavit: poſt ceteri ſociorum. Sed hoſtes, donec agmen per ſaltus

Digitized by Google

porrigeretur, immoti: dein latera, & frontem A. U.
modice aſſultantes, tota vi noviſſimos incurrere: 767
turbabanturque denſis Germanorum catervis leves cohortes, cum Caeſar, advectus ad viceſimanos, voce magna, *hoc illud tempus obliterandae ſeditionis*, clamitabat: *pergerent, properarent culpam in decus vertere.* Exarſere animis, unoque impetu perruptum hoſtem redigunt in aperta, caeduntque: ſimul primi agminis copiae evaſere ſilvas, caſtraque communivere. Quietum inde iter: fidenſque recentibus, ac priorum oblitus miles,
in hibernis locatur. Nuntiata ea Tiberium laetitia 52
curaque adfecere: gaudebat, oppreſſam ſeditionem: ſed, quod largiendis pecuniis, & miſſione feſtinata favorem militum quaeſiviſſet, bellica quoque Germanici gloria, angebatur. Retulit tamen ad Senatum de rebus geſtis, multaque de virtute eius memoravit, magis in ſpeciem verbis adornata, quam ut penitus ſentire crederetur. Paucioribus Druſum & finem Illyrici motus laudavit, ſed intentior, & fida oratione. cunctaque, quae Germanicus indulſerat, ſervavit, etiam apud
Pannonicos exercitus. Eodem anno Iulia ſupre- 53
mum diem obiit, ob impudicitiam olim a patre Auguſto Pandateria inſula, mox oppido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clauſa. Fuerat in matrimonio Tiberii, florentibus Caio & Lucio Caeſaribus, ſpreveratque, ut imparem; nec alia tam intima Tiberio cauſa, cur Rhodum abſcederet: imperium adeptus, extorrem, infamem, &, poſt interfectum Poſtumum Agrippam,

A. U. omnis ſpei egenam, inopia ac tabe longa pere-
767 mit, obſcuram fore necem longinquitate exſilii ratus. Par cauſa ſaevitiae in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, ſollers ingenio, & prave facundus, eandem Iuliam in matrimonio M. Agrippae temeraverat. nec is libidini finis. Traditam Tiberio, pervicax adulter contumacia & odiis in maritum accendebat: literaeque, quas Iulia patri Auguſto cum inſectatione Tiberii ſcripſit, a Graccho compoſitae credebantur. Igitur amotus Cercinam, Africi maris inſulam, quatuordecim annis exſilium toleravit. Tunc milites, ad caedem miſſi, invenere in prominenti litoris, nihil laetum opperientem. quorum adventu, *breve tempus* petivit, ut *ſuprema mandata uxori Alliariae per literas daret:* cervicemque percuſſoribus obtulit, conſtantia mortis haud indignus Sempronio nomine; vita degeneraverat. quidam non Roma eos milites, ſed ab L. Aſprenate, Proconſule Africae, miſſos tradidere, auctore Tiberio, qui, famam caedis poſſe in Aſprenatem verti,
54 fruſtra ſperaverat. Idem annus novas caerimonias accepit, addito ſodalium Auguſtalium ſacerdotio; ut quondam T. Tatius, retinendis Sabinorum ſacris, ſodales Tatios inſtituerat. ſorte ducti e primoribus civitatis unus & viginti. Tiberius, Druſuſque, & Claudius, & Germanicus adiiciuntur. Ludos Auguſtales tunc primum coepta turbavit diſcordia, ex certamine hiſtrionum. Indulſerat ei ludicro Auguſtus, dum Maecenati obtemperat, effuſo in amorem Bathylli: neque ipſe ab-

horrebat talibus ſtudiis, & civile rebatur, miſce- A. U.
ri voluptatibus vulgi. alia Tiberio morum via: 767
ſed populum, per tot annos molliter habitum,
nondum audebat ad duriora vertere. Druſo Cae- 55
ſare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico A. U.
triumphus, manente bello: quod, quamquam 768 A. C.
in aeſtatem ſumma ope parabat, initio veris, & 15
repentino in Cattos excurſu praecepit. nam ſpes
inceſſerat, diſſidere hoſtem in Arminium ac Segeſten, inſignem utrumque perfidia in nos, aut ſide. Arminius turbator Germaniae: Segeſtes, *parari rebellionem.* ſaepe alias, & ſupremo convivio, poſt quod in arma itum, aperuit: ſuaſitque Varo, *ut ſe. & Arminium. & ceteros proceres vinciret. nihil auſuram plebem. principibus amotis: atque ipſi tempus fore. quo crimina. & innoxios diſcerneret.* ſed Varus fato, & vi Arminii, cecidit. Segeſtes, quamquam conſenſu gentis in bellum tractus, diſcors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam eius, alii pactam, rapuerat. gener inviſus inimici ſoceri: quaeque apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infenſos erant.
Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque au- 56
xiliarium millia, & tumultuarias catervas Germanorum, cis Rhenum colentium, Caecinae tradit: totidem legiones, duplicem ſociorum numerum ipſe ducit: poſitoque caſtello ſuper veſtigia paterni praeſidii, in monte Tauno, expeditum exercitum in Cattos rapit; L. Apronio ad munitiones viarum & fluminum relicto. nam (rarum illi coelo) ſiccitate, & amnibus modicis, inoffen-

Digitized by Google

A. U. ſum iter properaverat; imbreſque & fluminum
768 auctus regredienti metuebatur. Sed Cattis adeo
improviſus advenit, ut, quod imbecillum ae-
tate ac ſexu, ſtatim captum aut trucidatum ſit.
Iuventus flumen Adranam nando tramiſerat, Ro-
manoſque, pontem coeptantes, arcebant: dein
tormentis ſagittiſque pulſi, tentatis fruſtra con-
ditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum
perfugiſſent, reliqui, omiſſis pagis viciſque, in
ſilvas diſperguntur. Caeſar, incenſo Mattio, (id
genti caput) aperta populatus, vertit ad Rhenum:
non auſo hoſte terga abeuntium laceſſere; quod
illi moris, quoties aſtu magis, quam per formi-
dinem ceſſit. Fuerat animus Cheruſcis, iuvare
Cattos, ſed exterruit Caecina, huc illuc ferens
arma: & Marſos, congredi auſos, proſpero proe-
57 lio cohibuit. Neque multo poſt legati a Segeſte
venerunt, auxilium orantes adverſus vim popu-
larium, a quîs circumſidebatur; validiore apud
eos Arminio, quando bellum ſuadebat. Nam bar-
baris, quanto quis audacia promtus, tanto ma-
gis fidus, rebuſque motis potior habetur. Addi-
derat Segeſtes legatis filium, nomine Segimun-
dum. ſed iuvenis conſcientia cunctabatur. quip-
pe anno, quo Germaniae deſcivere, ſacerdos apud
Aram Ubiorum creatus, ruperat vittas, profugus
ad rebelles. Adductus tamen in ſpem clemen-
tiae Romanae, pertulit patris mandata: benigne-
que exceptus, cum praeſidio Gallicam in ripam
miſſus eſt. Germanico pretium fuit, convertere
agmen: pugnatumque in obſidentes, & ereptus

Segeſtes, magna cum propinquorum & clien- A. U.
tium manu. Inerant feminae nobiles: inter quas 768
uxor Arminii, eademque filia Segeſtis, mariti
magis quam parentis animo, neque victa in la-
crimas, neque voce ſupplex, compreſſis intra ſi-
num manibus, gravidum uterum intuens. Fere-
bantur & ſpolia Varianae cladis, pleriſque eorum,
qui tum in deditionem veniebant, praedae data.
Simul Segeſtes ipſe, ingens viſu, & memoria bo-
nae ſocietatis impavidus. verba eius in hunc mo-
dum fuere: *Non hic mihi primus erga populum Ro-* 58
manum fidei & conſtantiae dies: ex quo a divo Au-
guſto civitate donatus ſum, amicos inimicoſque ex ve-
ſtris utilitatibus delegi: neque odio patriae, (quippe
proditores etiam iis, quos anteponunt, inviſi ſunt)
verum, quia Romanis Germaniſque idem conducere,
& pacem, quam bellum probabam. ergo raptorem fi-
liae meae, violatorem foederis veſtri, Arminium,
apud Varum, qui tum exercitui praeſidebat, reum fe-
ci. dilatus ſegnitia ducis, quia parum praeſidii in le-
gibus erat, ut me, & Arminium, & conſcios vinci-
ret, flagitavi. teſtis illa nox, mihi utinam potius no-
viſſima! quae ſecuta ſunt, defleri magis, quam defen-
di poſſunt. ceterum & inieci catenas Arminio, & a
factione eius iniectas perpeſſus ſum. Atque ubi primum
tui copia, vetera novis, & quieta turbidis antehabeo:
neque ob praemium, ſed ut me perfidia exſolvam: ſi-
mul genti Germanorum idoneus conciliator, ſi poeni-
tentiam quam perniciem maluerit. Pro iuventa & er-
rore filii veniam precor: filiam neceſſitate huc addu-
ctam, fateor. tuum erit conſultare, utrum praeva-

A. U. *leat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita*
768 *eſt.* Caeſar, clementi reſponſo, liberis propinquiſque eius incolumitatem, ipſi ſedem & aera in provincia, pollicetur. Exercitum reduxit, nomenque *Imperatoris*, auctore Tiberio, accepit. Arminii uxor virilis ſexus ſtirpem edidit: educatus Ravennae puer, quo mox ludibrio conflicta-
59 tus ſit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segeſtis vulgata, ut quibuſque bellum invitis aut cupientibus erat, ſpe vel dolore accipitur. Arminium, ſuper inſitam violentiam, rapta uxor, ſubiectus ſervitio uxoris uterus, vecordem agebant; volitabatque per Cheruſcos, arma in Segeſten, arma in Caeſarem poſcens. neque probris temperabat: *egregium patrem! magnum Imperatorem! fortem exercitum! quorum tot manus unam mulierculam avexerint. Sibi tres legiones, totidem Legatos procubuiſſe. non enim ſe proditione, neque adverſus feminas gravidas, ſed palam, adverſus armatos, bellum tractare. cerni adhuc Germanorum in lucis ſigna Romana, quae Diis patriis ſuſpenderit. Coleret Segeſtes victam ripam: redderet filio ſacerdotium: hominem Germanos nunquam ſatis excuſaturos, quod inter Albim & Rhenum virgas, & ſecures, & togam viderint. aliis gentibus, ignorantia imperii Romani, inexperta eſſe ſupplicia, neſcia tributa: quae quando exuerint, irrituſque diſceſſerit ille inter numina dicatus Auguſtus, ille delectus Tiberius, ne imperitum adoleſcentulum, ne ſeditioſum exercitum paveſcerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quam dominos, & colonias novas; Armi-*

Digitized by Google

nium potius, gloriae ac libertatis, quam Segeſten, A. U.
flagitioſae ſervitutis ducem, ſequerentur. Conciti per 768
haec non modo Cheruſci, ſed conterminae gen- 60
tes: tractuſque in partes Inguiomerus, Arminii
patruus, veteri apud Romanos auctoritate. unde
maior Caeſari metus. & ne bellum mole una in-
grueret, Caecinam cum quadraginta cohortibus
Romanis, diſtrahendo hoſti, per Bructeros, ad
flumen Amiſiam mittit. equitem Pedo, praefe-
ctus, finibus Friſiorum ducit. ipſe impoſitas na-
vibus quatuor legiones per lacus vexit: ſimulque
pedes, eques, claſſis, apud praedictum amnem
convenere. Chauci, cum auxilia pollicerentur, in
commilitium adſciti ſunt. Bructeros ſua urentes,
expedita cum manu L. Stertinius, miſſu Germa-
nici, fudit: interque caedem & praedam repe-
rit undeviceſimae legionis aquilam, cum Varo
amiſſam. Ductum inde agmen ad ultimos Bru-
cterorum: quantumque Amiſiam & Luppiam
amnes inter, vaſtatum: haud procul Teutobur-
gienſi ſaltu, in quo reliquiae Vari legionumque
inſepultae dicebantur. Igitur cupido Caeſarem in- 61
vadit, ſolvendi ſuprema militibus ducique; per-
moto ad miſerationem omni, qui aderat, exer-
citu, ob propinquos, amicos, denique ob caſus
bellorum, & ſortem hominum. Praemiſſo Caeci-
na, ut occulta ſaltuum ſcrutaretur, ponteſque &
aggeres humido paludum, & fallacibus campis im-
poneret, incedunt maeſtos locos, viſuque ac me-
moria deformes. Prima Vari caſtra, lato ambitu,
& dimenſis principiis, trium legionum manus

A. U. oſtentabant: dein, ſemiruto vallo, humili foſſa,
768 accisae iam reliquiae conſediſſe intelligebantur: medio campi albentia oſſa, ut fugerant, ut reſtiterant, disiecta, vel aggerata. adiacebant fragmina telorum, equorumque artus, ſimul truncis arborum antefixa ora: lucis propinquis barbarae arae, apud quas tribunos, ac primorum ordinum centuriones mactaverant. & cladis eius ſuperſtites, pugnam aut vincula elapſi, referebant, *hic cecidiſſe Legatos; illic raptas aquilas; primum ubi vulnus Varo adactum; ubi infelici dextra, & ſuo ictu mortem invenerit; quo tribunali concionatus Arminius; quot patibula captivis, quae ſcrobes; utque ſi-*
62 *gnis & aquilis per ſuperbiam illuſerit.* Igitur Romanus, qui aderat, exercitus, ſextum poſt cladis annum, trium legionum oſſa, nullo noſcente, alienas reliquias, an ſuorum, humo tegeret, omnes, ut coniunctos, ut conſanguineos, aucta in hoſtem ira, maeſti ſimul & infenſi condebant. Primum exſtruendo tumulo ceſpitem Caeſar poſuit, gratiſſimo munere in defunctos, & praeſentibus doloris ſocius. Quod Tiberio haud probatum, ſeu cuncta Germanici in deterius trahenti, ſive exercitum imagine caeſorum inſepultorumque tardatum ad proelia, & formidoloſiorem hoſtium credebat: *neque Imperatorem, auguratu & vetuſtiſſimis caerimoniis praeditum, attrectare feralia*
63 *debuiſſe.* Sed Germanicus, cedentem in avia Arminium ſecutus, ubi primum copia fuit, evehi equites, campumque, quem hoſtis inſederat, eripi iubet. Arminius colligi ſuos, & propinquare

ſilvis monitos, vertit repente: mox ſignum pro- A. U.
rumpendi dedit iis, quos per ſaltus occultaverat. 768
Tunc nova acie turbatus eques; miſſaeque ſubſidiariae cohortes, & fugientium agmine impulſae, auxerant conſternationem: trudebanturque in paludem, gnaram vincentibus, iniquam neſciis, ni Caeſar productas legiones inſtruxiſſet: inde hoſtibus terror, fiducia militi: & manibus aequis abſceſſum. Mox, reducto ad Amiſiam exercitu, legiones claſſe, ut advexerat, reportat: pars equitum litore Oceani petere Rhenum iuſſa: Caecina, qui ſuum militem ducebat, monitus, quamquam notis itineribus regrederetur, Pontes longos quam maturrime ſuperare. Anguſtus is trames, vaſtas inter paludes, & quondam a L. Domitio aggeratus: cetera limoſa, tenacia gravi coeno, aut rivis incerta erant: circum ſilvae, paulatim acclives: quas tum Arminius implevit, compendiis viarum, & cito agmine, onuſtum ſarcinis armiſque militem cum anteveniſſet. Caecinae dubitanti, quonam modo ruptos vetuſtate pontes reponeret, ſimulque propulſaret hoſtem, caſtra metari in loco placuit; ut opus, & alii proelium inciperent. Barbari perfringere ſtationes, ſeque in- 64
ferre munitoribus niſi, laceſſunt, circumgrediuntur, occurſant: miſcetur operantium bellantiumque clamor: & cuncta pariter Romanis adverſa: locus uligine profunda, idem ad gradum inſtabilis, procedentibus lubricus; corpora gravia loricis: neque librare pila inter undas poterant. Contra Cheruſcis ſueta apud paludes proelia;

A. U. procera membra; haſtae ingentes ad vulnera fa-
768 cienda quamvis procul. nox demum inclinantes
tum legiones adverſae pugnae exemit. Germani,
ob proſpera indefeſſi, ne tum quidem ſumta
quiete, quantum aquarum circumſurgentibus
iugis oritur, vertere in ſubiecta: merſaque hu-
mo, & obruto, quod effectum operis, duplica-
tus militi labor. Quadrageſimum id ſtipendium
Caecina parendi, aut imperitandi, habebat: ſe-
cundarum ambiguarumque rerum ſciens, eoque
interritus. Igitur futura volvens, non aliud repe-
rit, quam ut hoſtem ſilvis coërceret, donec ſau-
cii, quantumque gravioris agminis, anteirent.
nam medio montium & paludum porrigebatur
planities, quae tenuem aciem pateretur. Deli-
guntur legiones, quinta dextro lateri, unetvice-
ſima in laevum; primani ducendum ad agmen;
65 viceſimanus adverſum ſecuturos. Nox per diverſa
inquies: cum barbari feſtis epulis, laeto cantu,
aut truci ſonore, ſubiecta vallium, ac reſultan-
tes ſaltus, complerent; apud Romanos invalidi
ignes, interruptae voces, atque ipſi paſſim adia-
cerent vallo, oberrarent tentoriis, inſomnes ma-
gis quam pervigiles. ducemque terruit dira quies.
nam Quinctilium Varum, ſanguine oblitum, &
paludibus emerſum, cernere & audire viſus eſt,
velut vocantem, non tamen obſecutus, & ma-
num intendentis repuliſſe. Coepta luce, miſſae
in latera legiones, metu an contumacia, locum
deſeruere, capto propere campo, humentia ultra.
Neque tamen Arminius, quamquam libero in-

curſu, ſtatim prorupit: ſed, ut haeſere coeno A. U.
foſſiſque impedimenta, turbati circum milites, 768
incertus ſignorum ordo, utque tali in tempore,
ſibi quiſque properus, & lentae adverſum impe-
ria aures, irrumpere Germanos iubet, clamitans,
En Varus, & eodem iterum fato victae legiones! Si-
mul haec, & cum delectis ſcindit agmen, equiſ-
que maxime vulnera ingerit: illi ſanguine ſuo, &
lubrico paludum, lapſantes, excuſſis rectoribus,
disiicere obvios, proterere iacentes. plurimus cir-
ca aquilas labor, quae neque adverſum ferri in-
gruentia tela, neque figi limoſa humo poterant.
Caecina, dum ſuſtentat aciem, ſuffoſſo equo de-
lapſus, circumveniebatur, ni prima legio ſeſe op-
poſuiſſet. iuvit hoſtium aviditas, omiſſa caede,
praedam ſectantium: eniſaeque legiones, veſpe-
raſcente die, in aperta & ſolida. neque is miſeria-
rum finis. ſtruendum vallum, petendus agger:
amiſſa magna ex parte, per quae egeritur humus,
aut exciditur ceſpes: non tentoria manipulis, non
fomenta ſauciis: infectos coeno aut cruore cibos
dividentes, funeſtas tenebras, & tot hominum
millibus unum iam reliquum diem lamentaban-
tur. Forte equus, abruptis vinculis vagus, & cla- 66
more territus, quoſdam occurrentium obturba-
vit. tanta inde conſternatio, irrupiſſe Germanos
credentium, ut cuncti ruerent ad portas: qua-
rum Decumana maxime petebatur, averſa hoſti,
& fugientibus tutior. Caecina, comperto, vanam
eſſe formidinem, cum tamen neque auctoritate,
neque precibus, ne manu quidem, obſiſtere, aut

A. U. retinere militem quiret, proiectus in limine por-
768 tae, miſeratione demum, quia per corpus Legati
eundum erat, clauſit viam: ſimul tribuni & cen-
67 turiones falſum pavorem docuerunt. Tunc con-
tractos in principia, iuſſoſque dicta cum ſilentio
accipere, temporis ac neceſſitatis monet: *Unam*
in armis ſalutem: ſed ea conſilio temperanda: manen-
dumque intra vallum, donec expugnandi hoſtes ſpe pro-
pius ſuccederent: mox undique erumpendum: illa eru-
ptione ad Rhenum perveniri. quodſi fugerent, plures
ſilvas, profundas magis paludes, ſaevitiam hoſtium
ſupereſſe: at victoribus decus, gloriam. quae domi ca-
ra, quae in caſtris honeſta, memorat: reticuit de
adverſis. Equos dehinc, orſus a ſuis, legatorum,
tribunorumque, nulla ambitione, fortiſſimo cui-
que bellatori tradit, ut hi, mox pedes, in hoſtem
68 invaderent. Haud minus inquies Germanus, ſpe,
cupidine, & diverſis ducum ſententiis, agebat:
Arminio, *ſinerent egredi, egreſſoſque rurſum per hu-*
mida & impedita circumvenirent, ſuadente: atrocio-
ra Inguiomero, & laeta barbaris, *ut vallum armis*
ambirent: promtam expugnationem, plures captivos,
incorruptam praedam fore. Igitur orta die, pro-
ruunt foſſas, iniiciunt crates, ſumma valli pren-
ſant, raro ſuper milite, & quaſi ob metum de-
fixo. poſtquam haeſere munimentis, datur co-
hortibus ſignum, cornuaque ac tubae concinue-
re. exin clamore & impetu tergis Germanorum
circumfunduntur, exprobrantes, *non hic ſilvas,*
nec paludes, ſed aequis locis aequos Deos. Hoſti, fa-
cile excidium & paucos ac ſemermos cogitanti,

ſonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto maiora offunduntur: cadebantque, ut rebus ſecundis avidi, ita adverſis incauti. Arminius integer, Inguiomerus poſt grave vulnus, pugnam deſeruere: vulgus trucidatum eſt, donec ira & dies permanſit. Nocte demum reverſae legiones, quamvis plus vulnerum, eadem ciborum egeſtas fatigaret, vim, ſanitatem, copias, cuncta in victoria habuere. A. U. 768

69 Pervaſerat interim *circumventi exercitus* fama, & *infeſto Germanorum agmine Gallias peti:* ac, ni Agrippina impoſitum Rheno pontem ſolvi prohibuiſſet, erant, qui id flagitium formidine auderent. ſed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibuſque, ut quis inops, aut ſaucius, veſtem & fomenta dilargita eſt. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum ſcriptor, ſtetiſſe apud principium pontis, laudes & grates reverſis legionibus habentem. Id Tiberii animum altius penetravit: *non enim ſimplices eas curas, nec adverſus externos militem quaeri. nihil relictum Imperatoribus, ubi femina manipulos interviſat, ſigna adeat, largitionem tentet, tanquam parum ambitioſe filium ducis gregali habitu circumferat,* Caeſarem*que* Caligulam *appellari velit. Potiorem iam apud exercitus Agrippinam, quam legatos, quam duces: compreſſam a muliere ſeditionem, cui nomen Principis obſiſtere non quiverit.* Accendebat haec onerabatque Seianus, peritia morum Tiberii, odia in longum iaciens, quae reconderet, auctaque promeret.

70 At Germanicus legionum, quas navibus vexerat, ſecundam & quar-

A. U. tamdecimam, itinere terreſtri P. Vitellio ducen-
768 das tradit, quo levior claſſis vadoſo mari innaret,
vel reciproco ſideret. Vitellius primum iter ſicca
humo, aut modice adlabente aeſtu, quietum ha-
buit: mox, impulſu aquilonis, ſimul ſidere ae-
quinoctii, quo maxime tumeſcit Oceanus, rapi
agique agmen. & opplebantur terrae: eadem fre-
to, litori, campis facies: neque diſcerni poterant
incerta ab ſolidis, brevia a profundis. ſternuntur
fluctibus, hauriuntur gurgitibus: iumenta, ſar-
cinae, corpora exanima, interfluunt, occurſant.
permiſcentur inter ſe manipuli, modo pectore,
modo ore tenus exſtantes, aliquando ſubtracto
ſolo disiecti, aut obruti. non vox, & mutui hor-
tatus iuvabant, adverſante unda: nihil ſtrenuus
ab ignavo, ſapiens ab rude, nec conſilia a caſu dif-
ferre: cuncta pari violentia involvebantur. Tan-
dem Vitellius in editiora eniſus, eodem agmen
ſubduxit. pernoctavere ſine utenſilibus, ſine igni,
magna pars nudo aut mulcato corpore; haud mi-
nus miſerabiles, quam quos hoſtis circumſidet.
quippe illis etiam honeſtae mortis uſus: his in-
glorium exitium. lux reddidit terram; penetra-
tumque ad amnem Viſurgim, quo Caeſar claſſe
contenderat. impoſitae deinde legiones, vagante
fama, ſubmerſas. nec fides ſalutis, antequam Cae-
71 ſarem exercitumque reducem videre. Iam Ster-
tinius, ad accipiendum in deditionem Segime-
rum, fratrem Segeſtis, praemiſſus, ipſum, & fi-
lium eius, in civitatem Ubiorum perduxerat. da-
ta utrique venia; facile Segimero, cunctantius fi-

Digitized by Google

lio; quia Quinctilii Vari corpus illuſiſſe diceba- A. U.
tur. Ceterum ad ſupplenda exercitus damna cer- 768
tavere Galliae, Hiſpaniae, Italia: quod cuique
promtum, arma, equos, aurum, offerentes. quo-
rum laudato ſtudio Germanicus, armis modo &
equis ad bellum ſumtis, propria pecunia militem
iuvit. utque cladis memoriam etiam comitate le-
niret, circumire ſaucios; facta ſingulorum extol-
lere; vulnera intuens, alium ſpe, alium gloria,
cunctos alloquio & cura, ſibique & proelio firma-
bat. Decreta eo anno triumphalia inſignia A. Cae- 72
cinae, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germa-
nico geſtas. Nomen *patris patriae* Tiberius, a po-
pulo ſaepius ingeſtum, repudiavit: neque in acta
ſua iurari, quamquam cenſente Senatu, permi-
ſit: *cuncta mortalium incerta, quantoque plus ade-
ptus foret, tanto ſe magis in lubicro* dictans. non
tamen ideo faciebat fidem civilis animi. nam le-
gem maieſtatis reduxerat; cui nomen apud vete-
res idem, ſed alia in iudicium veniebant: ſi quis
proditione exercitum, aut plebem ſeditionibus,
denique male geſta republica maieſtatem populi
Romani minuiſſet: facta arguebantur, dicta im-
pune erant. Primus Auguſtus cognitionem de fa-
moſis libellis, ſpecie legis eius, tractavit, com-
motus Caſſii Severi libidine, qua viros feminaſ-
que illuſtres procacibus ſcriptis diffamaverat. mox
Tiberius, conſultante Pompeio Macro, Praetore,
*an iudicia maieſtatis redderentur? exercendas leges
eſſe*, reſpondit. Hunc quoque aſperavere carmi-
na, incertis auctoribus vulgata, in ſaevitiam ſu-

Digitized by Google

A. U. perbiamque eius, & diſcordem cum matre ani-
768 mum. Haud pigebit referre, in Falanio & Rubrio,
73 modicis Equitibus Romanis, praetentata crimina: ut, quibus initiis, quanta Tiberii arte, graviſſimum exitium irrepſerit, dein repreſſum ſit, poſtremo arſerit, cunctaque corripuerit, noſcatur. Falanio obiiciebat accuſator, *quod inter cultores Auguſti, qui per omnes domos, in modum collegiorum, habebantur, Caſſium quendam, mimum corpore infamem, adſciviſſet: quodque, venditis hortis, ſtatuam Auguſti ſimul mancipaſſet.* Rubrio crimini dabatur *violatum periurio nomen Auguſti.* Quae ubi Tiberio notuere, ſcripſit Conſulibus: *Non ideo decretum patri ſuo coelum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Caſſium hiſtrionem ſolitum, inter alios eiuſdem artis, intereſſe ludis, quos mater ſua in memoriam Auguſti ſacraſſet. Nec contra religiones fieri, quod effigies eius, ut alia numinum ſimulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Iuſiurandum perinde aeſtimandum, quam ſi Iovem fefelliſ-*
74 *ſet: Deorum iniurias Diis curae.* Nec multo poſt Granium Marcellum, Praetorem Bithyniae, Quaeſtor ipſius, Caepio Criſpinus, maieſtatis poſtulavit, ſubſcribente Romano Hiſpone: qui formam vitae iniit, quam poſtea celebrem miſeriae temporum, & audaciae hominum fecerunt. nam egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis ſaevitiae Principis adrepit, mox clariſſimo cuique periculum faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſecuti, ex pauperibus divites, ex contemtis me-

tuendi, perniciem aliis, ac poſtremum ſibi inve- A. U.
nere. Sed Marcellum inſimulabat, *ſiniſtros de Ti-* 768
berio ſermones habuiſſe: inevitabile crimen, cum
ex moribus Principis foediſſima quaeque delige-
ret accuſator, obiectaretque reo. nam, quia ve-
ra erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hiſpo,
ſtatuam Marcelli altius quam Caeſarum ſitam: &
alia in ſtatua, amputato capite Auguſti, effigiem Ti-
berii inditam. ad quod exarſit adeo, ut, rupta ta-
citurnitate, proclamaret, *ſe quoque in ea cauſa la-*
turum ſententiam palam & iuratum, quo ceteris ea-
dem neceſſitas fieret. Manebant etiam tum veſti-
gia morientis libertatis. Igitur Cn. Piſo, *Quo,* in-
quit, *loco cenſebis Caeſar? ſi primus, habebo quod*
ſequar: ſi poſt omnes, vereor, ne imprudens diſſen-
tiam. Permotus his, quantoque incautius eſſer-
buerat, poenitentia patiens, tulit, abſolvi reum
criminibus maieſtatis. de pecuniis repetundis ad
reciperatores itum eſt. Nec Patrum cognitionibus 75
ſatiatus, iudiciis aſſidebat in cornu tribunalis, ne
Praetorem curuli depelleret: multaque eo coram,
adverſus ambitum, & potentium preces, con-
ſtituta. ſed dum veritati conſulitur, libertas cor-
rumpebatur. Inter quae Pius Aurelius, Senator,
queſtus, *mole publicae viae, ductuque aquarum, la-*
befactas aedes ſuas, auxilium Patrum invocabat.
reſiſtentibus aerarii Praetoribus, ſubvenit Caeſar,
pretiumque aedium Aurelio tribuit, erogandae
per honeſta pecuniae cupiens: quam virtutem
diu retinuit, cum ceteras exueret. Propertio Ce-
leri, praetorio, veniam ordinis ob paupertatem

Digitized by Google

A. U. petenti, decies ſeſtertium largitus eſt, ſatis com-
768 perto, paternas ei anguſtias eſſe. tentantes eadem
alios, probare cauſam Senatui iuſſit, cupidine ſe-
veritatis, in his etiam, quae rite faceret, acer-
bus. unde ceteri ſilentium & paupertatem con-
76 feſſioni & beneficio praepoſuere. Eodem anno
continuis imbribus auctus Tiberis plana Urbis
ſtagnaverat: relabentem ſecuta eſt aedificiorum
& hominum ſtrages. Igitur cenſuit Aſinius Gal-
lus, *ut libri Sibyllini adirentur.* renuit Tiberius,
perinde divina humanaque obtegens. ſed reme-
dium coërcendi fluminis Ateio Capitoni, & L.
Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam,
onera deprecantes, levari in praeſens procon-
ſulari imperio; tradique Caeſari placuit. Eden-
dis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac ſuo
nomine obtulerat, Druſus praeſedit, quamquam
vili ſanguine nimis gaudens: quod vulgus formi-
doloſum, & pater arguiſſe dicebatur. cur abſti-
nuerit ſpectaculo ipſe, varie trahebant: alii tae-
dio coetus, quidam triſtitia ingenii, & metu com-
parationis, quia Auguſtus comiter interfuiſſet.
Non crediderim, ad oſtentandam ſaevitiam, mo-
vendaſque populi offenſiones, conceſſam filio
77 materiem: quamquam id quoque dictum eſt. At
theatri licentia, proximo priore anno coepta, gra-
vius tum erupit, occiſis non modo e plebe, ſed
militibus & centurione, vulnerato tribuno praeto-
riae cohortis, dum probra in magiſtratus & diſſen-
ſionem vulgi prohibent. Actum de ea ſeditione
apud Patres, dicebanturque ſententiae, *ut Prae-*

Digitized by Google

toribus ius virgarum in hiſtriones eſſet. interceſſit Haterius Agrippa, Tribunus plebei, increpituſque eſt Aſinii Galli oratione, ſilente Tiberio, qui ea ſimulacra libertatis Senatui praebebat. valuit tamen interceſſio, quia divus Auguſtus *immunes verberum hiſtriones* quondam reſponderat, neque fas Tiberio, infringere dicta eius. De modo lucaris, & adverſus laſciviam fautorum, multa decernuntur: ex quîs maxime inſignia: *Ne domos Pantomimorum Senator introiret: ne egredientes in publicum Equites Romani cingerent: aut alibi, quam in theatro, ſpectarentur: & ſpectantium immodeſtiam exſilio multandi poteſtas Praetoribus fieret.* Tem- 78
plum ut in colonia Tarraconenſi ſtrueretur Auguſto, petentibus Hiſpanis permiſſum: datumque in omnes provincias exemplum. Centeſimam rerum venalium, poſt bella civilia inſtitutam, deprecante populo, edixit Tiberius, *militare aerarium eo ſubſidio niti: ſimul imparem oneri Rempublicam, niſi viceſimo militiae anno veterani dimitterentur.* ita proximae ſeditionis male conſulta, quibus ſexdecim ſtipendiorum finem expreſſerant, abolita in poſterum. Actum deinde in Senatu ab 79
Arruntio & Ateio, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augeſcit. Auditaeque municipiorum & coloniarum legationes: orantibus Florentinis, *ne Clanis, ſolito alveo demotus, in amnem Arnum transferretur, idque ipſis perniciem afferret.* Congruentia his Interamnates diſſeruere: *peſſum ituros foecundiſſimos Italiae campos, ſi amnis Nar,* (id enim para-

A. U. 768

Digitized by Google

A. U. batur) *in rivos diductus, ſuperſtagnaviſſet.* Nec Rea-
768 tini ſilebant, Velinum lacum, qua in Narem ef-
funditur, obſtrui recuſantes: *quippe in adiacentia
erupturum: optume rebus mortalium conſuluiſſe na-
turam, quae ſua ora fluminibus, ſuos curſus, utque
originem, ita fines dederit: ſpectandas etiam religio-
nes ſociorum, qui ſacra, & lucos, & aras patriis
amnibus dicaverint. quin ipſum Tiberim nolle, pror-
ſus accolis fluviis orbatum, minore gloria fluere.* Seu
preces coloniarum, ſeu difficultas operum, ſive
ſuperſtitio, valuit, ut in ſententiam Piſonis con-
80 cederetur, qui nil mutandum cenſuerat. Proro-
gatur Poppaeo Sabino provincia Moeſia, additis
Achaia & Macedonia. Id quoque morum Tiberii
fuit, continuare imperia, ac pleroſque ad finem
vitae in iiſdem exercitibus, aut iuriſdictionibus
habere. Cauſae variae traduntur: alii, *taedio no-
vae curae ſemel placita pro aeternis ſervaviſſe:* qui-
dam, *invidia, ne plures fruerentur.* ſunt, qui exi-
ſtiment, ut callidum eius ingenium, ita anxium
iudicium. neque enim eminentes virtutes ſecta-
batur, & rurſum vitia oderat: ex optimis pericu-
lum ſibi, a peſſimis dedecus publicum metuebat.
qua haeſitatione poſtremo eo provectus eſt, ut
mandaverit quibuſdam provincias, quos egredi
81 Urbe non erat paſſurus. De comitiis conſularibus,
quae tum primum, illo Principe, ac deinceps
fuere, vix quidquam firmare auſim: adeo diver-
ſa, non modo apud auctores, ſed in ipſius ora-
tionibus, reperiuntur. Modo, ſubtractis candi-
datorum nominibus, originem cuiuſque, & vi-

Digitized by Google

tam, & ſtipendia deſcripſit, ut, qui forent, intelligeretur: aliquando, ea quoque ſignificatione ſubtracta, candidatos hortatus, ne ambitu comitia turbarent, ſuam ad id curam pollicitus eſt: plerumque, *eos tantum apud ſe profeſſos*, diſſeruit, *quorum nomina Conſulibus ediddiſſet: poſſe & alios profiteri, ſi gratiae, aut meritis confiderent.* ſpecioſa verbis, re inania, aut ſubdola: quantoque maiore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infenſius ſervitium.

A. U. 768

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER SECUNDUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Motus aliqui in Oriente. Vonones, Parthorum rex, ſolio & ſolo ab Artabano pellitur: & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demovetur a Silano Praeſide Syriae ob metum & Artabani minas. At Tiberius, ſpecie moti Orientis, Germanicum a legionibus ſuetis abſtrahit. cui paret ille, ſed lente. Prius enim Germaniam ingreditur, & fabricata ingenti claſſe, exercitum Oceano ad Amiſiam flumen vehit. Illic Angrivarios Stertinio duce populatur & ſternit. mox Cheruſcos & Arminium ingenti proelio vincit. multumque gloriae partum, niſi in regreſſu fortuita clades eam obliteraſſet. Navium enim hominumque maximam partem in Oceano amiſit, vi tempeſtatis & imperitia eius maris. Interea Romae vir nobilis Libo Druſus ſtudii rerum novarum defertur. accuſatur in Senatu, & parte aliqua convincitur. Tiberium infenſum expertus, & veniae nulla ſpe, gladio incubuit. M. Hor-

Digitized by Google

tali preces (nepos is Hortenſii) in manifeſta paupertate, ſpretae a Principe. Clemens, Poſtumi Agrippae ſervus, domino interfecto, faciem & nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occulte conſcios & adiutores multos habet. opera tamen & ingenio Salluſtii Criſpi ſine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruſcis, aliiſque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in urbem accitus, & indigne habitus, fato moritur. Regnum eius in provinciam redactum. Germanico Oriens permiſſus, cum maiore, quoquo adiiſſet, imperio: Cn. Piſoni Syria, cum occultis (ut creditur) in Germanicum mandatis. Druſus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter ſe diſcordes, otium & ſecuritatem Romanis fecere. Cheruſci duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento proelio vincunt. In Aſia duodecim celebres urbes terrae motu collapſae, aut hauſtae ſunt. Tacſarinas in Africa bellum ſive latrocinium exercet. idque a Furio Proconſule ſtatim repreſſum. Germanicus in Armeniam venit: regem Zenonem volentibus iis imponit. Druſus Germanos ad diſcordias illicit. Maroboduus vi Catualdae regno pulſus in Italiam venit, & Ravennae per duodeviginti annos egit. Idem Catualdae mox caſus, qui Forum Iulium miſſus. Rheſcuporis, Thracum rex, opera Pomponii Flacci in vincla datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum luſtrat. reverſus, inimicitias cum Piſone exercet, & denuntiat. ſed paulo poſt morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochiae exſtinguitur. Veneni a Piſone dati ſuſpicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, a Sentio aliiſque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romae decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Veſtalis capta. Arminius in Germania dolo caeſus. Haec geſta annis quatuor,

COSS. T. STATILIO SISENNA TAURO, ET L. SCRIBONIO LIBONE. C. CAECILIO RUFO, ET L. POMPONIO FLACCO. TIBERIO CAESARE AUG. III, ET GERMANICO CAESARE II. M. IUNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

1 SISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coſs.
A. U. mota Orientis regna provinciaeque Romanae,
769 A. C. initio apud Parthos orto, qui petitum Roma ac-
16 ceptumque regem, quamvis gentis Arſacidarum, ut externum aſpernabantur. Is fuit Vonones, obſes Auguſto datus a Phraate. Nam Phraates, quamquam depuliſſet exercitus duceſque Romanos, cuncta venerantium officia ad Auguſtum verterat, partemque prolis, firmandae amicitiae, miſerat: haud perinde noſtri metu, quam fidei po-
2 pularium diffiſus. Poſt finem Phraatis & ſequentium regum, ob internas caedes, venere in Urbem legati a primoribus Parthis, qui Vononem, vetuſtiſſimum liberorum eius, accirent. Magnificum id ſibi credidit Caeſar, auxitque opibus. & accepere barbari laetantes, ut ferme ad nova imperia. Mox ſubit pudor, *degeneraviſſe Parthos: petitum alio ex orbe regem, hoſtium artibus infectum: iam inter provincias Romanas ſolium Arſacidarum haberi, darique. Ubi illam gloriam trucidantium Craſſum, exturbantium Antonium: ſi mancipium Caeſaris, tot per annos ſervitutem perpeſſum, Parthis imperitet?* Accendebat dedignantes & ipſe, diverſus a maiorum inſtitutis: raro venatu, ſegni equorum cura: quoties per urbes incederet, lecticae

Digitized by Google

geſtamine, faſtuque erga patrias epulas. irride- A. U.
bantur & Graeci comites, ac viliſſima utenſilium 769
anulo clauſa: ſed promti aditus, obvia comitas,
ignotae Parthis virtutes, nova vitia; & quia ipſo-
rum moribus aliena, perinde odium pravis & ho-
neſtis. Igitur Artabanus, Arſacidarum e ſangui- 3
ne, apud Dahas adultus, excitur; primoque con-
greſſu fuſus, reparat vires, regnoque potitur. Vi-
cto Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc,
interque Parthorum & Romanas opes infida, ob
ſcelus Antonii, qui Artavaſden regem Armenio-
rum, ſpecie amicitiae illectum, dein catenis one-
ratum, poſtremo interfecerat. Eius filius Artaxias,
memoria patris nobis infenſus, Arſacidarum vi
ſeque regnumque tutatus eſt. occiſo Artaxia per
dolum propinquorum, datus a Caeſare Armeniis
Tigranes, deductuſque in regnum a Tiberio Ne-
rone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, ne-
que liberis eius, quamquam ſociatis, more ex-
terno, in matrimonium regnumque. Dein iuſſu
Auguſti impoſitus Artavaſdes, & non ſine clade
noſtra deiectus. Tum C. Caeſar componendae Ar- 4
meniae deligitur. Is Ariobarzanem, origine Me-
dum, ob inſignem corporis formam, & praecla-
rum animum, volentibus Armeniis praefecit. Ario-
barzane morte fortuita abſumto, ſtirpem eius
haud toleravere: tentatoque feminae imperio,
cui nomen Erato, eaque brevi pulſa, incerti ſo-
lutique, & magis ſine domino, quam in liberta-
te, profugum Vononem in regnum accipiunt.
Sed ubi minitari Artabanus, & parum ſubſidii in

A. U. Armeniis, vel, ſi noſtra vi defenderetur, bellum
769 adverſus Parthos ſumendum erat: rector Syriae,
Creticus Silanus, excitum cuſtodia circumdat,
manente luxu & regio nomine. quod ludibrium
ut effugere agitaverit Vonones, in loco reddemus.
5 Ceterum Tiberio haud ingratum accidit, turbari
res Orientis, ut ea ſpecie Germanicum ſuetis legionibus abſtraheret; noviſque provinciis impoſitum, dolo ſimul & caſibus obiectaret. At ille, quanto acriora in eum ſtudia militum, & averſa patrui voluntas, celerandae victoriae intentior, tractare proeliorum vias, & quae ſibi tertium iam annum belligeranti ſaeva vel proſpera eveniſſent. *fundi Germanos acie, & iuſtis locis: iuvari ſilvis, paludibus, brevi aeſtate, & praematura hieme: ſuum militem haud perinde vulneribus, quam ſpatiis itinerum, damno armorum affici: feſſas Gallias miniſtrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad inſidias, defenſantibus iniquum. at, ſi mare intretur, promtam ipſis poſſeſſionem, & hoſtibus ignotam: ſimul bellum maturius incipi, legioneſque & commeatus pariter vehi: integrum equitem, equoſque, per ora & alveos fluminum, media in Germania*
6 *fore.* Igitur huc intendit; miſſis ad cenſus Galliarum, P. Vitellio & Cantio: Silius, & Anteius, & Caecina fabricandae claſſi praeponuntur. Mille naves ſufficere viſae, properataeque: aliae breves, anguſta puppi proraque, & lato utero, quo facilius fluctus tolerarent: quaedam planae carinis, ut ſine noxa ſiderent: plures appoſitis utrinque gubernaculis, converſo ut repente remigio hinc

vel illinc appellerent. multae pontibus ſtratae, A. U.
ſuper quas tormenta veherentur, ſimul aptae fe- 769
rendis equis, aut commeatui, velis habiles, citae
remis, augebantur alacritate militum in ſpe-
ciem ac terrorem. Inſula Batavorum, in quam
convenirent, praedicta, ob faciles appulſus, ac-
cipiendiſque copiis & tranſmittendum ad bellum
opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus,
aut modicas inſulas circumveniens, apud prin-
cipium agri Batavi velut in duos amnes dividitur,
ſervatque nomen & violentiam curſus, qua Ger-
maniam praevehitur, donec Oceano miſceatur:
ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens,
verſo cognomento, *Vahalem* accolae dicunt: mox
id quoque vocabulum mutat *Moſa* flumine, eiuſ-
que immenſo ore eundem in Oceanum effundi-
tur. Sed Caeſar, dum adiguntur naves, Silium 7
Legatum cum expedita manu irruptionem in Cat-
tos facere iubet: ipſe, audito, caſtellum Luppiae
flumini appoſitum obſideri, ſex legiones eo du-
xit. Neque Silio ob ſubitos imbres aliud actum,
quam ut modicam praedam, & Arpi, principis
Cattorum, coniugem filiamque raperet: neque
Caeſari copiam pugnae obſeſſores fecere, ad fa-
mam adventus eius dilapſi. Tumulum tamen, nu-
per Varianis legionibus ſtructum, & veterem aram
Druſo ſitam disiecerant. reſtituit aram, honori-
que patris princeps ipſe cum legionibus decucur-
rit: tumulum iterare haud viſum. & cuncta inter
caſtellum Aliſonem, ac Rhenum, novis limitibus
aggeribuſque permunita. Iamque claſſis advene- 8

A. U. rat, cum, praemiſſo commeatu, & diſtributis in
769 legiones ac ſocios navibus, foſſam, cui *Druſianae*
nomen, ingreſſus, precatuſque Druſum patrem,
ut ſe. eadem auſum. libens placatuſque exemplo ac
memoria conſiliorum atque operum iuvaret; lacus in-
de, & Oceanum, uſque ad Amiſiam flumen, ſe-
cunda navigatione pervehitur. Claſſis Amiſiae re-
licta, laevo amne; erratumque in eo, quod non
ſubvexit, tranſpoſuit militem, dexteras in terras
iturum. ita plures dies efficiendis pontibus ab-
ſumti. Et eques quidem ac legiones prima aeſtua-
ria, nondum accreſcente unda, intrepidi tranſie-
re: poſtremum auxiliorum agmen, Batavique in
parte ea, dum inſultant aquis, artemque nandi
oſtentant, turbati, & quidam hauſti ſunt. Metan-
ti caſtra Caeſari Angrivariorum defectio a tergo
nuntiatur. miſſus illico Stertinius cum equite &
armatura levi, igne & caedibus perfidiam ultus
9 eſt. Flumen Viſurgis Romanos Cheruſcoſque in-
terfluebat. eius in ripa cum ceteris primoribus Ar-
minius adſtitit, quaeſitoque, *an Caeſar veniſſet?*
poſtquam *adeſſe* reſponſum eſt, *ut liceret cum fra-*
tre colloqui. oravit. Erat is in exercitu, cognomen-
to Flavius, inſignis fide, & amiſſo per vulnus ocu-
lo paucis ante annis, duce Tiberio. tum permiſ-
ſum; progreſſuſque ſalutatur ab Arminio: qui,
amotis ſtipatoribus, *ut ſagittarii. noſtra pro ripa*
diſpoſiti. abſcederent. poſtulat; & poſtquam di-
greſſi, *unde ea deformitas oris?* interrogat fratrem.
illo locum & proelium referente: *quodnam prae-*
mium recepiſſet? exquirit. Flavius *aucta ſtipendia.*

Digitized by Google

torquem, & coronam, aliaque militaria dona memo- A. U.
rat, irridente Arminio vilia ſervitii pretia. Exin 769
diverſi ordiuntur: hic *magnitudinem Romanam,* 10
opes Caeſaris, & victis graves poenas: in deditionem
venienti paratam clementiam: neque coniugem & fi-
lium eius hoſtiliter haberi: ille *fas patriae, liberta-*
tem avitam, penetrales Germaniae Deos, matrem pre-
cum ſociam, ne propinquorum & affinium, denique
gentis ſuae deſertor & proditor, quam Imperator eſſe
mallet. Paulatim inde ad iurgia prolapſi, quo mi-
nus pugnam conſererent, ne flumine quidem in-
teriecto cohibebantur, ni Stertinius accurrens,
plenum irae, *armaque & equum* poſcentem Fla-
vium attinuiſſet. cernebatur contra minitabun-
dus Arminius, proeliumque denuntians: nam
pleraque Latino ſermone interiaciebat, ut qui
Romanis in caſtris ductor popularium meruiſſet.
Poſtero die Germanorum acies trans Viſurgim ſte- 11
tit. Caeſar, niſi pontibus praeſidiiſque impoſitis,
dare in diſcrimen legiones haud imperatorium ra-
tus, equitem vado tramittit. praefuere Stertinius,
& e numero primipilarium Aemilius, diſtantibus
locis invecti, ut hoſtem diducerent. qua celerri-
mus amnis, Cariovalda, dux Batavorum, erupit:
eum Cheruſci, fugam ſimulantes, in planitiem
ſaltibus circumiectam traxere: dein coorti & un-
dique effuſi trudunt adverſos, inſtant cedentibus,
collectoſque in orbem, pars congreſſi, quidam
eminus proturbant. Cariovalda, diu ſuſtentata
hoſtium ſaevitia, hortatus ſuos, ut ingruentes
catervas globo frangerent, atque ipſe in denſiſſi-

A. U. mos irrumpens, congeſtis telis, & ſuffoſſo equo,
769 labitur, ac multi nobilium circa: ceteros vis ſua,
aut equites, cum Stertinio Aemilioque ſubve-
12 nientes, periculo exemere. Caeſar, tranſgreſſus
Viſurgim, indicio perfugae cognoſcit, *delectum
ab Arminio locum pugnae: conveniſſe & alias natio-
nes in ſilvam Herculi ſacram, auſuroſque nocturnam
caſtrorum oppugnationem.* habita indici fides, &
cernebantur ignes: ſuggreſſique propius ſpecula-
tores, *audiri fremitum equorum, immenſique & in-
conditi agminis murmur,* attulere. Igitur, propin-
quo ſummae rei diſcrimine, explorandos mili-
tum animos ratus, quonam id modo incorru-
ptum foret, ſecum agitabat: *Tribunos & Centu-
riones laeta ſaepius, quam comperta, nuntiare: li-
bertorum ſervilia ingenia: amicis ineſſe adulationem:
ſi concio vocetur, illic quoque, quae pauci incipiant,
reliquos adſtrepere. penitus noſcendas mentes, cum ſe-
creti & incuſtoditi, inter militares cibos, ſpem aut*
13 *metum proferrent.* Nocte coepta, egreſſus augurali,
per occulta & vigilibus ignara, comite uno, con-
tectus humeros ferina pelle, adit caſtrorum vias,
aſſiſtit tabernaculis, fruiturque fama ſui: cum hic
nobilitatem ducis, *decorem* alius, plurimi *patien-
tiam, comitatem, per ſeria, per iocos eundem ani-
mum,* laudibus ferrent, *reddendamque gratiam in
acie,* faterentur: ſimul, *perfidos & ruptores pacis
ultioni & gloriae mactandos.* Inter quae unus ho-
ſtium, Latinae linguae ſciens, acto ad vallum
equo, voce magna, *coniuges & agros, & ſtipendii
in dies, donec bellaretur, ſeſtertios centenos, ſi quis*

tranſfugiſſet, Arminii nomine pollicetur. Incen- A. U.
dit ea contumelia legionum iras: *veniret dies, da-* 769
retur pugna: ſumturum militem Germanorum agros,
tracturum coniuges: accipere omen, & matrimonia
ac pecunias hoſtium praedae deſtinare. Tertia ferme
vigilia aſſultatum eſt caſtris, ſine coniectu teli,
poſtquam crebras pro munimentis cohortes, &
nihil remiſſum ſenſere. Nox eadem laetam Ger- 14
manico quietem tulit: viditque ſe operatum, &
ſanguine ſacro reſperſa praetexta, pulchriorem
aliam manibus aviae Auguſtae accepiſſe. Auctus
omine, addicentibus auſpiciis, vocat concionem,
&, quae ſapientia praeviſa, aptaque imminenti
pugnae, diſſerit: *Non campos modo militi Romano*
ad proelium bonos, ſed, ſi ratio adſit, ſilvas & ſaltus.
nec enim immenſa barbarorum ſcuta, enormes haſtas,
inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perin-
de haberi, quam pila, & gladios, & haerentia corpo-
ri tegmina. denſarent ictus, ora mucronibus quaere-
rent: non loricam Germano, non galeam; ne ſcuta
quidem ferro nervove firmata, ſed viminum textus,
ſed tenues & fucatas colore tabulas: primam utcun-
que aciem haſtatam; ceteris praeuſta, aut brevia tela.
iam corpus, ut viſu torvum, & ad brevem impetum
validum; ſic nulla vulnerum patientia: ſine pudore
flagitii, ſine cura ducum, abire, fugere: pavidos ad-
verſis, inter ſecunda, non divini, non humani iuris
memores. Si taedio viarum ac maris finem cupiant,
hac acie parari: propiorem iam Albim, quam Rhe-
num: neque bellum ultra: modo ſe, patris patrui-
que veſtigia prementem, iiſdem in terris victorem ſi-

A. U. *ſterent.* Orationem ducis ſecutus militum ardor:
769 ſignumque pugnae datum. Nec Arminius, aut ce-
15 teri Germanorum proceres omittebant ſuos quiſ-
que teſtari: *Hos eſſe Romanos, Variani exercitus fu-
gaciſſimos, qui, ne bellum tolerarent, ſeditionem in-
duerint: quorum pars onuſta vulneribus tergum, pars
fluctibus & procellis fractos artus, infenſis rurſum
hoſtibus, adverſis Diis, obiiciant, nulla boni ſpe: claſ-
ſem quippe, & avia Oceani quaeſita, ne quis venien-
tibus occurreret, ne pulſos premeret: ſed ubi miſcue-
rint manus, inane victis ventorum remorumve ſubſi-
dium. meminiſſent modo avaritiae, crudelitatis, ſu-
perbiae: aliud ſibi reliquum, quam tenere libertatem,
16 aut mori ante ſervitium?* Sic accenſos, & proelium
poſcentes, in campum, cui *Idiſtaviſo* nomen, de-
ducunt. Is medius inter Viſurgim & colles, ut ri-
pae fluminis cedunt, aut prominentia montium
reſiſtunt, inaequaliter ſinuatur. pone tergum in-
ſurgebat ſilva, editis in altum ramis, & pura hu-
mo inter arborum truncos. Campum & prima ſil-
varum barbara acies tenuit: ſoli Cheruſci iuga
inſedere, ut proeliantibus Romanis deſuper in-
currerent. Noſter exercitus ſic inceſſit: auxiliares
Galli, Germanique in fronte: poſt quos pedites
ſagittarii: dein quatuor legiones, &, cum dua-
bus praetoriis cohortibus, ac delecto equite, Cae-
ſar: exin totidem aliae legiones, & levis armatu-
ra, cum equite ſagittario, ceteraeque ſociorum
cohortes. Intentus paratuſque miles, ut ordo
17 agminis in aciem aſſiſteret. Viſis Cheruſcorum ca-
tervis, quae per ferociam proruperant, validiſſi-

Digitized by Google

mos equitum incurrere latus, Stertinium cum A. U.
ceteris turmis circumgredi, tergaque invadere iu- 769
bet, ipſe in tempore adfuturus. Interea pulcher-
rimum augurium, octo aquilae, petere ſilvas &
intrare viſae, Imperatorem advertere. exclamat,
Irent, ſequerentur Romanas aves, propria legionum
numina. ſimul pedeſtris acies infertur, & praemiſ-
ſus eques, poſtremos ac latera impulit: mirum-
que dictu, duo hoſtium agmina, diverſa fuga,
qui ſilvam tenuerant, in aperta, qui campis ad-
ſtiterant, in ſilvam ruebant. medii inter hos Che-
ruſci collibus detrudebantur: inter quos inſignis
Arminius manu, voce, vulnere, ſuſtentabat pu-
gnam: incubueratque ſagittariis, illa rupturus, ni
Rhaetorum Vindelicorumque, & Gallicae cohor-
tes ſigna obieciſſent. niſu tamen corporis, & im-
petu equi pervaſit, oblitus faciem ſuo cruore, ne
noſceretur. quidam, *agnitum a Chaucis, inter au-*
xilia Romana agentibus, emiſſumque, tradiderunt.
Virtus, ſeu fraus eadem, Inguiomero effugium de-
dit: ceteri paſſim trucidati. & pleroſque, trana-
re Viſurgim conantes, iniecta tela, aut vis flumi-
nis, poſtremo moles ruentium, & incidentes ri-
pae, operuere. quidam turpi fuga in ſumma ar-
borum niſi, ramiſque ſe occultantes, admotis ſa-
gittariis, per ludibrium figebantur: alios proru-
tae arbores afflixere. Magna ea victoria, neque
cruenta nobis fuit. Quinta ab hora diei ad no- 18
ctem caeſi hoſtes, decem millia paſſuum cadave-
ribus atque armis opplevere; repertis inter ſpo-
lia eorum catenis, quas in Romanos, ut non du-

A. U. 769 bio eventu, portaverant. Miles, in loco proelii, Tiberium *Imperatorem* ſalutavit, ſtruxitque aggerem, & in modum tropaeorum arma, ſubſcriptis victarum gentium nominibus, impoſuit.

19 Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quam ea ſpecies, dolore & ira adfecit. qui modo abire ſedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, iuventus, ſenes, agmen Romanum repente incurſant, turbant. poſtremo deligunt locum, flumine & ſilvis clauſum, arta intus planitie & humida: ſilvas quoque profunda palus ambibat, niſi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo a Cheruſcis dirimerentur. hic pedes adſtitit: equitem propinquis lucis texere, ut ingreſſis ſilvam legionibus a tergo foret.

20 Nihil ex iis Caeſari incognitum: conſilia, locos, promta, occulta noverat, aſtuſque hoſtium in perniciem ipſis vertebat. Seio Tuberoni Legato tradit equitem campumque: peditum aciem ita inſtruxit, ut pars aequo in ſilvam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduum, ſibi; cetera Legatis permiſit. quibus plana evenerant, facile irrupere: quîs impugnandus agger, ut ſi murum ſuccederent, gravibus ſuperne ictibus conflictabantur. Senſit dux imparem cominus pugnam, remotiſque paulum legionibus, funditores libratoreſque excutere tela, & proturbare hoſtem iubet. miſſae e tormentis haſtae, quantoque conſpicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus deiecti. Primus Caeſar

cum praetoriis cohortibus, capto vallo, dedit im- A. U.
petum in ſilvas. collato illic gradu certatum. ho- 769
ſtem a tergo palus, Romanos flumen aut montes
claudebant: utriſque neceſſitas in loco, ſpes in
virtute, ſalus ex victoria. Nec minor Germanis ani- 21
mus, ſed genere pugnae & armorum ſuperaban-
tur; cum ingens multitudo, artis locis, praelon-
gas haſtas non protenderet, non colligeret, ne-
que aſſultibus & velocitate corporum uteretur,
coacta ſtabile ad proelium: contra miles, cui ſcu-
tum pectori appreſſum, & inſidens capulo ma-
nus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet,
viamque ſtrage hoſtium aperiret: impromto iam
Arminio, ob continua pericula, ſive illum recens
acceptum vulnus tardaverat. Quin & Inguiome-
rum, tota volitantem acie, fortuna magis, quam
virtus, deſerebat. & Germanicus, quo magis agno-
ſceretur, detraxerat tegimen capiti, orabatque,
*inſiſterent caedibus: nil opus captivis. ſolam interne-
cionem gentis finem bello fore.* Iamque ſero diei ſub-
ducit ex acie legionem faciendis caſtris: ceterae
ad noctem cruore hoſtium ſatiatae ſunt. equites
ambigue certavere. Laudatis pro concione victo- 22
ribus, Caeſar congeriem armorum ſtruxit, ſuper-
bo cum titulo: DEBELLATIS INTER RHENUM
ALBIMQUE NATIONIBUS EXERCITUM TIBERII
CAESARIS EA MONIMENTA MARTI ET IOVI ET
AUGUSTO SACRAVISSE. de ſe nihil addidit, me-
tu invidiae, an ratus, conſcientiam facti ſatis eſ-
ſe. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat,
ni deditionem properaviſſent. atque illi ſupplices,

Google

23 nihil abnuendo, veniam omnium accepere. Sed,
A. U. aeſtate iam adulta, legionum aliae itinere terre-
769 ſtri in hibernacula remiſſae: plures Caeſar claſſi
impoſitas per flumen Amiſiam Oceano invexit.
Ac primo placidum aequor mille navium remis
ſtrepere, aut velis impelli: mox atro nubium
globo effuſa grando, ſimul variis undique procel-
lis incerti fluctus proſpectum adimere, regimen
impedire: mileſque pavidus, & caſuum maris
ignarus, dum turbat nautas, vel intempeſtive
iuvat, officia prudentium corrumpebat. omne
dehinc coelum, & mare omne in auſtrum ceſſit,
qui tumidis Germaniae terris, profundis amni-
bus, immenſo nubium tractu validus, & rigore
vicini ſeptemtrionis horridior, rapuit disiecitque
naves in aperta Oceani, aut inſulas, ſaxis abruptis,
vel per occulta vada infeſtas. quibus paulum ae-
greque vitatis, poſtquam mutabat aeſtus, eodem-
que, quo ventus, ferebat; non adhaerere anco-
ris, non exhaurire irrumpentes undas poterant:
equi, iumenta, ſarcinae, etiam arma praecipi-
tantur, quo levarentur alvei, manantes per late-
24 ra, & fluctu ſuperurgente. Quanto violentior ce-
tero mari Oceanus, & truculentia coeli praeſtat
Germania, tantum illa clades novitate & magni-
tudine exceſſit, hoſtilibus circum litoribus, aut
ita vaſto & profundo, ut credatur noviſſimum,
ac ſine terris, mare. pars navium hauſtae ſunt;
plures apud inſulas longius ſitas eiectae: mileſ-
que, nullo illic hominum cultu, fame abſumtus,
niſi quos corpora equorum, eodem eliſa, tolera-

verant. ſola Germanici triremis Chaucorum ter- A. U.
ram appulit: quem per omnes illos dies nocteſ- 769
que, apud ſcopulos & prominentes oras, cum *ſe tanti exitii reum* clamitaret, vix cohibuere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente aeſtu, & ſecundante vento, claudae naves raro remigio, aut intentis veſtibus, & quaedam a validioribus tractae, revertere: quas raptim refectas miſit, ut ſcrutarentur inſulas. collecti ea cura plerique: multos Angrivarii, nuper in fidem accepti, redemtos ab interioribus reddidere: quidam in Britanniam rapti, & remiſſi a regulis. Ut quis ex longinquo revenerat, *miracula* narrabant, *vim turbinum, & inauditas volucres, monſtra maris, ambiguas hominum & belluarum formas:* viſa, ſive
ex metu credita. Sed fama claſſis amiſſae, ut Ger- 25
manos ad ſpem belli, ita Caeſarem ad coërcendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribûs equitum millibus ire in Cattos imperat: ipſe maioribus copiis Marſos irrumpit: quorum dux Malovendus, nuper in deditionem acceptus, *propinquo luco defoſſam Varianae legionis aquilam modico praeſidio ſervari*, indicat. Miſſa extemplo manus, quae hoſtem a fronte eliceret; alii, qui, terga circumgreſſi, recluderent humum: & utriſque adfuit fortuna. eo promtior Caeſar pergit introrſus, populatur, exſcindit non auſum congredi hoſtem, aut, ſicubi reſtiterat, ſtatim pulſum, nec unquam magis, ut ex captivis cognitum eſt, paventem. Quippe *invictos, & nullis caſibus ſuperabiles Romanos* praedicabant, *qui perdita claſſe,*

Digitized by Google

A. U. *amiſſis armis. poſt conſtrata equorum virorumque cor-*
769 *poribus litora. eadem virtute. pari ferocia. & veluti*
26 *aucti numero irrupiſſent.* Reductus inde in hiber-
na miles, laetus animi, quod adverſa maris ex-
peditione proſpera penſaviſſet. addidit munifi-
centiam Caeſar, quantum quis damni profeſſus
erat, exſolvendo. Nec dubium habebatur, laba-
re hoſtes, petendaeque pacis conſilia ſumere, &,
ſi proxima aeſtas adiiceretur, poſſe bellum pa-
trari: ſed crebris epiſtolis Tiberius monebat, *redi-*
ret ad decretum triumphum: ſatis iam eventuum.
ſatis caſuum: proſpera illi & magna proelia: eorum
quoque meminiſſet. quae venti & fluctus; nulla ducis
culpa. gravia tamen & ſaeva damna intuliſſent. ſe
novies a divo Auguſto in Germaniam miſſum. plura
conſilio. quam vi perfeciſſe. ſic Sugambros in deditio-
nem acceptos: ſic Suevos regemque Maroboduum pace
obſtrictum. poſſe & Cheruſcos. ceteraſque rebellium
gentes. quando Romanae ultioni conſultum eſſet. in-
ternis diſcordiis relinqui. Precante Germanico an-
num efficiendis coeptis, acrius modeſtiam eius
aggreditur, alterum Conſulatum offerendo, cu-
ius munia praeſens obiret. ſimul annectebat, *ſi*
foret adhuc bellandum. relinqueret materiem Druſi
fratris gloriae. qui. nullo tum alio hoſte. non niſi
apud Germanias aſſequi nomen imperatorium, *&*
deportare lauream poſſet. Haud cunctatus eſt ultra
Germanicus, quamquam fingi ea, ſeque per in-
27 vidiam parto iam decori abſtrahi intelligeret. Sub
idem tempus, e familia Scriboniorum Libo Dru-
ſus defertur, moliri res novas. Eius negotii ini-

Digitized by Google

tium, ordinem, finem, curatius diſſeram; quia A. U.
tum primum reperta ſunt, quae per tot annos 769
rempublicam exedere. Firmius Catus, Senator, ex intima Libonis amicitia, iuvenem improvidum, & facilem inanibus, ad Chaldaeorum promiſſa, Magorum ſacra, ſomniorum etiam interpretes impulit: dum *proavum Pompeium, amitam Scriboniam, quae quondam Auguſti coniux fuerat, conſobrinos Caeſares, plenam imaginibus domum* oſtentat: hortaturque ad luxum & aes alienum, ſocius libidinum & neceſſitatum, quo pluribus indiciis illigaret. Ut ſatis teſtium, &, qui 28
ſervi eadem noſcerent, reperit, aditum ad Principem poſtulat, demonſtrato crimine & reo per Flaccum Veſcularium, Equitem Romanum, cui propior cum Tiberio uſus erat. Caeſar indicium haud aſpernatus, congreſſus abnuit: *poſſe enim, eodem Flacco internuntio, ſermones commeare.* Atque interim Libonem ornat praetura, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior, (adeo iram condiderat) cunctaque eius dicta factaque, cum prohibere poſſet, ſcire malebat: donec Iunius quidam, tentatus, ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trionem indicium detulit. celebre inter accuſatores Trionis ingenium erat, avidumque famae malae. Statim corripit reum, adit Conſules, Senatus cognitionem poſcit: & vocantur Patres, addito, *conſultandum ſuper re magna & atroci.* Libo 29
interim, veſte mutata, cum primoribus feminis circumire domos, orare affines, vocem adverſum

Digitized by Google

A. U. pericula poſcere; abnuentibus cunctis, cum di-
769 verſa praetenderent, eadem formidine. die Se-
natus, metu & aegritudine feſſus, ſive, ut tradi-
dere quidam, ſimulato morbo, lectica delatus
ad fores curiae, innixuſque fratri, & manus ac
ſupplices voces ad Tiberium tendens, immoto
eius vultu excipitur. mox libellos & auctores re-
citat Caeſar, ita moderans, ne lenire, neve aſpe-
30 rare crimina videretur. Acceſſerant, praeter Trio-
nem & Catum accuſatores, Fonteius Agrippa &
C. Vibius, certabantque, cui ius perorandi in
reum daretur: donec Vibius, quia nec ipſi inter
ſe concederent, & Libo ſine patrono introiſſet,
ſingillatim ſe crimina obiecturum profeſſus, pro-
tulit libellos, vecordes adeo, ut conſultaverit Li-
bo, *an habiturus foret opes, quis viam Appiam Brun-
diſium uſque pecunia operiret.* inerant & alia huiuſ-
cemodi, ſtolida, vana: ſi mollius acciperes, mi-
ſeranda. Uni tamen libello, manu Libonis, no-
minibus Caeſarum aut Senatorum, additas atro-
ces vel occultas notas, accuſator arguebat. Ne-
gante reo, agnoſcentes ſervos per tormenta in-
terrogari placuit. Et quia vetere Senatuſconſulto
quaeſtio in caput domini prohibebatur, callidus
& novi iuris repertor Tiberius, mancipari ſin-
gulos actori publico, iubet: ſcilicet, ut in Libo-
nem ex ſervis, ſalvo Senatuſconſulto, quaerere-
tur. Ob quae poſterum diem reus petivit; do-
mumque digreſſus, extremas preces P. Quirino,
propinquo ſuo, ad Principem mandavit. reſpon-
31 ſum eſt, *ut Senatum rogaret.* Cingebatur interim

milite domus, ſtrepebant etiam in veſtibulo, ut A. U.
audiri, ut adſpici poſſent: cum Libo, ipſis, quas 769
in noviſſimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciatus, vocare percuſſorem, prenſare ſervorum dextras, inſerere gladium. atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, evertentibus appoſitum menſa lumen, feralibus iam ſibi tenebris, duos ictus in viſcera direxit. Ad gemitum collabentis accurrere liberti; &, caede viſa, miles abſtitit. Accuſatio tamen apud Patres aſſeveratione eadem peracta, iuravitque Tiberius, *petiturum ſe vitam, quamvis nocenti, niſi voluntariam mortem properaviſſet.* Bona inter accuſatores dividuntur: & 32
praeturae extra ordinem datae his, qui ſenatorii ordinis erant. Tunc Cotta Meſſallinus, *ne imago Libonis exſequias poſterorum comitaretur*, cenſuit: Cn. Lentulus, *ne quis Scribonius cognomentum Druſi aſſumeret: ſupplicationum dies* Pomponii Flacci ſententia conſtituti. *dona Iovi, Marti, Concordiae, utque Iduum Septembrium dies, quo ſe Libo interfecerat, dies feſtus haberetur.* L. P. & Gallus Aſinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decrevere: quorum auctoritates adulationeſque retuli, ut ſciretur, vetus id in Republica malum. Facta & de Mathematicis Magiſque Italia pellendis Senatuſconſulta: quorum e numero L. Pituanius ſaxo deiectus eſt: in P. Marcium Conſules, extra portam Exquilinam, cum claſſicum canere iuſſiſſent, more priſco advertere. Proximo Senatus die mul- 33
ta in luxum civitatis dicta a Q. Haterio, conſulari, Octavio Frontone, praetura functo: decre-

A. U. tumque, *ne vaſa auro ſolida miniſtrandis cibis fie-*
769 *rent: ne veſtis ſerica viros foedaret.* Exceſſit Fron-
to, ac poſtulavit *modum argento, ſupellectili, fa-*
miliae. Erat quippe adhuc frequens Senatoribus,
ſi quid e republica crederent, loco ſententiae
promere. Contra Gallus Aſinius diſſeruit: *Auctu*
imperii adoleviſſe etiam privatas opes; idque non no-
vum, ſed e vetuſtiſſimis moribus. aliam apud Fabri-
cios, aliam apud Scipiones pecuniam; & cuncta ad
rempublicam referri: qua tenui, anguſtas civium do-
mos; poſtquam eo magnificentiae venerit, gliſcere
ſingulos. neque in familia & argento, quaeque ad
uſum parentur, nimium aliquid, aut modicum, niſi
ex fortuna poſſidentis. diſtinctos Senatus & Equitum
cenſus, non quia diverſi natura, ſed ut locis, ordini-
bus, dignationibus antiſtent, ita aliis, quae ad requiem
animi, aut ſalubritatem corporum parentur. niſi for-
te clariſſimo cuique plures curas, maiora pericula
ſubeunda; delinimentis curarum & periculorum ca-
rendum eſſe. Facilem aſſenſum Gallo, ſub nomi-
nibus honeſtis, confeſſio vitiorum, & ſimilitudo
audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, *non id*
tempus cenſurae: nec, ſi quid in moribus labaret, de-
34 *futurum corrigendi auctorem.* Inter quae L. Piſo
ambitum fori, corrupta iudicia, ſaevitiam oratorum,
accuſationes minitantium, increpans, *abire ſe & ce-*
dere urbe, victurum in aliquo abdito & longinquo ru-
re, teſtabatur: ſimul curiam relinquebat. Com-
motus eſt Tiberius, & quamquam mitibus ver-
bis Piſonem permulſiſſet, propinquos quoque
eius impulit, ut abeuntem auctoritate vel preci-

Digitized by Google

bus tenerent. Haud minus liberi doloris docu- A. U.
mentum idem Piſo mox dedit, vocata in ius Ur- 769
gulania, quam ſupra leges amicitia Auguſtae ex-
tulerat. nec aut Urgulania obtemperavit, in do-
mum Caeſaris, ſpreto Piſone, vecta; aut ille ab-
ſtitit, quamquam Auguſta, *ſe violari & imminui*,
quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri ci-
vile ratus, ut, *ſe iturum ad Praetoris tribunal, ad-
futurum Urgulaniae*, diceret, proceſſit palatio,
procul ſequi iuſſis militibus. ſpectabatur, occur-
ſante populo, compoſitus ore, & ſermonibus va-
riis tempus atque iter ducens: donec, propin-
quis Piſonem fruſtra coërcentibus, deferri Augu-
ſta pecuniam, quae petebatur, iuberet. Iſque fi-
nis rei, ex qua neque Piſo inglorius, & Caeſar
maiore fama fuit. Ceterum Urgulaniae potentia
adeo nimia civitati erat, ut teſtis in cauſa qua-
dam, quae apud Senatum tractabatur, venire
dedignaretur: miſſus eſt Praetor, qui domi in-
terrogaret; cum, virgines Veſtales in foro & iu-
dicio audiri, quoties teſtimonium dicerent, ve-
tus mos fuerit. Res eo anno prolatas haud refer- 35
rem, ni pretium foret, Cn. Piſonis & Aſinii Galli
ſuper eo negotio diverſas ſententias noſcere. Pi-
ſo, *quamquam afuturum ſe dixerat Caeſar, ob id
magis agendas* cenſebat, *&, abſente Principe, Se-
natum & Equites poſſe ſua munia ſuſtinere, decorum
Reipublicae fore*. Gallus, quia ſpeciem libertatis
Piſo praeceperat, *nihil ſatis illuſtre, aut ex digni-
tate populi Romani, niſi coram & ſub oculis Caeſaris:
eoque conventum Italiae & ei adfluentes provincias*.

Digitized by Google

A. U. *praeſentiae eius ſervanda* dicebat. Audiente haec
769 Tiberio ac ſilente, magnis utrinque contentioni-
36 bus acta: ſed res dilatae. Et certamen Gallo adverſus Caeſarem exortum eſt. nam cenſuit, *in quinquennium magiſtratuum comitia habenda: utque legionum Legati, qui ante praeturam ea militia fungebantur, iam tum Praetores deſtinarentur: Princeps duodecim candidatos in annos ſingulos nominaret.* Haud dubium erat, eam ſententiam altius penetrare, & arcana imperii tentari. Tiberius tamen, quaſi augeretur poteſtas eius, differuit: *Grave moderationi ſuae, tot eligere, tot differre. vix per ſingulos annos offenſiones vitari, quamvis repulſam propinqua ſpes ſoletur: quantum odii fore ab his, qui ultra quinquennium proiiciantur! unde proſpici poſſe, quae cuique tam longo temporis ſpatio mens, domus, fortuna? ſuperbire homines etiam annua deſignatione: quid? ſi honorem per quinquennium agitent? quinquiplicari prorſus magiſtratus, ſubverti leges, quae ſua ſpatia exercendae candidatorum induſtriae, quaerendiſque aut potiundis hono-*
37 *ribus ſtatuerint.* Favorabili in ſpeciem oratione vim imperii tenuit. cenſuſque quorundam Senatorum iuvit. quo magis mirum fuit, quod preces M. Hortali, nobilis iuvenis, in paupertate manifeſta, ſuperbius accepiſſet. Nepos erat oratoris Hortenſii, illectus a divo Auguſto liberalitate decies ſeſtertii, ducere uxorem, ſuſcipere liberos, ne clariſſima familia exſtingueretur. Igitur, quatuor filiis ante limen curiae adſtantibus, loco ſententiae, cum in palatio Senatus haberetur, mo-

Digitized by Google

do Hortenſii inter oratores ſitam imaginem, mo- A. U.
do Auguſti intuens, ad hunc modum coepit: 769
Patres conſcripti, hos, quorum numerum & pueritiam videtis, non ſponte ſuſtuli, ſed quia Princeps monebat: ſimul maiores mei meruerant, ut poſteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non ſtudia populi, neque eloquentiam, gentile domus noſtrae bonum, varietate temporum accipere vel parare potuiſſem, ſatis habebam, ſi tenues res meae nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iuſſus ab Imperatore, uxorem duxi. En ſtirps & progenies tot Conſulum, tot Dictatorum! nec ad invidiam iſta, ſed conciliandae miſericordiae, refero. aſſequentur, florente te, Caeſar, quos dederis, honores: interim Q. Hortenſii pronepotes, divi Auguſti alumnos, ab inopia defende. Inclinatio 38
Senatus incitamentum Tiberio fuit, quo promtius adverſaretur, his ferme verbis uſus: *Si quantum pauperum eſt, venire huc, & liberis ſuis petere pecunias coeperint; ſinguli nunquam exſatiabuntur, reſpublica deficiet. nec ſane ideo a maioribus conceſſum eſt, egredi aliquando relationem, &, quod in commune conducat, loco ſententiae proferre, ut privata negotia, res familiares noſtras hic augeamus, cum invidia Senatus & Principum, ſive indulſerint largitionem, ſive abnuerint. non enim preces ſunt iſtuc, ſed efflagitatio, intempeſtiva quidem & improviſa, cum aliis de rebus convenerint Patres, conſurgere, & numero atque aetate liberûm ſuorum urgere modeſtiam Senatus, eandem vim in me tranſmittere, ac velut perfringere aerarium: quod ſi ambitione exhauſerimus, per ſcelera ſupplendum erit. Dedit tibi,*

A. U. *Hortale, divus Auguſtus pecuniam, ſed non compel-*
769 *latus, nec ea lege, ut ſemper daretur. langueſcet alioqui induſtria, intendetur ſocordia, ſi nullus ex ſe metus aut ſpes; & ſecuri omnes aliena ſubſidia exſpectabunt, ſibi ignavi, nobis graves.* Haec atque talia, quamquam cum aſſenſu audita ab his, quibus omnia Principum, honeſta atque inhoneſta, laudare mos eſt, plures per ſilentium, aut occultum murmur, excepere. ſenſitque Tiberius. & cum paulum reticuiſſet, *Hortalo ſe reſpondiſſe* ait: *ceterum, ſi Patribus videretur, daturum liberis eius ducena ſeſtertia ſingulis, qui ſexus virilis eſſent.* egere alii grates; ſiluit Hortalus, pavore, an avitae nobilitatis, etiam inter anguſtias fortunae, retinens. neque miſeratus eſt poſthac Tiberius, quamvis domus Hortenſii pudendam ad inopiam

39 delaberetur. Eodem anno, mancipii unius audacia, ni mature ſubventum foret, diſcordiis armiſque civilibus rempublicam perculiſſet. Poſtumii Agrippae ſervus, nomine *Clemens*, comperto fine Auguſti, pergere in inſulam Planaſiam, & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos, non ſervili animo concepit. auſa eius impedivit tarditas onerariae navis: atque interim patrata caede, ad maiora & magis praecipitia converſus, furatur cineres, vectuſque Coſam, Etruriae promontorium, ignotis locis ſeſe abdit, donec crinem barbamque promitteret. nam aetate & forma haud diſſimili in dominum erat. tum, per idoneos & ſecreti eius ſocios, crebreſcit *vivere Agrippam*, occultis primum ſermoni-

bus, ut vetita ſolent, mox vago rumore apud A. U.
imperitiſſimi cuiuſque promtas aures, aut rur- 769
ſum apud turbidos, eoque nova cupientes. at-
que ipſe adire municipia obſcuro diei, neque
propalam adſpici, neque diutius iiſdem locis.
ſed, quia veritas, viſu & mora, falſa, feſtinatio-
ne & incertis valeſcunt, relinquebat famam, aut
praeveniebat. Vulgabatur interim per Italiam, *ſer-* 40
vatum munere Deûm Agrippam: credebatur Romae:
iamque Oſtiam invectum multitudo ingens, iam
in Urbe clandeſtini coetus celebrabant: cum Ti-
berium anceps cura diſtrahere, vine militum ſer-
vum ſuum coërceret, an inanem credulitatem
tempore ipſo vaneſcere ſineret. modo nihil ſper-
nendum, modo non omnia metuenda, ambi-
guus pudoris ac metus, reputabat. poſtremo dat
negotium Salluſtio Criſpo: ille e clientibus duos
(quidam milites fuiſſe tradunt) deligit, atque hor-
tatur, ſimulata conſcientia adeant, offerant pe-
cuniam, fidem atque pericula polliceantur. Ex-
ſequuntur, ut iuſſum erat. dein ſpeculati noctem
incuſtoditam, accepta idonea manu, vinctum,
clauſo ore, in palatium traxere. Percontanti Ti-
berio, *Quomodo Agrippa factus eſſet?* reſpondiſſe
fertur, *Quomodo tu Caeſar.* Ut ederet ſocios, ſubi-
gi non potuit. nec Tiberius poenam eius palam
auſus, in ſecreta palatii parte interfici iuſſit, cor-
puſque clam auferri. &, quamquam multi e do-
mo Principis, Equiteſque ac Senatores, ſuſtentaſ-
ſe opibus, iuviſſe conſiliis dicerentur, haud quae-
ſitum. Fine anni arcus, propter aedem Saturni, 41

A. U. ob recepta ſigna cum Varo amiſſa, ductu Germa-
769 nici, auſpiciis Tiberii; & aedes Fortis Fortunae,
Tiberim iuxta, in hortis, quos Caeſar dictator
populo Romano legaverat; ſacrarium genti Iu-
liae, effigieſque divo Auguſto apud Bovillas, di-
A. U. cantur. C. Caecilio, L. Pomponio Coss. Germa-
770 nicus Caeſar A. D. VII Kalendas Iunias triumpha-
A. C. vit de Cheruſcis, Cattiſque, & Angrivariis, quae-
17 que aliae nationes uſque ad Albim colunt: vecta
ſpolia, captivi, ſimulacra montium, fluminum,
proeliorum: bellumque, quia conficere prohi-
bitus erat, pro confecto accipiebatur. augebat in-
tuentium viſus eximia ipſius ſpecies, curruſque
quinque liberis onuſtus; ſed ſuberat occulta for-
mido reputantibus, *haud proſperum in Druſo, pa-
tre eius, favorem vulgi: avunculum eiuſdem, Mar-
cellum, flagrantibus plebis ſtudiis intra iuventam ere-*
42 *ptum: breves & infauſtos populi Romani amores.* Ce-
terum Tiberius, nomine Germanici, trecenos ple-
bi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam Conſu-
latui eius deſtinavit. nec ideo ſincerae caritatis fi-
dem aſſecutus, amoliri iuvenem, ſpecie honoris,
ſtatuit, ſtruxitque cauſas, aut forte oblatas ar-
ripuit. Rex Archelaus quinquageſimum annum
Cappadocia potiebatur, inviſus Tiberio, quod
eum, Rhodi agentem, nullo officio coluiſſet. nec
id Archelaus per ſuperbiam omiſerat, ſed ab in-
timis Auguſti monitus; quia, florente C. Caeſare,
miſſoque ad res Orientis, intuta Tiberii amicitia
credebatur. Ut, verſa Caeſarum ſobole, imperium
adeptus eſt, elicit Archelaum matris literis, quae,

Digitized by Google

non diſſimulatis filii offenſionibus, clementiam A. U.
offerebat, ſi ad precandum veniret. ille ignarus 770
doli, vel, ſi intelligere crederetur, vim metuens,
in Urbem properat: exceptuſque immiti a Prin-
cipe, & mox accuſatus in Senatu, non ob crimi-
na, quae fingebantur, ſed angore, ſimul feſſus
ſenio, & quia regibus aequa, nedum infima, in-
ſolita ſunt, finem vitae, ſponte an fato, imple-
vit. Regnum in provinciam redactum eſt, *fructi-
buſque eius levari poſſe centeſimae vectigal* profeſſus
Caeſar, ducenteſimam in poſterum ſtatuit. Per
idem tempus, Antiocho Comagenorum, Philo-
patore Cilicum, regibus defunctis, turbabantur
nationes, pleriſque Romanum, aliis regium im-
perium cupientibus: & provinciae, Syria atque
Iudaea, feſſae oneribus, deminutionem tributi
orabant. Igitur haec, & de Armenia, quae ſupra 43
memoravi, apud Patres diſſeruit: *nec poſſe motum
Orientem niſi Germanici ſapientia componi: nam ſuam
aetatem vergere, Druſi nondum ſatis adoleviſſe.* Tunc
decreto Patrum permiſſae Germanico provinciae,
quae mari dividuntur, maiuſque imperium, quo-
quo adiſſet, quam his, qui ſorte aut miſſu Prin-
cipis obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syria
Creticum Silanum, per affinitatem connexum
Germanico, quia Silani filia Neroni, vetuſtiſſimo
liberorum eius, pacta erat; praefeceratque Cn. Pi-
ſonem, ingenio violentum, & obſequii ignarum,
inſita ferocia a patre Piſone, qui, civili bello, re-
ſurgentes in Africa partes acerrimo miniſterio ad-
verſus Caeſarem iuvit: mox Brutum & Caſſium

A. U. ſecutus, conceſſo reditu, petitione honorum ab-
770 ſtinuit, donec ultro ambiretur, delatum ab Au-
guſto Conſulatum accipere. Sed praeter paternos
ſpiritus, uxoris quoque Plancinae nobilitate &
opibus accendebatur. vix Tiberio concedere: li-
beros eius, ut multum infra, deſpectare: nec du-
bium habebat, ſe delectum, qui Syriae impone-
retur, ad ſpes Germanici coërcendas. credidere
quidam, data & a Tiberio occulta mandata: &
Plancinam haud dubie Auguſta monuit, mulie-
bri aemulatione Agrippinam inſectandi. diviſa
namque & diſcors aula erat, tacitis in Druſum aut
Germanicum ſtudiis. Tiberius, ut proprium, & ſui
ſanguinis, Druſum fovebat: Germanico aliena-
tio patrui amorem apud ceteros auxerat; & quia
claritudine materni generis anteibat, avum M.
Antonium; avunculum Auguſtum ferens. contra
Druſo proavus eques Romanus Pomponius Atti-
cus, dedecere Claudiorum imagines videbatur.
& coniux Germanici, Agrippina, foecunditate ac
fama Liviam, uxorem Druſi, praecellebat. ſed
fratres egregie concordes, & proximorum certa-
44 minibus inconcuſſi. Nec multo poſt Druſus in Il-
lyricum miſſus eſt, ut ſueſceret militiae, ſtudiaque
exercitus pararet; ſimul iuvenem, urbano luxu
laſcivientem, melius in caſtris haberi Tiberius, ſe-
que tutiorem rebatur, utroque filio legiones ob-
tinente. Sed Suevi praetendebantur, auxilium
adverſus Cheruſcos orantes. nam diſceſſu Roma-
norum, ac vacui externo metu, gentis aſſuetu-
dine, & tum aemulatione gloriae arma in ſe ver-

Digitized by Google

terant. vis nationum, virtus ducum in aequo: A. U.
ſed Maroboduum regis nomen inviſum apud po- 770
pulares; Arminium, pro libertate bellantem, fa-
vor habebat. Igitur non modo Cheruſci, ſociique 45
eorum, vetus Arminii miles, ſumſere bellum: ſed
e regno etiam Marobodui Suevae gentes, Semno-
nes ac Langobardi, defecere ad eum. quibus ad-
ditis, praepollebat, ni Inguiomerus cum manu
clientium ad Maroboduum perfugiſſet; non aliam
ob cauſam, quam quia fratris filio, iuveni, pa-
truus ſenex parere dedignabatur. Diriguntur acies,
pari utrinque ſpe, nec, ut olim apud Germanos,
vagis incurſibus, aut disiectas per catervas: quip-
pe, longa adverſum nos militia, inſueverant ſe-
qui ſigna, ſubſidiis firmari, dicta Imperatorum
accipere. At tunc Arminius, equo colluſtrans cun-
cta, ut quoſque advectus erat, *Reciperatam liber-
tatem. trucidatas legiones. ſpolia adhuc & tela Ro-
manis derepta in manibus multorum.* oſtentabat:
contra fugacem Maroboduum appellans, *proeliorum
expertem. Hercyniae latebris defenſum. ac mox per
dona & legationes petiviſſe foedus: proditorem pa-
triae. ſatellitem Caeſaris. haud minus infenſis ani-
mis exturbandum. quam Varum Quinctilium interfe-
cerint. meminiſſent modo tot proeliorum: quorum even-
tu. & ad poſtremum eiectis Romanis. ſatis probatum.
penes utros ſumma belli fuerit.* Neque Maroboduus 46
iactantia ſui, aut probris in hoſtem abſtinebat:
ſed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne
Cheruſcorum. illius conſiliis geſta. quae proſpere ce-
ciderint.* teſtabatur: *vecordem Arminium. & rerum*

A. U. *neſcium, alienam gloriam in ſe trahere, quoniam tres*
770 *vacuas legiones, & ducem fraudis ignarum, perfidia*
deceperit, magna cum clade Germaniae, & ignominia ſua; cum coniux, cum filius eius, ſervitium adhuc tolerent. At ſe, duodecim legionibus petitum, duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam ſervaviſſe. mox conditionibus aequis diſceſſum: neque poenitere, quod ipſorum in manu ſit, integrum adverſum Romanos bellum, an pacem incruentam malint. His vocibus inſtinctos exercitus propriae quoque cauſae ſtimulabant; cum a Cheruſcis Langobardiſque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contra, augendae dominationi certaretur. Non alias maiore mole concurſum, neque ambiguo magis eventu, fuſis utrinque dextris cornibus. Sperabaturque rurſum pugna, ni Maroboduus caſtra in colles ſubduxiſſet. Id ſignum perculſi fuit: & transfugiis paulatim nudatus, in Marcomannos conceſſit, miſitque legatos ad Tiberium, oraturos auxilia. Reſponſum eſt, *non iure eum adverſus Cheruſcos arma Romana invocare, qui pugnantes in eundem hoſtem Romanos nulla ope iuviſſet.* Miſſus tamen
47 Druſus, ut retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres Aſiae urbes collapſae nocturno motu terrae: quo improviſior graviorque peſtis fuit. neque ſolitum in tali caſu effugium ſubveniebat, in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. *Sediſſe immenſos montes: viſa in arduo, quae plana fuerint: effulſiſſe inter ruinam ignes,* memorant. Aſperrima in Sardianos lues plurimum in eoſdem miſericordiae traxit. nam

Digitized by Google

centies ſeſtertium pollicitus Caeſar, &, quantum A. U.
aerario, aut fiſco pendebant, in quinquennium 770
remiſit. Magnetes a Sipylo, proximi damno ac
remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Ae-
geatas, Apollonidenſes, quique Moſteni, aut Ma-
cedones Hyrcani, vocantur, & Hierocaeſaream,
Myrinam, Cymen, Tmolum, levari idem in tem-
pus tributis, mittique ex Senatu placuit, qui prae-
ſentia ſpectaret refoveretque. delectus eſt M. Ale-
tus e praetoriis, ne, conſulari obtinente Aſiam,
aemulatio inter pares, & ex eo impedimentum
oriretur. Magnificam in publicum largitionem au- 48
xit Caeſar haud minus grata liberalitate, quod
bona Aemiliae Muſae, locupletis inteſtatae, petita
in fiſcum, Aemilio Lepido, cuius e domo vide-
batur, & Patulei divitis Equitis Romani heredi-
tatem (quamquam ipſe heres in parte legeretur)
tradidit M. Servilio, quem prioribus, neque ſu-
ſpectis, tabulis ſcriptum compererat; *nobilitatem*
utriuſque pecunia iuvandam, praefatus. Neque he-
reditatem cuiuſquam adiit, niſi cum amicitia me-
ruiſſet. ignotos, & aliis infenſos, eoque Princi-
pem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum, ut
honeſtam innocentium paupertatem levavit, ita
prodigos, & ob flagitia egentes, Vibidium Varro-
nem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cor-
nelium Sullam, Q. Vitellium movit Senatu, aut
ſponte cedere paſſus eſt. Iiſdem temporibus Deûm 49
aedes, vetuſtate aut igni abolitas, coeptaſque ab
Auguſto, dedicavit. Libero Liberaeque & Cereri,
iuxta Circum maximum, quam A. Poſtumius Di-

Digitized by Google

A. U. ſtator voverat: eodemque in loco aedem Florae, 770 ab Lucio & Marco Publiciis, Aedilibus, conſtitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius ſtruxerat, qui primus rem Romanam proſpere mari geſſit, triumphumque navalem de Poenis meruit. Spei aedes a Germanico
50 ſacratur: hanc Atilius voverat eodem bello. Adoleſcebat interea lex maieſtatis. & Apuleiam Variliam, ſororis Auguſti neptem, quia probroſis ſermonibus divum Auguſtum ac Tiberium & matrem eius illuſiſſet, Caeſarique connexa, adulterio teneretur, maieſtatis delator arceſſebat. *De adulterio ſatis caveri lege Iulia*, viſum: *maieſtatis crimen diſtingui*. Caeſar poſtulavit; *damnarique*, *ſi qua de Auguſto irreligioſe dixiſſet*: *in ſe iacta nolle ad cognitionem vocari*. Interrogatus a Conſule, *quid de his cenſeret*, *quae de matre eius locuta ſecus argueretur*, reticuit: dein, proximo Senatus die, illius quoque nomine oravit, *ne cui verba*, *in eam quoquo modo habita*, *crimini forent*. liberavitque Apuleiam lege maieſtatis: adulterii graviorem poenam deprecatus, *ut*, *exemplo maiorum*, *propinquis ſuis ultra ducenteſimum lapidem removeretur*, ſuaſit. Adultero, Manlio, Italia atque Africa inter-
51 dictum eſt. De Praetore, in locum Vipſanii Galli, quem mors abſtulerat, ſubrogando, certamen inceſſit. Germanicus atque Druſus (nam etiam tum Romae erant) Haterium Agrippam, propinquum Germanici, fovebant: contra plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis praepolleret, quod lex iubebat. Laetabatur Ti-

Digitized by Google

berius, cum inter filios eius & leges Senatus diſceptaret. Victa eſt ſine dubio lex; ſed neque ſtatim, & paucis ſuffragiis: quomodo, etiam cum valerent, leges vincebantur. Eodem anno coeptum in Africa bellum, duce hoſtium Tacfarinate. is natione Numida, in caſtris Romanis auxiliaria ſtipendia meritus, mox deſertor, vagos primum & latrociniis ſuetos ad praedam & raptus congregare: dein, more militiae, per vexilla & turmas componere: poſtremo non inconditae turbae, ſed Muſulanorum dux haberi. valida ea gens, & ſolitudinibus Africae propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Mauroſque accolas in bellum traxit. dux & his Mazippa. diviſuſque exercitus; ut Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos, caſtris attineret, diſciplina & imperiis ſueſceret: Mazippa levi cum copia incendia & caedes & terrorem circumferret. compulerantque Cinithios, haud ſpernendam nationem, in eadem: cum Furius Camillus, Proconſul Africae, legionem, & quod ſub ſignis ſociorum, in unum conductos, ad hoſtem duxit: modicam manum, ſi multitudinem Numidarum atque Maurorum ſpectares: ſed nihil aeque cavebatur, quam ne bellum metu eluderent. ſpe victoriae inducti ſunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes duaeque alae in cornibus locantur. nec Tacfarinas pugnam detrectavit. Fuſi Numidae, multoſque poſt annos Furio nomini partum decus militiae. nam poſt illum reciperatorem Urbis, filiumque eius

A. U. 770

52

A. U. Camillum, penes alias familias Imperatoria laus
770 fuerat. Atque hic, quem memoramus, bellorum
expers habebatur. eo pronior Tiberius res geſtas
apud Senatum celebravit: & decrevere Patres
triumphalia inſignia: quod Camillo, ob mode-
53 ſtiam vitae, impune fuit. Sequens annus Tibe-
A. U. rium tertio, Germanicum iterum, Conſules ha-
771 A. C. buit. ſed eum honorem Germanicus iniit apud
18 urbem Achaiae Nicopolim, quo venerat per Il-
lyricam oram, viſo fratre Druſo, in Delmatia
agente, Hadriatici ac mox Ionii maris adverſam
navigationem perpeſſus. igitur paucos dies inſum-
ſit reficiendae claſſi: ſimul ſinus, Actiaca victoria
inclitos, & ſacratas ab Auguſto manubias, caſtra-
que Antonii, cum recordatione maiorum ſuo-
rum, adiit. namque ei, ut memoravi, avuncu-
lus Auguſtus, avus Antonius erant, magnaque
illic imago triſtium laetorumque. Hinc ventum
Athenas, foederique ſociae & vetuſtae urbis da-
tum, ut uno lictore uteretur. Excepere Graeci
quaeſitiſſimis honoribus, vetera ſuorum facta di-
ctaque praeferentes, quo plus dignationis adula-
54 tio haberet. Petita inde Euboea, tramiſit Les-
bum: ubi Agrippina noviſſimo partu Iuliam edi-
dit. tum extrema Aſiae, Perinthumque ac Byzan-
tium, Thracias urbes, mox Propontidis anguſtias
& os Ponticum intrat, cupidine veteres locos,
& fama celebratos, noſcendi; pariterque provin-
cias, internis certaminibus aut magiſtratuum in-
iuriis feſſas, refovebat. atque illum, in regreſſu
ſacra Samothracum viſere nitentem, obvii aqui-

lones depulere. Igitur alio quaeque ibi varieta- A. U.
te fortunae & noſtri origine veneranda, relegit 771
Aſiam, appellitque Colophona, ut Clarii Apolli-
nis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud
Delphos, ſed certis e familiis, & ferme Mileto
accitus ſacerdos, numerum modo conſultantium
& nomina audit: tum in ſpecum degreſſus, hau-
ſta fontis arcani aqua, ignarus plerumque litera-
rum & carminum, edit reſponſa verſibus com-
poſitis ſuper rebus, quas quis mente concepit.
& ferebatur, Germanico per ambages, ut mos
oraculis, *maturum exitium* ceciniſſe. At Cn. Piſo, 55
quo properantius deſtinata inciperet, civitatem
Athenienſium, turbido inceſſu exterritam, ora-
tione ſaeva increpat, oblique Germanicum per-
ſtringens, *quod, contra decus Romani nominis, non
Athenienſes, tot cladibus exſtinctos, ſed colluviem
illam nationum, comitate nimia coluiſſet. hos enim
eſſe Mithridatis adverſus Sullam, Antonii adverſus
divum Auguſtum ſocios.* etiam vetera obiectabat,
quae in Macedones improſpere, violenter in ſuos
feciſſent: offenſus urbi propria quoque ira, quia
Theophilum quendam, Areo iudicio falſi damna-
tum, precibus ſuis non concederent. Exin na-
vigatione celeri per Cycladas, & compendia ma-
ris, aſſequitur Germanicum apud inſulam Rho-
dum, haud neſcium, quibus inſectationibus pe-
titus foret: ſed tanta manſuetudine agebat, ut,
cum orta tempeſtas raperet in abrupta, poſſet-
que interitus inimici ad caſum referri, miſerit
triremes, quarum ſubſidio diſcrimini eximere-

Digitized by Google

A. U. tur. Neque tamen mitigatus Piſo, & vix diei mo-
771 ram perpeſſus, linquit Germanicum praevenit-
que. & poſtquam Syriam ac legiones attigit, lar-
gitione, ambitu, infimos manipularium iuvan-
do, cum veteres Centuriones, ſeveros Tribunos
demoveret, locaque eorum clientibus ſuis, vel
deterrimo cuique attribueret, deſidiam in ca-
ſtris, licentiam in urbibus, vagum ac laſcivien-
tem per agros militem ſineret, eo uſque corru-
ptionis profectus eſt, ut, ſermone vulgi, *parens*
legionum haberetur. Nec Plancina ſe intra deco-
ra feminis tenebat; ſed exercitio equitum, de-
curſibus cohortium intereſſe: in Agrippinam,
in Germanicum contumelias iacere: quibuſdam
etiam bonorum militum ad mala obſequia prom-
tis, quod, *haud invito Imperatore ea fieri*, occul-
56 tus rumor incedebat. Nota haec Germanico: ſed
praeverti ad Armenios inſtantior cura fuit. Am-
bigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis &
ſitu terrarum, quo noſtris provinciis late prae-
tenta penitus ad Medos porrigitur; maximiſque
imperiis interiecti, & ſaepius diſcordes ſunt, ad-
verſus Romanos odio, & in Parthum invidia. Re-
gem illa tempeſtate non habebant, amoto Vo-
none: ſed favor nationis inclinabat in Zenonem,
Polemonis, regis Pontici, filium, quod is, pri-
ma ab infantia, inſtituta & cultum Armeniorum
aemulatus, venatu, epulis, & quae alia barbari
celebrant, proceres plebemque iuxta devinxerat.
Igitur Germanicus in urbe Artaxata, approban-
tibus nobilibus, circumfuſa multitudine, inſigne

regium capiti eius impoſuit. ceteri venerantes re- A. U.
gem, *Artaxiam* conſalutavere: quod illi vocabu- 771
lum indiderant ex nomine urbis. At Cappado-
ces, in formam provinciae redacti, Q. Veranium
Legatum accepere: & quaedam ex regiis tributis
deminuta, quo mitius Romanum imperium ſpe-
raretur. Comagenis Q. Servaeus praeponitur, tum
primum ad ius Praetoris translatis. Cunctaque 57
ſocialia proſpere compoſita non ideo laetum Ger-
manicum habebant, ob ſuperbiam Piſonis, qui
iuſſus partem legionum ipſe, aut per filium, in
Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyrri
demum, apud hiberna decumae legionis, con-
venere, firmato vultu, Piſo adverſus metum,
Germanicus, ne minari crederetur: & erat, ut
retuli, clementior. ſed amici, accendendis offen-
ſionibus callidi, intendere vera, aggerere falſa,
ipſumque & Plancinam & filios variis modis cri-
minari. poſtremo, paucis familiarium adhibitis,
ſermo coeptus a Caeſare, qualem ira & diſſimu-
latio gignit: reſponſum a Piſone precibus contu-
macibus, diſceſſerantque opertis odiis. poſtque
rarus in tribunali Caeſaris Piſo, &, ſi quando aſ-
ſideret, atrox ac diſſentire manifeſtus. vox quo-
que eius audita eſt in convivio, cum apud re-
gem Nabataeorum coronae aureae magno pon-
dere Caeſari & Agrippinae, leves Piſoni & ceteris
offerrentur: *Principis Romani, non Parthi regis fi-*
lio, eas epulas dari: abiecitque ſimul coronam,
& multa in luxum addidit, quae Germanico,
quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter 58

A. U. quae ab rege Parthorum Artabano legati vene-
771 re. miſerat *amicitiam ac foedus* memoraturos, & *cupere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syria haberetur, neu proceres gentium propinquis nuntiis ad diſcordias traheret.* Ad ea Germanicus, de ſocietate Romanorum Parthorumque magnifice; de adventu regis & cultu ſui, cum decore ac modeſtia reſpondit. Vonones Pompeiopolim, Ciliciae maritimam urbem, amotus eſt. datum id non modo precibus Artabani, ſed contumeliae Piſonis, cui gratiſſimus erat, ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devin-
59 xerat. M. Silano, L. Norbano Coss. Germani-
A. U. cus Aegyptum proficiſcitur, cognoſcendae anti-
772 A. C. quitatis. ſed cura provinciae praetendebatur: le-
19 vavitque, apertis horreis, pretia frugum: multaque in vulgus grata uſurpavit: ſine milite incedere, pedibus intectis, & pari cum Graecis amictu, P. Scipionis aemulatione; quem eadem factitaviſſe apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Poenorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque eius lenibus verbis perſtricto, acerrime increpuit, quod, contra inſtituta Auguſti, non ſponte Principis, Alexandriam introiſſet. nam Auguſtus, inter alia dominationis arcana, vetitis, niſi permiſſu, ingredi Senatoribus, aut Equitibus Romanis illuſtribus, ſepoſuit Aegyptum: ne fame urgeret Italiam, quiſquis eam provinciam, clauſtraque terrae ac maris, quamvis levi praeſidio adverſum ingentes exercitus,

Digitized by Google

inſediſſet. Sed Germanicus, nondum comperto, 60
profectionem eam incuſari, Nilo ſubvehebatur, A. U.
orſus oppido a Canopo. Condidere id Spartani, 772
ob ſepultum illic rectorem navis Canopum; qua
tempeſtate Menelaus, Graeciam repetens, diver-
ſum ad mare terramque Libyam deiectus eſt. In-
de proximum amnis os, dicatum Herculi, quem
indigenae ortum apud ſe, & antiquiſſimum per-
hibent, eoſque, qui poſtea pari virtute fuerint,
in cognomentum eius adſcitos: mox viſit vete-
rum Thebarum magna veſtigia. & manebant ſtru-
ctis molibus literae Aegyptiae, priorem opulen-
tiam complexae: iuſſuſque e ſenioribus ſacerdo-
tum patrium ſermonem interpretari, referebat,
habitaſſe quondam ſeptingenta millia aetate milita-
ri: atque eo cum exercitu regem Rhamſen Libya, Ae-
thiopia, Mediſque & Perſis, & Bactriano, ac Scythia
potitum; quaſque terras Syri Armeniique, & conti-
gui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium
ad mare, imperio tenuiſſe. legebantur & indicta
gentibus tributa, pondus argenti & auri, nu-
merus armorum equorumque, & dona templis,
ebur, atque odores, quaſque copias frumenti
& omnium utenſilium quaeque natio penderet,
haud minus magnifica, quam nunc vi Partho-
rum, aut potentia Romana iubentur. Ceterum 61
Germanicus aliis quoque miraculis intendit ani-
mum. quorum praecipua fuere Memnonis ſaxea
effigies, ubi radiis ſolis icta eſt, vocalem ſonum
reddens: disiectaſque inter & vix pervias arenas,
inſtar montium eductae Pyramides, certamine

G 2

Digitized by Google

A. U. & opibus regum: lacuſque, effoſſa humo, ſuper-
772 fluentis Nili receptacula: atque alibi anguſtiae, & profunda altitudo, nullis inquirentium ſpatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, clauſtra olim Romani imperii; quod nunc
62 rubrum ad mare pateſcit. Dum ea aeſtas Germanico plures per provincias tranſigitur, haud leve decus Druſus quaeſivit, illiciens Germanos ad diſcordias, utque fracto iam Maroboduo uſque in exitium inſiſteretur. Erat inter Gotones nobilis iuvenis, nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc, dubiis rebus eius, ultionem auſus. Is valida manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptiſque primoribus ad ſocietatem, irrumpit regiam, caſtellumque iuxta ſitum. veteres illic Suevorum praedae, & noſtris e provinciis lixae ac negotiatores reperti; quos ius commercii, dein cupido augendi pecuniam, poſtremum oblivio patriae, ſuis quemque ab ſe-
63 dibus hoſtilem in agrum tranſtulit. Maroboduo, undique deſerto, non aliud ſubſidium, quam miſericordia Caeſaris, fuit. tranſgreſſus Danubium, qua Noricam provinciam praefluit, ſcripſit Tiberio, non ut profugus, aut ſupplex, ſed ex memoria prioris fortunae. *Nam multis nationibus, clariſſimum quondam regem ad ſe vocantibus, Romanam amicitiam praetuliſſe.* Reſponſum a Caeſare, *tutam ei honoratamque ſedem in Italia fore, ſi maneret: ſin rebus eius aliud conduceret, abiturum fide, qua veniſſet.* ceterum apud Senatum diſſeruit, *non Philippum Athenienſibus, non Pyrrhum,*

Digitized by Google

aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos A. U.
fuiſſe. Exſtat oratio, qua *magnitudinem viri, vio-* 772
lentiam ſubiectarum ei gentium, & quam propinquus
Italiae hoſtis, ſuaque in deſtruendo eo conſilia extu-
lit. Et Maroboduus quidem Ravennae habitus,
ſi quando inſoleſcerent Suevi, quaſi rediturus in
regnum, oſtentabatur. ſed non exceſſit Italia per
duodeviginti annos; conſenuitque, multum im-
minuta claritate, ob nimiam vivendi cupidinem.
Idem Catualdae caſus, neque aliud perfugium.
pulſus haud multo poſt Hermundurorum opi-
bus, & Vibilio duce: receptuſque, Forum Iu-
lium, Narbonenſis Galliae coloniam, mittitur.
Barbari utrumque comitati, ne quietas provin-
cias immixti turbarent, Danubium ultra, inter
flumina Marum & Cuſum, locantur, dato rege
Vannio, gentis Quadorum. Simul nuntiato, *re-* 64
gem Artaxiam Armeniis a Germanico datum, decre-
vere Patres, *ut Germanicus atque Druſus ovantes*
Urbem introirent. ſtructi & arcus circum latera
templi Martis Ultoris, cum effigie Caeſarum: lae-
tiore Tiberio, quia pacem ſapientia firmaverat,
quam ſi bellum per acies confeciſſet. Igitur Rhe-
ſcuporim quoque, Thraciae regem, aſtu aggre-
ditur. Omnem eam nationem Rhoemetalces te-
nuerat: quo defuncto, Auguſtus partem Thra-
cum Rheſcuporidi, fratri eius, partem filio Co-
tyi permiſit. In ea diviſione arva, & urbes, & vi-
cina Graecis, Cotyi; quod incultum, ferox, an-
nexum hoſtibus, Rheſcuporidi ceſſit: ipſorum-
que regum ingenia, illi mite & amoenum, huic

A. U. atrox, avidum, & ſocietatis impatiens erat. Sed
772 primo ſubdola concordia egere: mox Rheſcu-
poris egredi fines, vertere in ſe Cotyi data, &
reſiſtenti vim facere; cunctanter ſub Auguſto,
quem auctorem utriuſque regni, ſi ſperneretur,
vindicem metuebat. enimvero, audita mutatio-
ne Principis, immittere latronum globos, exſcin-
65 dere caſtella, cauſas bello. Nihil aeque Tiberium
anxium habebat, quam ne compoſita turbaren-
tur. deligit Centurionem, qui nuntiaret regibus,
ne armis diſceptarent: ſtatimque a Cotye dimiſſa
ſunt, quae paraverat, auxilia. Rheſcuporis, ficta
modeſtia, poſtulat, *eundem in locum coiretur: poſſe
de controverſiis colloquio tranſigi.* nec diu dubita-
tum de tempore, loco, dein conditionibus; cum
alter facilitate, alter fraude, cuncta inter ſe con-
cederent, acciperentque. Rheſcuporis ſanciendo,
ut dictitabat, foederi, convivium adiicit: tra-
ctaque in multam noctem laetitia, per epulas
ac vinolentiam incautum Cotyn, &, poſtquam
dolum intellexerat, *ſacra regni, eiuſdem familiae
Deos, & hoſpitales menſas* obteſtantem, catenis
onerat. Thraciaque omni potitus, ſcripſit ad Ti-
berium, *ſtructas ſibi inſidias, praeventum inſidia-
torem:* ſimul bellum adverſus Baſternas, Scythaſ-
que praetendens, novis peditum & equitum co-
66 piis ſeſe firmabat. Molliter reſcriptum, *ſi fraus
abeſſet, poſſe eum innocentiae fidere: ceterum neque
ſe, neque Senatum, niſi cognita cauſa, ius & iniu-
riam diſcreturos. proinde, tradito Cotye, veniret,
tranſferretque invidiam criminis.* Eas literas Lati-

Digitized by Google

nius Pandus, Propraetor Moeſiae, cum militibus, A. U.
quîs Cotys traderetur, in Thraciam miſit. Rhe- 772
ſcuporis, inter metum & iram cunctatus, ma-
luit patrati, quam incepti facinoris reus eſſe:
occidi Cotyn iubet, *mortem*que *ſponte ſumtam*
ementitur. Nec tamen Caeſar placitas ſemel ar-
tes mutavit, ſed, defuncto Pando, quem ſibi
infenſum Rheſcuporis arguebat, Pomponium
Flaccum, veterem ſtipendiis, & arta cum rege
amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum,
ob id maxime Moeſiae praefecit. Flaccus in Thra- 67
ciam tranſgreſſus, per ingentia promiſſa, quam-
vis ambiguum, & ſcelera ſua reputantem, per-
pulit, ut praeſidia Romana intraret. circumdata
hinc regi, ſpecie honoris, valida manus: Tribu-
nique & Centuriones, monendo, ſuadendo, &
quanto longius abſcedebatur, apertiore cuſtodia,
poſtremo gnarum neceſſitatis in Urbem traxere.
Accuſatus in Senatu ab uxore Cotyis, damnatur,
ut procul regno teneretur. Thracia in Rhoeme-
talcen filium, quem paternis conſiliis adverſa-
tum conſtabat, inque liberos Cotyis dividitur:
iiſque nondum adultis, Trebellienus Rufus,
praetura functus, datur, qui regnum interim tra-
ctaret, exemplo, quo maiores Marcum Lepi-
dum, Ptolemaei liberis tutorem, in Aegyptum
miſerant. Rheſcuporis Alexandriam devectus, at-
que illic, fugam tentans, an ficto crimine, in-
terficitur. Per idem tempus Vonones, quem amo- 68
tum in Ciliciam memoravi, corruptis cuſtodibus,
effugere ad Armenios, inde in Albanos Henio-

A. U. choſque, & conſanguineum ſibi regem Scytha-
772 rum, conatus eſt. ſpecie venandi, omiſſis mari-
timis locis, avia ſaltuum petiit: mox pernicita-
te equi ad amnem Pyramum contendit, cuius
pontes accolae ruperant, audita regis fuga; ne-
que vado penetrari poterat. Igitur in ripa flu-
minis, a Vibio Frontone, praefecto equitum,
vincitur. mox Remmius Evocatus, priori cuſto-
diae regis appoſitus, quaſi per iram, gladio eum
tranſigit: unde maior fides, conſcientia ſceleris
69 & metu indicii, mortem Vononi illatam. At
Germanicus, Aegypto remeans, cuncta, quae
apud legiones aut urbes iuſſerat, abolita, vel
in contrarium verſa cognoſcit. hinc graves in Pi-
ſonem contumeliae; nec minus acerba, quae ab
illo in Caeſarem tentabantur. Dein Piſo abire Sy-
ria ſtatuit. mox adverſa Germanici valetudine
detentus, ubi recreatum accepit, votaque pro
incolumitate ſolvebantur, admotas hoſtias, ſacri-
ficalem apparatum, feſtam Antiochenſium ple-
bem, per lictores proturbat. Tum Seleuciam di-
greditur, opperiens aegritudinem, quae rurſum
Germanico acciderat. ſaevam vim morbi auge-
bat perſuaſio veneni, a Piſone accepti: & repe-
riebantur ſolo ac parietibus erutae humanorum
corporum reliquiae, carmina & devotiones, &
nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum,
ſemuſti cineres, ac tabo obliti, aliaque malefi-
cia, quîs creditur animas numinibus infernis
ſacrari. ſimul miſſi a Piſone incuſabantur, ut va-
70 letudinis adverſa rimantes. Ea Germanico haud

Google

minus ira, quam per metum accepta: *ſi limen* A. U.
obſideretur. ſi effundendus ſpiritus ſub oculis inimi- 772
corum foret; quid deinde miſerrimae coniugi, quid
infantibus liberis eventurum? lenta videri veneficia:
feſtinare & urgere, ut provinciam, ut legiones ſolus
habeat. ſed non uſque eo defectum Germanicum, ne-
que praemia caedis apud interfectorem manſura. com-
ponit epiſtolas, *quîs amicitiam ei renuntiabat.* Ad-
dunt plerique, iuſſum *provincia decedere.* nec Pi-
ſo moratus ultra, naves ſolvit: moderaturque
curſui, quo propius regrederetur, ſi mors Ger-
manici Syriam aperuiſſet. Caeſar, pauliſper ad 71
ſpem erectus, dein, feſſo corpore, ubi finis ade-
rat, aſſiſtentes amicos in hunc modum alloqui-
tur: *Si fato concederem, iuſtus mihi dolor, etiam*
adverſus Deos, eſſet, quod me parentibus, liberis,
patriae, intra iuventam, praematuro exitu rape-
rent. nunc, ſcelere Piſonis & Plancinae interceptus,
ultimas preces pectoribus veſtris relinquo: referatis
patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, qui-
bus inſidiis circumventus, miſerrimam vitam peſſima
morte finierim. Si quos ſpes meae, ſi quos propinquus
ſanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat,
illacrimabunt, quondam florentem, & tot bellorum
ſuperſtitem, muliebri fraude cecidiſſe. Erit vobis lo-
cus querendi apud Senatum, invocandi leges. Non
hoc praecipuum amicorum munus eſt, proſequi de-
functum ignavo queſtu: ſed, quae voluerit, memi-
niſſe, quae mandaverit, exſequi. flebunt Germanicum
etiam ignoti: vindicabitis vos, ſi me potius, quam for-
tunam meam fovebatis. Oſtendite populo Romano di-

Digitized by Google

A. U. *vi Auguſti neptem, eandemque coniugem meam: nu-*
772 *merate ſex liberos. Miſericordia cum accuſantibus erit: fingentibuſque ſceleſta mandata aut non credent homines, aut non ignoſcent.* Iuravere amici, dextram morientis contingentes, *ſpiritum ante, quam ul-*
72 *tionem, amiſſuros.* Tum, ad uxorem verſus, *per memoriam ſui, per communes liberos* oravit, *exueret ferociam, ſaevienti fortunae ſubmitteret animum; neu regreſſa in Urbem aemulatione potentiae validiores irritaret.* Haec palam, & alia ſecreto; per quae oſtendere credebatur metum ex Tiberio. Neque multo poſt exſtinguitur, ingenti luctu provinciae & circumiacentium populorum. Indoluere exterae nationes regeſque: tanta illi comitas in ſocios, manſuetudo in hoſtes: viſuque & auditu iuxta venerabilis, cum magnitudinem & gravitatem ſummae fortunae retineret, invidiam &
73 arrogantiam effugerat. Funus ſine imaginibus & pompa, per laudes, & memoriam virtutum eius celebre fuit. Et erant, qui formam, aetatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interiit, Magni Alexandri fatis adaequarent. *Nam utrumque corpore decoro, genere inſigni, haud multum triginta annos egreſſum, ſuorum inſidiis, externas inter gentes, occidiſſe: ſed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egiſſe: neque minus proeliatorem, etiamſi temeritas abſuerit, praepeditusque ſit, perculſas tot victoriis Germanias ſervitio premere. quod ſi ſolus arbiter rerum, ſi iure & nomine regio fuiſſet, tanto promtius aſſecuturum gloriam*

Digitized by Google

militiae, quantum clementia, temperantia, ceteris A. U.
bonis artibus praeſtitiſſet. Corpus antequam cre- 772
maretur, nudatum in foro Antiochenſium, qui locus ſepulturae deſtinabatur, praetuleritne veneficii ſigna, parum conſtitit. nam, ut quis miſericordia in Germanicum, & praeſumta ſuſpicione, aut favore in Piſonem pronior, diverſi interpretabantur. Conſultatum inde inter Legatos, 74
quique alii Senatorum aderant, *quiſnam Syriae praeficeretur.* & ceteris modice niſis, inter Vibium Marſum & Cn. Sentium diu quaeſitum; dein Marſus ſeniori & acrius tendenti Sentio conceſſit. Iſque infamem veneficiis ea in provincia, & Plancinae percaram, nomine Martinam, in Urbem miſit, poſtulantibus Vitellio ac Veranio ceteriſque, qui crimina & accuſationem, tanquam adverſus receptos iam reos, inſtruebant.
At Agrippina, quamquam defeſſa luctu, & cor- 75
pore aegro, omnium tamen, quae ultionem morarentur, intolerans, aſcendit claſſem cum cineribus Germanici, & liberis; miſerantibus cunctis, *quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio, inter venerantes gratanteſque adſpici ſolita, tunc ferales reliquias ſinu ferret, incerta ultionis, anxia ſui, & infelici foecunditate fortunae toties obnoxia.* Piſonem interim apud Coum inſulam nuntius aſſequitur, *exceſſiſſe Germanicum.* Quo intemperanter accepto, caedit victimas, adit templa: neque ipſe gaudium moderans, & magis inſoleſcente Plancina, quae luctum amiſſae ſororis tum pri-

Digitized by Google

76 mum laeto cultu mutavit. Affluebant Centu-
A. U. riones, monebantque, *promta illi legionum ſtu-*
772 *dia: repeteret provinciam, non iure ablatam, &*
vacuam. Igitur, *quid agendum,* conſultanti, M.
Piſo, filius, *properandum in Urbem,* cenſebat: *ni-*
hil adhuc inexpiabile admiſſum, neque ſuſpiciones
imbecillas, aut inania famae pertimeſcenda. diſcor-
diam erga Germanicum odio fortaſſe dignam, non
poena: & ademtione provinciae ſatisfactum inimicis.
Quod ſi regrederetur, obſiſtente Sentio, civile bellum
incipi: nec duraturos in partibus Centuriones militeſ-
que, apud quos recens Imperatoris ſui memoria, &
77 *penitus infixus in Caeſares amor praevaleret.* Con-
tra Domitius Celer, ex intima eius amicitia, diſ-
ſeruit: *Utendum eventu. Piſonem, non Sentium, Sy-*
riae praepoſitum: huic faſces & ius Praetoris, huic
legiones datas. ſi quid hoſtile ingruat, quam iuſtius
arma oppoſiturum, qui Legati auctoritatem, & pro-
pria mandata acceperit? Relinquendum etiam ru-
moribus tempus, quo ſeneſcant. plerumque innocen-
tes recenti invidiae impares. At, ſi teneat exercitum,
augeat vires, multa, quae provideri non poſſint, for-
tuito in melius caſura. An feſtinamus, cum Germa-
nici cineribus appellere, ut te inauditum & indefen-
ſum planctus Agrippinae, ac vulgus imperitum, pri-
mo rumore rapiant? Eſt tibi Auguſtae conſcientia,
eſt Caeſaris favor, ſed in occulto: & periiſſe Germa-
nicum nulli iactantius maerent, quam qui maxime
78 *laetantur.* Haud magna mole Piſo, promtus fero-
cibus, in ſententiam trahitur: miſſiſque ad Ti-
berium epiſtolis, incuſat *Germanicum luxus & ſu-*

Digitized by Google

perbiae; ſeque pulſum, ut locus rebus novis patefie- A. U.
ret, curam exercitus, eadem fide, qua tenuerit, repe- 772
tiviſſe. Simul Domitium, impoſitum triremi, *vi-*
tare litorum oram, praeterque inſulas, lato mari
pergere in Syriam iubet. concurrentes deſertores
per manipulos componit, armat lixas. traiectiſ-
que in continentem navibus, vexillum tironum
in Syriam euntium intercipit. Regulis Cilicum,
ut ſe auxiliis iuvarent, ſcribit; haud ignavo ad
miniſteria belli iuvene Piſone, quamquam ſuſci-
piendum bellum abnuiſſet. Igitur oram Lyciae 79
ac Pamphyliae praelegentes, obviis navibus, quae
Agrippinam vehebant, utrinque infenſi, arma
primo expediere: dein, mutua formidine, non
ultra iurgium proceſſum eſt: Marſuſque Vibius
nuntiavit Piſoni, *Romam ad dicendam cauſam ve-*
niret. Ille eludens reſpondit, *adfuturum, ubi Prae-*
tor, qui de veneficiis quaereret, reo atque accuſato-
ribus diem praedixiſſet. Interim Domitius Laodi-
ceam, urbem Syriae, appulſus, cum hiberna
ſextae legionis peteret, quod eam maxime no-
vis conſiliis idoneam rebatur, a Pacuvio Legato
praevenitur. Id Sentius Piſoni per literas aperit,
monetque, *ne caſtra corruptoribus, ne provinciam*
bello tentet: quoſque Germanici memores, aut
inimicis eius adverſos cognoverat, contrahit:
magnitudinem Imperatoris identidem ingerens, &
Rempublicam armis peti: ducitque validam ma-
num, & proelio paratam. Nec Piſo, quamquam 80
coepta ſecus cadebant, omiſit tutiſſima e prae-
ſentibus, ſed caſtellum Ciliciae munitum admo-

A. U. dum, cui nomen Celendris, occupat. Nam ad-
772 mixtis deſertoribus, & tirone nuper intercepto,
ſuiſque & Plancinae ſervitiis, auxilia Cilicum,
quae reguli miſerant, in numeros legionis com-
poſuerat. *Caeſariſque ſe Legatum,* teſtabatur, *pro-*
vincia, quam is dediſſet, arceri, non a legionibus,
(earum quippe accitu venire) ſed a Sentio, privatum
odium falſis criminibus tegente. conſiſterent in acie,
non pugnaturis militibus, ubi Piſonem, ab ipſis pa-
rentem *quondam appellatum, ſi iure ageretur, po-*
tiorem, ſi armis, non invalidum, vidiſſent. Tum
pro munimentis caſtelli manipulos explicat, col-
le arduo & derupto; nam cetera mari cinguntur.
Contra veterani, ordinibus ac ſubſidiis inſtructi.
hinc militum, inde locorum aſperitas. ſed non
animus, non ſpes, ne tela quidem, niſi agre-
ſtia, ad ſubitum uſum properata. ut venere in ma-
nus, non ultra dubitatum, quam dum Roma-
nae cohortes in aequum eniterentur. vertunt ter-
81 ga Cilices, ſeque caſtello claudunt. Interim Piſo
claſſem, haud procul opperientem, adpugnare
fruſtra tentavit: regreſſuſque, & pro muris, mo-
do ſemet afflictando, modò ſingulos nomine
ciens, praemiis vocans, ſeditionem coeptabat;
adeoque commoverat, ut ſignifer legionis ſex-
tae ſignum ad eum tranſtulerit. Tum Sentius *oc-*
canere cornua tubaſque, & peti aggerem, erigi ſcalas
iuſſit; *ac promtiſſimum quemque ſuccedere; alios tor-*
mentis haſtas, ſaxa, & faces ingerere. Tandem vi-
cta pertinacia, Piſo oravit, *uti, traditis armis, ma-*
neret in caſtello, dum Caeſar, cui Syriam permitte-

Digitized by Google

ret, conſulitur. Non receptae conditiones: nec A. U.
aliud, quam naves & tutum in Urbem iter, con- 772
ceſſum eſt. At Romae, poſtquam Germanici va- 82
letudo percrebuit, cunctaque, ut ex longinquo,
aucta in deterius afferebantur, dolor, ira. & erum-
pebant queſtus: *Ideo nimirum in extremas terras
relegatum: ideo Piſoni permiſſam provinciam: hoc
egiſſe ſecretos Auguſtae cum Plancina ſermones: ve-
ra prorſus de Druſo ſeniores locutos: diſplicere re-
gnantibus civilia filiorum ingenia: neque ob aliud
interceptos, quam quia populum Romanum aequo iu-
re complecti, reddita libertate, agitaverint.* Hos
vulgi ſermones audita mors adeo incendit, ut
ante edictum magiſtratuum, ante Senatuſconſul-
tum, ſumto iuſtitio, deſererentur fora, claude-
rentur domus; paſſim ſilentia & gemitus, nihil
compoſitum in oſtentationem: & quamquam ne-
que inſignibus lugentium abſtinerent, altius ani-
mis maerebant. Forte negotiatores, vivente ad-
huc Germanico Syria egreſſi, laetiora de vale-
tudine eius attulere: ſtatim credita, ſtatim vul-
gata ſunt: ut quiſque obvius, quamvis leviter
audita, in alios, atque illi in plures, cumulata
gaudio transferunt. curſant per Urbem, moliun-
tur templorum fores. iuvit credulitatem nox, &
promtior inter tenebras affirmatio. Nec obſtitit
falſis Tiberius, donec tempore ac ſpatio vaneſce-
rent. Et populus quaſi rurſum ereptum acrius
doluit. Honores, ut quis amore in Germanicum 83
aut ingenio validus, reperti decretique: *ut no-
men eius Saliari carmine caneretur: ſedes curules ſa-*

A. U. *cerdotum Auguſtalium locis, ſuperque eas querceae*
772 *coronae ſtatuerentur: ludos Circenſes eburna effigies praeiret: neve quis Flamen, aut Augur, in locum Germanici, niſi gentis Iuliae, crearetur.* Arcus additi Romae, & apud ripam Rheni, & in monte Syriae Amano, cum inſcriptione rerum geſtarum, ac, *mortem ob Rempublicam obiiſſe.* ſepulcrum Antiochiae, ubi crematus: tribunal Epidaphnae, quo in loco vitam finierat. Statuarum, locorumve, in quîs colerentur, haud facile quis numerum inierit. Cum cenſeretur clypeus, auro & magnitudine inſignis, inter auctores eloquentiae; aſſeveravit Tiberius, *ſolitum paremque ceteris dicaturum. neque enim eloquentiam fortuna diſcerni: & ſatis illuſtre, ſi veteres inter ſcriptores haberetur.* Equeſter ordo *cuneum Germanici* appellavit, qui *Iuniorum* dicebatur; inſtituitque, uti turmae Idibus Iuliis imaginem eius ſequerentur. pleraque manent: quaedam ſtatim omiſſa ſunt, aut vetu-
84 ſtas obliteravit. Ceterum, recenti adhuc maeſtitia, ſoror Germanici, Livia, nupta Druſo, duos virilis ſexus ſimul enixa eſt. quod, rarum laetumque etiam modicis penatibus, tanto gaudio Principem adfecit, ut non temperaverit, quin iactaret apud Patres, *nulli ante Romanorum eiuſdem faſtigii viro geminam ſtirpem editam.* nam cuncta, etiam fortuita, ad gloriam vertebat. Sed populo, tali in tempore, id quoque dolorem tulit; tanquam auctus liberis Druſus domum Germanici
85 magis urgeret. Eodem anno gravibus Senatus decretis libido feminarum coërcita, cautumque, *ne*

quaeſtum corpore faceret, cui avus, aut pater, aut A. U.
maritus Eques Romanus fuiſſet. nam Viſtilia, prae- 772
toria familia genita, licentiam ſtupri apud Aediles vulgaverat; more inter veteres recepto, qui ſatis poenarum adverſum impudicas in ipſa profeſſione flagitii credebant. exactum & a Titidio Labeone, Viſtiliae marito, *cur in uxore delicti manifeſta ultionem legis omiſiſſet?* atque illo praetendente, *ſexaginta dies ad conſultandum datos, necdum praeteriſſe*, ſatis viſum, de Viſtilia ſtatuere: eaque in inſulam Seriphon abdita eſt. Actum & de ſacris Aegyptiis Iudaiciſque pellendis: factumque Patrum conſultum, *ut quatuor millia libertini generis, ea ſuperſtitione infecta, quîs idonea aetas, in inſulam Sardiniam veherentur*, coërcendis illic latrociniis, &, ſi ob gravitatem coeli interiſſent, vile damnum: *ceteri cederent Italia, niſi certam ante diem profanos ritus exuiſſent.* Poſt quae 86
retulit Caeſar, *capiendam virginem in locum Occiae*, quae ſeptem & quinquaginta per annos ſumma ſanctimonia Veſtalibus ſacris praeſederat: egitque grates Fonteio Agrippae & Domitio Pollioni, *quod, offerendo filias, de officio in Rempublicam certarent.* praelata eſt Pollionis filia, non ob aliud, quam quod mater eius in eodem coniugio manebat. nam Agrippa diſcidio domum imminuerat. Et Caeſar quamvis poſthabitam, decies ſeſtertii dote ſolatus eſt. *Saevitiam annonae* incuſan- 87
te plebe, ſtatuit frumento pretium, quod emtor penderet, *binoſque nummos ſe additurum negotiatoribus in ſingulos modios.* Neque tamen ob ea *paren-*

Digitized by Google

A. U. *tis patriae* delatum & antea vocabulum aſſumſit,
772 acerbeque increpuit eos, qui *divinas occupationes*, ipſumque *dominum* dixerant. unde anguſta & lubrica oratio ſub Principe, qui libertatem
88 metuebat, adulationem oderat. Reperio apud ſcriptores Senatoreſque eorundem temporum, Adgandeſtrii, principis Cattorum, lectas in Senatu literas, quibus *mortem Arminii* promittebat, *ſi patrandae neci venenum mitteretur:* reſponſum eſſe, *non fraude, neque occultis, ſed palam & armatum populum Romanum hoſtes ſuos ulciſci.* qua gloria aequabat ſe Tiberius priſcis Imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abſcedentibus Romanis, & pulſo Maroboduo, regnum affectans, libertatem popularium adverſam habuit: petituſque armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit: liberator haud dubie Germaniae, & qui non primordia populi Romani, ſicut alii reges duceſque, ſed florentiſſimum imperium laceſſierit: proeliis ambiguus, bello non victus. ſeptem & triginta annos vitae, duodecim potentiae explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes: Graecorum annalibus ignotus, qui ſua tantum mirantur; Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incurioſi.

Digitized by Google

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER TERTIUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Agrippina cum Germanici reliquiis Brundiſium, inde Romam pervenit. eae tumulo Auguſti illatae, & funus ductum. Druſus in Illyricum redit. Cn. Piſo cum Romam rediſſet, veneni & maieſtatis poſtulatur. dicta cauſa, cum omnia inſenſa & infeſta experiretur, manus ſibi affert. Tacfarinas bellum in Africa renovat: quod opprimitur a L. Apronio Proconſule. Lepida Aemilia adulterii & veneni defertur, damnaturque. Papia Poppaea lex ad id tempus aſperius exercita, mollitur a Tiberio, & nexus eius exſolvuntur. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandae Iunius Blaeſus deligitur. Equites aliquot Romani maieſtatis damnantur. Galliae rebellant, ducibus Iulio Sacroviro & Iulio Floro. infeliciter: quia a legionibus Germanicis copiae earum caeſae, & ipſae ad vetus iugum retractae. C. Lutorius Eques, maieſtatis damnatus, in carcere exanimatus eſt. Cura luxus coërcendi coepta, & omiſſa. Druſus Tribuniciam poteſtatem accipit. Flamen Dialis vetitus pro-

Digitized by Google

vinciam ſortiri. Aſyla Graecorum luſtrata & repurgata. C. Silanus repetundarum & maieſtatis damnatus. Tacfarinatem Iunius proturbat, & fratrem eius capit. Iuniae illuſtris feminae mors & funus. Haec triennio geſta,

M. Valerio et C. Aurelio Coss.
Tiberio Imp. iv, et Druso Nerone ii Coss.
C. Sulpicio et D. Haterio Coss.

1 Nihil intermiſſa navigatione hiberni maris,
A. U. 772 Agrippina Corcyram inſulam advehitur, litora Calabriae contra ſitam. Illic paucos dies componendo animo inſumit, violenta luctu, & neſcia tolerandi. Interim, adventu eius audito, intimus quiſque amicorum, & plerique militares, ut quique ſub Germanico ſtipendia fecerant, multique etiam ignoti, vicinis e municipiis, pars officium in Principem rati, plures illos ſecuti, ruere ad oppidum Brundiſium; quod naviganti celerrimum fidiſſimumque appulſu erat. Atque, ubi primum ex alto viſa claſſis, complentur non modo portus & proxima maris, ſed moenia ac tecta, quaque longiſſime proſpectari poterat, maerentium turba, ac rogitantium inter ſe, *ſilentione, an voce aliqua egredientem exciperent?* neque ſatis cönſtabat, quid pro tempore foret: cum claſſis paulatim ſucceſſit, non alacri, ut aſſolet, remigio, ſed cunctis ad triſtitiam compoſitis. Poſtquam duobus cum liberis, feralem urnam tenens, egreſſa navi, de-

fixit oculos: idem omnium gemitus: neque diſ- A. U.
cerneres, proximos, alienos, virorum femina- 772
rumve planctus: niſi quod comitatum Agrippi-
nae, longo maerore feſſum, obvii & recentes
in dolore anteibant. Miſerat duas praetorias co- 2
hortes Caeſar, addito, *ut magiſtratus Calabriae,*
Apulique, & Campani, ſuprema erga memoriam
filii ſui munera fungerentur. Igitur Tribunorum
Centurionumque humeris cineres portabantur:
praecedebant incomta ſigna, verſi faſces: atque
ubi colonias tranſgrederentur, atrata plebes, tra-
beati Equites, pro opibus loci, veſtem, odo-
res, aliaque funerum ſolemnia, cremabant. etiam
quorum diverſa oppida, tamen obvii, & victi-
mas atque aras Diis Manibus ſtatuentes, lacrimis
& conclamationibus dolorem teſtabantur. Dru-
ſus Tarracinam progreſſus eſt, cum Claudio fra-
tre, liberiſque Germanici, qui in Urbe fuerant.
Conſules, M. Valerius & C. Aurelius, (iam enim A. U.
magiſtratum occoeperant) & Senatus, ac magna 773
pars populi viam complevere, disiecti, &, ut A. C.
cuique libitum, flentes. aberat quippe adula- 20
tio, gnaris omnibus, laetam Tiberio Germanici
mortem male diſſimulari. Tiberius atque Augu- 3
ſta publico abſtinuere, inferius maieſtate ſua ra-
ti, ſi palam lamentarentur, an, ne, omnium
oculis vultum eorum ſcrutantibus, falſi intelli-
gerentur. Matrem Antoniam non apud aucto-
res rerum, non diurna actorum ſcriptura, re-
perio, ullo inſigni officio functam; cum ſuper
Agrippinam, & Druſum, & Claudium, ceteri

Digitized by Google

A. U. quoque conſanguinei nominatim perſcripti ſint:
773 ſeu valetudine praepediebatur, ſeu victus luctu
animus magnitudinem mali perferre viſu non
toleravit. facilius crediderim, Tiberio & Augu-
ſta, qui domo non excedebant, cohibitam, ut
par maeror, & matris exemplo avia quoque &
4 patruus attineri viderentur. Dies, quo reliquiae
tumulo Auguſti inferebantur, modo per ſilen-
tium vaſtus, modo ploratibus inquies: plena
Urbis itinera, collucentes per campum Martis
faces. illic miles cum armis, ſine inſignibus ma-
giſtratus, populus per tribus, *concidiſſe Rempu-
blicam, nihil ſpei reliquum,* clamitabant; prom-
tius apertiuſque, quam ut meminiſſe imperi-
tantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis
penetravit, quam ſtudia hominum accenſa in
Agrippinam; cum *decus patriae, ſolum Auguſti
ſanguinem, unicum antiquitatis ſpecimen* appella-
rent, verſique ad coelum ac Deos *integram illi
ſubolem, ac ſuperſtitem iniquorum,* precarentur.
5 Fuere, qui *publici funeris pompam* requirerent,
compararentque, quae in Druſum, patrem Ger-
manici, honora & magnifica Auguſtus feciſſet.
*ipſum quippe aſperrimo hiemis Ticinum uſque progreſ-
ſum, neque abſcedentem a corpore, ſimul Urbem in-
traviſſe: circumfuſas lecto Claudiorum Liviorumque
imagines: defletum in foro, laudatum pro roſtris:
cuncta a maioribus reperta, aut quae poſteri inve-
nerint, cumulata. At Germanico ne ſolitos quidem,
& cuicunque nobili debitos honores, contigiſſe. Sane
corpus, ob longinquitatem itinerum, externis terris*

quoquo modo crematum: ſed tanto plura decora mox A. U.
tribui par fuiſſe, quanto prima fors negaviſſet. non 773
fratrem, niſi unius diei via, non patruum, ſaltem
porta tenus, obvium. ubi illa veterum inſtituta?
praepoſitam toro effigiem, meditata ad memoriam
virtutis carmina, & laudationes & lacrimas, vel
doloris imitamenta? Gnarum id Tiberio fuit; ut- 6
que premeret vulgi ſermones, monuit edicto:
Multos illuſtrium Romanorum ob Rempublicam ob-
iiſſe: neminem tam flagranti deſiderio celebratum.
idque & ſibi & cunctis egregium, ſi modus adiice-
retur. non enim eadem decora principibus viris &
imperatori populo, quae modicis domibus aut civi-
tatibus. conveniſſe recenti dolori luctum, & ex mae-
rore ſolatia: ſed referendum iam animum ad fir-
mitudinem, ut quondam divus Iulius, amiſſa unica
filia, ut divus Auguſtus, ereptis nepotibus, abſtru-
ſerint triſtitiam. Nil opus vetuſtioribus exemplis,
quoties populus Romanus clades exercituum, interi-
tum ducum, funditus amiſſas nobiles familias con-
ſtanter tulerit. Principes mortales, Rempublicam ae-
ternam eſſe. proin repeterent ſolemnia; &, quia lu-
dorum Megaleſium ſpectaculum ſuberat, *etiam*
voluptates reſumerent. Tum, exuto iuſtitio, redi- 7
tum ad munia; & Druſus Illyricos ad exerci-
tus profectus eſt, erectis omnium animis peten-
dae e Piſone ultionis, & crebro queſtu, *quod*
vagus interim, per amoena Aſiae atque Achaiae,
arroganti & ſubdola mora ſcelerum probationes ſub-
verteret. Nam vulgatum erat, *miſſam*, ut dixi,
a Cn. Sentio famoſam veneficiis Martinam, ſubita

A. U. *morte Brundiſii exſtinctam, venenumque nodo cri-*
773 *nium eius occultatum. nec ulla in corpore ſigna*
8 *ſumti exitii reperta.* At Piſo, praemiſſo in Ur-
bem filio, datiſque mandatis, per quae Princi-
pem molliret, ad Druſum pergit: quem haud
fratris interitu trucem, quam remoto aemulo
aequiorem ſibi ſperabat. Tiberius, quo integrum
iudicium oſtentaret, exceptum comiter iuve-
nem, ſueta erga filios familiarum nobiles libe-
ralitate auget. Druſus Piſoni, *ſi vera forent. quae*
iacerentur, praecipuum in dolore ſuum locum, re-
ſpondit; *ſed malle falſa & inania, nec cuiquam*
mortem Germanici exitioſam eſſe. Haec palam, &
vitato omni ſecreto; neque dubitabantur prae-
ſcripta ei a Tiberio, cum incallidus alioqui &
facilis iuventa, ſenilibus tum artibus uteretur.
9 Piſo, Dalmatico mari tramiſſo, relictiſque apud
Anconam navibus, per Picenum, ac mox Fla-
miniam viam, aſſequitur legionem, quae e Pan-
nonia in Urbem, dein praeſidio Africae, duce-
batur. eaque res agitata rumoribus, *ut in agmi-*
ne atque itinere crebro ſe militibus oſtentaviſſet. Ab
Narnia, vitandae ſuſpicionis, an, quia pavidis
conſilia in incerto ſunt, Nare, ac mox Tiberi
devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumulo
Caeſarum appulerat; dieque, & ripa frequenti,
magno clientium agmine ipſe, feminarum co-
mitatu Plancina, & vultu alacres inceſſere. Fuit
inter irritamenta invidiae domus foro imminens,
feſta ornatu, conviviumque & epulae, & cele-
10 britate loci nihil occultum. Poſtera die Fulci-

nius Trio Piſonem apud Conſules poſtulavit. A. U.
contra Vitellius, ac Veranius, ceterique, Ger- 773
manicum comitati, tendebant, *nullas eſſe partes Trioni; neque ſe accuſatores, ſed rerum indices & teſtes, mandata Germanici perlaturos.* Ille, dimiſſa eius cauſae delatione, *ut priorem vitam accuſaret*, obtinuit: petitumque eſt a Principe, *cognitionem exciperet:* quod ne reus quidem abnuebat, ſtudia populi & Patrum metuens; contra, *Tiberium ſpernendis rumoribus validum, & conſcientiae matris innexum eſſe: veraque aut in deterius credita, iudice ab uno facilius diſcerni: odium & invidiam apud multos valere.* Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipſe fama diſtraheretur. Igitur, paucis familiarium adhibitis, minas accuſantium, & hinc preces audit, integramque cauſam ad Senatum remittit. Atque interim 11
Druſus, rediens Illyrico, quamquam Patres cenſuiſſent, *ob receptum Maroboduum, & res priore aeſtate geſtas, ut ovans iniret*, prolato honore, Urbem intravit. Poſt quae reo, *T. Arruntium, T. Vinicium, Aſinium Gallum, Aeſerninum Marcellum, Sex. Pompeium patronos* petenti, iiſque diverſa excuſantibus, M. Lepidus, & L. Piſo, & Livineius Regulus adfuere, arrecta omni civitate, *quanta fides amicis Germanici, quae fiducia reo: ſatin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius.* [*an promeret.*] is haud alias intentior; populus plus ſibi in Principem occultae vocis, aut ſuſpicacis ſilentii permiſit. Die Senatus Caeſar 12
orationem habuit meditato temperamento: *Pa-*

A. U. *triſ ſui Legatum atque amicum Piſonem fuiſſe, ad-*
773 *iutoremque Germanico datum a ſe, auctore Senatu, rebus apud Orientem adminiſtrandis. illic contumacia & certaminibus aſperaſſet iuvenem, exituque eius laetatus eſſet, an ſcelere exſtinxiſſet, integris animis diiudicandum. Nam ſi Legatus officii terminos, obſequium erga Imperatorem exuit, eiuſdemque morte, & luctu meo laetatus eſt; odero, ſeponamque a domo mea, & privatas inimicitias non vi Principis ulciſcar: ſin facinus, in cuiuſcunque mortalium nece vindicandum, detegitur; vos vero & liberos Germanici, & nos, parentes, iuſtis ſolatiis afficite. ſimulque illud reputate, turbide & ſeditioſe tractaverit exercitus Piſo; quaeſita ſint per ambitionem ſtudia militum; armis repetita provincia; an falſa haec in maius vulgaverint accuſatores: quorum ego nimiis ſtudiis iure ſuccenſeo. Nam quo pertinuit, nudare corpus, & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tanquam veneno interceptus eſſet, ſi incerta adhuc iſta, & ſcrutanda ſunt? Defleo equidem filium meum, ſemperque deflebo: ſed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia eius ſublevari, aut, ſi qua fuit iniquitas Germanici, coargui poſſit: voſque oro, ne, quia dolori meo cauſa connexa eſt, obiecta crimina pro approbatis accipiatis. Si quos propinquus ſanguis, aut fides ſua patronos dedit, quantum quiſque eloquentia & cura valet, iuvate periclitantem. ad eundem laborem, eandem conſtantiam accuſatores hortor. Id ſolum Germanico ſuper leges praeſtiterimus, quod in curia potius, quam in*

foro, apud Senatum, quam apud iudices, de mor- A. U.
te eius anquiritur. cetera pari modeſtia tractentur. 773
nemo Druſi lacrimas, nemo maeſtitiam meam ſpe-
ctet, nec, ſi qua in nos adverſa finguntur. Exin 13
biduum criminibus obiiciendis ſtatuitur, *utque, ſex*
dierum ſpatio interiecto, reus per triduum defen-
deretur. Tum Fulcinius vetera & inania orditur:
ambitioſe avareque habitam Hiſpaniam: quod ne-
que convictum noxae reo, ſi recentia purgaret;
neque defenſum abſolutioni erat, ſi teneretur
maioribus flagitiis. Poſt quem Servaeus, & Ve-
ranius, & Vitellius, conſimili ſtudio, ſed mul-
ta eloquentia Vitellius, obiecere: *odio Germani-*
ci, & rerum novarum ſtudio, Piſonem vulgus mi-
litum, per licentiam & ſociorum iniurias, eo uſque
corrupiſſe, ut parens legionum *a deterrimis appel-*
laretur: contra, in optimum quemque, maxime in
comites & amicos Germanici, ſaeviſſe: poſtremo,
ipſum devotionibus & veneno peremiſſe: ſacra hinc
& immolationes nefandas ipſius atque Plancinae:
petitam armis Rempublicam; utque reus agi poſſet,
acie victum. Defenſio in ceteris trepidavit. nam 14
neque ambitionem militarem, neque provin-
ciam peſſimo cuique obnoxiam, ne contume-
lias quidem adverſum Imperatorem infitiari pot-
erat: ſolum veneni crimen viſus eſt diluiſſe.
quod ne accuſatores quidem ſatis firmabant, *in*
convivio Germanici, cum ſuper eum Piſo diſcum-
beret, infectos manibus eius cibos, arguentes. quip-
pe abſurdum videbatur, inter aliena ſervitia,
& tot adſtantium viſu, ipſo Germanico coram,

A. U. id auſum. offerebatque familiam reus, & mi-
773 niſtros in tormenta flagitabat. Sed iudices per
diverſa implacabiles erant: Caeſar, ob bellum
provinciae illatum; Senatus, nunquam ſatis
credito, ſine fraude Germanicum interiiſſe. * *ſcri-
pſiſſent* expoſtulantes: quod haud minus Tibe-
rius quam Piſo abnuere. Simul populi ante cu-
riam voces audiebantur: *non temperaturos mani-
bus, ſi Patrum ſententias evaſiſſet.* effigieſque Pi-
ſonis traxerant in Gemonias, ac devellebant,
ni iuſſu Principis protectae repoſitaeque forent.
Igitur inditus lecticae, & a Tribuno praetoriae
cohortis deductus eſt: vario rumore, cuſtos ſa-
15 lutis, an mortis exactor ſequeretur. Eadem Plan-
cinae invidia, maior gratia: eoque ambiguum
habebatur, quantum Caeſari in eam liceret. at-
que ipſa, donec mediae Piſoni ſpes, *ſociam ſe
cuiuſcunque fortunae, &, ſi ita ferret, comitem
exitii* promittebat. Ut ſecretis Auguſtae precibus
veniam obtinuit, paulatim ſegregari a marito,
dividere defenſionem coepit. quod reus poſt-
quam ſibi exitiabile intelligit, an adhuc experi-
retur dubitans, hortantibus filiis, durat men-
tem, Senatumque rurſum ingreditur: redinte-
gratamque accuſationem, infenſas Patrum vo-
ces, adverſa & ſaeva cuncta perpeſſus, nullo
magis exterritus eſt, quam quod Tiberium ſine
miſeratione, ſine ira, obſtinatum clauſumque
vidit, ne quo affectu perrumperetur. relatus do-
mum, tanquam defenſionem in poſterum me-
ditaretur, pauca conſcribit obſignatque. & li-

berto tradit. Tum ſolita curando corpori exſe- A. U.
quitur. dein, multam poſt noctem, egreſſa cu- 773
biculo uxore, *operiri fores* iuſſit: & coepta luce, perfoſſo iugulo, iacente humi gladio, repertus eſt. Audire me memini ex ſenioribus, 16
viſum ſaepius inter manus Piſonis libellum, quem ipſe non vulgaverit; ſed amicos eius dictitaviſſe, *literas Tiberii & mandata in Germanicum continere: ac deſtinatum promere apud Patres. Principemque arguere, ni eluſus a Seiano per vana promiſſa foret: nec illum ſponte exſtinctum, verum immiſſo percuſſore.* quorum neutrum aſſeveraverim: neque tamen occulere debui narratum ab iis, qui noſtram ad iuventam duraverunt. Caeſar, flexo in maeſtitiam ore, *ſuam invidiam tali morte quaeſitam* apud Senatum, * crebriſque interrogationibus exquirit, *qualem Piſo diem ſupremum noctemque exegiſſet.* Atque illo pleraque ſapienter, quaedam inconſultius reſpondente, recitat codicillos, a Piſone in hunc ferme modum compoſitos: *Conſpiratione inimicorum, & invidia falſi criminis oppreſſus, quatenus veritati & innocentiae meae nuſquam locus eſt, Deos immortales teſtor, vixiſſe me, Caeſar, cum fide adverſum te, neque alia in matrem tuam pietate: voſque oro, liberis meis conſulatis: ex quibus Cn. Piſo qualicunque fortunae meae non eſt adiunctus, cum omne hoc tempus in Urbe egerit: M. Piſo repetere Syriam dehortatus eſt. atque utinam ego potius filio iuveni, quam ille patri ſeni ceſſiſſet! eo impenſius precor, ne meae pravitatis poenas innoxius luat. Per*

A. U. *quinque & quadraginta annorum obſequium, per col-*
773 *legium Conſulatus quondam divo Auguſto, parenti tuo, probatus, & tibi amicus, nec quidquam poſt haec rogaturus, ſalutem infelicis filii rogo.* De
17 Plancina nihil addidit. Poſt quae Tiberius adoleſcentem crimine civilis belli purgavit: *patris quippe iuſſa nec potuiſſe filium detrectare:* ſimul *nobilitatem domus, etiam ipſius, quoquo modo meriti, gravem caſum* miſeratus. Pro Plancina cum pudore & flagitio diſſeruit, *matris preces* obtendens: in quam optimi cuiuſque ſecreti queſtus magis ardeſcebant: *Id ergo fas aviae, interfectricem nepotis adſpicere, alloqui, eripere Senatui? quod pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigiſſe! Vitellii & Veranii voce defletum Caeſarem: ab Imperatore & Auguſta defenſam Plancinam! perinde venena, & artes tam feliciter expertas, verteret in Agrippinam, in liberos eius, egregiamque aviam ac patruum ſanguine miſerrimae domus exſatiaret.* Biduum ſuper haec, imagine cognitionis, abſumtum; urgente Tiberio liberos Piſonis, *matrem uti tuerentur.* Et cum accuſatores ac teſtes certatim perorarent, reſpondente nullo, miſeratio, quam invidia, augebatur. Primus ſententiam rogatus Aurelius Cotta, Conſul, (nam, referente Caeſare, magiſtratus eo etiam munere fungebantur) *nomen Piſonis radendum faſtis,* cenſuit; *partem bonorum publicandam: pars ut Cn. Piſoni filio concederetur, iſque praenomen mutaret. M. Piſo, exuta dignitate, & accepto quinquagies ſeſtertio, in decem annos re-*

legaretur, conceſſa Plancinae incolumitate, ob pre- A. U.
ces Auguſtae. Multa ex ea ſententia mitigata ſunt 773
a Principe: *ne nomen Piſonis faſtis eximeretur,* 18
quando M. Antonii, qui bellum patriae feciſſet, Iuli Antonii, qui domum Auguſti violaſſet, manerent. & M. Piſonem ignominiae exemit, conceſſitque ei paterna bona; ſatis firmus, ut ſaepe memoravi, adverſum pecuniam, & tum pudore abſolutae Plancinae placabilior. Atque idem, cum Valerius Meſſallinus, *ſignum aureum in aede Martis Ultoris,* Caecina Severus, *aram Ultioni ſtatuendam,* cenſuiſſent, prohibuit: *ob externas ea victorias ſacrari,* dictitans; *domeſtica mala triſtitia operienda.* Addiderat Meſſallinus, *Tiberio, & Auguſtae, & Antoniae, & Agrippinae, Druſoque, ob vindictam Germanici grates agendas,* omiſeratque Claudii mentionem. Et Meſſallinum quidem L. Aſprenas, Senatu coram, percontatus eſt, *an prudens praeteriſſet?* ac tum demum nomen Claudii adſcriptum eſt. Mihi, quanto plura recentium ſeu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obverſantur. quippe fama, ſpe, veneratione, potius omnes deſtinabantur imperio, quam, quem futurum Principem fortuna in occulto tenebat.
Paucis poſt diebus Caeſar auctor Senatui fuit, 19
Vitellio, atque Veranio, & Servaeo ſacerdotia tribuendi. Fulcinio *ſuffragium ad honores* pollicitus, monuit, *ne facundiam violentia praecipitaret.* Is finis fuit ulciſcenda Germanici morte, non modo apud illos homines, qui tum agebant, etiam

A. U. ſecutis temporibus vario rumore iactata. adeò
773 maxima quaeque ambigua ſunt, dum alii quo-
quo modo audita pro compertis habent, alii
vera in contrarium vertunt. & gliſcit utrumque
poſteritate. At Druſus Urbe egreſſus repetendis
auſpiciis, mox ovans introiit. paucoſque poſt
dies Vipſania, mater eius, exceſſit, una omnium
Agrippae liberorum miti obitu. nam ceteros,
manifeſtum, ferro, vel creditum eſt, veneno
20 aut fame exſtinctos. Eodem anno Tacfarinas,
quem priore aeſtate pulſum a Camillo memo-
ravi, bellum in Africa renovat, vagis primum
populationibus, &, ob pernicitatem, inultis:
dein vicos exſcindere, trahere graves praedas:
poſtremo, haud procul Pagida flumine, cohor-
tem Romanam circumſedit. Praeerat caſtello De-
crius, impiger manu, exercitus militia, & illam
obſidionem flagitii ratus. Is cohortatus milites,
ut copiam pugnae in aperto facerent, aciem pro
caſtris inſtruit. primoque impetu pulſa cohorte,
promtus inter tela occurſat fugientibus, incre-
pat ſigniferos, *quod inconditis, aut deſertoribus mi-
les Romanus terga daret:* ſimul excepta vulnera,
&, quamquam transfoſſo oculo, adverſum os in
hoſtem intendit; neque proelium omiſit, do-
21 nec, deſertus ſuis, caderet. Quae poſtquam L.
Apronio (nam Camillo ſucceſſerat) comperta;
magis dedecore ſuorum, quam gloria hoſtis an-
xius, raro ea tempeſtate, & e vetere memoria
facinore, decumum quemque ignominioſae co-
hortis ſorte ductos fuſti necat. Tantumque ſe-

veritate profectum, ut vexillum veteranorum, A. U.
non amplius quingenti numero, eaſdem Tacfa- 773
rinatis copias, praeſidium, cui Thala nomen, aggreſſas, ſuderint. quo proelio Rufus Helvius, gregarius miles, ſervati civis decus retulit, donatuſque eſt ab Apronio torquibus & haſta. Caeſar addidit civicam coronam, *quod non eam quoque Apronius, iure Proconſulis, tribuiſſet*, queſtus magis, quam offenſus. Sed Tacfarinas, perculſis Numidis, & obſidia aſpernantibus, ſpargit bellum; ubi inſtaretur, cedens, ac rurſum in terga remeans. &, dum ea ratio barbaro fuit, irritum feſſumque Romanum impune ludificabatur. poſtquam deflexit ad maritimos locos, illigatus praeda, ſtativis caſtris adhaerebat. miſſu patris Apronius Caeſianus, cum equite & cohortibus auxiliariis, quîs velociſſimos legionum addiderat, proſperam adverſum Numidas pugnam facit, pellitque in deſerta. At Romae Le- 22
pida, cui, ſuper Aemiliorum decus, L. Sulla ac Cn. Pompeius proavi erant, defertur, *ſimulaviſſe partum ex P. Quirino, divite atque orbo.* adiiciebantur *adulteria. venena. quaeſitumque per Chaldaeos in domum Caeſaris:* defendente ream Manio Lepido, fratre. Quirinus, poſt dictum repudium adhuc infenſus, quamvis infami ac nocenti miſerationem addiderat. Haud facile quis diſpexerit illa in cognitione mentem Principis: adeo vertit ac miſcuit irae & clementiae ſigna: deprecatus primo Senatum, *ne maieſtatis crimina tractarentur:* mox M. Servilium e Con-

A. U. ſularibus, alioſque teſtes illexit ad proferenda, 773 quae velut reticere voluerat. idemque ſervos Lepidae, cum militari cuſtodia haberentur, tranſtulit ad Conſules; neque per tormenta interrogari paſſus eſt de his, quae ad domum ſuam pertinerent. Exemit etiam Druſum, Conſulem deſignatum, dicendae primo loco ſententiae: quod alii civile rebantur, *ne ceteris aſſentiendi neceſſitas fieret:* quidam ad ſaevitiam trahebant. *neque enim*
23 *ceſſurum, niſi damnandi officio.* Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum claris feminis ingreſſa, lamentatione flebili *maiores ſuos* ciens, *ipſumque Pompeium*: cuius ea monumenta & adſtantes imagines viſebantur, tantum miſericordiae permovit, ut effuſi in lacrimas, *ſaeva & deteſtanda Quirino clamitarent, cuius ſenectae atque orbitati, & obſcuriſſimae domui, deſtinata quondam uxor L. Caeſari, ac divo Auguſto nurus, dederetur.* dein tormentis ſervorum patefacta ſunt flagitia, itumque in ſententiam Rubellii Blandi, a quo aqua atque igni arcebatur. huic Druſus aſſenſit, quamquam alii mitius cenſuiſſent. mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, *compertum ſibi etiam ex P. Quirini ſervis, veneno eum a Lepi-*
24 *da petitum.* Illuſtrium domuum adverſa (etenim haud multum diſtanti tempore Calpurnii Piſonem, Aemilii Lepidam amiſerant) ſolatio adfecit D. Silanus, Iuniae familiae redditus. caſum eius paucis repetam. Ut valida divo Auguſto in

Digitized by Google

Rempublicam fortuna*, ita domi improſpera fuit, A. U. ob impudicitiam filiae ac neptis, quas Urbe depulit, 773 adulteroſque earum morte aut fuga punivit. nam culpam, inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine *laeſarum religionum*, ac *violatae maieſtatis* appellando, clementiam maiorum, ſuaſque ipſe leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, ſimul cetera illius aetatis, memorabo, ſi, effectis, in quae tetendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus, in nepti Auguſti adulter, quamquam non ultra foret ſaevitum, quam ut amicitia Caeſaris prohiberetur, exſilium ſibi demonſtrari intellexit: nec, niſi Tiberio imperitante, deprecari Senatum ac Principem auſus eſt, M. Silani fratris potentia, qui per inſignem nobilitatem & eloquentiam praecellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, Patribus coram, reſpondit, *ſe quoque laetari, quod frater eius e peregrinatione longinqua revertiſſet. idque iure licitum, quia non Senatuſconſulto, non lege pulſus foret. ſibi tamen adverſus eum integras parentis ſui offenſiones: neque reditu Silani diſſoluta, quae Auguſtus voluiſſet.* Fuit poſthac in Urbe, neque honores adeptus eſt. Relatum deinde de mode- 25 randa Papia Poppaea, quam ſenior Auguſtus, poſt Iulias rogationes, incitandis coelibum poenis, & augendo aerario ſanxerat: nec ideo coniugia & educationes liberûm frequentabantur, praevalida orbitate. Ceterum multitudo periclitantium gliſcebat, cum omnis domus delatorum interpretationibus ſubverteretur: utque antehac

A. U. flagitiis, ita tunc legibus laborabatur. Ea res ad-
773 monet, ut de principiis iuris, & quibus modis
ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem
26 legum perventum ſit, altius diſſeram. Vetuſtiſ-
ſimi mortalium, nulla adhuc mala libidine, ſine
probro, ſcelere, eoque ſine poena aut coërci-
tionibus, agebant: neque praemiis opus erat,
cum honeſta ſuopte ingenio peterentur; &, ubi
nihil contra morem cuperent, nihil per metum
vetabantur. At poſtquam exui aequalitas, & pro
modeſtia ac pudore, ambitio & vis incedebat;
provenere dominationes, multoſque apud popu-
los aeternum manſere. Quidam ſtatim, aut poſt-
quam regum pertaeſum, leges maluerunt. Hae
primo, rudibus hominum animis, ſimplices erant:
maximeque fama celebravit Cretenſium, quas
Minos: Spartanorum, quas Lycurgus; ac mox
Athenienſibus quaeſitiores iam & plures Solon
perſcripſit. Nobis Romulus, ut libitum, imperi-
taverat: dein Numa religionibus & divino iure
populum devinxit: repertaque quaedam a Tullo
& Anco: ſed praecipuus Servius Tullius ſanctor
27 legum fuit, quîs etiam reges obtemperarent. Pul-
ſo Tarquinio, adverſum Patrum factiones mul-
ta populus paravit tuendae libertatis, & firman-
dae concordiae: creatique Decemviri, & accitis,
quae uſquam egregia, compoſitae duodecim ta-
bulae, finis aequi iuris. nam ſecutae leges, etſi
aliquando in maleficos ex delicto, ſaepius tamen
diſſenſione ordinum, & apiſcendi illicitos hono-
res, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava,

per vim latae ſunt. Hinc Gracchi & Saturnini, A. U.
turbatores plebis; nec minor largitor, nomine 773
Senatus, Druſus; corrupti ſpe, aut illuſi per in-
terceſſionem ſocii. Ac ne bello quidem Italico,
mox civili, omiſſum, quin multa & diverſa ſci-
ſcerentur; donec L. Sulla dictator, abolitis vel
converſis prioribus, cum plura addidiſſet, otium
ei rei haud in longum paravit. ſtatim turbidis Le-
pidi rogationibus, neque multo poſt Tribunis
reddita licentia, quoquo vellent, populum agi-
tandi. Iamque non modo in commune, ſed in
ſingulos homines latae quaeſtiones: & corruptiſ-
ſima republica plurimae leges. Tum Cn. Pompe- 28
ius tertium Conſul, corrigendis moribus dele-
ctus, & gravior remediis, quam delicta erant,
ſuarumque legum auctor idem ac ſubverſor, quae
armis tuebatur, armis amiſit. Exin continua per
viginti annos diſcordia: non mos, non ius: de-
terrima quaeque impune, ac multa honeſta exi-
tio fuere. Sexto demum conſulatu Caeſar Augu-
ſtus, potentiae ſecurus, quae triumviratu iuſſe-
rat, abolevit: deditque iura, quîs pace & Prin-
cipe uteremur. artiora ex eo vincla, inditi cu-
ſtodes, & lege Papia Poppaea praemiis inducti,
ut, ſi a privilegiis parentum ceſſaretur, velut pa-
rens omnium populus vacantia teneret. ſed altius
penetrabant; Urbemque, & Italiam, & quod uſ-
quam civium, corripuerant; multorumque ex-
ciſi ſtatus: & terror omnibus intentabatur; ni
Tiberius ſtatuendo remedio, quinque conſula-
rium, quinque e praetoriis, totidem e cetero Se-

A. U. natu ſorte duxiſſet, apud quos exſoluti plerique
773 legis nexus modicum in praeſens levamentum
29 fuere. Per idem tempus Neronem, e liberis Ger-
manici, iam ingreſſum iuventam, commenda-
vit Patribus, utque *munere capeſſendi vigintivira-
tus ſolveretur, & quinquennio maturius, quam per
leges, Quaeſturam peteret,* non ſine irriſu audien-
tium poſtulavit. praetendebat, *ſibi atque fratri
decreta eadem, petente Auguſto.* ſed neque tum
fuiſſe dubitaverim, qui eiuſmodi preces occul-
ti illuderent. ac tamen initia faſtigii Caeſaribus
erant: magiſque in oculis vetus mos, & privi-
gnis cum vitrico levior neceſſitudo, quam avo
adverſum nepotem. Additur pontificatus, & quo
primum die forum ingreſſus eſt, congiarium ple-
bi, admodum laetae, quod Germanici ſtirpem iam
puberem adſpiciebat. Auctum dehinc gaudium,
nuptiis Neronis & Iuliae, Druſi filiae. Utque haec
ſecundo rumore, ita adverſis animis acceptum,
quod filio Claudii ſocer Seianus deſtinaretur. pol-
luiſſe nobilitatem familiae videbatur, ſuſpectum-
30 que iam nimiae ſpei Seianum ultra extuliſſe. Fi-
ne anni conceſſere vita inſignes viri, L. Voluſius,
& Salluſtius Criſpus. Voluſio vetus familia, ne-
que tamen Praeturam egreſſa: ipſe Conſulatum
intulit, cenſoria etiam poteſtate legendis Equi-
tum decuriis functus, opumque, quîs domus
illa immenſum viguit, primus accumulator. Cri-
ſpum, equeſtri ortum loco, C. Salluſtius, rerum
Romanarum florentiſſimus auctor, ſororis nepo-
tem in nomen adſcivit. atque ille, quamquam

promto ad capeſſendos honores aditu, Maecena- A. U.
tem aemulatus, ſine dignitate ſenatoria, multos 773
triumphalium conſulariumque potentia anteiit: diverſus a veterum inſtituto, per cultum & munditias; copiaque & affluentia luxu propior: ſuberat tamen vigor animi, ingentibus negotiis par; eo acrior, quo ſomnum & inertiam magis oſtentabat. Igitur, incolumi Maecenate, proximus; mox praecipuus, cui ſecreta Imperatorum innitterentur, & interficiendi Poſtumi Agrippae conſcius, aetate provecta ſpeciem magis in amicitia Principis, quam vim tenuit. idque & Maecenati acciderat: fato potentiae, raro ſempiternae, an ſatias capit, aut illos, cum omnia tribuerunt, aut hos, cum iam nihil reliquum eſt, quod cupiant. Sequitur Tiberii quartus, Druſi 31
ſecundus Conſulatus, patris atque filii collegio A. U.
inſignis. nam biennio ante, Germanici cum Tibe- 774 A. C.
rio idem honor, neque patruo laetus, neque 21
natura tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quaſi firmandae valetudini, in Campaniam conceſſit, longam & continuam abſentiam paulatim meditans; ſive, ut, amoto patre, Druſus munia Conſulatus ſolus impleret. Ac forte parva res, magnum ad certamen progreſſa, praebuit iuveni materiam apiſcendi favoris. Domitius Corbulo, Praetura functus, de L. Sulla, nobili iuvene, queſtus eſt apud Senatum, *quod ſibi inter ſpectacula gladiatorum loco non deceſſiſſet.* pro Corbulone aetas, patrius mos, ſtudia ſeniorum erant: contra Mamercus Scaurus, & L.

A. U. Arruntius, aliique Sullae propinqui nitebantur.
774 certabant orationibus, & memorabantur *exempla maiorum, qui iuventutis irreverentiam gravibus decretis notaviſſent.* donec Druſus apta temperandis animis diſſeruit; & ſatisfactum Corbuloni per Mamercum, qui patruus ſimul ac vitricus Sullae, & oratorum ea aetate uberrimus erat. Idem Corbulo, *plurima per Italiam itinera, fraude mancipum & incuria magiſtratuum, interrupta & impervia,* clamitando, exſecutionem eius negotii libens ſuſcepit: quod haud perinde publice uſui habitum, quam exitioſum multis, quorum in pecuniam atque famam damnationibus & haſta
32 ſaeviebat. Neque multo poſt, miſſis ad Senatum literis, Tiberius, *motam rurſum Africam incurſu Tacfarinatis,* docuit, *iudicioque Patrum deligendum proconſule, gnarum militiae, corpore validum, & bello ſuffecturum.* quod initium Sex. Pompeius agitandi adverſus M. Lepidum odii nactus, *ut ſocordem, inopem, & maioribus ſuis dedecorum, eoque etiam Aſiae ſorte depellendum,* incuſavit: adverſo Senatu, qui *Lepidum mitem magis quam ignavum, paternas ei anguſtias, & nobilitatem ſine probro actam honori quam ignominiae habendam* ducebat. Igitur miſſus in Aſiam. Et de Africa de-
33 cretum, *ut Caeſar legeret, cui mandanda foret.* Inter quae Severus Caecina cenſuit: *ne quem magiſtratum, cui provincia obveniſſet, uxor comitaretur;* multum ante repetito, *concordem ſibi coniugem, & ſex partus enixam: ſeque, quae in publicum ſtatueret, domi ſervaviſſe, cohibita intra Italiam,*

quamquam ipſe plures per provincias quadraginta ſti- A. U.
pendia expleviſſet. Haud enim fruſtra placitum olim, 774
ne feminae in ſocios aut gentes externas traherentur: ineſſe mulierum comitatui, quae pacem luxu, bellum formidine morentur, & Romanum agmen ad ſimilitudinem barbari inceſſus convertant. Non imbecillum tantum & imparem laboribus ſexum: ſed, ſi licentia adſit, ſaevum, ambitioſum, poteſtatis avidum: incedere inter milites, habere ad manum Centuriones: praeſediſſe nuper feminam exercitio cohortium, decurſu legionum. Cogitarent ipſi, quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura uxoribus obiectari: his ſtatim adhaereſcere deterrimum quemque provincialium: ab his negotia ſuſcipi, tranſigi: duorum egreſſus coli, duo eſſe praetoria; pervicacibus magis & impotentibus mulierum iuſſis, quae Oppiis quondam, aliiſque legibus conſtrictae, nunc vinclis exſolutis, domos, fora, iam & exercitus regerent. Pau- 34
corum haec aſſenſu audita: plures obturbabant, *neque relatum de negotio, neque Caecinam dignum tantae rei cenſorem.* mox Valerius Meſſallinus, cui parens Meſſalla, ineratque imago paternae facundiae, reſpondit: *Multa duritie veterum in melius & laetius mutata: neque enim, ut olim, obſideri Urbem bellis, aut provincias hoſtiles eſſe. & pauca feminarum neceſſitatibus concedi, quae ne coniugum quidem penates, adeo ſocios non onerent; cetera promiſcua cum marito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bella plane accinctis obeunda: ſed revertentibus poſt laborem, quod honeſtius, quam uxorium levamentum? At quaſdam in ambitionem aut*

A. U. *avaritiam prolapſas. Quid? ipſorum magiſtratuum*
774 *nonne pleroſque variis libidinibus obnoxios? non tamen ideo neminem in provinciam mitti. corruptos ſaepe pravitatibus uxorum maritos: num ergo omnes coelibes integros? placuiſſe quondam Oppias leges, ſic temporibus Reipublicae poſtulantibus: remiſſum aliquid poſtea, & mitigatum, quia expedierit. Fruſtra noſtram ignaviam alia ad vocabula transferri: nam viri in eo culpam, ſi femina modum excedat. porro ob unius aut alterius imbecillum animum male eripi maritis conſortia rerum ſecundarum adverſarumque. Simul ſexum natura invalidum deſeri, & exponi ſuo luxu, cupidinibus alienis. vix praeſenti cuſtodia manere illaeſa coniugia: quid fore, ſi per plures annos, in modum diſcidii, obliterentur? Sic obviam irent iis, quae alibi peccarentur, ut flagitiorum Urbis meminiſſent.* Addidit pauca Druſus de matrimonio ſuo. *nam Principibus adeunda ſaepius longinqua imperii. Quoties divum Auguſtum in Occidentem atque Orientem meaviſſe, comite Livia? ſe quoque in Illyricum profectum; &, ſi ita conducat, alias ad gentes iturum, haud ſemper aequo animo, ſi ab uxore cariſſima, & tot communium liberorum parente, divelleretur.* Sic Caecinae ſententia eluſa.

35 Et proximi Senatus die, Tiberius, per literas caſtigatis oblique Patribus, *quod cuncta curarum ad Principem reiicerent*, M. Lepidum & Iunium Blaeſum nominavit, ex quîs Proconſul Africae legeretur. Tum audita amborum verba, intentius excuſante ſe Lepido, cum *valetudinem corporis, aetatem liberûm, nubilem filiam* obtenderet: intelli-

gereturque etiam, quod ſilebat, avunculum eſſe A. U.
Seiani Blaeſum, atque eo praevalidum. Reſpon- 774
dit Blaeſus, ſpecie recuſantis, ſed neque eadem
aſſeveratione, & conſenſu adulantium haud iutus
eſt. Exin promtum, quod multorum intimis que- 36
ſtibus tegebatur. Incedebat enim deterrimo cui-
que licentia, impune probra & invidiam in bo-
nos excitandi, arrepta imagine Caeſaris; liberti-
que etiam ac ſervi, patrono vel domino cum
voces, cum manus intentarent, ultro metueban-
tur. Igitur C. Ceſtius, Senator, diſſeruit: *Princi-
pes quidem inſtar Deorum eſſe; ſed neque a Diis,
niſi iuſtas ſupplicum preces, audiri, neque quemquam
in Capitolium aliave Urbis templa perfugere, ut eo
ſubſidio ad flagitia utatur. Abolitas leges & fundi-
tus verſas, ubi in foro, in limine curiae, ab Annia
Rufilla, quam fraudis ſub iudice damnaviſſet, probra
ſibi & minae intendantur, neque ipſe audeat ius ex-
periri, ob effigiem Imperatoris oppoſitam.* Haud diſ-
ſimilia alii, & quidam atrociora circumſtrepe-
bant; precabanturque Druſum, *daret ultionis
exemplum:* donec accitam convictamque attineri
publica cuſtodia iuſſit. Et Conſidius Aequus, & 37
Coelius Curſor, Equites Romani, quod fictis ma-
ieſtatis criminibus Magium Caecilianum, Praeto-
rem, petiviſſent, auctore Principe, ac decreto
Senatus puniti. Utrumque in laudem Druſi tra-
hebatur: *ab eo, in Urbe, inter coetus & ſermones
hominum obverſante, ſecreta patris mitigari.* neque
luxus in iuvene adeo diſplicebat. *huc potius in-
tenderet; diem editionibus, noctem conviviis trahe-*

A. U. *ret. quam ſolus. & nullis voluptatibus avocatus. mae-*
774 *ſtam vigilantiam. & malas curas exerceret.* Non
38 enim Tiberius, non accuſatores fatiſcebant. Et Ancharius Priſcus Caeſium Cordum, Proconſulem Cretae, poſtulaverat repetundis; addito maieſtatis crimine, quod tum omnium accuſationum complementum erat. Caeſar Antiſtium Veterem, e primoribus Macedoniae, abſolutum adulterii, increpitis iudicibus, ad dicendam maieſtatis cauſam retraxit, ut turbidum, & Rheſcuporidis conſiliis permixtum, qua tempeſtate, Cotye fratre interfecto, bellum adverſus nos volverat. Igitur *aqua & igni interdictum reo. adpoſitumque. ut teneretur inſula. neque Macedoniae neque Thraciae opportuna.* Nam Thracia, diviſo imperio in Rhoemetalcen & liberos Cotyis, quîs ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, inſolentia noſtri diſcors agebat; neque minus Rhoemetalcen, quam Trebellienum, incuſans, popularium iniurias inultas ſinere. Caeletae Odruſaeque & Dii, validae nationes, arma cepere, ducibus diverſis, & paribus inter ſe per ignobilitatem; quae cauſa fuit, ne in bellum atrox coaleſcerent. pars turbant praeſentia: alii montem Haemum tranſgrediuntur, ut remotos populos concirent: plurimi ac maxime compoſiti regem, urbemque Philippopolim, a Macedone Philippo
39 ſitam, circumſidunt. Quae ubi cognita P. Velleio, (is proximum exercitum praeſidebat) alarios equites ac leves cohortium mittit in eos, qui praedabundi, aut aſſumendis auxiliis, vaga-

bantur. ipſe robur peditum ad exſolvendum ob- A. U.
ſidium ducit. Simulque cuncta proſpere acta: 774
caeſis populatoribus, & diſſenſione orta apud ob-
ſidentes, regiſque opportuna eruptione, & ad-
ventu legionis. neque aciem aut proelium dici
decuerit, in quo ſemermes ac palantes trucida-
ti ſunt, ſine noſtro ſanguine. Eodem anno Gal- 40
liarum civitates ob magnitudinem aeris alieni re-
bellionem coeptavere: cuius exſtimulator acer-
rimus inter Treveros Iulius Florus, apud Aeduos
Iulius Sacrovir. nobilitas ambobus, & maiorum
bona facta, eoque Romana civitas olim data, cum
id rarum, nec niſi virtuti pretium eſſet. Ii ſe-
cretis colloquiis, ferociſſimo quoque aſſumto,
aut quibus ob egeſtatem ac metum ex flagitiis
maxima peccandi neceſſitudo, componunt, Flo-
rus Belgas, Sacrovir propiores Gallos concire. Igi-
tur per conciliabula & coetus ſeditioſa diſſere-
bant, *de continuatione tributorum, gravitate foenoris,*
ſaevitia ac ſuperbia praeſidentium. & *diſcordare mi-*
litem, audito Germanici exitio. egregium reſumen-
dae libertati tempus, ſi ipſi florentes, quam inops Ita-
lia, quam imbellis urbana plebes, nihil validum in
exercitibus, niſi quod externum, cogitarent. Haud 41
ferme ulla civitas intacta ſeminibus eius motus
fuit: ſed erupere primi Andecavi, ac Turonii.
quorum Andecavos Acilius Aviola, Legatus, ex-
cita cohorte, quae Lugduni praeſidium agitabat,
coërcuit. Turonii, legionario milite, quem Vi-
ſellius Varro, inferioris Germaniae Legatus, mi-
ſerat, oppreſſi, eodem Aviola duce, & quibuſ-

A. U. dam Galliarum primoribus; qui tulere auxilium,
774 quo diſſimularent defectionem, magiſque in tempore efferrent. ſpectatus & Sacrovir, intecto capite pugnam pro Romanis ciens, *oſtentandae*, ut ferebat, *virtutis:* ſed captivi, *ne inceſſeretur telis, agnoſcendum ſe praebuiſſe*, arguebant. Conſultus ſuper eo Tiberius, aſpernatus eſt indicium,
42 aluitque dubitatione bellum. Interim Florus inſiſtere deſtinatis, pellicere alam equitum, quae conſcripta Treveris, militia diſciplinaque noſtra habebatur, ut, caeſis negotiatoribus Romanis, bellum inciperet: paucique equitum corrupti; plures in officio manſere. Aliud vulgus obaeratorum aut clientium arma cepit: petebantque ſaltus, quibus nomen *Arduenna*, cum legiones utroque ab exercitu, quas Viſellius & C. Silius adverſis itineribus obiecerant, arcuerunt. praemiſſuſque cum delecta manu Iulius Indus, e civitate eadem, diſcors Floro, & ob id navandae operae avidior, inconditam multitudinem adhuc disiecit. Florus incertis latebris victores fruſtratus, poſtremo, viſis militibus, qui effugia inſederant, ſua manu cecidit. Iſque Treverici tumultus finis.
43 Apud Aeduos maior moles exorta, quanto civitas opulentior, & comprimendi procul praeſidium. Auguſtodunum, caput gentis, armatis cohortibus Sacrovir occupaverat, nobiliſſimam Galliarum ſubolem, liberalibus ſtudiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquoſque eorum adiungeret. ſimul arma, occulte fabricata, iuventuti diſpertit. Quadraginta millia fuere, quinta

ſui parte legionariis armis; ceteri cum venabulis A. U.
& cultris, quaeque alia venantibus tela ſunt. ad- 774
duntur e ſervitiis gladiaturae deſtinati, quibus, more gentico, continuum ferri tegimen, *Crup-pellarios* vocant, inferendis ictibus inhabiles, accipiendis impenetrabiles. augebantur hae copiae, vicinarum civitatum ut nondum aperta conſenſione, ita viritim promtis ſtudiis, & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur; utroque bellum ſibi poſcente. mox Varro, invalidus ſenecta, vigenti Silio conceſſit. At Romae, 44
non Treveros modo & Aeduos, ſed quatuor & ſexaginta Galliarum civitates deſciviſſe: aſſumtos in ſocietatem Germanos: dubias Hiſpanias: cuncta (ut mos famae) in maius credita. optimus quiſque, Reipublicae cura, maerebat: multi, odio praeſentium, & cupidine mutationis, ſuis quoque periculis laetabantur: increpabantque Tiberium, *quod, in tanto rerum motu, libellis accuſatorum inſumeret operam. An Iulium Sacrovirum maieſtatis crimine reum in Senatu fore? exſtitiſſe tandem viros, qui cruentas epiſtolas armis cohiberent. miſeram pacem vel bello bene mutari.* Tanto impenſius in ſecuritatem compoſitus, neque loco, neque vultu mutato, ſed, ut ſolitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat, modica eſſe, & vulgatis leviora. Interim Silius, cum legionibus 45
duabus incedens, praemiſſa auxiliari manu, vaſtat Sequanorum pagos, qui finium extremi ſociique, in armis erant. Mox Auguſtodunum petit propero agmine, certantibus inter ſe ſignife-

A. U. ris, fremente etiam gregario milite: *ne ſuetam*
774 *requiem, ne ſpatia noctium opperiretur; viderent mo-*
do adverſos, & adſpicerentur: id ſatis ad victoriam.
Duodecimum apud lapidem, Sacrovir copiaeque
patentibus locis apparuere. in fronte ſtatuerat
ferratos, in cornibus cohortes, a tergo ſemermos.
Ipſe inter primores equo inſigni adire, memora-
re *veteres Gallorum glorias, quaeque Romanis adver-*
ſa intuliſſent: quam decora victoribus libertas: quan-
46 *to intolerantior ſervitus iterum victis.* Non diu haec,
nec apud laetos: etenim propinquabat legionum
acies; inconditique ac militiae neſcii oppidani ne-
que oculis neque auribus ſatis competebant. con-
tra Silius, etſi praeſumta ſpes hortandi cauſas exe-
merat, clamitabat tamen: *Pudendum ipſis, quod*
Germaniarum victores adverſum Gallos, tanquam in
hoſtem, ducerentur. una nuper cohors rebellem Tu-
ronium, una ala Treverum, paucae huius ipſius exer-
citus turmae profligavere Sequanos. quanto pecunia
dites & voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles
Aeduos, evincite, & fugientibus conſulite. Ingens ad
ea clamor: & circumfudit eques, frontemque
pedites invaſere, nec cunctatum apud latera. pau-
lum morae attulere ferrati, reſtantibus laminis
adverſum pila & gladios: ſed miles, correptis ſe-
curibus & dolabris, ut ſi murum perrumperet,
caedere tegmina & corpora: quidam trudibus aut
furcis inertem molem proſternere; iacenteſque,
nullo ad reſurgendum niſu, quaſi exanimes lin-
quebantur. Sacrovir primo Auguſtodunum, dein
metu deditionis in villam propinquam cum fidiſ-

ſimis pergit. Illic ſua manu, reliqui mutuis icti- A. U.
bus occidere. incenſa ſuper villa, omnes crema- 774
vit. Tum demum Tiberius, ortum patratumque 47
bellum, Senatui ſcripſit: neque demſit aut addi-
dit vero; ſed *fide ac virtute Legatos, ſe conſiliis*
ſuperfuiſſe. ſimul cauſas, cur non ipſe, non Dru-
ſus profecti ad id bellum forent, adiunxit, *ma-*
gnitudinem imperii extollens; *neque decorum Prin-*
cipibus, ſi una alterave civitas turbet, omiſſa Urbe,
unde in omnia regimen. nunc, quia non metu ducatur,
iturum, ut praeſentia ſpectaret componeretque. De-
crevere Patres vota pro reditu eius, ſupplicatio-
neſque, & alia decora. Solus Dolabella Cornelius,
dum anteire ceteros parat, abſurdam in adula-
tionem progreſſus, cenſuit, *ut ovans e Campania*
Urbem introiret. Igitur ſecutae Caeſaris literae,
quibus *ſe non tam vacuum gloria* praedicabat, *ut,*
poſt ferociſſimas gentes perdomitas, tot receptos in iu-
venta aut ſpretos triumphos, iam ſenior peregrinatio-
nis ſuburbanae inane praemium peteret. Sub idem 48
tempus, *ut mors Sulpicii Quirini publicis exſequiis*
frequentaretur, petivit a Senatu. Nihil ad veterem
& patriciam Sulpiciorum familiam Quirinus per-
tinuit, ortus apud municipium Lanuvium: ſed
impiger militiae, & acribus miniſteriis, Conſula-
tum ſub divo Auguſto, mox, expugnatis per Ci-
liciam Homonadenſium caſtellis, inſignia trium-
phi adeptus; datuſque rector C. Caeſari, Arme-
niam obtinenti, Tiberium quoque, Rhodi agen-
tem, coluerat. quod tunc patefecit in Senatu:
laudatis in ſe officiis, & incuſato *M. Lollio,* quem,

A. U. *auctorem C. Caeſari pravitatis & diſcordiarum*, ar-
774 guebat. ſed ceteris haud laeta memoria Quirini erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidae pericu-
49 la, ſordidamque & praepotentem ſenectam. Fine anni C. Lutorium Priſcum, Equitem Romanum, poſt celebre carmen, quo Germanici ſuprema defleverat, pecunia donatum a Caeſare, corripuit delator, obiectans, *aegro Druſo compoſuiſſe. quod, ſi exſtinctus foret, maiore praemio vulgaretur.* Id C. Lutorius in domo P. Petronii, ſocru eius Vitellia coram, multiſque illuſtribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exſtitit, ceteris ad dicendum teſtimonium exterritis, ſola Vitellia, *nihil ſe audiviſſe*, aſſeveravit. ſed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit. ſententiaque Haterii Agrippae, Conſulis deſignati,
50 indictum reo ultimum ſupplicium. Contra M. Lepidus in hunc modum exorſus eſt. *Si, Patres conſcripti, unum id ſpectamus, quam nefaria voce C. Lutorius Priſcus mentem ſuam & aures hominum polluerit; neque carcer, neque laqueus, ne ſerviles quidem cruciatus, in eum ſuffecerint. ſin flagitia & facinora ſine modo ſunt; ſuppliciis ac remediis Principis moderatio, maiorumque & veſtra exempla temperant; & vana a ſceleſtis, dicta a maleficiis differunt: eſt locus ſententiae, per quam neque huic delictum impune ſit, & nos clementiae ſimul ac ſeveritatis non poeniteat. Saepe audivi Principem noſtrum conquerentem, ſi quis, ſumta morte, miſericordiam eius praeveniſſet. vita Lutorii in integro eſt; qui neque ſervatus in periculum Reipublicae, neque interfectus in*

exemplum ibit. ſtudia illi, ut plena vecordiae, ita ina- A. U.
nia & fluxa ſunt: nec quidquam grave ac ſerium ex 774
eo metuas, qui ſuorum ipſe flagitiorum proditor, non virorum animis, ſed muliercularum adrepit. cedat tamen Urbe, &, bonis amiſſis, aqua & igni arceatur. Quod perinde cenſeo, ac ſi lege maieſtatis teneretur.
Solus Lepido Rubellius Blandus e conſularibus 51
aſſenſit: ceteri ſententiam Agrippae ſecuti: ductuſque in carcerem Priſcus, ac ſtatim exanimatus. Id Tiberius ſolitis ſibi ambagibus apud Senatum incuſavit, cum extolleret *pietatem, quamvis modicas Principis iniurias acriter ulciſcentium:* deprecaretur *tam praecipites verborum poenas:* laudaret Lepidum, neque Agrippam argueret. Igitur factum Senatuſconſultum: *ne decreta Patrum ante diem decimum ad aerarium deferrentur; idque vitae ſpatium damnatis prorogaretur.* ſed non Senatui libertas ad poenitendum erat; neque Tiberius interiectu temporis mitigabatur. C. Sulpi- 52
cius, D. Haterius Conſules ſequuntur: inturbi- A. U.
dus externis rebus annus, domi ſuſpecta ſeveri- 775 A. C.
tate adverſum luxum, qui immenſum prorupe- 22
rat ad cuncta, quîs pecunia prodigitur. Sed alia ſumtuum, quamvis graviora, diſſimulatis plerumque pretiis, occultabantur; ventris & ganeae paratus, aſſiduis ſermonibus vulgati, fecerant curam, ne Princeps antiquae parcimoniae durius adverteret. Nam, incipiente C. Bibulo, ceteri quoque Aediles diſſeruerant, *ſperni ſumtuariam legem, vetitaque utenſilium pretia augeri in dies: nec mediocribus remediis ſiſti poſſe.* & conſulti

A. U. Patres, integrum id negotium ad Principem di-
775 ſtulerant. Sed Tiberius, ſaepe apud ſe penſitato, an coërceri tam profuſae cupidines poſſent? num coërcitio plus damni in Rempublicam ferret? quam indecorum attrectare, quod non obtineret, vel retentum ignominiam & infamiam virorum illuſtrium poſceret: poſtremo literas ad Senatum compoſuit, quarum ſententia in hunc
53 modum fuit. *Ceteris forſitan in rebus, Patres conſcripti, magis expediat, me coram interrogari & dicere, quid e Republica cenſeam: in hac relatione, ſubtrahi oculos meos, melius fuit, ne, denotantibus vobis ora ac metum ſingulorum, qui pudendi luxus arguerentur, ipſe etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quod ſi mecum ante viri ſtrenui, Aediles, conſilium habuiſſent; neſcio an ſuaſurus fuerim, omittere potius praevalida & adulta vitia, quam hoc aſſequi, ut palam fieret, quibus flagitiis impares eſſemus. ſed illi quidem officio functi ſunt, ut ceteros quoque magiſtratus ſua munia implere velim: mihi autem neque honeſtum ſilere, neque proloqui expeditum, quia non Aedilis, aut Praetoris, aut Conſulis partes ſuſtineo: maius aliquid & excelſius a Principe poſtulatur: & cum recte factorum ſibi quiſque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, & priſcum ad morem recidere aggrediar? villarumne infinita ſpatia, familiarum numerum & nationes? argenti & auri pondus? aeris, tabularumque miracula? promiſcuas viris & feminis veſtes? atque illa feminarum propria, quîs, lapidum cauſa, pecuniae noſtrae ad externas*

Digitized by Google

aut hoſtiles gentes transferuntur? Nec ignoro, in 54
conviviis & circulis incuſari iſta, & modum poſci: A. U.
ſed, ſi quis legem ſanciat, poenas indicat; iidem illi, 775
civitatem verti, ſplendidiſſimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem, clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres & diu auctos, niſi per dura & aſpera, coërceas: corruptus ſimul & corruptor, aeger & flagrans animus, haud levioribus remediis reſtinguendus eſt, quam libidinibus ardeſcit. tot a maioribus repertae leges, tot, quas divus Auguſtus tulit: illae oblivione, hae (quod flagitioſius eſt) contemtu abolitae, ſecuriorem luxum fecere. nam, ſi velis, quod nondum vetitum eſt; timeas, ne vetere: at ſi prohibita impune tranſcenderis; neque metus ultra, neque pudor eſt. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia ſibi quiſque moderabatur: quia unius urbis cives eramus: ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. externis victoriis aliena, civilibus etiam noſtra conſumere didicimus. Quantulum iſtud eſt, de quo Aediles admonent? Quam, ſi cetera reſpicias, in levi habendum! At, hercule, nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod vita populi Romani per incerta maris & tempeſtatum quotidie volvitur. ac niſi provinciarum copiae & dominis, & ſervitiis, & agris ſubvenerint, noſtra nos ſcilicet nemora, noſtraeque villae tuebuntur? Hanc, Patres conſcripti, curam ſuſtinet Princeps: haec omiſſa, funditus Rempublicam trahet. reliquis intra animum medendum eſt: nos pudor, pauperes neceſſitas, divites ſatias in melius mutet. Aut, ſi quis ex magiſtratibus tantam induſtriam ac ſeveritatem pollicetur, ut

A. U. *ire obviam queat; hunc & laudo, & exonerari labo-*
775 *rum meorum partem fateor: ſin accuſare vitia volunt,*
dein, cum gloriam eius rei adepti ſunt, ſimultates fa-
ciunt, ac mihi relinquunt; credite, Patres conſcripti,
me quoque non eſſe offenſionum avidum: quas cum
graves, & plerumque iniquas, pro Republica ſuſci-
piam, inanes & irritas, neque mihi aut vobis uſui
55 *futuras, iure deprecor.* Auditis Caeſaris literis, re-
miſſa Aedilibus talis cura; luxuſque menſae, a
fine Actiaci belli ad ea arma, quîs Ser. Galba re-
rum adeptus eſt, per annos centum profuſis ſum-
tibus exerciti, paulatim exolevere. Cauſas eius
mutationis quaerere libet. Dites olim familiae
nobilium, aut claritudine inſignes, ſtudio ma-
gnificentiae prolabebantur. nam etiam tum ple-
bem, ſocios, regna colere, & coli licitum: ut
quiſque opibus, domo, paratu ſpecioſus, per no-
men & clientelas illuſtrior habebatur. poſtquam
caedibus ſaevitum, & magnitudo famae exitio
erat; ceteri ad ſapientiora convertere. ſimul no-
vi homines e municipiis & coloniis, atque etiam
provinciis, in Senatum crebro aſſumti, domeſti-
cam parcimoniam intulerunt: & quamquam for-
tuna, vel induſtria, plerique pecunioſam ad ſe-
nectam pervenirent, manſit tamen prior animus.
Sed praecipuus adſtricti moris auctor Veſpaſia-
nus fuit, antiquo ipſe cultu victuque. obſequium
inde in Principem, & aemulandi amor validior,
quam poena ex legibus & metus. Niſi forte re-
bus cunctis ineſt quidam velut orbis, ut, quem-
admodum temporum vices, ita morum vertan-

Digitized by Google

tur; nec omnia apud priores meliora, ſed noſtra A. U.
quoque aetas multa laudis & artium, imitanda 775
poſteris, tulit. Verum haec nobis * maiores certamina ex honeſto maneant. Tiberius, fama mo- 56
derationis parta, quod ingruentes accuſatores repreſſerat, mittit literas ad Senatum, quîs *poteſtatem tribuniciam* Druſo petebat. Id ſummi faſtigii vocabulum Auguſtus reperit, ne *regis* aut *dictatoris* nomen aſſumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia praemineret. M. deinde Agrippam ſocium eius poteſtatis; quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne ſucceſſor in incerto foret. ſic cohiberi pravas aliorum ſpes, rebatur: ſimul modeſtiae Neronis, & ſuae magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo Tiberius Druſum ſummae rei admovet: cum, incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuiſſet. Sed principio literarum veneratus Deos, *ut conſilia ſua Reipublicae proſperarent*, modica de moribus adoleſcentis, neque in falſum aucta, retulit: *eſſe illi coniugem & tres liberos, eamque aetatem, qua ipſe quondam a divo Auguſto ad capeſſendum hoc munus vocatus ſit. Neque nunc propere, ſed per octo annos capto experimento, compreſſis ſeditionibus, compoſitis bellis, triumphalem & bis Conſulem, noti laboris participem ſumi.* Praeceperant animis ora- 57
tionem Patres; quo quaeſitior adulatio fuit. nec tamen repertum, niſi, *ut effigies Principum, aras Deûm, templa & arcus*, aliaque ſolita cenſerent: niſi quod M. Silanus ex contumelia Conſulatus, honorem Principibus petivit, dixitque pro ſen-

A. U. tentia, *ut publicis privatiſve monumentis, ad memo-*
775 *riam temporum, non Conſulum nomina praeſcriberentur, ſed eorum, qui Tribuniciam poteſtatem gererent.* At Q. Haterius, cum, *eius diei Senatuſconſulta aureis literis figenda in curia*, cenſuiſſet, deridiculo fuit ſenex foediſſimae adulationis, tan-
58 tum infamia uſurus. Inter quae provincia Africa Iunio Blaeſo prorogata, Servius Maluginenſis, Flamen Dialis, ut Aſiam ſorte haberet, poſtulavit, *fruſtra vulgatum*, dictitans, *non licere Dialibus egredi Italia. neque aliud ius ſuum, quam Martialium, Quirinaliumque Flaminum: porro, ſi hi duxiſſent provincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de eo populi ſcita, non in libris caerimoniarum reperiri. Saepe Pontifices Dialia ſacra feciſſe, ſi Flamen valetudine aut munere publico impediretur: duobus & ſeptuaginta annis poſt Cornelii Merulae caedem, neminem ſuffectum; neque tamen ceſſaviſſe religiones. Quod ſi per tot annos poſſit non creari, nullo ſacrorum damno; quanto facilius abfuturum, ad unius anni proconſulare imperium? Privatis olim ſimultatibus effectum, ut a Pontificibus maximis ire in provincias prohiberentur: nunc, Deûm munere, ſummum Pontificum etiam ſummum hominum eſſe, non aemulationi, non odio, aut privatis affectionibus obnoxium.*
59 Adverſus quae cum augur Lentulus aliique varie diſſererent, eo decurſum eſt, *ut Pontificis Maximi ſententiam opperirentur*. Tiberius, dilata notione de iure Flaminis, decretas ob tribuniciam Druſi poteſtatem caerimonias temperavit; nominatim arguens *inſolentiam ſententiae, aureaſque li-*

teras contra patrium morem. Recitatae & Druſi epi- A. U.
ſtolae, quamquam ad modeſtiam flexae, pro ſu- 775
perbiſſimis accipiuntur: *Huc decidiſſe cuncta, ut ne iuvenis quidem, tanto honore accepto, adiret Urbis Deos, ingrederetur Senatum, auſpicia ſaltem gentile apud ſolum inciperet? illum ſcilicet haud diverſo terrarum diſtineri, litora & lacus Campaniae cum maxime peragrantem. ſic imbui rectorem generis humani: id primum e paternis conſiliis diſcere. ſane gravaretur adſpectum civium ſenex Imperator, feſſamque aetatem, & actos labores praetenderet: Druſo quod, niſi ex arrogantia, impedimentum?* Sed 60
Tiberius, vim principatus ſibi firmans, imaginem antiquitatis Senatui praebebat, poſtulata provinciarum ad diſquiſitionem Patrum mittendo. Crebreſcebat enim Graecas per urbes licentia atque impunitas aſyla ſtatuendi: complebantur templa peſſimis ſervitiorum: eodem ſubſidio obaerati adverſum creditores, ſuſpectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum ſatis validum imperium erat coërcendis ſeditionibus populi, flagitia hominum, ut caerimonias Deûm, protegentis. Igitur placitum, ut mitterent civitates iura atque legatos. Et quaedam, quod falſo uſurpaverant, ſponte omiſere: multae vetuſtis ſuperſtitionibus aut meritis in populum Romanum fidebant. Magnaque eius diei ſpecies fuit, quo Senatus maiorum beneficia, ſociorum pacta, regum etiam, qui ante vim Romanam valuerant, decreta, ipſorumque numinum religiones introſpexit, libero, ut quondam, quid firmaret, mu-

61 taretve. Primi omnium Epheſii adiere, memo-
A. U. rantes, *non, ut vulgus crederet, Dianam atque*
775 *Apollinem Delo genitos: eſſe apud ſe Cenchrium amnem, lucum Ortygiam, ubi Latonam, partu gravidam, & oleae, quae tum etiam maneat, adnixam, edidiſſe ea numina: Deorumque monitu ſacratum nemus. Atque ipſum illic Apollinem, poſt interfectos Cyclopas, Iovis iram vitaviſſe. Mox Liberum patrem, bello victorem, ſupplicibus Amazonum, quae aram inſederant, ignoviſſe. Auctam hinc, conceſſu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimoniam templo: neque Perſarum ditione deminutum ius. Poſt Mace-*
62 *donas, dein nos, ſervaviſſe.* Proximi Magnetes L. Scipionis & L. Sullae conſtitutis nitebantur: quorum ille Antiocho, hic Mithridate pulſis, fidem atque virtutem Magnetum decoravere, *uti Dianae Leucophrynae perfugium inviolabile foret.* Aphrodiſienſes poſthac & Stratonicenſes dictatoris Caeſaris, ob vetuſta in partes merita, & recens divi Auguſti decretum attulere: laudati, *quod Parthorum irruptionem, nihil mutata in populum Romanum conſtantia, pertuliſſent.* Sed Aphrodiſienſium civitas Veneris, Stratonicenſium Iovis & Triviae religionem tuebantur. Altius Hierocaeſarienſes expoſuere, *Perſicam apud ſe Dianam, delubrum, rege Cyro, dicatum.* & memorabantur *Perpernae, Iſaurici,* multaque alia Imperatorum nomina, qui non modo templo, ſed duobus millibus paſſuum eandem ſanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus delubris, quorum vetuſtiſſimum Paphiae Veneri auctor Aerias, poſt filius

eius, Amathus, Veneri Amathuſiae, & Iovi Sa- A. U.
laminio Teucer, Telamonis patris ira profugus, 775
poſuiſſent. Auditae aliarum quoque civitatum le- 63
gationes. Quorum copia feſſi Patres, & quia ſtu-
diis certabatur; Conſulibus permiſere, *ut perſpe-
cto iure, & ſi qua iniquitas involveretur, rem inte-
gram rurſum ad Senatum referrent.* Conſules ſu-
per eas civitates, quas memoravi, *apud Pergamum
Aeſculapii compertum aſylum*, retulerunt: *ceteros
obſcuris ob vetuſtatem initiis niti. nam Smyrnaeos
oraculum Apollinis, cuius imperio Stratonicidi Ve-
neri templum dicaverint: Tenios eiuſdem carmen re-
ferre, quo* ſacrare Neptuni effigiem aedemque *iuſſi
ſint: propiora Sardianos, Alexandri victoris id do-
num: neque minus Mileſios Dario rege niti, ſed cul-
tus numinum utriſque, Dianam aut Apollinem vene-
randi: petere & Cretenſes ſimulacro divi Auguſti.*
Factaque Senatuſconſulta, quîs, multo cum ho-
nore, modus tamen praeſcribebatur, iuſſique
*ipſis in templis figere aera, ſacrandam ad memo-
riam, neu ſpecie religionis in ambitionem delaberen-
tur.* Sub idem tempus Iuliae Auguſtae valetu- 64
do atrox neceſſitudinem Principi fecit feſtinati in
Urbem reditus: ſincera adhuc inter matrem fi-
liumque concordia, ſive occultis odiis. Neque
enim multo ante, cum haud procul theatro Mar-
celli, effigiem divo Auguſto Iulia dicaret, Tibe-
rii nomen ſuo poſtſcripſerat; idque ille credeba-
tur, ut inferius maieſtate Principis, gravi & diſ-
ſimulata offenſione, abdidiſſe. Sed tum *ſupplicia
Diis, ludique magni* ab Senatu decernuntur, *quos*

A. U. *Pontifices, & Augures, & Quindecimviri, Septem-*
775 *viris ſimul & ſodalibus Auguſtalibus, ederent.* Cen-
ſuerat L. Apronius, *ut Feciales quoque iis ludis*
praeſiderent. Contradixit Caeſar, diſtincto ſacer-
dotiorum iure, & repetitis exemplis: *neque enim*
unquam Fecialibus hoc maieſtatis fuiſſe. ideo Augu-
ſtales adiectos, quia proprium eius domus ſacerdo-
65 *tium eſſet, pro qua vota perſolverentur.* Exſequi ſen-
tentias haud inſtitui, niſi inſignes per honeſtum,
aut notabili dedecore: quod praecipuum munus
annalium reor, ne virtutes ſileantur, utque pra-
vis dictis factiſque ex poſteritate & infamia me-
tus ſit. Ceterum tempora illa adeo infecta, &
adulatione ſordida fuere, ut non modo primo-
res civitatis, quibus claritudo ſua obſequiis pro-
tegenda erat, ſed omnes conſulares, magna pars
eorum, qui praetura functi, multique etiam pe-
darii Senatores certatim exſurgerent, foedaque
& nimia cenſerent. Memoriae proditur, Tibe-
rium, quoties curia egrederetur, Graecis verbis
in hunc modum eloqui ſolitum, *o homines ad*
ſervitutem paratos! ſcilicet etiam illum, qui liber-
tatem publicam nollet, tam proiectae ſervien-
66 tium patientiae taedebat. Paulatim dehinc, ab
indecoris ad infeſta tranſgrediebantur. C. Sila-
num, Proconſulem Aſiae, repetundarum a ſo-
ciis poſtulatum, Mamercus Scaurus e Conſulari-
bus, Iunius Otho Praetor, Brutidius Niger Ae-
dilis, ſimul corripiunt, obiectantque *violatum Au-*
guſti numen, ſpretam Tiberii maieſtatem: Mamer-
cus, antiqua exempla iaciens, *L. Cottam a Sci-*

pione Africano, Ser. Galbam a Catone cenſorio, P. A. U.
Rutilium a M. Scauro accuſatos. videlicet Scipio & 775
Cato talia ulciſcebantur, aut ille Scaurus, quem proavum ſuum opprobrium maiorum Mamercus infami opera dehoneſtabat. Iunio Othoni, literarium ludum exercere, vetus ars fuit: mox Seiani potentia Senator, obſcura initia impudentibus auſis propellebat. Brutidium artibus honeſtis copioſum, &, ſi rectum iter pergeret, ad clariſſima quaeque iturum, feſtinatio exſtimulabat, dum aequales, dein ſuperiores, poſtremo ſuaſmet ipſe ſpes anteire parat: quod multos, etiam bonos, peſſum dedit, qui, ſpretis, quae tarda cum ſecuritate, praematura, vel cum exitio, properant.
67
Auxere numerum accuſatorum Gellius Poplicola, & M. Paconius, ille Quaeſtor Silani, hic Legatus. Nec dubium habebatur, ſaevitiae captarumque pecuniarum teneri reum: ſed multa aggerebantur etiam inſontibus periculoſa; cum, ſuper tot Senatores adverſos, facundiſſimis totius Aſiae, eoque ad accuſandum delectis, reſponderet ſolus, & orandi neſcius, proprio in metu, qui exercitam quoque eloquentiam debilitat: non temperante Tiberio, quin premeret voce, vultu, eo quod ipſe creberrime interrogabat: neque refellere, aut eludere dabatur: ac ſaepe etiam confitendum erat, ne fruſtra quaeſiviſſet. Servos quoque Silani, ut tormentis interrogarentur, actor publicus mancipio acceperat. & ne quis neceſſariorum iuvaret periclitantem, maieſtatis crimina ſubdebantur, vin-

A. U. clum & neceſſitas ſilendi. Igitur, petito pauco-
775 rum dierum interiectu, defenſionem ſui deſe-
ruit, auſis ad Caeſarem codicillis, quibus invi-
68 diam & preces miſcuerat. Tiberius, quae in Si-
lanum parabat, quo excuſatius ſub exemplo ac-
ciperentur, libellos divi Auguſti de Voleſo Meſ-
ſalla, eiuſdem Aſiae Proconſule, factumque in
eum Senatuſconſultum recitari iubet. Tum L. Pi-
ſonem ſententiam rogat. ille, multum de *cle-
mentia Principis* praefatus, *aqua atque igni Silano
interdicendum*, cenſuit, *ipſumque in inſulam Gya-
rum relegandum.* Eadem ceteri, niſi quod Cn.
Lentulus, *ſeparanda Silani materna bona* (*quippe
alia parente geniti*) *reddendaque filio* dixit, annuen-
te Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adula-
tionem longius ſequitur, increpitis C. Silani mo-
ribus, addidit, *ne quis vita probroſus & opertus
infamia, provinciam ſortiretur: idque Princeps di-
iudicaret. nam a legibus delicta puniri: quanto fore
mitius in ipſos, melius in ſocios, provideri, ne pec-
69 caretur?* Adverſum quae diſſeruit Caeſar: *non
quidem ſibi ignara, quae de Silano vulgabantur:
ſed non ex rumore ſtatuendum. multos in provinciis,
contra quam ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe.
excitari quoſdam ad meliora magnitudine rerum; he-
beſcere alios. neque poſſe Principem ſua ſcientia cun-
cta complecti: neque expedire, ut ambitione aliena
trahatur. ideo leges in facta conſtitui, quia futura
in incerto ſint. ſic a maioribus inſtitutum, ut ſi an-
teiſſent delicta, poenae ſequerentur. Ne verterent ſa-
pienter reperta, & ſemper placita. ſatis onerum*

Principibus, ſatis etiam potentiae. minui iura, quo- A. U.
ties gliſcat poteſtas: nec utendum imperio, ubi le- 775
gibus agi poſſit. Quanto rarior apud Tiberium po-
pularitas, tanto laetioribus animis accepta. At-
que ille prudens moderandi, ſi propria ira non
impelleretur, addidit, *inſulam Gyarum immitem
& ſine cultu hominum eſſe: darent Iuniae familiae,
& viro quondam ordinis eiuſdem, ut Cytheram po-
tius concederet. id ſororem quoque Silani, Torqua-
tam, priſcae ſanctimoniae virginem, expetere.* In
hanc ſententiam facta diſceſſio. Poſt auditi Cy- 70
renenſes, &, accuſante Anchario Priſco, Caeſius
Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium,
Equitem Romanum, maieſtatis poſtulatum, *quod
effigiem Principis promiſcuum ad uſum argenti ver-
tiſſet,* recipi Caeſar inter reos vetuit; palam aſper-
nante Ateio Capitone, quaſi per libertatem. *Non
enim debere eripi Patribus vim ſtatuendi: neque tan-
tum maleficium impune habendum. ſane lentus in ſuo
dolore eſſet: Reipublicae iniurias ne largiretur.* In-
tellexit haec Tiberius, ut erant magis, quam ut
dicebantur: perſtititque intercedere. Capito in-
ſignitior infamia fuit, quod, humani divinique
iuris ſciens, egregium publicum, & bonas domi
artes dehoneſtaviſſet. Inceſſit dein religio, quo- 71
nam in templo locandum foret donum, quod
pro valetudine Auguſtae Equites Romani vove-
rant *Equeſtri Fortunae.* nam etſi delubra eius Deae
multa in Urbe, nullum tamen tali cognomento
erat. repertum eſt, aedem eſſe apud Antium,
quae ſic nuncuparetur, *cunctaſque caerimonias Ita-*

A. U. *licis in oppidis, templaque, & numinum effigies, iu-*
775 *ris atque imperii Romani eſſe.* ita donum apud An-
tium ſtatuitur. Et quando de religionibus tracta-
batur, dilatum nuper reſponſum adverſus Ser-
vium Maluginenſem, Flaminem Dialem, prom-
ſit Caeſar, recitavitque decretum Pontificum:
quoties valetudo adverſa Flaminem Dialem inceſſiſſet,
ut, Pontificis maximi arbitrio, pluſquam binoctium
abeſſet: dum ne diebus publici ſacrificii, neu ſae-
pius quam bis eundem in annum. Quae, Principe
Auguſto conſtituta, ſatis oſtendebant, annuam
abſentiam, & provinciarum adminiſtrationem
Dialibus non concedi. memorabaturque L. Me-
telli, Pontificis maximi, exemplum, qui Au-
lum Poſtumium, Flaminem, attinuiſſet. Ita ſors
Aſiae in eum, qui conſularium Maluginenſi pro-
72 ximus erat, collata. Iiſdem diebus Lepidus ab Se-
natu petivit, *ut baſilicam Pauli, Aemilia monu-*
menta, propria pecunia firmaret ornaretque. erat
etiam tum in more publica munificentia: nec
Auguſtus arcuerat Taurum, Philippum, Balbum,
hoſtiles exuvias, aut exundantes opes, ornatum
ad Urbis & poſterûm gloriam conferre. quo tum
exemplo Lepidus, quamquam pecuniae modi-
cus, avitum decus recoluit. At *Pompeii theatrum,*
igne fortuito hauſtum, Caeſar *exſtructurum* pol-
licitus eſt; *eo quod nemo e familia reſtaurando ſuf-*
ficeret; manente tamen nomine Pompeii. ſimul lau-
dibus Seianum extulit, *tanquam labore vigilan-*
tiaque eius tanta vis unum intra damnum ſtetiſſet. Et
cenſuere Patres *effigiem Seiano, quae apud thea-*

Digitized by Google

trum Pompeii locaretur. neque multo poſt Cae- A. U.
ſar, cum Iunium Blaeſum, Proconſulem Afri- 775
cae, triumphi inſignibus attolleret, *dare id ſe.*
dixit, *honori Seiani.* cuius ille avunculus erat.
Ac tamen res Blaeſi dignae decore tali fuere. 73
nam Tacfarinas, quamquam ſaepius depulſus,
reparatis per intima Africae auxiliis, huc arrogantiae venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, *ſedemque* ultro *ſibi atque exercitui ſuo* poſtularet, aut *bellum inexplicabile* minitaretur. Non alias magis ſua populique Romani contumelia indoluiſſe Caeſarem ferunt, quam, *quod deſertor & praedo, hoſtium more ageret. ne Spartaco quidem. poſt tot conſularium exercituum clades inultam Italiam urenti. quamquam Sertorii atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Reſpublica. datum. ut pacto in fidem acciperetur: nedum. pulcherrimo populi Romani faſtigio. latro Tacfarinas pace & conceſſione agrorum redimeretur.* Dat negotium Blaeſo, *ceteros quidem ad ſpem proliceret. arma ſine noxa ponendi; ipſius autem ducis quoquo modo potiretur.* Et recepti ea venia plerique. mox 74
adverſum artes Tacfarinatis haud diſſimili modo belligeratum. Nam quia ille, robore exercitus impar, furandi melior, plures per globos incurſaret eluderetque, & inſidias ſimul tentaret; tres inceſſus, totidem agmina parantur. ex quîs Cornelius Scipio Legatus praefuit, qua praedatio in Leptinos, & ſuffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtenſium pagi impune traherentur, propriam manum Blaeſus filius duxit. medio,

A. U. cum delectis, caſtella & munitiones idoneis lo-
775 cis imponens, dux ipſe arta & infenſa hoſtibus cuncta fecerat; quia, quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & ſaepe a tergo erat: multique eo modo caeſi, aut circumventi. Tunc tripartitum exercitum plures in manus diſpergit, praeponitque Centuriones virtutis expertae: nec, ut mos fuerat, acta aeſtate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciae componit: ſed ut in limine belli, diſpoſitis caſtellis, per expeditos & ſolitudinum gnaros, mutantem mapalia Tacfarinatem proturbat: donec, fratre eius capto, regreſſus eſt, properantius tamen, quam ex utilitate ſociorum; relictis, per quos reſurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blaeſo tribuit, ut *Imperator* a legionibus ſalutaretur; priſco erga duces honore, qui bene geſta Republica gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur: erantque plures ſimul Imperatores, nec ſuper ceterorum aequalitatem. conceſſit quibuſdam & Auguſtus id vocabulum; ac tunc Ti-
75 berius Blaeſo poſtremum. Obiere eo anno viri illuſtres, Aſinius Saloninus, M. Agrippa & Pollione Aſinio, avis, fratre Druſo, inſignis, Caeſarique progener deſtinatus: & Capito Ateius, de quo memoravi, principem in civitate locum ſtudiis civilibus aſſecutus; ſed avo centurione Sullano, patre praetorio. conſulatum ei acceleraverat Auguſtus, ut Labeonem Antiſtium, iiſdem artibus praecellentem, dignatione eius magiſtra-

tus anteiret. Namque illa aetas duo pacis deco- A. U.
ra ſimul tulit. ſed Labeo incorrupta libertate, 775
& ob id fama celebratior: Capitonis obſequium
dominantibus magis probabatur. Illi, quod Praeturam intra ſtetit, commendatio ex iniuria; huic, quod Conſulatum adeptus eſt, odium ex invidia oriebatur. Et Iunia ſexageſimo quarto poſt 76
Philippenſem aciem anno, ſupremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Caſſii uxor, M. Bruti ſoror. Teſtamentum eius multo apud vulgum rumore fuit; quia, in magnis opibus,* cum ferme cunctos proceres cum honore nominaviſſet, Caeſarem omiſit. quod civiliter acceptum: neque prohibuit, quo minus laudatione pro roſtris ceteriſque ſolemnibus funus cohoneſtaretur. Viginti clariſſimarum familiarum imagines antelatae ſunt, Manlii, Quinctii, aliaque eiuſdem nobilitatis nomina: ſed praefulgebant Caſſius atque Brutus, eo ipſo, quod effigies eorum non viſebantur.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER QUARTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Aelii Seiani praefecti praet. ingenium & mores. Is ad dominationem adſpirat: &, ut perveniat, Druſum Ti. filium e medio tollit, adiuvante uxore Livia, quam ſtupro prius polluerat. Eidem fini caſtra praetoria Romae iubet exſtrui, & militem in unum locum conduci. Ab hoc tempore lapſae imperii res. Ideoque qui ſtatus tunc rerum, quis numerus, quae loca cohortium & legionum, Tacitus opportune exſequitur. At Druſo iam mortuo, Senatum Princeps ingreditur: Germanici duos filios inducit, eoſque ut imperii heredes Patribus commendat. Seianus, quo deſtinata perficeret, Agrippinam callide calumniatur, & ſemina futuri odii in ipſam liberoſque iacit. Tiberius legationes & accuſationes aliquot civitatum & provinciarum audit. Hiſtriones ſive pantomimos immodeſtius agentes Italia pellit. De Flamine Diali eiuſque caerimoniis temperandis nova lex

lata. Sacerdotes, ſolemnibus votis, etiam Druſum & Neronem Diis commendaverant. aegre id Tiberius tulit, & initium in eos exitii fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piſo, C. Caſſius, Plautius Silvanus, accuſati aut damnati. In Africa Tacfarinatis bello finis impoſitus a P. Dolabella. ipſe Tacfarinas caeſus. Semina ſervilis motus in Italia, ſed ſtatim oppreſſa. Q. Vibius Serenus in Senatu a filio accuſatur, & Amorgum amovetur. P. Suillius, aliique damnantur. inter eos Cremutius Cordus, hiſtoriae ſcriptor, quod Brutum & Caſſium laudaviſſet; eiuſque libri combuſti. Cyzicenis libertas ademta. Templi honorem ab Hiſpanis oblatum Tiberius ſpernit. Seianus, rebus ex voto adhuc fluentibus, altiora ſtruit: & Liviam ſibi uxorem a Principe petit. hic modeſte negat, additis cauſis. Sed ille, ut potentiam ſibi augeret, magiſque opportunum Tiberium haberet, perpulit eum ad ſeceſſum ab Urbe. nec multo poſt perſuaſit. Interea Romae legationes Graecorum auditae, de iure aſylorum. In Hiſpania L. Piſo praetor a quodam agreſte interficitur. In Thracia, montani Thraces dilectus abnuunt, arma ſumunt. vicit eos Poppaeus Sabinus, & triumphi inſignia accepit. Claudia Pulchra Romae adulterii accuſata & damnata. Agrippina maritum ſibi poſtulat, nec accipit. Undecim Aſiae civitates certant, in qua earum templum Tiberio ſtatueretur. Smyrnaei praelati. Tandem Tiberius, non ultra dilato conſilio, in Campaniam ab Urbe abiit. ubi in ſpelunca quadam, repentino lapſu lapidum, periclitatur; ſed a Seiano ſervatur. quae res huic fidem addidit. Igitur Neronem, maiorem e liberis Germanici, aggreditur, & variis artibus calumniiſque ſubvertit. Amphitheatri caſu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romae ingens incendium Caelium montem deurit. Princeps Capreas inſulam tranſit, ibique ſe recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumventus accuſatur, damnaturque ipſis anni Kalendis. Iulia neptis moritur. Friſii rebellant:

quos L. Apronius Propraetor inferioris Germaniae parum feliciter repreſſum iit. Cn. Domitius Agrippinam, Germanici filiam, uxorem accepit. Haec ſexennio fere geſta,

C. Asinio, C. Antistio Coss.
Cornelio Cethego, Visellio Varrone.
Cosso Lentulo, Asinio Agrippa.
Cn. Lentulo Gaetul. C. Calvisio.
M. Licinio Crasso, L. Calpurnio Pisone.
Ap. Iunio Silano, P. Silio Nerva.

1 C. Aſinio, C. Antiſtio Coss. nonus Tiberio
A. U. 776 annus erat compoſitae reipublicae, florentis do-
A. C. 23 mus: (nam Germanici mortem inter proſpera ducebat) cum repente turbare fortuna coepit: ſaevire ipſe, aut ſaevientibus vires praebere. Initium & cauſa penes Aelium Seianum, cohortibus praetoriis praefectum, cuius de potentia ſupra memoravi: nunc originem, mores, & quo facinore dominationem raptum ierit, expediam. Genitus Vulſiniis, patre Seio Strabone, Equite Romano, & prima iuventa C. Caeſarem, divi Auguſti nepotem, ſectatus, non ſine rumore, Apicio, diviti & prodigo, ſtuprum veno dediſſe: mox Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut obſcurum adverſum alios, ſibi uni incautum intectumque efficeret: non tam ſollertia, (quippe iiſdem artibus victus eſt) quam Deûm ira in rem Romanam, cuius pari exitio viguit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax: ſui obtegens, in alios criminator: iuxta adu-

latio & ſuperbia: palam compoſitus pudor, in- A. U.
tus ſumma apiſcendi libido: eiuſque cauſa mo- 776
do largitio & luxus, ſaepius induſtria ac vigilan-
tia, haud minus noxiae, quoties parando regno
finguntur. Vim praefecturae, modicam antea, 2
intendit, diſperſas per Urbem cohortes una in
caſtra conducendo; ut ſimul imperia acciperent,
numeroque, & robore, & viſu inter ſe, fiducia
ipſis, in ceteros metus inderetur. Praetendebat,
*laſcivire militem diductum: ſi quid ſubitum ingruat,
maiore auxilio pariter ſubveniri: & ſeverius actu-
ros, ſi vallum ſtatuatur procul Urbis illecebris.* Ut
perfecta ſunt caſtra, irrepere paulatim militares
animos, adeundo, appellando: ſimul Centurio-
nes ac Tribunos ipſe deligere. neque ſenatorio
ambitu abſtinebat, clientes ſuos honoribus aut
provinciis ornandi, facili Tiberio, atque ita pro-
no, ut *ſocium laborum*, non modo in ſermoni-
bus, ſed apud Patres & populum celebraret,
colique per theatra & fora effigies eius, inter-
que principia legionum ſineret. Ceterum plena 3
Caeſarum domus, iuvenis filius, nepotes adul-
ti, moram cupitis afferebant: &, quia vi tot ſi-
mul corripere intutum, dolus intervalla ſcele-
rum poſcebat. placuit tamen occultior via, &
a Druſo incipere, in quem recenti ira ferebatur.
Nam Druſus, impatiens aemuli, & animo com-
motior, orto forte iurgio, intenderat Seiano ma-
nus, & contra tendentis os verberaverat. Igitur
cuncta tentanti promtiſſimum viſum, ad uxorem
eius Liviam convertere: quae ſoror Germanici,

Digitized by Google

A. U. formae initio aetatis indecorae, mox pulchritu-
776 dine praecellebat. Hanc, ut amore incenſus,
adulterio pellexit: &, poſtquam primi flagitii
potitus eſt, (neque femina, amiſſa pudicitia, alia
abnuerit) ad coniugii ſpem, conſortium regni,
& necem mariti impulit. Atque illa, cui avun-
culus Auguſtus, ſocer Tiberius, ex Druſo libe-
ri, ſeque ac maiores & poſteros municipali adul-
tero foedabat; ut, pro honeſtis & praeſenti-
bus, flagitioſa & incerta exſpectaret. Sumitur in
conſcientiam Eudemus, amicus ac medicus Li-
viae, ſpecie artis frequens ſecretis. pellit domo
Seianus uxorem Apiçatam, ex qua tres liberos
genuerat, ne pellici ſuſpectaretur. Sed magnitu-
do facinoris metum, prolationes, diverſa inter-
4 dum conſilia afferebat. Interim anni principio
Druſus, ex Germanici liberis, togam virilem ſum-
ſit; quaeque fratri eius Neroni decreverat Sena-
tus, repetita. addidit orationem Caeſar, multa
cum laude filii ſui, *quod patria benevolentia in fra-
tris liberos foret.* Nam Druſus (quamquam arduum
ſit, eodem loci potentiam & concordiam eſſe) ae-
quus adoleſcentibus, aut certe non adverſus habe-
batur. Exin vetus & ſaepe ſimulatum proficiſcen-
di in provincias conſilium refertur. *multitudinem
veteranorum* praetexebat Imperator, & *delectibus
ſupplendos exercitus. nam voluntarium militem deeſſe:
ac, ſi ſuppeditet, non eadem virtute ac modeſtia age-
re: quia plerumque inopes ac vagi ſponte militiam
ſumant.* percenſuitque curſim numerum legio-
num, & quas provincias tutarentur. Quod mihi

quoque exſequendum reor, quae tum Romana A. U. copia in armis, qui ſocii reges, quanto ſit an- 776 guſtius imperitatum. Italiam utroque mari duae 5 claſſes, Miſenum apud & Ravennam, proximumque Galliae litus roſtratae naves praeſidebant, quas Actiaca victoria captas Auguſtus in oppidum Foroiulienſe miſerat, valido cum remige. Sed praecipuum robur Rhenum iuxta, commune in Germanos Galloſque ſubſidium, octo legiones erant. Hiſpaniae, recens perdomitae, tribus habebantur. Mauros Iuba rex acceperat, donum populi Romani. Cetera Africae per duas legiones, parique numero Aegyptus. dehinc initio ab Syria uſque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum ſinu ambitur, quatuor legionibus coërcita; accolis Ibero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitudine noſtra proteguntur adverſum externa imperia. & Thraciam Rhoemetalces ac liberi Cotyis; ripamque Danubii, legionum duae in Pannonia, duae in Moeſia, attinebant: totidem apud Dalmatiam locatis, quae, poſitu regionis a tergo illis, ac, ſi repentinum auxilium Italia poſceret, haud procul accirentur: quamquam inſideret Urbem proprius miles, tres urbanae, novem praetoriae cohortes, Etruria ferme Umbriaque delectae, aut vetere Latio, & coloniis antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum ſociae triremes, alaeque, & auxilia cohortium: neque multo ſecus in iis virium; ſed perſequi incertum fuerit, cum ex uſu temporis huc illuc mearent, gliſcerent numero, &

6 aliquando minuerentur. Congruens crediderim,
A. U. recenſere ceteras quoque Reipublicae partes, qui-
776 bus modis ad eam diem habitae ſint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Iam primum publica negotia, & privatorum maxima, apud Patres tractabantur. dabaturque primoribus diſſerere: & in adulationem lapſos, cohibebat ipſe; mandabatque honores, nobilitatem maiorum, claritudinem militiae, illuſtres domi artes ſpectando: ut ſatis conſtaret, non alios potiores fuiſſe. ſua Conſulibus, ſua Praetoribus ſpecies. minorum quoque magiſtratuum exercita poteſtas; legeſque, ſi maieſtatis quaeſtio eximeretur, bono in uſu. At frumenta, & pecuniae vectigales, cetera publicorum fructuum, ſocietatibus Equitum Romanorum agitabantur. Res ſuas Caeſar ſpectatiſſimo cuique, quibuſdam ignotis ex fama mandabat; ſemelque aſſumti tenebantur, prorſus ſine modo, cum plerique iiſdem negotiis inſeneſcerent. Plebes acri quidem annona fatigabatur: ſed nulla in eo culpa ex Principe. quin infoecunditati terrarum, aut aſperis maris obviam iit, quantum impendio diligentiaque poterat. Et ne provinciae novis oneribus turbarentur, utque vetera ſine avaritia aut crudelitate magiſtratuum tolerarent, providebat. corporum verbera, ademtiones bonorum abe-
7 rant. Rari per Italiam Caeſaris agri: modeſta ſervitia: intra paucos libertos domus: ac, ſi quando cum privatis diſceptaret, forum & ius. Quae cuncta, non quidem comi via, ſed horridus ac

plerumque formidatus, retinebat tamen, donec A. U.
morte Druſi verterentur. nam, dum ſuperfuit, 776
manſere; quia Seianus, incipiente adhuc poten-
tia, bonis conſiliis noteſcere volebat; & ultor
metuebatur, non occultus odii, & crebro que-
rens, *incolumi filio, adiutorem imperii alium vocari:*
& quantum ſupereſſe, ut collega dicatur? Primas
dominandi ſpes in arduo: ubi ſis ingreſſus, adeſſe
ſtudia & miniſtros. exſtructa iam ſponte praefecti ca-
ſtra: datos in manum milites: cerni effigiem eius in
monumentis Cn. Pompeii: communes illi cum familia
Druſorum fore nepotes. precandam poſt haec Mode-
ſtiam, ut contentus eſſet. Neque raro, neque apud
paucos talia iaciebat: & ſecreta quoque eius, cor-
rupta uxore, prodebantur. Igitur Seianus, ma- 8
turandum ratus, deligit venenum, quo paula-
tim irrepente, fortuitus morbus aſſimularetur. id
Druſo datum per Lygdum ſpadonem, ut octo
poſt annos cognitum eſt. Ceterum Tiberius, per
omnes valetudinis eius dies, nullo metu, an ut
firmitudinem animi oſtentaret, etiam defuncto,
necdum ſepulto, curiam ingreſſus eſt: Conſulesque, ſede vulgari per ſpeciem maeſtitiae ſeden-
tes, honoris locique admonuit; & effuſum in la-
crimas Senatum, victo gemitu, ſimul oratione
continua erexit. *Non quidem ſibi ignarum, poſſe ar-*
gui, quod, tam recenti dolore, ſubierit oculos Sena-
tus: vix propinquorum alloquia tolerari, vix diem ad-
ſpici a pleriſque lugentium. neque illos imbecillitatis
damnandos: ſe tamen fortiora ſolatia e complexu
Reipublicae petiviſſe. Miſeratuſque *Auguſtae extre-*

A. U. *mam ſenectam, rudem adhuc nepotum, & vergen-*
776 *tem aetatem ſuam, ut Germanici liberi, unica prae-*
ſentium malorum levamenta, inducerentur, petivit.
Egreſſi Conſules, firmatos alloquio adoleſcentu-
los deductoſque ante Caeſarem ſtatuunt. Quibus
apprehenſis, *Patres conſcripti, hos,* inquit, *orba-
tos parente, tradidi patruo ipſorum, precatuſque
ſum, quamquam eſſet illi propria ſoboles, ne ſecus,
quam ſuum ſanguinem, foveret ac tolleret, ſibique &
poſteris conformaret. erepto Druſo, preces ad vos con-
verto, Diiſque & patria coram obteſtor. Auguſti pro-
nepotes, clariſſimis maioribus genitos, ſuſcipite, re-
gite: veſtram meamque vicem explete. Hi vobis, Nero
& Druſe, parentum loco. ita nati eſtis, ut bona ma-*
9 *laque veſtra ad Rempublicam pertineant.* Magno ea
fletu, & mox precationibus fauſtis, audita: ac,
ſi modum orationi poſuiſſet, miſericordia ſui glo-
riaque animos audientium impleverat. ad vana
& toties irriſa revolutus, *de reddenda republica, ut-
que Conſules, ſeu quis alius, regimen ſuſciperent,*
vero quoque & honeſto fidem demſit. Memoriae
Druſi eadem, quae in Germanicum, decernun-
tur; pleriſque additis, ut ferme amat poſterior
adulatio. Funus imaginum pompa maxime illu-
ſtre fuit; cum origo Iuliae gentis, Aeneas, omneſ-
que Albanorum reges, & conditor urbis Romu-
lus, poſt Sabina nobilitas, Attus Clauſus, cete-
raeque Claudiorum effigies, longo ordine ſpecta-
10 rentur. In tradenda morte Druſi, quae plurimis
maximeque fidis auctoribus memorata ſunt, re-
tuli: ſed non omiſerim eorundem temporum

rumorem, validum adeo, ut nondum exoleſcat. A. U.
Corrupta ad ſcelus Livia. Seianum Lygdi quoque ſpa- 776
donis animum ſtupro vinxiſſe: quod is [Lygdus] ae-
tate atque forma carus domino, interque primores mi-
niſtros erat. deinde, inter conſcios ubi locus veneficii
tempuſque compoſita ſint, eo audaciae provectum, ut
verteret; &, occulto indicio Druſum veneni in pa-
trem arguens, moneret Tiberium, vitandam potio-
nem, quae prima ei, apud filium epulanti, offerre-
tur. ea fraude tum ſenem, poſtquam convivium inie-
rat, exceptum poculum Druſo tradidiſſe; atque illo
ignaro, & inveniliter hauriente, auctam ſuſpicionem,
tanquam metu & pudore ſibimet irrogaret mortem,
quam patri ſtruxerat. Haec vulgo iactata, ſuper 11
id, quod nullo auctore certo firmantur, promte
refutaveris. Quis enim mediocri prudentia, ne-
dum Tiberius, tantis rebus exercitus, inaudito
filio exitium offerret, idque ſua manu, & nullo
ad poenitendum regreſſu? Quin potius mini-
ſtrum veneni excruciaret, auctorem exquireret;
inſita denique, etiam in extraneos, cunctatione
& mora, adverſum unicum & nullius ante flagi-
tii compertum, uteretur. Sed quia Seianus faci-
norum omnium repertor habebatur, ex nimia ca-
ritate in eum Caeſaris, & ceterorum in utrum-
que odio, quamvis fabuloſa & immania crede-
bantur: atrociore ſemper fama erga dominan-
tium exitus. Ordo alioqui ſceleris, per Apicatam
Seiani proditus, tormentis Eudemi ac Lygdi pa-
tefactus eſt. neque quiſquam ſcriptor tam infen-
ſus exſtitit, ut Tiberio obiectaret, cum omnia

A. U. alia conquirerent intenderentque. Mihi tradendi
776 arguendique rumoris cauſa fuit, ut, claro ſub exemplo, falſas auditiones depellerem, peteremque ab iis, quorum in manus cura noſtra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avide accepta, veris, neque in miraculum corruptis, an-
12 tehabeant. Ceterum, laudante filium pro roſtris Tiberio, Senatus populuſque habitum ac voces dolentum, ſimulatione magis, quam libens, induebat; domumque Germanici revireſcere, occulti laetabantur. Quod principium favoris, & mater Agrippina, ſpem male tegens, perniciem acceleravere. Nam Seianus, ubi videt, mortem Druſi, inultam interfectoribus, ſine maerore publico eſſe; ferox ſcelerum, & quia prima provenerant, volutare ſecum, quonam modo Germanici liberos perverteret, quorum non dubia ſucceſſio. neque ſpargi venenum in tres poterat, egregia cuſtodum fide, & pudicitia Agrippinae impenetrabili. Igitur contumaciam eius inſectari, vetus Auguſtae odium, recentem Liviae conſcientiam exagitare, ut *ſuperbam foecunditate, ſubnixam popularibus ſtudiis, inhiare dominationi*, apud Caeſarem arguerent. Atque haec callidis criminatoribus, (inter quos delegerat Iulium Poſtumum, per adulterium Mutiliae Priſcae inter intimos aviae, & conſiliis ſuis peridoneum, quia Priſca in animo Auguſtae valida) anum, ſuapte natura potentiae anxiam, inſociabilem nurui efficiebat. Agrippinae quoque proximi illiciebantur, pra-
13 vis ſermonibus tumidos ſpiritus perſtimulare. At

Tiberius, nihil intermiſſa rerum cura, negotia A. U.
pro ſolatiis accipiens, ius civium, preces ſocio- 776
rum tractabat: factaque auctore eo Senatuſconſulta, *ut civitati Cibyraticae apud Aſiam, Aegienſi apud Achaiam, motu terrae labefactis, ſubveniretur remiſſione tributi in triennium.* Et Vibius Serenus, Proconſul ulterioris Hiſpaniae, de vi publica damnatus, ob atrocitatem morum, in inſulam Amorgum deportatur. Carſidius Sacerdos, reus, tanquam frumento hoſtem Tacfarinatem iuviſſet, abſolvitur; eiuſdemque criminis C. Gracchus. Hunc comitem exſilii, admodum infantem, pater Sempronius in inſulam Cercinam tulerat. Illic adultus inter extorres & liberalium artium neſcios, mox per Africam ac Siciliam mutando ſordidas merces ſuſtentabatur: nec tamen effugit magnae fortunae pericula. Ac ni Aelius Lamia, & L. Apronius, qui Africam obtinuerant, inſontem protexiſſent, claritudine infauſti generis, & paternis adverſis foret abſtractus. Is quo- 14
que annus legationes Graecarum civitatum habuit; Samiis *Iunonis*, Cois *Aeſculapii delubro vetuſtum aſyli ius ut firmaretur*, petentibus. Samii decreto Amphictyonum nitebantur, quîs praecipuum fuit rerum omnium iudicium, qua tempeſtate Graeci, conditis per Aſiam urbibus, ora maris potiebantur. Neque diſpar apud Coos antiquitas: & accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos templo Aeſculapii induxerant, cum, iuſſu regis Mithridatis, apud cunctas Aſiae inſulas & urbes trucidarentur. Variis dehinc & ſae-

A. U. pius irritis Praetorum queſtibus, poſtremo Cae-
776 ſar *de immodeſtia hiſtrionum* retulit: *multa ab iis in publicum ſeditioſe, foeda per domos tentari: Oſcum quondam ludicrum, leviſſimae apud vulgum oblectationis, eo flagitiorum & virium veniſſe, ut auctoritate Patrum coërcendum ſit.* Pulſi tum hiſtriones
15 Italia. Idem annus alio quoque luctu Caeſarem afficit, alterum ex geminis Druſi liberis exſtinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi triſtium laetorumque ſocius, unuſque e Senatoribus Rhodii ſeceſſus comes. Ita, quamquam novo homini, cenſorium funus, effigiem apud forum Auguſti, publica pecunia Patres decrevere: apud quos etiam tum cuncta tractabantur, adeo ut procurator Aſiae, Lucillius Capito, accuſante provincia, cauſam dixerit, magna cum aſſeveratione Principis, *non ſe ius, niſi in ſervitia & pecunias familiares, dediſſe: quod ſi vim Praetoris uſurpaſſet, manibuſque militum uſus foret, ſpreta in eo mandata ſua: audirent ſocios.* Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decrevere Aſiae urbes *templum Tiberio matrique eius ac Senatui.* Et permiſſum ſtatuere: egitque Nero grates ea cauſa Patribus atque avo, laetas inter audientium affectiones, qui, recenti memoria Germanici, illum adſpici, illum audiri rebantur: aderantque iuveni modeſtia, ac forma, principe viro digna, notis in eum Seiani odiis, ob periculum gratio-
16 ra. Sub idem tempus *de Flamine Diali, in locum*

Servii Maluginenſis defuncti, legendo, ſimul roganda A. U.
nova lege diſſeruit Caeſar. *Nam patricios, confarrea-* 776
*tis parentibus genitos, tres ſimul nominari, ex quîs
unus legeretur, vetuſto more; neque adeſſe, ut olim,
eam copiam, omiſſa confarreandi aſſuetudine, aut in-
ter paucos retenta. pluresque eius rei cauſas* affere-
bat: *potiſſimam, penes incuriam virorum feminarum-
que: accedere ipſius caerimoniae difficultates, quae
conſulto vitarentur: & quando exiret e iure patrio,
qui id flaminium apiſceretur, quaeque in manum Fla-
minis conveniret. Ita medendum Senatus decreto, aut
lege: ſicut Auguſtus quaedam ex horrida illa anti-
quitate ad praeſentem uſum flexiſſet.* Igitur tractatis
religionibus, placitum, *inſtituto Flaminum nihil
demutari.* Sed lata lex, qua *Flaminica Dialis, ſa-
crorum cauſa, in poteſtate viri, cetera promiſcuo fe-
minarum iure ageret.* & filius Maluginenſis patri
ſuffectus. Utque gliſceret dignatio ſacerdotum,
atque ipſis promtior animus foret ad capeſſendas
caerimonias, decretum *Corneliae virgini*, quae in
locum Scantiae capiebatur, *HS. XX; & quoties Au-
guſta theatrum introiſſet, ut ſedes inter Veſtalium
conſideret.* Cornelio Cethego, Viſellio Varrone 17
Coſs. Pontifices, eorumque exemplo ceteri ſa- A. U.
cerdotes, cum *pro incolumitate Principis* vota 777 A. C.
ſuſciperent. *Neronem* quoque & *Druſum* iiſdem 24
Diis commendavere; non tam caritate iuvenum,
quam adulatione, quae moribus corruptis, perin-
de anceps, ſi nulla, & ubi nimia eſt. Nam Ti-
berius, haud unquam domui Germanici mitis,
tum vero aequari adoleſcentes ſenectae ſuae, im-

A. U. patienter indoluit: accitoſque Pontifices percon-
777 tatus eſt, *num id precibus Agrippinae, aut minis tribuiſſent.* Et illi quidem, quamquam abnuerent, modice perſtricti; (etenim pars magna e propinquis ipſius, aut primores civitatis erant.) ceterum in Senatu oratione monuit in poſterum, *ne quis mobiles adoleſcentium animos praematuris honoribus ad ſuperbiam extolleret.* Inſtabat quippe Seianus, incuſabatque *diductam civitatem, ut civili bello: eſſe, qui ſe partium Agrippinae vocent: ac ni reſiſtatur, fore plures: neque aliud gliſcentis diſcordiae remedium, quam ſi unus alterve maxime promti
18 ſubverterentur.* Qua cauſa C. Silium, & Titium Sabinum aggreditur. amicitia Germanici pernicioſa utrique; Silio &, quod ingentis exercitus ſeptem per annos moderator, partiſque apud Germaniam triumphalibus, Sacroviriani belli victor, quanto maiore mole procideret, plus formidinis in alios diſpergebatur. credebant plerique, auctam offenſionem ipſius intemperantia, immodice iactantis, *ſuum militem in obſequio duraviſſe, cum alii ad ſeditiones prolaberentur: neque manſurum Tiberio imperium, ſi iis quoque legionibus cupido novandi fuiſſet.* Deſtrui per haec fortunam ſuam Caeſar, imparemque tanto merito rebatur. Nam beneficia eo uſque laeta ſunt, dum videntur exſolvi poſſe: ubi multum antevenere,
19 pro gratia odium redditur. Erat uxor Silio Soſia Galla, caritate Agrippinae inviſa Principi. Hos corripi, dilato ad tempus Sabino, placitum: immiſſuſque Varro Conſul, qui, *paternas inimicitias*

obtendens, odiis Seiani per dedecus ſuum gra- A. U.
tificabatur. precante reo *brevem moram, dum ac-* 777
cuſator Conſulatu abiret, adverſatus eſt Caeſar. *ſo-*
litum quippe magiſtratibus, diem privatis dicere: nec
infringendum Conſulis ius, cuius vigiliis niteretur,
ne quod Reſpublica detrimentum caperet. Proprium
id Tiberio fuit, ſcelera nuper reperta priſcis ver-
bis obtegere. Igitur multa aſſeveratione, quaſi aut
legibus cum Silio ageretur, aut Varro Conſul,
aut illud Reſpublica eſſet, coguntur Patres; ſi-
lente reo, vel, ſi defenſionem coeptaret, non oc-
cultante, cuius ira premeretur. *Conſcientia belli,*
Sacrovir diu diſſimulatus, victoria per avaritiam foe-
data, & uxor Soſia arguebantur. nec dubie re-
petundarum criminibus haerebant: ſed cuncta
quaeſtione maieſtatis exercita, & Silius immi-
nentem damnationem voluntario fine praever-
tit. Saevitum tamen in bona, non, ut ſtipendia- 20
riis pecuniae redderentur, quorum nemo repe-
tebat: ſed liberalitas Auguſti avulſa, computatis
ſingillatim, quae fiſco petebantur. ea prima Ti-
berio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Soſia
in exſilium pellitur Aſinii Galli ſententia, qui
partem bonorum publicandam, pars ut liberis relin-
queretur, cenſuerat. contra M. Lepidus *quartam*
accuſatoribus, ſecundum neceſſitudinem legis, cetera
liberis conceſſit. Hunc ego Lepidum, tempori-
bus illis, gravem & ſapientem virum fuiſſe com-
perio. Nam pleraque ab ſaevis adulationibus alio-
rum in melius flexit: neque tamen tempera-
menti egebat, cum aequabili auctoritate & gra-

A. U. tia apud Tiberium viguerit. Unde dubitare co-
777 gor, fato & ſorte naſcendi, ut cetera, ita Princi-
pum inclinatio in hos, offenſio in illos; an ſit
aliquid in noſtris conſiliis, liceatque, inter ab-
ruptam contumaciam, & deforme obſequium,
pergere iter, ambitione ac periculis vacuum. At
Meſſallinus Cotta, haud minus claris maioribus,
ſed animo diverſus, cenſuit, *cavendum Senatuſ-*
conſulto, ut quamquam inſontes magiſtratus, & cul-
pae alienae neſcii, provincialibus uxorum criminibus,
21 *perinde quam ſuis, plecterentur.* Actum dehinc de
Calpurnio Piſone, nobili ac feroci viro. Is nam-
que, ut retuli, *ceſſurum ſe Urbe ob factiones ac-*
cuſatorum, in Senatu clamitaverat, &, ſpreta po-
tentia Auguſtae, trahere in ius Urgulaniam, do-
moque Principis excire auſus erat. Quae in prae-
ſens Tiberius civiliter habuit: ſed in animo, re-
volvente iras, etiam ſi impetus offenſionis lan-
guerat, memoria valebat. Piſonem Q. Granius
ſecreti ſermonis incuſavit, adverſum maieſtatem
habiti: adiecitque, *in domo eius venenum eſſe, eum-*
que gladio accinctum introire curiam. quod, ut
atrocius vero, tramiſſum: ceterorum, quae mul-
ta cumulabantur, receptus eſt reus; neque pera-
ctus, ob mortem opportunam. Relatum & de
Caſſio Severo exſule, qui ſordidae originis, ma-
leficae vitae, ſed orandi validus, per immodicas
inimicitias, ut iudicio iurati Senatus Cretam amo-
veretur, effecerat: atque illic eadem actitando,
recentia veteraque odia advertit; boniſque exu-
tus, interdicto igni atque aqua, ſaxo Seriphio

conſenuit. Per idem tempus Plautius Silvanus, 22
Praetor, incertis cauſis, Aproniam coniugem in A. U.
praeceps iecit: tractuſque ad Caeſarem ab L. 777
Apronio ſocero, turbata mente reſpondit, tan-
quam *ipſe ſomno gravis, atque eo ignarus, & uxor*
ſponte mortem ſumſiſſet. Non cunctanter Tiberius
pergit in domum, viſit cubiculum; in quo re-
luctantis & impulſae veſtigia cernebantur. Re-
fert ad Senatum, datiſque iudicibus, Urgula-
nia, Silvani avia, pugionem nepoti miſit. Quod
perinde creditum, quaſi Principis monitu, ob
amicitiam Auguſtae cum Urgulania. Reus, fru-
ſtra tentato ferro, venas praebuit exſolvendas.
Mox Numantina, prior uxor eius, accuſata, *in-*
ieciſſe carminibus & veneficiis vecordiam marito, in-
ſons iudicatur. Is demum annus populum Ro- 23
manum longo adverſum Numidam Tacfarina-
tem bello abſolvit. Nam priores duces, ubi im-
petrando triumphalium inſigni ſufficere res ſuas
crediderant, hoſtem omittebant. iamque tres
laureatae in Urbe ſtatuae, & adhuc raptabat
Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis,
qui, Ptolemaeo, Iubae filio, iuventa incurioſo,
libertos regios & ſervilia imperia bello mutave-
rant. Erat illi praedarum receptor ac ſocius po-
pulandi, rex Garamantum; non ut cum exer-
citu incederet, ſed miſſis levibus copiis, quae
ex longinquo in maius audiebantur: ipſaque e
provincia, ut quis fortunae inops, moribus tur-
bidus, promtius ruebant; quia Caeſar, poſt res
a Blaeſo geſtas, quaſi nullis iam in Africa ho-

A. U. ſtibus, reportari nonam legionem iuſſerat: nec
777 Proconſul eius anni, P. Dolabella, retinere auſus erat, iuſſa Principis magis, quam incerta
24 belli, metuens. Igitur Tacfarinas, diſperſo rumore, *rem Romanam aliis quoque ab nationibus lacerari, eoque paulatim Africa decedere, ac poſſe reliquos circumveniri, ſi cuncti, quibus libertas ſervitio potior, incubuiſſent;* auget vires, poſitiſque caſtris, Thubuſcum oppidum circumſidet. At Dolabella, contracto, quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidae peditum aciem ferre nequeunt, primo ſui inceſſu ſolvit obſidium, locorumque opportuna permunivit: ſimul principes Muſulanorum, defectionem coeptantes, ſecuri percutit. Dein, quia pluribus adverſum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi, nec uno incurſu confectandum hoſtem vagum: excito cum popularibus rege Ptolemaeo, quatuor agmina parat, quae Legatis aut Tribunis data; & praedatorias manus delecti Maurorum duxere. ipſe conſultor aderat omni-
25 bus. Nec multo poſt adfertur, *Numidas apud caſtellum ſemirutum, ab ipſis quondam incenſum, cui nomen Auzea, poſitis mapalibus conſediſſe; fiſos loco, quia vaſtis circum ſaltibus claudebatur.* Tum expeditae cohortes alaeque, quam in partem ducerentur ignarae, cito agmine rapiuntur. Simulque coeptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant ſemiſomnos in babaros: praepeditis Numidarum equis, aut diverſos paſtus pererrantibus. Ab Romanis confertus pedes, diſ-

poſitae turmae, cuncta proelio proviſa: hoſti- A. U.
bus contra, omnium neſciis, non arma, non 777
ordo, non conſilium; ſed pecorum modo, tra-
hi, occidi, capi. Inſenſus miles memoria labo-
rum, & adverſum eludentes optatae toties pu-
gnae, ſe quiſque ultione & ſanguine explebant.
Differtur per manipulos, *Tacſarinatem omnes, no-
tum tot proeliis, conſectentur: non, niſi duce inter-
fecto, requiem belli fore.* At ille, deiectis circum
ſtipatoribus, vinctoque iam filio, & effuſis un-
dique Romanis, ruendo in tela, captivitatem
haud inulta morte effugit. Iſque finis armis im-
poſitus. Dolabellae petenti abnuit triumphalia 26
Tiberius, Seiano tribuens, ne Blaeſi, avunculi
eius, laus obſoleſceret. Sed neque Blaeſus ideo
illuſtrior, & huic negatus honor gloriam inten-
dit. Quippe minore exercitu, inſignes captivos,
caedem ducis, bellique confecti famam deporta-
rat. Sequebantur & Garamantum legati, raro in
Urbe viſi, quos, Tacfarinate caeſo, perculſa
gens, & culpae neſcia, ad ſatisfaciendum popu-
lo Romano miſerat. Cognitis dehinc Ptolemaei
per id bellum ſtudiis, repetitus ex vetuſto mos,
miſſuſque e Senatoribus, qui ſcipionem ebur-
num, togam pictam, antiqua Patrum munera,
daret; *regemque & ſocium atque amicum* appella-
ret. Eadem aeſtate mota per Italiam ſervilis belli 27
ſemina fors oppreſſit. Auctor tumultus T. Cur-
tiſius, quondam praetoriae cohortis miles, pri-
mo coetibus clandeſtinis, apud Brundiſium &
circumiecta oppida; mox poſitis propalam libel-

A. U. lis, ad libertatem vocabat agreſtia per longinquos
777 ſaltus & ferocia ſervitia: cum, velut munere
Deûm, tres biremes appulere ad uſus commean-
tium illo mari. Et erat iiſdem regionibus Cur-
tius Lupus Quaeſtor, cui provincia, vetere ex
more, Cales evenerat. Is, diſpoſita claſſiariorum
copia, coeptantem cum maxime coniurationem
disiecit. Miſſuſque a Caeſare propere Staius, Tri-
bunus, cum valida manu, ducem ipſum, & pro-
ximos audaciae, in Urbem traxit, iam trepidam,
ob multitudinem familiarum, quae gliſcebat im-
28 menſum, minore in dies plebe ingenua. Iiſdem
Conſulibus, miſeriarum ac ſaevitiae exemplum
atrox, reus pater, accuſator filius, nomen utri-
que Vibius Serenus, in Senatum inducti. Senex
ab exſilio retractus, illuvieque ac ſqualore ob-
ſitus, & tum catena vinctus, peroranti filio prae-
paratur. adoleſcens multis munditiis, alacri vul-
tu, *ſtructas Principi inſidias, miſſos in Galliam con-*
citores belli, index idem & teſtis dicebat. anne-
ctebatque, *Caecilium Cornutum, praetorium, mi-*
niſtraviſſe pecuniam: qui taedio curarum, &, quia
periculum pro exitio habebatur, mortem in ſe
feſtinavit. At contra reus, nihil infracto animo,
obverſus in filium, quatere vincula, vocare *ul-*
tores Deos, ut ſibi quidem redderent exſilium, ubi
procul tali more ageret; filium autem quandoque ſup-
plicia ſequerentur. aſſeverabatque, *innocentem Cor-*
nutum, & falſa exterritum. idque facile intellectu,
ſi proderentur alii: non enim ſe caedem Principis &
29 *res novas uno ſocio cogitaſſe.* Tum accuſator *Cn.*

Lentulum & Seium Tuberonem nominat; magno A. U.
pudore Caeſaris, cum primores civitatis, intimi 777
ipſius amici, Lentulus ſenectutis extremae, Tubero, defecto corpore, tumultus hoſtilis & turbandae Reipublicae arceſſerentur. Sed hi quidem ſtatim exemti. In patrem ex ſervis quaeſitum: & quaeſtio adverſa accuſatori fuit, qui ſcelere vecors, ſimul vulgi rumore territus, *robur & ſaxum, aut parricidarum poenas* minitantium, ceſſit Urbe. ac retractus Ravenna, exſequi accuſationem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium adverſus exſulem Serenum. nam poſt damnatum Libonem, miſſis ad Caeſarem literis, exprobraverat, *ſuum tantum ſtudium ſine fructu fuiſſe:* addideratque quaedam contumacius, quam tutum apud aures ſuperbas & offenſioni proniores. ea Caeſar octo poſt annos retulit, medium tempus varie arguens; etiamſi tormenta, pervicacia ſervorum, contra evenifſent. Dictis 30
dein ſententiis, *ut Serenus more maiorum puniretur,* quo molliret invidiam, interceſſit. Gallus Aſinius, *Gyaro aut Donuſa claudendum,* cenſere. & id quoque aſpernatus eſt, *egenam aquae utramque inſulam* referens, *dandoſque vitae uſus, cui vita concederetur.* ita Serenus Amorgum reportatur. Et quia Cornutus ſua manu ceciderat, actum *de praemiis accuſatorum abolendis, ſi quis maieſtatis poſtulatus, ante perfectum iudicium, ſe ipſe vita privaviſſet.* ibaturque in eam ſententiam, ni durius contraque morem ſuum palam pro accuſatoribus Caeſar, *irritas leges, Rempublicam in prae-*

A. U. *cipiti*, conqueſtus eſſet: *ſubverterent potius iura*,
777 *quam cuſtodes eorum amoverent.* Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, & poenis quidem nunquam ſatis coërcitum, per prae-
31 mia eliciebantur. His tam aſſiduis tamque maeſtis modica laetitia interiicitur, quod C. Cominium, Equitem Romanum, probroſi in ſe carminis convictum, Caeſar precibus fratris, qui Senator erat, conceſſit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quae fama clementiam ſequeretur, triſtiora malle. neque enim ſocordia peccabat; nec occultum eſt, quando ex veritate, quando adumbrata laetitia, facta Imperatorum celebrentur. quin ipſe, compoſitus alias, & velut eluctantium verborum, ſolutius promtiuſque eloquebatur, quoties ſubveniret. At P. Suilium, Quaeſtorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus, pecuniam ob rem iudicandam cepiſſe, *amovendum in inſulam* cenſuit, tanta contentione animi, ut & iurando obſtringeret, *e republica id eſſe.* Quod aſpere acceptum ad praeſens, mox in laudem vertit, regreſſo Suilio: quem vidit ſequens aetas praepotentem, venalem, & Claudii Principis amicitia diu proſpere, nunquam bene uſum. Eadem poena in Catum Firmium Senatorem ſtatuitur, *tanquam falſis maieſtatis criminibus ſororem petiviſſet.* Catus, ut retuli, Libonem illexerat inſidiis, deinde indicio perculerat. eius operae memor Tiberius, ſed alia praetendens, exſilium deprecatus eſt: quo minus Senatu pellere-

tur, non obſtitit. Pleraque eorum, quae retuli, 32
quaeque referam, parva forſitan & levia memo- A. U.
ratu videri, non neſcius ſum: ſed nemo Anna- 777
les noſtros cum ſcriptura eorum contenderit, qui veteres populi Romani res compoſuere. Ingentia illi bella, expugnationes urbium, fuſos captoſque reges, aut, ſi quando ad interna praeverterent, diſcordias Conſulum adverſum Tribunos, agrarias frumentariaſque leges, plebis & optimatium certamina, libero egreſſu memorabant. Nobis in arto & inglorius labor. Immota quippe, aut modice laceſſita pax, maeſtae Urbis res, & Princeps proferendi imperii incurioſus erat. Non tamen ſine uſu fuerit, introſpicere illa, primo aſpectu levia, ex quîs magnarum ſaepe rerum motus oriuntur. Nam cunctas nationes & urbes 33
populus, aut primores, aut ſinguli regunt: delecta ex his & conſociata Reipublicae forma, laudari facilius, quam evenire; vel, ſi evenit, haud diuturna eſſe poteſt. Igitur, ut olim, plebe valida, vel cum Patres pollerent, noſcenda vulgi natura, & quibus modis temperanter haberetur; Senatuſque & optimatium ingenia qui maxime perdidicerant, callidi temporum, & ſapientes credebantur: ſic, converſo ſtatu, neque alia re Romana, quam ſi unus imperitet, haec conquiri tradique in rem fuerit: quia pauci prudentia, honeſta ab deterioribus, utilia ab noxiis diſcernunt; plures aliorum eventis docentur. ceterum ut profutura, ita minimum oblectationis afferunt. nam ſitus gentium, varietates proeliorum,

A. U. clari ducum exitus, retinent ac redintegrant le-
777 gentium animum: nos ſaeva iuſſa, continuas ac-
cuſationes, fallaces amicitias, perniciem innocen-
tium, & eaſdem exitu cauſas coniungimus; ob-
via rerum ſimilitudine, & ſatietate. Tum, quod
antiquis ſcriptoribus rarus obtrectator; neque re-
fert cuiuſquam, Punicas Romanaſve acies laetius
extuleris: at multorum, qui, Tiberio regente,
poenam vel infamiam ſubiere, poſteri manent.
utque familiae ipſae iam exſtinctae ſint, repe-
ries, qui, ob ſimilitudinem morum, aliena ma-
lefacta ſibi obiectari putent. etiam gloria ac vir-
tus infenſos habet, ut nimis ex propinquo di-
34 verſa arguens. Sed ad coepta redeo. Cornelio Coſ-
A. U. ſo, Aſinio Agrippa Coſs. Cremutius Cordus po-
778 A. C. ſtulatur, novo ac tunc primum audito crimine,
25 *quod, editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Caſ-
ſium* Romanorum ultimum *dixiſſet.* Accuſabant
Satrius Secundus & Pinarius Natta, Seiani clien-
tes: id perniciabile reo, & Caeſar truci vultu
defenſionem accipiens; quam Cremutius, relin-
quendae vitae certus, in hunc modum exorſus
eſt: *Verba mea, Patres conſcripti, arguuntur: adeo
factorum innocens ſum. Sed neque haec in Princi-
pem, aut Principis parentem, quos lex maieſtatis
amplectitur. Brutum & Caſſium laudaviſſe dicor: quo-
rum res geſtas cum plurimi compoſuerint, nemo ſine
honore memoravit. Titus Livius, eloquentiae ac fidei
praeclarus in primis, Cn. Pompeium tantis laudibus
tulit, ut* Pompeianum *eum Auguſtus appellaret:
neque id amicitiae eorum offecit. Scipionem, Afra-*

nium, hunc ipſum Caſſium, hunc Brutum, nuſquam A. U.
latrones & parricidas, *quae nunc vocabula imponun-* 778
*tur, ſaepe ut inſignes viros nominat. Aſinii Pollio-
nis ſcripta egregiam eorundem memoriam tradunt.
Meſſalla Corvinus* Imperatorem ſuum *Caſſium prae-
dicabat: & uterque opibuſque atque honoribus pervi-
guere. Marci Ciceronis libro, quo Catonem coelo ae-
quavit, quid aliud Dictator Caeſar, quam reſcripta
oratione, velut apud iudices, reſpondit? Antonii epi-
ſtolae, Bruti conciones, falſa quidem in Auguſtum
probra, ſed multa cum acerbitate habent: carmina
Bibaculi & Catulli, referta contumeliis Caeſarum,
leguntur: ſed ipſe divus Iulius, ipſe divus Auguſtus,
& tulere iſta, & reliquere; haud facile dixerim, mo-
deratione magis, an ſapientia. namque ſpreta exoleſ-
cunt: ſi iraſcare, agnita videntur. Non attingo Grae-* 35
*cos, quorum non modo libertas, etiam libido impu-
nita: aut, ſi quis advertit, dictis dicta ultus eſt.
Sed maxime ſolutum & ſine obtrectatore fuit, prode-
re de iis, quos mors odio aut gratiae exemiſſet. num
cum armatis Caſſio & Bruto, ac Philippenſes cam-
pos obtinentibus, belli civilis cauſa, populum per con-
ciones incendo? an illi quidem, ſeptuageſimum ante
annum peremti, quo modo imaginibus ſuis noſcun-
tur, quas ne victor quidem abolevit, ſic partem me-
moriae apud ſcriptores retinent? ſuum cuique decus
poſteritas rependit: nec deerunt, ſi damnatio ingruit,
qui non modo Caſſii & Bruti, ſed etiam mei memine-
rint.* Egreſſus dein Senatu, vitam abſtinentia fi-
nivit. libros per Aediles cremandos cenſuere Pa-
tres; ſed manſerunt, occultati & editi. Quo ma-

A. U. gis ſocordiam eorum irridere libet, qui praeſen-
778 ti potentia credunt exſtingui poſſe etiam ſequen-
tis aevi memoriam. Nam contra, punitis inge-
niis, gliſcit auctoritas: neque aliud externi re-
ges, aut qui eadem ſaevitia uſi ſunt, niſi dede-
36 cus ſibi, atque illis gloriam peperere. Ceterum
poſtulandis reis tam continuus annus fuit, ut
feriarum Latinarum diebus, Praefectum urbis,
Druſum, auſpicandi gratia tribunal ingreſſum,
adierit Calpurnius Salvianus in Sex. Marium.
quod a Caeſare palam increpitum, cauſa exſilii
Salviano fuit. Obiecta publice Cyzicenis *incuria*
caerimoniarum divi Auguſti, additis *violentiae cri-*
minibus adverſum cives Romanos. & amiſere liber-
tatem, quam bello Mithridatis meruerant cir-
cumſeſſi, nec minus ſua conſtantia, quam prae-
ſidio Luculli, pulſo rege. At Fonteius Capito,
qui Proconſul Aſiam curaverat, abſolvitur, com-
perto, ficta in eum crimina per Vibium Sere-
num. neque tamen id Sereno noxae fuit, quem
odium publicum tutiorem faciebat. nam ut quis
diſtrictior accuſator, velut ſacroſanctus erat: le-
37 ves, ignobiles, poenis afficiebantur. Per idem
tempus Hiſpania ulterior, miſſis ad Senatum le-
gatis, oravit, *ut exemplo Aſiae delubrum Tibe-*
rio matrique eius exſtrueret. qua occaſione Cae-
ſar, validus alioqui ſpernendis honoribus, & re-
ſpondendum ratus iis, quorum rumore argueba-
tur *in ambitionem flexiſſe*, huiuſcemodi oratio-
nem coepit. *Scio, Patres conſcripti, conſtantiam*
meam a pleriſque deſideratam, quod Aſiae civitati-

bus, nuper idem iſtud petentibus, non ſim adverſa- A. U.
tus. ergo & prioris ſilentii defenſionem, & quid in 778
futurum ſtatuerim, ſimul aperiam. Cum divus Augu-
ſtus ſibi atque urbi Romae templum apud Pergamum
ſiſti non prohibuiſſet; qui omnia facta dictaque eius
vice legis obſervem, placitum iam exemplum prom-
tius ſecutus ſum, quia cultui meo veneratio Senatus
adiungebatur. Ceterum ut ſemel recepiſſe veniam ha-
buerit; ita per omnes provincias effigie numinum ſa-
crari, ambitioſum, ſuperbum. & vaneſcet Auguſti ho-
nor, ſi promiſcuis adulationibus vulgatur. Ego me, 38
Patres conſcripti, mortalem eſſe, & hominum offi-
cia fungi, ſatiſque habere, ſi locum principem im-
pleam, & vos teſtor, & meminiſſe poſteros volo. qui
ſatis ſuperque memoriae meae tribuent, ut maiori-
bus meis dignum, rerum veſtrarum providum, con-
ſtantem in periculis, offenſionum pro utilitate publi-
ca non pavidum, credant. Haec mihi in animis ve-
ſtris templa, hae pulcherrimae effigies, & manſurae.
nam quae ſaxo ſtruuntur, ſi iudicium poſterorum in
odium vertit, pro ſepulcris ſpernuntur. Proinde ſo-
cios, cives, & Deos ipſos precor: hos, ut mihi ad
finem uſque vitae quietam & intelligentem humani
divinique iuris mentem duint; illos, ut, quandoque
conceſſero, cum laude & bonis recordationibus, fa-
cta atque famam nominis mei proſequantur. Perſti-
titque poſthac ſecretis etiam ſermonibus aſperna-
ri talem ſui cultum. quod alii *modeſtiam*, multi,
quia diffideret, quidam, *ut degeneris animi*, in-
terpretabantur. *Optumos quippe mortalium altiſſima*
cupere. Sic Herculem & Liberum apud Graecos. Qui-

A. U. *rinum apud nos, Deûm numero additos. Melius Au-*
778 *guſtum, qui ſperaverit. Cetera Principibus ſtatim*
adeſſe: unum inſatiabiliter parandum, proſperam ſui
memoriam. nam contemtu famae, contemni virtutes.
39 At Seianus nimia fortuna ſocors, & muliebri in-
ſuper cupidine incenſus, promiſſum matrimo-
nium flagitante Livia, componit ad Caeſarem
codicillos. moris quippe tum erat, quamquam
praeſentem, ſcripto adire. eius talis forma fuit:
Benevolentia patris Auguſti, & mox plurimis Ti-
berii iudiciis ita inſueviſſe, ut ſpes votaque ſua non
prius ad Deos, quam ad Principum aures confer-
ret. Neque fulgorem honorum unquam precatum: ex-
cubias ac labores, ut unum e militibus, pro inco-
lumitate Imperatoris malle. Attamen, quod pulcher-
rimum, adeptum, ut coniunctione Caeſaris dignus
crederetur. hinc initium ſpei. Et quoniam audiverit,
Auguſtum in collocanda filia nonnihil etiam de E-
quitibus Romanis conſultaviſſe: ita, ſi maritus Li-
viae quaereretur, haberet in animo amicum, ſola ne-
ceſſitudinis gloria uſurum. non enim exuere impoſi-
ta munia: ſatis aeſtimare, firmari domum adver-
ſum iniquas Agrippinae offenſiones; idque liberorum
cauſa. nam ſibi multum ſuperque vitae fore, quod
40 *tali cum Principe expleviſſet.* Ad ea Tiberius, lau-
data pietate Seiani, ſuiſque in eum beneficiis
modice percurſis, cum tempus, tanquam ad in-
tegram conſulationem, petiviſſet, adiunxit: *Ce-*
teris mortalibus in eo ſtare conſilia, quid ſibi condu-
cere putent: Principum diverſam eſſe ſortem, quibus
praecipua rerum ad famam dirigenda. ideo ſe non il-

luc decurrere, quod promtum reſcriptu: poſſe ipſam A. U. *Liviam ſtatuere, nubendum poſt Druſum, an in pe-* 778 *natibus iiſdem tolerandum haberet: eſſe illi matrem & aviam, propiora conſilia. ſimplicius acturum. de inimicitiis primum Agrippinae; quas longe acrius arſuras, ſi matrimonium Liviae, velut in partes, domum Caeſarum diſtraxiſſet. ſic quoque erumpere aemulationem feminarum, eaque diſcordia nepotes ſuos convelli: quid, ſi intendatur certamen tali coniugio? Falleris enim, Seiane, ſi te manſurum in eodem ordine putas, & Liviam, quae C. Caeſari, mox Druſo nupta fuerit, ea mente acturam, ut cum Equite Romano ſeneſcat. Ego ut ſinam, credisne paſſuros, qui fratrem eius, qui patrem, maioreſque noſtros, in ſummis imperiis videre? Vis tu quidem iſtum intra locum ſiſtere: ſed illi magiſtratus & primores, qui, te invito, perrumpunt, omnibuſque de rebus conſulunt, exceſſiſſe iam pridem equeſtre faſtigium, longeque antiſſe patris mei amicitias, non occulti ferunt, perque invidiam tui, me quoque incuſant. At enim Auguſtus filiam ſuam Equiti Romano tradere meditatus eſt. Mirum hercule, ſi, cum in omnes curas diſtraheretur, immenſumque attolli provideret, quem coniunctione tali ſuper alios extuliſſet. C. Proculeium, & quoſdam in ſermonibus habuit, inſigni tranquillitate vitae, nullis Reipublicae negotiis permixtos. Sed ſi dubitatione Auguſti movemur; quanto validius eſt, quod M. Agrippae, mox mihi collocavit? Atque ego haec, pro amicitia, non occultavi: ceterum neque tuis, neque Liviae deſtinatis adverſabor. Ipſe quid intra animum volutaverim, qui-*

A. U. *bus adhuc neceſſitudinibus immiſcere te mihi parem,*
778 *omittam ad praeſens referre: id tantum aperiam, nihil eſſe tam excelſum, quod non virtutes iſtae, tuuſque in me animus mereantur; datoque tempore,*
41 *vel in Senatu, vel in concione non reticebo.* Rurſum Seianus, non iam dé matrimonio, ſed altius metuens, *tacita ſuſpicionum, vulgi rumorem, ingruentem invidiam* deprecatur. Ac ne aſſiduos in domum coetus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus praeberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam, procul Roma amoenis locis degendam, impelleret. Multa quippe providebat: ſua in manu aditus, literarumque magna ex parte ſe arbitrum fore, cum per milites commearent: mox Caeſarem, vergente iam ſenecta, ſecretoque loci mollitum, munia imperii facilius tranſiſſurum: & minui ſibi invidiam, ademta ſalutantum turba; ſublatiſque inanibus, vera potentia augere. Igitur paulatim negotia Urbis, populi accurſus, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus *quietem & ſolitudinem: quîs abeſſe taedia & offenſio-*
42 *nes, ac praecipua rerum maxime agitari.* Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio cunctantem iam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet Patrum coetus voceſque, quae plerumque verae & graves coram ingerebantur. nam, poſtulato Votieno, *ob contumelias in Caeſarem dictas,* teſtis Aemilius, e militaribus viris, dum ſtudio probandi cuncta refert, &, quamquam inter obſtrepentes, ma-

Digitized by Google

gna aſſeveratione nititur, audivit Tiberius probra, quîs per occultum lacerabatur: adeoque perculſus eſt, ut *ſe vel ſtatim, vel in cognitione purgaturum*, clamitaret; precibuſque proximorum, adulatione omnium, aegre componeret animum. Et Votienus quidem maieſtatis poenis affectus eſt. Caeſar obiectam ſibi adverſus reos inclementiam eo pervicacius amplexus, Aquiliam, adulterii delatam cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gaetulicus, Conſul deſignatus, lege Iulia damnaſſet, exſilio punivit: Apidiumque Merulam, *quod in acta divi Auguſti non iuraverat*, albo ſenatorio eraſit. Auditae dehinc Lacedaemoniorum & Meſſeniorum legationes, de iure templi Dianae Limnatidis, quod *ſuis a maioribus, ſuaque in terra dicatum*. Lacedaemonii firmabant annalium memoria vatumque carminibus: *ſed Macedonis Philippi, cum quo bellaſſent, armis ademtum; ac poſt C. Caeſaris & M. Antonii ſententia redditum.* Contra Meſſenii, *veterem inter Herculis poſteros diviſionem Peloponneſi* protulere, *ſuoque regi Dentheliatem agrum, in quo id delubrum, ceſſiſſe: monimentaque eius rei ſculpta ſaxis & aere priſco manere. quod ſi vatum, annalium ad teſtimonia vocentur, plures ſibi ac locupletiores eſſe. neque Philippum potentia, ſed ex vero ſtatuiſſe. idem regis Antigoni, idem imperatoris Mummii iudicium. ſic Mileſios, permiſſo publice arbitrio, poſtremo Atidium Geminum, Praetorem Achaiae, decreviſſe.* Ita ſecundum Meſſenios datum. Et Segeſtani *aedem Veneris, montem apud Erycum, vetuſtate dilapſam, re-*

A. U. 778

43

A. U. *ſtaurari* poſtulavere; nota memorantes de origi-
778 ne eius, & laeta Tiberio. Suſcepit curam libens,
ut conſanguineus. Tunc tractatae Maſſilienſium
preces, probatumque P. Rutilii exemplum. nam-
que eum, legibus pulſum, civem ſibi Smyrnaei
addiderant. quo iure Vulcatius Moſchus, exſul,
in Maſſilienſes receptus, bona ſua Reipublicae
44 eorum, ut patriae, reliquerat. Obiere eo anno
viri nobiles Cn. Lentulus, & L. Domitius. Len-
tulo, ſuper Conſulatum & triumphalia de Ga-
tulis, gloriae fuerat bene tolerata paupertas, dein
magnae opes innocenter paratae, & modeſte ha-
bitae. Domitium decoravit pater, civili bello ma-
ris potens, donec Antonii partibus, mox Caeſa-
ris miſceretur. Avus Pharſalica acie, pro optima-
tibus ceciderat: ipſe delectus, cui minor Anto-
nia, Octavia genita, in matrimonium daretur.
Poſt exercitu flumen Albim tranſcendit, longius
penetrata Germania, quam quiſquam priorum.
eaſque ob res inſignia triumphi adeptus eſt. Obiit
& L. Antonius, multa claritudine generis, ſed
improſpera. nam patre eius, Iulo Antonio, ob
adulterium Iuliae morte punito, hunc, admo-
dum adoleſcentulum, ſororis nepotem, ſepoſuit
Auguſtus in civitatem Maſſilienſem, ubi ſpecie
ſtudiorum nomen exſilii tegeretur. habitus ta-
men ſupremis honor; oſſaque tumulo Octavio-
45 rum illata, per decretum Senatus. Iiſdem Con-
ſulibus, facinus atrox in citeriore Hiſpania ad-
miſſum a quodam agreſte nationis Termeſtinae.
is Praetorem provinciae, L. Piſonem, pace in-

curioſum, ex improviſo in itinere adortus, uno A. U.
vulnere in mortem affecit: ac pernicitate equi 778
profugus, poſtquam ſaltuoſos locos attigerat, dimiſſo equo, per derupta & avia ſequentes fruſtratus eſt. neque diu fefellit. nam, prehenſo ductoque per proximos pagos equo, cuius foret cognitum: & repertus, cum tormentis edere conſcios adigeretur, voce magna, ſermone patrio, *fruſtra ſe interrogari*, clamitavit; *aſſiſterent ſocii ac ſpectarent. nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret.* idemque cum poſtero ad quaeſitionem retraheretur, eo niſu proripuit ſe cuſtodibus, ſaxoque caput afflixit, ut ſtatim exanimaretur. Sed Piſo Termeſtinorum dolo caeſus habetur: qui pecunias, e publico interceptas, acrius, quam ut tolerarent barbari, cogebat. Lentulo Gaetulico, C. Calviſio Coss. decreta trium- 46
A. U.
phi inſignia Poppaeo Sabino, contuſis Thracum 779
A. C.
gentibus, qui montium editis, inculti, atque eo 26
ferocius agitabant. Cauſa motus, ſuper hominum ingenium, quod pati delectus, & validiſſimum quemque militiae noſtrae dare aſpernabantur; ne regibus quidem parere, niſi ex libidine, ſoliti; aut, ſi mitterent auxilia, ſuos ductores praeficere, nec niſi adverſum accolas belligerare. Ac tum rumor inceſſerat, fore, ut disiecti, aliiſque nationibus permixti, diverſas in terras traherentur. Sed antequam arma inciperent, miſere legatos, *amicitiam, obſequiumque* memoraturos; *& manſura haec, ſi nullo novo onere tentarentur: ſin, ut victis, ſervitium indiceretur, eſſe ſibi ferrum &*

A. U. *iuventutem, & promtum libertati, aut ad mortem*
779 *animum.* Simul caſtella, rupibus indita, collatoſ-
que illuc parentes & coniuges oſtentabant, *bellum-*
que impeditum, arduum, cruentum, minitabantur.
47 At Sabinus, donec exercitus in unum condu-
ceret, datis mitibus reſponſis; cum Pomponius
Labeo e Moeſia cum legione, rex Rhoemetalces
cum auxiliis popularium, qui fidem non mu-
taverant, venere, addita praeſenti copia, ad ho-
ſtem pergit, compoſitum iam per anguſtias ſal-
tuum. Quidam audentius apertis in collibus vi-
ſebantur: quos dux Romanus, acie ſuggreſſus,
haud aegre pepulit, ſanguine barbarorum mo-
dico, ob propinqua ſuffugia. Mox caſtris in lo-
co communitis, valida manu montem occupat,
anguſtum & aequali dorſo continuum uſque ad
proximum caſtellum, quod magna vis armata,
aut incondita, tuebatur: ſimul in ferociſſimos,
qui ante vallum, more gentis, cum carminibus
& tripudiis perſultabant, mittit delectos ſagitta-
riorum. Ii dum eminus graſſabantur, crebra &
inulta vulnera fecere; propius incedentes eru-
ptione ſubita turbati ſunt, receptique ſubſidio
Sugambrae cohortis, quam Romanus promtam
ad pericula, nec minus cantuum & armorum
48 tumultu trucem, haud procul inſtruxerat. Tranſ-
lata dehinc caſtra hoſtem propter, relictis apud
priora munimenta Thracibus, quos nobis ad-
fuiſſe memoravi. iiſque permiſſum *vaſtare, ure-*
re, trahere praedas, dum populatio lucem intra ſiſte-
retur, noctemque in caſtris tutam & vigilem capeſ-

ferent. id primo ſervatum: mox verſi in luxum, A. U.
& raptis opulenti, omittere ſtationes, laſcivia 779
epularum aut ſomno & vino procumbere. Igitur hoſtes, incuria eorum comperta, duo agmina parant; quorum altero populatores invaderentur, alii caſtra Romana appugnarent, non ſpe capiendi, ſed ut clamore, telis, ſuo quiſque periculo intentus, ſonorem alterius proelii non acciperet. tenebrae inſuper delectae augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facile pelluntur. Thracum auxilia repentino incurſu territa, cum pars munitionibus adiacerent, plures extra palarentur, tanto infenſius caeſi, quanto *perfugae & proditores, ferre arma ad ſuum patriaeque ſervitium*, incuſabantur. Poſtera die Sa- 49
binus exercitum aequo loco oſtendit, ſi barbari, ſucceſſu noctis alacres, proelium auderent. & poſtquam caſtello, aut coniunctis tumulis non degrediebantur, obſidium coepit per praeſidia, quae opportune iam muniebat: dein foſſam loricamque contexens, quatuor millia paſſuum ambitu amplexus eſt: tum paulatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere clauſtra, artaque circumdare: & ſtruebatur agger, unde ſaxa, haſtae, ignes propinquum iam in hoſtem iacerentur. Sed nihil aeque, quam ſitis, fatigabat, cum ingens multitudo bellatorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. Simul equi, armenta, ut mos barbaris, iuxta clauſa, egeſtate pabuli exanimari: adiacere corpora hominum, quos vulnera, quos ſitis peremerat: pollui cuncta ſa-

A. U. nie, odore, contactu. Rebuſque turbatis malum
779 extremum diſcordia acceſſit; his deditionem, aliis mortem, & mutuos inter ſe ictus parantibus. & erant, qui *non inultum exitium, ſed eruptionem* ſuaderent, neque ignobiles, quamvis diverſi ſen-
50 tentiis. Verum e ducibus, Dinis, profectus ſenecta, & longo uſu vim atque clementiam Romanam edoctus, *ponenda arma, unum afflictis id remedium*, diſſerebat. primuſque ſe cum coniuge & liberis victori permiſit: ſecuti aetate aut ſexu imbecilli, & quibus maior vitae quam gloriae cupido. At iuventus Tarſam inter & Tureſim diſtrahebatur. utrique deſtinatum, cum libertate occidere · ſed Tarſa *properum finem, abrumpendas pariter ſpes ac metus*, clamitans, dedit exemplum, demiſſo in pectus ferro. nec defuere, qui eodem modo oppeterent. Tureſis ſua cum manu noctem opperitur, haud neſcio duce noſtro. Igitur firmatae ſtationes denſioribus globis. & ingruebat nox, nimbo atrox, hoſtiſque, clamore turbido, modo per vaſtum ſilentium, incertos obſeſſores effecerat: cum Sabinus circumire, hortari, *ne ad ambigua ſonitus, aut ſimulationem quietis, caſum inſidiantibus aperirent, ſed ſua quiſque munia ſervarent immoti, teliſque non in falſum iactis.*
51 Interea barbari catervis decurrentes, nunc in vallum manualia ſaxa, praeuſtas ſudes, deciſa robora iacere: nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere foſſas: quidam, pontes & ſcalas ante fabricati, inferre propugnaculis, eaque prenſare, detrahere, & adverſus reſi-

ſtentes cominus niti: miles contra deturbare te- A. U.
lis, pellère umbonibus, muralia pila, congeſtas 779
lapidum moles provolvere. His partae victoriae ſpes, &, ſi cedant, inſignitius flagitium; illis extrema iam ſalus, & aſſiſtentes pleriſque matres & coniuges, earumque lamenta addunt animos. nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna, incerti ictus, vulnera improviſa, ſuorum atque hoſtium ignoratio, & montis anfractu repercuſſae, velut a tergo, voces, adeo cuncta miſcuerant, ut quaedam munimenta Romani, quaſi perrupta, omiſerint. neque tamen pervaſere hoſtes, niſi admodum pauci: ceteros, deleto promtiſſimo quoque aut ſaucio, appetente iam luce, truſere in ſumma caſtelli. ubi tandem coacta deditio, & proxima ſponte incolarum recepta. reliquis, quo minus vi aut obſidio ſubigerentur, praematura montis Haemi & ſaeva hiems
ſubvenit. At Romae, commota Principis domo, 52
ut ſeries futuri in Agrippinam exitii inciperet, Claudia Pulchra, ſobrina eius, poſtulatur, accuſante Domitio Afro. Is recens Praetura, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clareſcere, *crimen impudicitiae, adulterum Furnium, veneficia in Principem & devotiones* obiectabat. Agrippina, ſemper atrox, tum & periculo propinquae accenſa, pergit ad Tiberium, ac forte ſacrificantem patri reperit. quo initio invidiae, *Non eiuſdem*, ait, *mactare divo Auguſto victimas, & poſteros eius inſectari. non in effigies mutas divinum ſpiritum transfuſum; ſed imaginem veram, coeleſti ſan-*

A. U. *guine ortam, intelligere diſcrimen, ſuſcipere ſordes.*
779 *fruſtra Pulchram praeſcribi, cui ſola exitii cauſa*
ſit, quod Agrippinam ſtulte prorſus ad cultum de-
legerit, oblita Soſiae ob eadem afflictae. Audita haec
raram occulti pectoris vocem elicuere; corre-
ptamque Graeco verſu admonuit: *num ideo lae-*
di, quia non regnaret. Pulchra & Furnius damnan-
tur. Afer primoribus oratorum additus, divulga-
to ingenio, & ſecuta aſſeveratione Caeſaris, qua
ſuo iure diſertum eum appellavit. mox capeſſen-
dis accuſationibus, aut reos tutando, proſperio-
re eloquentiae, quam morum, fama fuit: niſi
quod aetas extrema multum etiam eloquentiae
demſit, dum feſſa mente retinet ſilentii impa-
53 tientiam. At Agrippina, pervicax irae, & mor-
bo corporis implicata, cum viſeret eam Caeſar,
profuſis diu ac per ſilentium lacrimis, mox in-
vidiam & preces orditur: *ſubveniret ſolitudini, da-*
ret maritum: habilem adhuc iuventam ſibi; neque
aliud probis, quam ex matrimonio, ſolatium: eſſe in
civitate .... Germanici coniugem ac liberos eius
recipere dignarentur. Sed Caeſar, non ignarus,
quantum ex Republica peteretur; ne tamen of-
fenſionis aut metus manifeſtus foret, ſine re-
ſponſo, quamquam inſtantem, reliquit. Id ego,
a ſcriptoribus annalium non traditum, reperi in
commentariis Agrippinae, filiae: quae Neronis
Principis mater, vitam ſuam & caſus ſuorum po-
54 ſteris memoravit. Ceterum Seianus maerentem &
improvidam altius perculit, immiſſis, qui, per
ſpeciem amicitiae, monerent, *paratum ei vene-*

num, vitandas ſoceri epulas. Atque illa, ſimulatio- A. U.
num neſcia, cum propter diſcumberet, non vultu 779
aut ſermone flecti, nullos attingere cibos; donec
advertit Tiberius, forte, an quia audiverat. idque
quo acrius experiretur, poma, ut erant appoſi-
ta, laudans, nurui ſua manu tradidit. aucta ex
eo ſuſpicio Agrippinae, & intacta ore, ſervis tra-
miſit. nec tamen Tiberii vox coram ſecuta, ſed
obverſus ad matrem, *non mirum,* ait, *ſi quid ſe-
verius in eam ſtatuiſſet, a qua veneficii inſimulare-
tur.* Inde rumor, *parari exitium: neque id Impe-
ratorem palam audere, ſecretum ad perpetrandum
quaeri.* Sed Caeſar, quo famam averteret, adeſſe 55
frequens Senatui, legatoſque Aſiae, ambigentes,
quanam in civitate templum ſtatueretur, plures per
dies audivit. Undecim urbes certabant, pari am-
bitione, viribus diverſae. neque multum diſtan-
tia inter ſe memorabant, *de vetuſtate generis, ſtu-
dio in populum Romanum, per bella Perſi & Ariſto-
nici aliorumque regum.* Verum Hypaepeni, Tral-
lianique, Laodicenis & Magnetibus ſimul, tra-
miſſi, ut parum validi. ne Ilienſes quidem, cum
parentem urbis Romae Troiam referrent, niſi anti-
quitatis gloria, pollebant. paulum addubitatum,
quod Halicarnaſſii, *mille & ducentos per annos,
nullo motu terrae nutaviſſe ſedes ſuas, vivoque in ſa-
xo fundamenta templi* aſſeveraverant. Pergamenos
(eo ipſo nitebantur) aede Auguſto ibi ſita, ſatis
adeptos creditum. Epheſii, Mileſiique, hi Apol-
linis, illi Dianae caerimonia occupaviſſe civita-
tes viſi. Ita Sardianos inter Smyrnaeoſque deli-

A. U. beratum. Sardiani decretum Etruriae recitavere,
779 ut conſanguinei. nam *Tyrrhenum Lydumque, Atye*
rege genitos, ob multitudinem diviſiſſe gentem: Ly-
dum patriis in terris reſediſſe; Tyrrheno datum, no-
vas ut conderet ſedes: & ducum e nominibus indita
vocabula, illis per Aſiam, his in Italia: auctamque
adhuc Lydorum opulentiam, miſſis in Graeciam po-
pulis, cui mox a Pelope nomen. ſimul *literas Impe-*
ratorum, & icta nobiſcum foedera bello Macedonum,
ubertatemque fluminum ſuorum, temperiem coeli ac
56 *dites circum terras* memorabant. At Smyrnaei, re-
petita vetuſtate, *ſeu Tantalus, Iove ortus, illos, ſi-*
ve Theſeus, divina & ipſe ſtirpe, ſive una Amazonum
condidiſſet; tranſcendere ad ea, quîs maxime fi-
debant in populum Romanum officiis, miſſa na-
vali copia, non modo externa ad bella, ſed quae
in Italia tolerabantur: *ſeque primos templum urbis*
Romae ſtatuiſſe, M. Porcio Conſule, magnis quidem
iam populi Romani rebus, nondum tamen ad ſummum
elatis, ſtante adhuc Punica urbe, & validis per Aſiam
regibus. ſimul *L. Sullam teſtem* adferebant, *graviſ-*
ſimo in diſcrimine exercitus, ob aſperitatem hiemis,
& penuriam veſtis, cum id Smyrnam in concionem
nuntiatum foret, omnes, qui adſtabant, detraxiſſe
corpori tegmina, noſtriſque legionibus miſiſſe. Ita ro-
gati ſententiam Patres, Smyrnaeos praetulere.
cenſuitque Vibius Marſus, *ut M. Lepido, cui ea*
provincia obvenerat, ſuper numerum legaretur, qui
templi curam ſuſciperet. & quia Lepidus ipſe deli-
gere per modeſtiam abnuebat, Valerius Naſo, e
57 praetoriis, forte miſſus eſt. Inter quae, diu me-

ditato prolatoque ſaepius conſilio, tendere Caeſar A. U. in Campaniam, ſpecie dedicandi templa, apud 779 Capuam Iovi, apud Nolam Auguſto; ſed certus procul Urbe degere. Cauſam abſceſſus quamquam, ſecutus plurimos auctorum, ad Seiani artes retuli: quia tamen, caede eius patrata, ſex poſtea annos pari ſecreto coniunxit, plerumque permoveor, num ad ipſum referri verius ſit, ſaevitiam ac libidinem, cum factis promeret, locis occultantem. Erant, qui crederent, in ſenectute corporis quoque habitum pudori fuiſſe. quippe illi praegracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta. & Rhodi ſecreto, vitare coetus, recondere voluptates inſuerat. Traditur etiam, matris impotentia extruſum, quam dominationis ſociam aſpernabatur, neque depellere poterat, cum dominationem ipſam donum eius accepiſſet. Nam dubitaverat Auguſtus, Germanicum, ſororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanae imponere: ſed precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, ſibi Tiberium adſcivit. idque Auguſta exprobrabat, repoſcebat. Pro- 58
fectio arto comitatu fuit: unus Senator, Conſulatu functus, Cocceius Nerva, cui legum peritia: Eques Romanus, praeter Seianum, ex illuſtribus, Curtius Atticus: ceteri liberalibus ſtudiis praediti, ferme Graeci, quorum ſermonibus levaretur. Ferebant periti coeleſtium, *iis motibus ſiderum exceſſiſſe Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur,* unde exitii cauſa multis fuit, properum

A. U. finem vitae coniectantibus, vulgantibuſque. ne-
779 que enim tam incredibilem caſum providebant,
ut undecim per annos libens patria careret. Mox
patuit breve confinium artis & falſi; veraque
quam obſcuris tegerentur. nam *in Urbem non re-
greſſurum*, haud forte dictum: ceterorum neſcii
egere; cum propinquo rure aut litore, & ſaepe
moenia Urbis aſſidens, extremam ſenectam com-
59 pleverit. Ac forte illis diebus oblatum Caeſari
anceps periculum auxit vana rumoris; praebuit-
que ipſi materiem, cur amicitiae conſtantiaeque
Seiani magis fideret. Veſcebantur in villa, cui
vocabulum *Speluncae*, mare Amuclanum inter
Fundanoſque montes, nativo in ſpecu. eius os,
lapſis repente ſaxis, obruit quoſdam miniſtros:
hinc metus in omnes, & fuga eorum, qui con-
vivium celebrabant. Seianus, genu vultuque &
manibus ſuper Caeſarem ſuſpenſus, oppoſuit ſeſe
incidentibus: atque habitu tali repertus eſt a
militibus, qui ſubſidio venerant. Maior ex eo;
&, quamquam exitioſa ſuaderet, ut non ſui an-
xius, cum fide audiebatur. Aſſimulabatque iudi-
cis partes adverſus Germanici ſtirpem, ſubditis,
qui accuſatorum nomina ſuſtinerent, maxime-
que inſectarentur Neronem, proximum ſucceſ-
ſioni, & quamquam modeſta iuventa, plerum-
que tamen, quid in praeſentiarum conduce-
ret, oblitum; dum a libertis & clientibus, api-
ſcendae potentiae properis, exſtimulatur, *ut ere-
ctum & fidentem animi oſtenderet: velle id populum
Romanum, cupere exercitus: neque auſurum contra*

Seianum, qui nunc patientiam ſenis & ſegnitiam iuvenis iuxta inſultet. Haec atque talia audienti, nihil quidem pravae cogitationis: ſed interdum voces procedebant contumaces & inconſultae. quas appoſiti cuſtodes exceptas auctaſque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diverſae inſuper ſolicitudinum formae oriebantur. nam alius occurſum eius vitare: quidam, ſalutatione reddita, ſtatim averti: plerique inceptum ſermonem abrumpere: inſiſtentibus contra irridentibuſque, qui Seiano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut falſum renidens vultu. ſeu loqueretur, ſeu taceret iuvenis, crimen ex ſilentio, ex voce. ne nox quidem ſecura; cum uxor vigilias, ſomnos, ſuſpiria matri Liviae, atque illa Seiano patefaceret. qui fratrem quoque Neronis, Druſum, traxit in partes, ſpe obiecta principis loci, ſi priorem aetate, & iam labefactum demoviſſet. Atrox Druſi ingenium, ſuper cupidinem potentiae & ſolita fratribus odia, accendebatur invidia, quod mater Agrippina promtior Neroni erat. neque tamen Seianus ita Druſum fovebat, ut non in eum quoque ſemina futuri exitii meditaretur; gnarus praeferocem, & inſidiis magis opportunum. Fine anni exceſſere inſignes viri, Aſinius Agrippa, claris maioribus quam vetuſtis, vitaque non degener; & Q. Haterius, familia ſenatoria, eloquentiae, quoad vixit, celebratae: monumenta ingenii eius haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quam cura vigebat: utque aliorum meditatio & labor

A. U. 779 60 61

in poſterum valeſcit; ſic Haterii canorum illud
61 & profluens cum ipſo ſimul exſtinctum eſt. M.
A. U. Licinio, L. Calpurnio Coss. ingentium bello-
780 A. C. rum cladem aequavit malum improviſum. eius
27 initium ſimul & finis exſtitit. Nam coepto apud
Fidenam amphitheatro, Atilius quidam, liber-
tini generis, quo ſpectaculum gladiatorum cele-
braret, neque fundamenta per ſolidum ſubdi-
dit, neque firmis nexibus ligneam compagem
ſuperſtruxit: ut qui non abundantia pecuniae,
nec municipali ambitione, ſed in ſordida mer-
cede id negotium quaeſiviſſet. Affluxere avidi ta-
lium, imperitante Tiberio procul voluptatibus
habiti, virile ac muliebre ſecus, omnis aetas, ob
propinquitatem loci effuſius: unde gravior peſtis
fuit, conferta mole, dein convulſa, dum ruit
intus, aut in exteriora effunditur: immenſam-
que vim mortalium, ſpectaculo intentos, aut qui
circum adſtabant, praeceps trahit atque operit.
Et illi quidem, quos principium ſtragis in mor-
tem afflixerat, ut tali ſorte, cruciatum effugere.
Miſerandi magis, quos, abrupta parte corporis,
nondum vita deſeruerat: qui per diem viſu, per
noctem ululatibus & gemitu, coniuges aut libe-
ros noſcebant. Iam ceteri fama exciti, hic fra-
trem, propinquum ille, alius parentes lamen-
tari. etiam quorum, diverſa de cauſa, amici aut
neceſſarii aberant, pavere tamen: neque dum
comperto, quos illa vis perculiſſet, latior ex in-
63 certo metus. Ut coepere dimoveri obruta; con-
curſus ad exanimos, complectentium, oſculan-

tium: & ſaepe certamen, ſi confuſior facies, & par forma, aut aetas, errorem agnoſcentibus fecerat. Quinquaginta hominum millia eo caſu debilitata vel obtrita ſunt: cautumque in poſterum Senatuſconſulto, *nè quis gladiatorium munus ederet, cui minor quadringentorum millium res; neve amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatae.* Atilius in exſilium actus eſt. Ceterum ſub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta & medici paſſim praebiti: fuitque Urbs per illos dies, quamquam maeſta facie, veterum inſtitutis ſimilis; qui, magna poſt proelia, ſaucios largitione & cura ſuſtentabant. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis violentia Urbem ultra ſolitum affecit, deuſto monte Caelio: *feralemque annum* ferebant, *& ominibus adverſis ſuſceptum Principi conſilium abſentiae*, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes; ni Caeſar obviam iſſet, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actaeque ei grates apud Senatum ab illuſtribus; famaque apud populum, quia ſine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & ultro accitos munificentia iuverat. Adduntur ſententiae, ut mons Caelius in poſterum *Auguſtus* appellaretur: quando, cunctis circum flagrantibus, ſola Tiberii effigies, ſita in domo Iunii Senatoris, inviolata manſiſſet. *Eveniſſe id olim Claudiae Quinctae. eiuſque ſtatuam, vim ignium bis elapſam, maiores apud aedem Matris Deûm conſecraviſſe. ſanctos acceptoſque numinibus Claudios: & augendam caerimoniam loco, in quo tantum in Prin-*

A. U. 780

64

65 *cipem honorem Dii oſtenderint.* Haud fuerit abſurdum, tradere, montem eum antiquitus *Querquetulanum* cognomento fuiſſe, quod talis ſilvae frequens foecundusque erat: mox *Caelium* appellitatum, a Caele Vibenna; qui dux gentis Etruſcae, cum auxilium appellatum ductaviſſet, ſedem eam acceperat a Tarquinio Priſco; ſeu quis alius regum dedit. nam ſcriptores in eo diſſentiunt. cetera non ambigua ſunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitaſſe, unde *Tuſcum vicum*, e vocabulo advenarum, dictum.

A. U. 780

66 Sed ut ſtudia procerum & largitio Principis adverſum caſum ſolatium tulerant: ita accuſatorum maior in dies & inſeſtior vis ſine levamento graſſabatur. corripueratque Varum Quinctilium, divitem, & Caeſari propinquum, Domitius Afer, Claudiae Pulchrae, matris eius, condemnator; nullo mirante, quod diu egens, & parto nuper praemio male uſus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam ſocium delationis exſtitiſſe, miraculo erat, quia claris maioribus, & Varo connexus, ſuam ipſe nobilitatem, ſuum ſanguinem perditum ibat. Reſtitit tamen Senatus, & *opperiendum Imperatorem* cenſuit: quod unum urgentium malorum ſuffugium in

67 tempus erat. At Caeſar, dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuiſſet, *ne quis quietem eius irrumperet*, concurſuſque oppidanorum, diſpoſito milite, prohiberentur; peroſus tamen municipia & colonias, omniaque in continenti ſita, Capreas ſe in inſulam abdidit, trium

millium freto ab extremis Surrentini promontorii diiunctam. Solitudinem eius placuiſſe maxime crediderim, quoniam importuoſum circa mare, & vix modicis navigiis pauca ſubſidia: neque appulerit quiſquam, niſi gnaro cuſtode. coeli temperies hieme mitis, obiectu montis, quo ſaeva ventorum arcentur: aeſtas in Favonium obverſa, & aperto circum pelago peramoena: proſpectabatque pulcherrimum ſinum, antequam Veſuvius mons ardeſcens faciem loci verteret. Graecos ea tenuiſſe, Capreaſque Telebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus & molibus inſederat; quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultos in luxus & malum otium reſolutus. Manebat quippe ſuſpicionum & credendi temeritas, quam Seianus augere etiam in Urbe ſuetus, acrius turbabat, non iam occultis adverſum Agrippinam & Neronem inſidiis. quîs additus miles, nuntios, introitus, aperta, ſecreta, velut in annales referebat. ultroque ſtruebantur, qui monerent perfugere ad Germaniae exercitus, vel celeberrimo fori effigiem divi Auguſti amplecti, populumque ac Senatum auxilio vocare. eaque, ſpreta ab illis, velut pararent, obiiciebantur. Iunio Silano, & Silio Nerva Coss. foedum anni principium inceſſit, tracto in carcerem illuſtri Equite Romano, Titio Sabino, ob amicitiam Germanici. neque enim omiſerat, coniugem liberoſque eius percolere, ſectator domi, comes in publico, poſt tot clientes, unus; eoque

A. U. 780

68 A. U. 781 A. C. 28

A. U. 781 apud bonos laudatus, & gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petitius Rufus, M. Opſius, Praetura functi, aggrediuntur, cupidine Conſulatus; ad quem non niſi per Seianum aditus; neque Seiani voluntas, niſi ſcelere, quaerebatur. Compoſitum inter ipſos, ut Latiaris, qui modico uſu Sabinum contingebat, ſtrueret dolum, ceteri teſtes adeſſent: deinde accuſationem inciperent. Igitur Latiaris iacere fortuitos primum ſermones: mox laudare conſtantiam, *quod non, ut ceteri, florentis domus amicus, afflictam deſeruiſſet*: ſimul honora de Germanico, Agrippinam miſerans, diſſerebat. Et poſtquam Sabinus, ut ſunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrimas, iunxit queſtus: audentius iam onerat Seianum, ſaevitiam, ſuperbiam, ſpes eius. ne in Tiberium quidem convicio abſtinet. Iique ſermones, tanquam vetita miſcuiſſent, ſpeciem arctae amicitiae facere. Ac iam ultro Sabinus quaerere Latiarem, ventitare domum, dolores
69 ſuos, quaſi ad fidiſſimum, deferre. Conſultant, quos memoravi, quonam modo ea plurium auditu acciperentur. nam loco, in quem coibatur, ſervanda ſolitudinis facies: &, ſi pone fores aſſiſterent, metui viſus, ſonitus, aut forte ortae ſuſpiciones erant. Tectum inter & laquearia, tres Senatores, haud minus turpi latebra, quam deteſtanda fraude, ſeſe abſtrudunt; foraminibus & rimis aurem admovent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit; praete-

ritaque & inſtantia, quorum affatim copia, ac A. U.
novos terrores cumulat. Eadem ille, & diutius, 781
quanto maeſta, ubi ſemel prorupere, difficilius reticentur. Properata inde accuſatio, miſſiſque ad Caeſarem literis, ordinem fraudis, ſuumque ipſi dedecus narravere. Non alias magis anxia & pavens civitas, egens adverſum proximos: congreſſus, colloquia, notae ignotaeque aures vitari: etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumſpectabantur. Sed Caeſar, ſolemnia inci- 70
pientis anni, Kal. Ianuariis, epiſtola precatus, vertit in Sabinum, *corruptos quoſdam libertorum, & petitum ſe*, arguens; ultionemque haud obſcure poſcebat. nec mora, quin decerneretur: & trahebatur damnatus, quantum, obducta veſte, & adſtrictis faucibus, niti poterat, clamitans, *Sic inchoari annum, has Seiano victimas cadere.* quo intendiſſet oculos, quo verba acciderent, fuga, vaſtitas: deſeri itinera, fora: & quidam regrediebantur, oſtentabantque ſe rurſum, id ipſum paventes, quod timuiſſent. *Quem enim diem vacuum poena, ubi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos eſſet, vincla & laqueus inducantur? non prudentem Tiberium tantam invidiam adiiſſe: quaeſitum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus novi magiſtratus, quo modo delubra & altaria, ſic carcerem recludant.* Secutae inſuper literae, grates agentis, *quod hominem infenſum Reipublicae puniviſſent:* adiecto, *trepidam ſibi vitam, ſuſpectas inimicorum inſidias*, nullo nominatim compellato: neque tamen du-

71 bitabatur, in Neronem & Agrippinam intendi. Ni
A. U. mihi deſtinatum foret, ſuum quaeque in annum
781 referre, avebat animus anteire, ſtatimque memorare exitus, quos Latinius atque Opſius, ceterique flagitii eius repertores, habuere, non modo poſtquam C. Caeſar rerum potitus eſt, ſed incolumi Tiberio. qui ſcelerum miniſtros, ut perverti ab aliis nolebat, ita plerumque ſatiatus, & oblatis in eandem operam recentibus, veteres & praegraves afflixit. verum has atque alias ſontium poenas, in tempore trademus. Tum cenſuit Aſinius Gallus, cuius liberorum Agrippina matertera erat, *petendum a Principe, ut metus ſuos Senatui fateretur, amoverique ſineret.* Nullam aeque Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus ſuis, quam diſſimulationem, diligebat. eo aegrius accepit, recludi, quae premeret. ſed mitigavit Seianus, non Galli amore, verum ut cunctationes Principis opperiretur: gnarus, lentum in meditando, ubi prorupiſſet, triſtibus dictis atrocia facta coniungere. Per idem tempus Iulia mortem obiit, quam neptem Auguſtus, convictam adulterii, damnaverat, proieceratque in inſulam Trimerum, haud procul Apulis litoribus. illic viginti annis exſilium toleravit, Auguſtae ope ſuſtentata; quae florentes privignos cum per occultum ſubvertiſſet, miſericordiam erga afflictos palam oſtentabat.
72 Eodem anno Friſii, Tranſrhenanus populus, pacem exuere; noſtra magis avaritia, quam obſequii impatientes. Tributum iis Druſus iuſſerat modicum, pro anguſtia rerum,

ut in uſus militares, coria boum penderent: non intenta cuiuſquam cura, quae firmitudo, quae menſura; donec Olennius, e primipilaribus, regendis Friſiis impoſitus, *terga urorum* delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficilius tolerabatur, quis ingentium belluarum feraces ſaltus, modica domi armenta ſunt. Ac primo boves ipſos, mox agros, poſtremo corpora coniugum aut liberorum, ſervitio tradebant. Hinc ira & queſtus. & poſtquam non ſubveniebat, remedium ex bello: rapti, qui tributo aderant, milites, & patibulo affixi. Olennius infenſos fuga praevenit, receptus caſtello, cui nomen *Flevum:* & haud ſpernenda illic civium ſociorumque manus litora Oceani praeſidebat. Quod ubi L. Apronio, inferioris Germaniae Propraetori, cognitum, vexilla legionum e ſuperiore provincia, peditumque & equitum auxiliarium delectos accivit: ac ſimul utrumque exercitum, Rheno devectum, Friſiis intulit; ſoluto iam caſtelli obſidio, & ad ſua tutanda digreſſis rebellibus. Igitur proxima aeſtuaria aggeribus & pontibus, traducendo graviori agmini, firmat. atque interim, repertis vadis, alam Caninefatem, & quod peditum Germanorum inter noſtros merebat, circumgredi terga hoſtium iubet: qui iam acie compoſiti, pellunt turmas ſociales, equiteſque legionum, ſubſidio miſſos. Tum tres leves cohortes, ac rurſum duae; dein tempore interiecto alarius eques immiſſus. ſatis validi, ſi ſimul incubuiſſent: per in-

A. U. 781

73

A. U. 781 tervallum adventantes, neque conſtantiam addiderant turbatis, & pavore fugientium auferebantur. Cethego Labeoni, Legato quintae legionis, quod reliquum auxiliorum, tradit: atque ille, dubia ſuorum re, in anceps tractus, miſſis nuntiis, vim legionum implorabat. prorumpunt quintani ante alios, &, acri pugna hoſte pulſo, recipiunt cohortes alaſque, feſſas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humavit; quamquam multi tribunorum praefectorumque, & inſignes centuriones cecidiſſent. Mox compertum a transfugis, nongentos Romanorum apud lucum, quem *Baduhennae* vocant, pugna in poſterum extracta, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis, quondam ſtipendiarii, villa, poſtquam proditio

74 metuebatur, mutuis ictibus procubuiſſe. Clarum inde inter Germanos Friſium nomen; diſſimulante Tiberio damna, ne cui bellum permitteret. Neque Senatus in eo cura, an imperii extrema dehoneſtarentur: pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quaerebatur. Ita, quamquam diverſis ſuper rebus conſulerentur, *aram Clementiae, aram Amicitiae, effigieſque circum Caeſaris ac Seiani* cenſuere: crebriſque precibus efflagitabant, *viſendi ſui copiam facerent.* Non illi tamen in Urbem, aut propinqua Urbi digreſſi ſunt: ſatis viſum, omittere inſulam, & in proximo Campaniae adſpici. eo venire Patres, Eques, magna pars plebis, anxii erga Seianum, cuius durior congreſſus, atque eo per am-

bitum, & ſocietate conſiliorum parabatur. Satis A. U.
conſtabat, auctam ei arrogantiam, foedum illud 781
in propatulo ſervitium ſpectanti. quippe Romae
ſueti diſcurſus; & magnitudine urbis incertum,
quod quiſque ad negotium pergat: ibi, campo
aut litore iacentes nullo diſcrimine, noctem ac
diem, iuxta gratiam aut faſtus ianitorum perpe-
tiebantur; donec id quoque vetitum. & reve-
nere in Urbem trepidi, quos non ſermone, non
viſu dignatus erat: quidam male alacres, quibus
infauſtae amicitiae gravis exitus imminebat. Ce- 75
terum Tiberius neptem Agrippinam, Germani-
co ortam, cum coram Cn. Domitio tradidiſſet, in
Urbe celebrari nuptias iuſſit. In Domitio, ſuper
vetuſtatem generis, propinquum Caeſaribus ſan-
guinem delegerat. nam is aviam Octaviam, &
per eam Auguſtum avunculum praeferebat.

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER QUINTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Livia Auguſta moritur: eoque Seiani potentia creſcit. Agrippina & Nero Principis literis accuſantur. Nec multo poſt Seianus ipſe, detecta cupidine imperii, pervertitur, cum magna amicorum eius ſtrage. (Quae omnia Tacito ſingillatim tradita aevum abolevit.) Falſus apud Cycladas Druſus ſe oſtendit, ſed diligentia & aſtu Poppaei Sabini capitur. Haec geſta annis circiter tribus,

C. Rubellio Gemino, C. Fufio Gemino.
M. Vinucio Quartino, C. Cassio Longino.
Tiberio caesare v, L. Aelio Seiano, Coss.

1 Rubellio & Fufio Coss. quorum utrique
A. U. Geminus cognomentum erat, Iulia Auguſta mor-
782
A. C. tem obiit, aetate extrema, nobilitatis per Clau-
29 diam familiam, & adoptione Liviorum Iuliorum-

que, clariſſimae. Primum ei matrimonium & liberi fuere cum Tiberio Nerone, qui bello Perufino profugus, pace inter Sex. Pompeium ac Triumviros pacta, in Urbem rediit. Exin Caeſar cupidine formae aufert marito, incertum an invitam; adeo properus, ut, ne ſpatio quidem ad enitendum dato, penatibus ſuis gravidam induxerit. Nullam poſthac ſubolem edidit: ſed ſanguini Auguſti, per coniunctionem Agrippinae & Germanici, annexa, communes pronepotes habuit. ſanctitate domus priſcum ad morem, comis ultra quam antiquis feminis probatum, mater impotens, uxor facilis, & cum artibus mariti ſimulatione filii bene compoſita. Funus eius modicum, teſtamentum diu irritum fuit. laudata eſt pro roſtris a C. Caeſare pronepote, qui mox rerum potitus eſt. At Tiberius, quod ſupremis in matrem officiis defuiſſet, nihil mutata amoenitate vitae, *magnitudinem negotiorum* per literas excuſavit: honoreſque memoriae eius ab Senatu large decretos, quaſi per modeſtiam, imminuit; paucis admodum receptis, & addito, *ne coeleſtis religio decerneretur: ſic ipſam maluiſſe.* quin & parte eiuſdem epiſtolae increpuit *amicitias muliebres*, Fufium Conſulem oblique perſtringens. Is gratia Auguſtae floruerat, aptus alliciendis feminarum animis; dicax idem, & Tiberium acerbis facetiis irridere ſolitus, quarum apud praepotentes in longum memoria eſt. Ceterum ex eo praerupta iam & urgens dominatio. nam incolumi Auguſta, erat adhuc perfugium; quia

A. U. 782

2

3

A. U. 782 Tiberio inveteratum erga matrem obſequium, neque Seianus audebat auctoritati parentis anteire. tunc, velut frenis exſoluti, proruperunt: miſſaeque in Agrippinam ac Neronem literae, quas pridem allatas, & cohibitas ab Auguſta, credidit vulgus. haud enim multum poſt mortem eius recitatae ſunt. verba inerant quaeſita aſperitate: ſed non arma, non rerum novarum ſtudium; *amores iuvenum, & impudicitiam* nepoti obiectabat. in nurum ne id quidem confingere auſus, *arrogantiam oris & contumacem animum* incuſavit, magno Senatus pavore ac ſilentio: donec pauci, quîs nulla ex honeſto ſpes, (& publica mala ſingulis in occaſionem gratiae trahuntur) *ut referretur*, poſtulavere, promtiſſimo Cotta Meſſallino, cum atroci ſententia: ſed aliis a primoribus, maximeque a magiſtratibus, trepidabatur; quippe Tiberius, etſi infenſe invectus, cetera ambigua reliquerat.

4 Fuit in Senatu Iunius Ruſticus, componendis Patrum actis delectus a Caeſare, eoque meditationes eius introſpicere creditus. is, fatali quodam motu (neque enim ante ſpecimen conſtantiae dederat) ſeu prava ſollertia, dum, imminentium oblitus, incerta pavet, inſerere ſe dubitantibus, ac monere Conſules, *ne relationem inciperent:* diſſerebatque, *brevibus momentis ſumma verti; poſſe quandoque Germanicis locum poenitentia ſenis reddi.* Simul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens, circumſiſtit curiam, feſtiſque in Caeſarem ominibus, *falſas literas, & Principe invito exitium domui eius*

intendi. clamitat. ita nihil triſte illo die patra- A. U.
tum. ferebantur etiam, ſub nominibus Conſula- 782
rium, fictae in Seianum ſententiae; exercentibus pleriſque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum. unde illi ira violentior, & materies criminandi: *ſpretum dolorem Principis ab Senatu: deſciviſſe populum: audiri iam & legi novas conciones, nova Patrum conſulta: quid reliquum, niſi ut caperent ferrum? &, quorum imagines pro vexillis ſecuti forent, duces imperatoreſque deligerent?* Igitur Caeſar, repetitis adverſum 5
nepotem & nurum probris, increpitaque per edictum plebe, queſtus apud Patres, *quod fraude unius Senatoris imperatoria maieſtas eluſa publice foret: integra tamen ſibi cuncta* poſtulavit: nec ultra deliberatum, quo minus, non quidem extrema decernerent, id enim vetitum, ſed, *paratos ad ultionem, vi Principis impediri* teſtarentur. *

* Quatuor & quadraginta orationes ſuper ea re 6
habitae, ex quîs ob metum paucae, plures aſ- A. U.
ſuetudine, * *mihi pudorem aut Seiano invidiam al-* 784 A. C.
laturum cenſui. * 31
*verſa eſt fortuna. & ille quidem, qui collegam & generum adſciverat, ſibi ignoſcit: ceteri, quem per dedecora fovere, cum ſcelere inſectantur. * miſerius ſit, ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare, haud diſcreverim. * non crudelitatem, non clementiam cuiuſquam experiar, ſed liber, & mihi ipſi probatus, antibo periculum. Vos obteſtor, ne memoriam noſtri per maerorem, quam laeti, retineatis, adii-*

A. U. *ciendo me quoque iis, qui ſine egregio publica ma-*
784 *la effugerunt.* Tunc ſingulos, ut cuique aſſiſte-
7 re, alloqui animus erat, retinens aut dimittens,
partem diei abſumſit; multoque adhuc coetu,
& cunctis intrepidum vultum eius ſpectantibus,
cum ſupereſſe tempus noviſſimis crederent, gla-
dio, quem ſinu abdiderat, incubuit. Neque Cae-
ſar ullis criminibus aut probris defunctum inſe-
ctatus eſt, cum in Blaeſum multa foedaque in-
8 cuſaviſſet. Relatum inde de P. Vitellio & Pom-
ponio Secundo. illum indices arguebant, *clau-
ſtra aerarii, cui praefectus erat, & militarem pecu-
niam rebus novis obtuliſſe:* huic a Conſidio, Prae-
tura functo, obiectabatur *Aelii Galli amicitia, qui,
punito Seiano, in hortos Pomponii, quaſi fidiſſimum
ad ſubſidium, perfugiſſet.* neque aliud periclitan-
tibus auxilii, quam in fratrum conſtantia fuit,
qui vades exſtitere. mox, crebris prolationibus,
ſpem ac metum iuxta gravatus Vitellius, peti-
to per ſpeciem ſtudiorum ſcalpro, levem ictum
venis intulit, vitamque aegritudine animi fini-
vit. At Pomponius, multa morum elegantia &
ingenio illuſtri, dum adverſam fortunam aequus
9 tolerat, Tiberio ſuperſtes fuit. Placitum poſthac,
ut in reliquos Seiani liberos adverteretur; vaneſcen-
te quamquam plebis ira, ac pleriſque per prio-
ra ſupplicia lenitis. igitur portantur in carcerem,
filius imminentium intelligens, puella adeo ne-
ſcia, ut crebro interrogaret, *quod ob delictum, &
quo traheretur? neque facturam ultra:* &, *poſſe ſe
puerili verbere moneri.* Tradunt temporis eius au-

ctores, *quia, triumvirali ſupplicio affici virginem,* A. U.
inauditum habebatur, a carnifice, laqueum iuxta, 784
compreſſam: exin obliſis faucibus, id aetatis corpora
in Gemonias abiecta. Per idem tempus Aſia atque 10
Achaia exterritae ſunt acri magis, quam diutur-
no rumore, *Druſum, Germanici filium, apud Cy-*
cladas inſulas, mox in continenti viſum. & erat iu-
venis haud diſpari aetate, quibuſdam Caeſaris
libertis, velut agnitus, per dolumque comitan-
tibus. Alliciebantur ignari, fama nominis, &
promtis Graecorum animis ad nova & mira: quip-
pe *elapſum cuſtodiae, pergere ad paternos exercitus,*
Aegyptum aut Syriam invaſurum, fingebant ſimul
credebantque. iam iuventutis concurſu, iam pu-
blicis ſtudiis frequentabatur, laetus praeſentibus,
& inanium ſpe; cum auditum id Poppaeo Sabi-
no. Is Macedoniae tum intentus, Achaiam quo-
que curabat. Igitur, quo vera ſeu falſa ante-
iret, Toronaeum Thermaeumque ſinum praefe-
ſtinans, mox Euboeam, Aegaei maris inſulam,
& Piraeeum Atticae orae, dein Corinthienſe li-
tus, anguſtiaſque Iſthmi evadit: marique alio Ni-
copolim, Romanam coloniam, ingreſſus, ibi de-
mum cognoſcit, ſollertius interrogatum, *quiſnam*
foret, dixiſſe, *M. Silano genitum:* &, multis ſe-
ctatorum dilapſis, aſcendiſſe navem, tanquam
Italiam peteret. ſcripſitque haec Tiberio. neque
nos originem finemve eius rei ultra comperimus.
Exitu anni, diu aucta diſcordia Conſulum eru- 11
pit. nam Trio, facilis capeſſendis inimicitiis, &
foro exercitus, *ut ſegnem Regulum ad opprimen-*

A. U. *dos Seiani miniſtros*, oblique perſtrinxerat. ille, 784 niſi laceſſeretur, modeſtiae retinens, non modo retudit collegam; ſed, *ut noxium coniurationis*, ad diſquiſitionem trahebat. Multiſque Patrum orantibus, ponerent odia in perniciem itura, manſere infenſi ac minitantes, donec magiſtratu abirent.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER SEXTUS.

BREVIARIUM LIBRI.

Tiberii arcanae & foedae libidines. Multorum accuſationes, interque eos M. Terentii, Equitis Romani, cuius libera & egregia defenſio inſerta. L. Piſonis, Praefecti urbis, mors & funus: & per occaſionem de origine eius muneris & progreſſu. De Sibyllarum carminibus recipiendis conſultatio: & quae in iis cautio. Seditio Romae ob gravitatem annonae. Germanici duae filiae nuptum datae, L. Caſſio, & M. Vinicio. Foeneratores accuſati, repreſſae uſurae: & liberalitate Caeſaris fides multorum refecta. Iterum accuſationes maieſtatis: & uno edicto omnes conſcii Seianianae coniurationis necati. C. Caeſar Caligula Claudiam uxorem accipit: eius mores & callida ſimulatio in avum. Tiberii praeſagium de Ser. Galba: & per cauſam eam de Mathematicis aliquid & Thraſyllo. Druſi Germanici filii miſeranda mors: item Agrippinae. Nerva Iureconſultus inedia voluntaria obiit. aliquot aliorum illuſtrium mortes. Phoenix in Ae-

gypto viſa. & ſuper ea veterum narrationes ac iudicia. Accuſationes variae & mortes. Parthorum legati in Urbem venere, ad novum regem petendum: & Tiberius unum, deinde alterum miſit. L. Vitellius Orienti praefectus: eiuſque ingenium. Proelia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Teridates ſufficitur Vitellii conſilio & armis. At Romae illuſtrium damnationes & mortes. Clitae Cappadoces regi ſuo rebelles & repreſſi. Teridates rex diſſidio procerum pellitur, & Artabanus in regnum iterum accitur. Romae incendium atrox: quod Caeſar liberalitate ſua mitigavit. Tiberii deliberatio de ſucceſſore: eiuſque morbus & mors. Geſta haec annis circiter ſex,

CN. DOMITIO, M. FURIO CAMILLO.
SER. SULPICIO GALBA, L. CORNELIO SULLA.
PAULLO FABIO PERSICO, L. VITELLIO.
C. CESTIO GALLO, M. SERVILIO RUFO.
Q. PLAUTIO, SEX. PAPINIO.
CN. ACERRONIO, C. PONTIO, COSS.

1 CN. Domitius, & Camillus Scribonianus Con-
A. U. ſulatum inierant, cum Caeſar, tramiſſo, quod
785 A. C. Capreas & Surrentum interluit, freto, Campa-
32 niam praelegebat, ambiguus, an Urbem intrare, ſeu, quia contra deſtinaverat, ſpeciem venturi ſimulans: & ſaepe in propinqua digreſſus, aditis iuxta Tiberim hortis, ſaxa rurſum & ſolitudinem maris repetiit, pudore ſcelerum & libidinum: quibus adeo indomitis exarſerat, ut, more regio, pubem ingenuam ſtupris pollueret. nec formam tantum & decora corpora, ſed in

his modeſtam pueritiam, in aliis imagines maiorum, incitamentum cupidinis habebat. tuncque primum ignota ante vocabula reperta ſunt, *ſellariorum* & *ſpintriarum*, ex foeditate loci ac multiplici patientia. praepoſitique ſervi, qui quaererent, pertraherent; dona in promtos, minas adverſum abnuentes; & ſi retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, ſuaque ipſi libita, velut in captos, exercebant. At Romae, principio an- 2 ni, quaſi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces ſententiae dicebantur, in effigies quoque ac memoriam eius. & *bona Seiani ablata aerario, ut in fiſcum cogerentur*, tanquam referret, Scipiones, haec & Silani & Caſſii iiſdem ferme aut paulum immutatis verbis aſſeveratione multa cenſebant: cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem ſuam magnis nominibus inſerit, per deridiculum auditur. Nam Principem orabat, *deligere Senatores, ex quîs viginti, ſorte ducti & ferro accincti, quoties curiam iniſſet, ſalutem eius defenderent.* crediderat nimirum epiſtolae, *ſubſidio ſibi alterum ex Conſulibus* poſcentis, *ut tutus a Capreis Urbem peteret.* Tiberius tamen, ludibria ſeriis permiſcere ſolitus, egit grates benevolentiae Patrum: *ſed quos omitti poſſe? quos deligi? ſemperne eoſdem? an ſubinde alios? & honoribus perfunctos, an iuvenes? privatos, an e magiſtratibus? quam deinde ſpeciem fore, ſumentium in limine curiae gladios? neque ſibi vitam tanti, ſi armis tegenda foret.* Haec adverſus Togonium, verbis moderans: neque ultra abo-

A. U. 785

3 litionem ſententiae ſuadere. At Iunium Gallio-
A. U. nem, qui cenſuerat, *ut praetoriani, actis ſtipen-*
785 *diis, ius apiſcerentur in quatuordecim ordinibus ſe-*
dendi, violenter increpuit; velut coram rogitans, *quid illi cum militibus? quos neque dicta Imperatoris, neque praemia, niſi ab Imperatore, accipere par eſſet. reperiſſe prorſus, quod divus Auguſtus non providerit. an potius diſcordiam & ſeditionem a ſatellite Seiani quaeſitam? qua rudes animos nomine honoris ad corrumpendum militiae morem propelleret.* Hoc pretium Gallio meditatae adulationis tulit, ſtatim curia, deinde Italia exactus: & quia incuſabatur facile toleraturus exſilium, delecta Leſbo, inſula nobili & amoena, retrahitur in Urbem, cuſtoditurque domibus magiſtratuum. Iiſdem literis Caeſar Sextium Paconianum, praetorium, perculit, magno Patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium ſecreta rimantem, delectumque a Seiano, cuius ope dolus C. Caeſari pararetur. quod poſtquam patefactum, prorupere concepta pridem odia: & ſummum ſupplicium decernebatur, ni profeſſus indicium fo-
4 ret. Ut vero Latinium Latiarem ingreſſus eſt, accuſator ac reus iuxta inviſi, gratiſſimum ſpectaculum praebebatur. Latiaris, ut retuli, praecipuus olim circumveniendi Titii Sabini, & tunc luendae poenae primus fuit. Inter quae Haterius Agrippa Conſules anni prioris invaſit, *cur mutua accuſatione intenta, nunc ſilerent? metum prorſus & noxiam conſcientiae pro foedere haberi: at non Patribus reticenda, quae audiviſſent.*

Regulus, *manere tempus ultionis. ſeque coram Prin-* A. U.
cipe exſecuturum: Trio, *aemulationem inter colle-* 785
gas. & ſi qua diſcordes ieciſſent, melius obliterari,
reſpondit. Urgente Agrippa, Sanquinius Maxi-
mus, e Conſularibus, oravit Senatum, *ne curas*
Imperatoris conquiſitis inſuper acerbitatibus auge-
rent: ſufficere ipſum ſtatuendis remediis. ſic Regu-
lo ſalus, & Trioni dilatio exitii quaeſita. Hate-
rius inviſior fuit, quia ſomno aut libidinoſis vi-
giliis marcidus, & ob ſegnitiam, quamvis crude-
lem Principem non metuens, illuſtribus viris
perniciem, inter ganeam ac ſtupra, meditabatur.
Exin Cotta Meſſallinus, ſaeviſſimae cuiuſque ſen- 5
tentiae auctor, eoque inveterata invidia, ubi pri-
mum facultas data, arguitur pleraque: C. Cae-
ſarem, quaſi inceſtae virilitatis, & cum die na-
tali Auguſtae inter ſacerdotes epularetur, *noven-*
dialem eam *coenam* dixiſſe: querenſque de poten-
tia M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob
rem pecuniariam diſceptabat, addidiſſe, *illos qui-*
dem Senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus.
neque cuncta a primoribus civitatis revinceba-
tur: iiſque inſtantibus, ad Imperatorem provo-
cavit. nec multo poſt literae afferuntur, quibus,
in modum defenſionis, repetito *inter ſe atque*
Cottam amicitiae principio, crebriſque eius officiis
commemoratis, *ne verba prave detorta, neu con-*
vivalium fabularum ſimplicitas in crimen duceretur,
poſtulavit. Inſigne viſum eſt earum Caeſaris lite- 6
rarum initium. nam his verbis exorſus eſt: *Quid*
ſcribam vobis, Patres conſcripti, aut quomodo ſcri-

A. U. *bam, aut quid omnino non ſcribam hoc tempore, Dii*
785 *me Deaeque peius perdant, quam perire me quotidie ſentio, ſi ſcio.* Adeo facinora atque flagitia ſua ipſi quoque in ſupplicium verterant. Neque fruſtra praeſtantiſſimus ſapientiae firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe adſpici laniatus & ictus; quando, ut corpora verberibus, ita ſaevitia, libidine, malis conſultis, animus dilaceretur. quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris
7 ſuaſque ipſe poenas fateretur. Tum, facta Patribus poteſtate ſtatuendi de *Caeciliano, Senatore, qui plurima adverſum Cottam promſerat,* placitum, *eandem poenam irrogari, quam in Aruſeium & Sanquinium, accuſatores L. Arruntii.* quo non aliud honorificentius Cottae evenit; qui nobilis quidem, ſed egens ob luxum, per flagitia infamis, ſanctiſſimis Arruntii artibus dignitate ultionis aequabatur. Quintus Servaeus poſthac, & Minucius Thermus inducti: Servaeus, Praetura functus, & quondam Germanici comes; Minucius, equeſtri loco, modeſte habita Seiani amicitia: unde illis maior miſeratio. contra Tiberius, *praecipuos ad ſcelera* increpans, admonuit C. Ceſtium patrem, *dicere Senatui, quae ſibi ſcripſiſſet:* ſuſcepitque Ceſtius accuſationem. quod maxime exitiabile tulere illa tempora, cum primores Senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque diſcerneres alienos a coniunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetuſtate obſcurum: perinde, in foro,

in convivio, quaqua de re locuti, incuſabantur, A. U.
ut quis praevenire, & reum deſtinare properat; 785
pars ad ſubſidium ſui, plures infecti quaſi va-
letudine & contactu. Sed Minucius & Servaeus
damnati, indicibus acceſſere. Tractique ſunt in
caſum eundem Iulius Africanus, e Santonis,
Gallica civitate, Seius Quadratus: originem non
reperi. Neque ſum ignarus, a pleriſque ſcri-
ptoribus omiſſa multorum pericula & poenas,
dum copia fatiſcunt, aut, quae ipſis nimia &
maeſta fuerant, ne pari taedio lecturos affice-
rent, verentur. Nobis pleraque digna cognitu ob-
venere, quamquam ab aliis incelebrata. Nam ea 8
tempeſtate, qua Seiani amicitiam ceteri falſo
exuerant, auſus eſt Eques Romanus, M. Teren-
tius, ob id reus, amplecti, ad hunc modum
apud Senatum ordiendo: *Fortunae quidem meae
fortaſſe minus expediat, agnoſcere crimen, quam ab-
nuere. ſed utcunque caſura res eſt; fatebor, & fuiſ-
ſe me Seiano amicum, &, ut eſſem, expetiſſe, &,
poſtquam adeptus eram, laetatum. Videram collegam
patris regendis praetoriis cohortibus; mox Urbis &
militiae munia ſimul obeuntem. illius propinqui &
affines honoribus augebantur: ut quiſque Seiano inti-
mus, ita ad Caeſaris amicitiam validus: contra, qui-
bus infenſus eſſet, metu ac ſordibus conflictabantur.
nec quemquam exemplo aſſumo: cunctos, qui noviſ-
ſimi conſilii expertes fuimus, meo unius diſcrimine
defendam. Non enim Seianum Vulſinienſem, at Clau-
diae & Iuliae domus partem, quas affinitate occupa-
verat, tuum, Caeſar, generum, tui Conſulatus ſo-*

A. U. *cium; tua officia in Republica capeſſentem, coleba-*
785 *mus. Non eſt noſtrum, aeſtimare, quem ſupra ce-
teros, & quibus de cauſis extollas. Tibi ſummum re-
rum iudicium Dii dedere: nobis obſequii gloria reli-
cta eſt. Spectamus porro, quae coram habentur, cui
ex te opes, honores, quîs plurima iuvandi nocendive
potentia: quae Seiano fuiſſe, nemo negaverit. abdi-
tos Principis ſenſus, & ſi quid occultius parat, ex-
quirere, illicitum, anceps: nec ideo aſſequare. Ne,
Patres conſcripti, ultimum Seiani diem, ſed ſexde-
cim annos cogitaveritis. etiam Satrium atque Pom-
ponium venerabamur: libertis quoque ac ianitoribus
eius noteſcere, pro magnifico accipiebatur. Quid er-
go? indiſtincta haec defenſio & promiſcua dabitur?
immo iuſtis terminis dividatur. inſidiae in Rempubli-
cam, conſilia caedis adverſum Imperatorem, punian-
tur: de amicitia & officiis, idem finis & te, Cae-*
9 *ſar, & nos abſolverit.* Conſtantia orationis, & quia
repertus erat, qui efferret, quae omnes animo
agitabant, eo uſque potuere, ut accuſatores eius,
additis, quae ante deliquerant, exſilio aut morte
multarentur. Secutae dehinc Tiberii literae in Sex.
Veſtilium, praetorium, quem, Druſo fratri perca-
rum, in cohortem ſuam tranſtulerat. cauſa offen-
ſionis Veſtilio fuit, ſeu compoſuerat quaedam in
C. Caeſarem, ut impudicum, ſive ficto habita
fides. atque ob id convictu Principis prohibitus,
cum ſenili manu ferrum tentaviſſet, obligavit
venas: precatuſque per codicillos, immiti reſcri-
pto, venas reſolvit. Acervatim ex eo Annius Pol-
lio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul ac

Sabino Calviſio, maieſtatis poſtulantur, & Vinicianus Pollioni patri adiiciebatur, clari genus, & quidam ſummis honoribus. contremuerantque Patres: nam quotuſquiſque affinitatis aut amicitiae tot illuſtrium virorum expers erat? ni Celſus, urbanae cohortis Tribunus, tum inter indices, Appium & Calviſium diſcrimini exemiſſet. Caeſar Pollionis ac Viniciani Scaurique cauſam, ut ipſe cum Senatu noſceret, diſtulit, datis quibuſdam in Scaurum triſtibus notis. Ne feminae quidem exſortes periculi. quia occupandae Reipublicae argui non poterant, *ob lacrimas* incuſabantur: necataque eſt anus Vitia, Fufii Gemini mater, quod filii necem fleviſſet. Haec apud Senatum. nec ſecus apud Principem Veſcularius Atticus ac Iulius Marinus ad mortem aguntur, e vetuſtiſſimis familiarium Rhodum ſecuti, & apud Capreas individui. Veſcularius inſidiarum in Libonem internuntius: Marino participe, Seianus Curtium Atticum oppreſſerat. quo laetius acceptum, ſua exempla in conſultores recidiſſe. Per idem tempus L. Piſo, Pontifex, rarum in tanta claritudine, fato obiit; nullius ſervilis ſententiae ſponte auctor, &, quoties neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans. Patrem ei Cenſorium fuiſſe, memoravi: aetas ad octogeſimum annum proceſſit: decus triumphale in Thracia meruerat. ſed praecipua ex eo gloria, quod praefectus Urbi recens continuam poteſtatem, & inſolentia parendi graviorem, mire temperavit. Namque antea, profectis domo regibus, ac mox magiſtratibus, ne Urbs ſine imperio

A. U. 785

10 (at "Ne feminae")

11 (at "Namque antea")

A. U. foret, in tempus deligebatur, qui ius redderet,
785 ac ſubitis mederetur. feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, poſt ab Tullo Hoſtilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impoſitos. dein Conſules mandabant: duratque ſimulacrum, quoties ob ferias Latinas praeficitur, qui conſulare munus uſurpet. Ceterum Auguſtus bellis civilibus Cilnium Maecenatem, Equeſtris ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam praepoſuit. Mox, rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, ſumſit e Conſularibus, qui coërceret ſervitia, & quod civium audacia turbidum, niſi vim metuat. primuſque Meſſalla Corvinus eam poteſtatem, & paucos intra dies finem accepit, quaſi neſcius exercendi. Tum Taurus Statilius, quamquam provecta aetate, egregie toleravit. Dein Piſo, viginti per annos pariter probatus, publi-
12 co funere, ex decreto Senatus, celebratus eſt. Relatum inde ad Patres a Quinctiliano, Tribuno plebei, *de libro Sibyllae, quem* Caninius Gallus quindecimvirûm, *recipi inter ceteros eiuſdem vatis, & ea de re Senatuſconſultum* poſtulaverat: quo per diſceſſionem facto, miſit literas Caeſar, modice Tribunum increpans, *ignarum antiqui moris ob iuventam.* Gallo exprobrabat, *quod ſcientiae caerimoniarumque vetus, incerto auctore, ante ſententiam collegii, non, ut aſſolet, lecto per magiſtros aeſtimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egiſſet.* Simul commonefecit: *quia multa vana ſub nomine celebri vulgabantur, ſanxiſſe Auguſtum, quem intra*

diem ad Praetorem urbanum deferrentur, neque habere privatim liceret. quod a maioribus quoque decretum erat, poſt exuſtum ſociali bello Capitolium, quaeſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam etiam ac Siciliam, & Italicas colonias, carminibus Sibyllae, una ſeu plures fuere, datoque ſacerdotibus negotio, quantum humana ope potuiſſent, vera diſcernere. Igitur tunc quoque notioni Quindecimvirûm is liber ſubiicitur. Iiſdem Conſulibus, gravitate annonae iuxta ſeditionem ventum: multaque, & plures per dies, in theatro licentius efflagitata, quam ſolitum adverſum Imperatorem. quîs commotus, incuſavit magiſtratus Patreſque, *quod non publica auctoritate populum coërcuiſſent:* addiditque, *quibus e provinciis, & quanto maiorem, quam Auguſtus, rei frumentariae copiam advectaret.* Ita caſtigandae plebi compoſitum Senatuſconſultum, priſca ſeveritate; neque ſegnius Conſules edixere: ſilentium ipſius non civile, ut crediderat, ſed in ſuperbiam accipiebatur. Fine anni Geminius, Celſus, Pompeius, Equites Romani, cecidere coniurationis crimine. Ex quîs Geminius prodigentia opum ac mollitia vitae amicus Seiano; nihil ad ſerium. Et Iulius Celſus, Tribunus, in vinclis laxatam catenam & circumdatam in diverſum tendens, ſuam ipſe cervicem perfregit. At Rubrio Fabato, tanquam deſperatis rebus Romanis Parthorum ad miſericordiam fugeret, cuſtodes additi. ſane is repertus apud fretum Siciliae, retractuſque per Centurionem, nullas probabiles cauſas longinquae

A. U. 785

13

14

peregrinationis afferebat. manſit tamen incolu-
15 mis, oblivione magis, quam clementia. Servio
A. U. Galba, L. Sulla Coſs. diu quaeſito, quos nepti-
786 A. C. bus ſuis maritos deſtinaret Caeſar, poſtquam in-
33 ſtabat virginum aetas, L. Caſſium, M. Vinicium
legit. Vinicio oppidanum genus, Calibus ortus,
patre atque avo Conſularibus, cetera Equeſtri
familia, erat mitis ingenio, & comtae facundiae.
Caſſius plebei Romae generis, verum antiqui ho-
noratique, & ſevera patris diſciplina eductus, fa-
cilitate ſaepius, quam induſtria, commendaba-
tur. Huic Druſillam, Vinicio Iuliam, Germanico
genitas, coniungit: ſuperque ea re Senatui ſcri-
pſit, levi cum honore iuvenum. dein, redditis
abſentiae cauſis admodum vagis, flexit ad gra-
viora, & offenſiones ob rempublicam coeptas,
*utque Macro praefectus, tribunorumque & centurio-
num pauci, ſecum introirent, quoties curiam ingre-
deretur, petivit*: factoque large, & ſine praeſcri-
ptione generis aut numeri, Senatuſconſulto, ne
tecta quidem Urbis, adeo publicum conſilium
nunquam adiit, deviis plerumque itineribus am-
16 bigens patriam & declinans. Interea magna vis
accuſatorum in eos irrupit, qui pecunias foeno-
re auctitabant adverſum legem dictatoris Caeſa-
ris, qua *de modo credendi poſſidendique intra Italiam*
cavetur, omiſſam olim, quia privato uſui bo-
num publicum poſtponitur. Sane vetus Urbi foe-
nebre malum, & ſeditionum diſcordiarumque
creberrima cauſa: eoque cohibebatur, antiquis
quoque & minus corruptis moribus. Nam primo

duodecim tabulis ſanctum, *ne quis unciario foe-* A. U.
nore amplius exerceret, cum antea ex libidine lo- 786
cupletium agitaretur: dein rogatione tribunicia
ad ſemuncias redacta, poſtremo vetita verſura.
multiſque plebis ſcitis obviam itum fraudibus,
quae toties repreſſae, miras per artes rurſum
oriebantur. Sed tum Gracchus, Praetor, cui ea
quaeſtio evenerat, multitudine periclitantium
ſubactus, retulit ad Senatum: trepidique Patres
(neque enim quiſquam tali culpa vacuus) ve-
niam a Principe petivere: & concedente, annus
in poſterum ſexque menſes dati, quîs, ſecun-
dum iuſſa legis, rationes familiares quiſque com-
ponerent. Hinc inopia rei nummariae, commo- 17
to ſimul omnium aere alieno; & quia, tot damna-
tis, boniſque eorum divenditis, ſignatum argen-
tum fiſco vel aerario attinebatur. ad hoc Senatus
praeſcripſerat, *duas quiſque foenoris partes in agris
per Italiam collocaret.* Sed creditores in ſolidum
appellabant: nec decorum appellatis, minuere
fidem. Ita primo concurſatio & preces: dein ſtre-
pere Praetoris tribunal. eaque, quae remedio
quaeſita, venditio & emtio, in contrarium mu-
tari; quia foeneratores omnem pecuniam mer-
candis agris condiderant. Copiam vendendi ſe-
cuta vilitate, quanto quis obaeratior, aegrius di-
ſtrahebant. multique fortunis provolvebantur:
everſio rei familiaris dignitatem ac famam prae-
ceps dabat: donec tulit opem Caeſar, diſpoſito
per menſas millies ſeſtertio, factaque mutuandi
copia ſine uſuris per triennium, ſi debitor po-

A. U. pulo in duplum praediis caviſſet. Sic refecta fi-
786 des, & paulatim privati quoque creditores reper-
ti. neque emtio agrorum exercita ad formam
Senatuſconſulti; acribus, ut ferme talia, initiis,
18 incurioſo fine. Dein redeunt priores metus, po-
ſtulato maieſtatis Conſidio Proculo: qui nullo
pavore diem natalem celebrans, raptus in cu-
riam, pariterque damnatus interfectuſque. & ſo-
rori eius Sanciae aqua atque igni interdictum, ac-
cuſante Q. Pomponio. is moribus inquies, *haec
& huiuſcemodi a ſe factitari*, praetendebat, *ut,
parta apud Principem gratia, periculis Pomponii Se-
cundi, fratris, mederetur.* Etiam in Pompeiam
Macrinam exſilium ſtatuitur, cuius maritum
Argolicum, ſocerum Laconem, e primoribus
Achaeorum, Caeſar afflixerat. Pater quoque, illu-
ſtris Eques Romanus, ac frater Praetorius, cum
damnatio inſtaret, ſe ipſi interfecere. datum erat
crimini, *quod Theophanem Mitylenaeum, proavum
eorum, Cn. Magnus inter intimos habuiſſet: quod-
que defuncto Theophani coeleſtes honores Graeca adu-
19 latio tribuerat.* Poſt quos Sex. Marius, Hiſpania-
rum ditiſſimus, defertur *inceſtaſſe filiam*, & ſaxo
Tarpeio deiicitur. ac, ne dubium haberetur, ma-
gnitudinem pecuniae malo vertiſſe, aurarias quo-
que eius, quamquam publicarentur, ſibimet Ti-
berius ſepoſuit. irritatuſque ſuppliciis, cunctos,
qui carcere attinebantur, accuſati ſocietatis cum
Seiano, necari iubet. Iacuit immenſa ſtrages:
omnis ſexus, omnis aetas: illuſtres, ignobiles,
diſperſi, aut aggerati. neque propinquis aut ami-

cis aſſiſtere, illacrimare, ne viſere quidem diu- A. U.
tius, dabatur: ſed circumiecti cuſtodes, & in 786
maerorem cuiuſque intenti, corpora putrefacta
aſſectabantur, dum in Tiberim traherentur; ubi
fluitantia, aut ripis appulſa, non cremare quiſ-
quam, non contingere. interciderat ſortis huma-
nae commercium vi metus: quantumque ſaevi-
tia gliſceret, miſeratio arcebatur. Sub idem tem- 20
pus C. Caeſar, diſcedenti Capreas avo comes,
Claudiam, M. Silani filiam, coniugio accepit; im-
manem animum ſubdola modeſtia tegens, non
damnatione matris, non exſilio fratrum rupta
voce; qualem in diem Tiberius induiſſet, pari
habitu, haud multum diſtantibus verbis. Unde
mox ſcitum Paſſieni oratoris dictum percre-
buit: *Neque meliorem unquam ſervum, neque dete-
riorem dominum fuiſſe.* Non omiſerim praeſagium
Tiberii de Ser. Galba, tum Conſule: quem ac-
citum, & diverſis ſermonibus pertentatum, po-
ſtremo Graecis verbis in hanc ſententiam allocu-
tus, *Et tu, Galba, quandoque deguſtabis imperium,*
ſeram ac brevem potentiam ſignificans, ſcientia
Chaldaeorum artis, cuius apiſcendae otium apud
Rhodum, magiſtrum Thraſyllum habuit, peri-
tiam eius hoc modo expertus. Quoties ſuper ne- 21
gotio conſultaret, edita domus parte ac liberti
unius conſcientia utebatur. is literarum ignarus,
corpore valido, per avia ac derupta (nam ſaxis
domus imminet) praeibat eum, cuius artem ex-
periri Tiberius ſtatuiſſet; & regredientem, ſi va-
nitatis aut fraudum ſuſpicio inceſſerat, in ſubie-

A. U. ctum mare praecipitabat, ne index arcani exiſte-
786 ret. Igitur Thraſyllus, iiſdem rupibus inductus, poſtquam percontantem commoverat, imperium ipſi & futura ſollerter patefaciens, interrogatur, *an ſuam quoque genitalem horam comperiſſet: quem tum annum, qualem diem haberet?* Ille, poſitus ſiderum ac ſpatia dimenſus, haerere primo, dein paveſcere, &, quantum introſpiceret, magis ac magis trepidus admirationis & metus, poſtremo exclamat, *ambiguum ſibi ac prope ultimum diſcrimen inſtare.* Tum complexus eum Tiberius, *praeſcium periculorum, & incolumem fore* gratatur; quaeque dixerat, oraculi vice accipiens, inter intimos
22 amicorum tenet. Sed mihi, haec ac talia audienti, in incerto iudicium eſt, fatone res mortalium & neceſſitate immutabili, an forte volvantur. quippe ſapientiſſimos veterum, quique ſectam eorum aemulantur, diverſos reperies; ac multis inſitam opinionem, *non initia noſtri, non finem, non denique homines Diis curae. ideo creberrime & triſtia in bonos, & laeta apud deteriores eſſe.* Contra alii, *fatum quidem congruere rebus,* putant, *ſed non e vagis ſtellis, verum apud principia & nexus naturalium cauſarum:* ac tamen *electionem vitae* nobis relinquunt; *quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. neque mala, vel bona, quae vulgus putet: multos, qui conflictari adverſis videantur, beatos, ac pleroſque, quamquam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem fortunam conſtanter tolerent, hi proſpera inconſulte utantur.* Ceterum plurimis mortalium non eximitur, quin *pri-*

mo cuiuſque ortu ventura deſtinentur: ſed quaedam A. U.
ſecus, quam dicta ſint, cadere, fallaciis ignara di- 786
centium. ita corrumpi fidem artis, cuius clara documenta & antiqua aetas & noſtra tulerit. Quippe a filio eiuſdem Thraſylli praedictum Neronis imperium in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim. Iiſdem Conſulibus Aſinii 23
Galli mors vulgatur, quem egeſtate cibi peremtum haud dubium; ſponte, vel neceſſitate, incertum habebatur. conſultuſque Caeſar, *an ſepeliri ſineret*, non erubuit permittere, ultroque incuſare *caſus, qui reum abſtuliſſent, antequam coram convinceretur.* Scilicet medio triennio defuerat tempus ſubeundi iudicium Conſulari ſeni, tot Conſularium parenti. Druſus deinde exſtinguitur, cum ſe miſerandis alimentis, mandendo e cubili tomento, nonum ad diem detinuiſſet. Tradidere quidam, praeſcriptum fuiſſe Macroni, ſi arma ab Seiano tentarentur, extractum cuſtodia iuvenem, (nam in palatio attinebatur) ducem populo imponere. mox, quia rumor incedebat, *fore, ut nurui ac nepoti conciliaretur Caeſar,* ſaevitiam, quam poenitentiam maluit. Quin 24
& invectus in defunctum, *probra corporis, exitiabilem in ſuos, infenſum Reipublicae animum* obiecit: *recitarique factorum dictorumque eius deſcripta per dies* iuſſit. quo non aliud atrocius viſum: adſtitiſſe tot per annos, qui vultum, gemitus, occultum etiam murmur exciperent: & potuiſſe avum audire, legere, in publicum promere, vix fides; niſi quod Actii Centurionis, & Didymi li-

A. U. berti epiſtolae ſervorum nomina praeferebant,
786 ut quis egredientem cubiculo Druſum pulſaverat, exterruerat. etiam ſua verba Centurio, ſaevitiae plena, tanquam egregium, voceſque deficientis adiecerat, quîs primo alienationem mentis ſimulans, quaſi per dementiam, funeſta Tiberio, mox, ubi exſpes vitae fuit, meditatas compoſitaſque diras imprecabatur: *ut, quemadmodum nurum, filiumque fratris, & nepotes, domumque omnem caedibus compleviſſet; ita poenas nomini generique maiorum, & poſteris exſolveret.* Obturbabant quidem Patres, ſpecie deteſtandi: ſed penetrabat pavor & admiratio, callidum olim, & tegendis ſceleribus obſcurum, huc confidentiae veniſſe, ut, tanquam dimotis parietibus, oſtenderet nepotem ſub verbere Centurionis, inter ſervorum ictus, extrema vitae alimenta fruſtra
25 orantem. Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina auditum, quam, interfecto Seiano, ſpe ſuſtentatam, provixiſſe reor, &, poſtquam nihil de ſaevitia remittebatur, voluntate exſtinctam: niſi ſi, negatis alimentis, aſſimulatus eſt finis, qui videretur ſponte ſumtus. Enimvero Tiberius foediſſimis criminationibus exarſit, *impudicitiam* arguens, *& Aſinium Gallum adulterum, eiuſque morte ad taedium vitae compulſam.* Sed Agrippina, aequi impatiens, dominandi avida, virilibus curis feminarum vitia exuerat. *Eodem die defunctam, quo biennio ante Seianus poenas luiſſet, memoriaeque id prodendum,* addidit Caeſar: iactavitque, *quod non laqueo ſtrangulata, neque in*

Gemonias proiecta foret. Actae ob id grates, decre- A. U.
tumque, *ut quintumdecimum Kal. Novembris, utriuſ-* 786
que necis die, per omnes annos, donum Iovi ſacraretur. Haud multo poſt Cocceius Nerva, continuus 26
Principis, omnis divini humanique iuris ſciens, integro ſtatu, corpore illaeſo, moriendi conſilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum, aſſidere, cauſas requirere, addere preces, fateri poſtremo, *grave conſcientiae, grave famae ſuae, ſi proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam ſugeret.* Averſatus ſermonem Nerva, abſtinentiam cibi coniunxit. Ferebant gnari cogitationum eius, quanto propius mala Reipublicae viſeret, ira & metu, dum integer, dum intentatus, honeſtum finem voluiſſe. Ceterum Agrippinae pernicies, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Piſoni, & palam laeta morte Germanici, cum Piſo caderet, precibus Auguſtae, nec minus inimicitiis Agrippinae defenſa erat: ut odium, & gratia deſiere, ius valuit; petitaque criminibus haud ignotis, ſua manu, ſera magis quam immerita, ſupplicia perſolvit. Tot luctibus funeſta 27
civitate, pars maeroris fuit, quod Iulia, Druſi filia, quondam Neronis uxor, denupſit in domum Rubellii Blandi, cuius avum, Tiburtem, Equitem Romanum, plerique meminerant. Extremo anni mors Aelii Lamiae funere cenſorio celebrata, qui adminiſtrandae Syriae imagine tandem exſolutus, Urbi praefuerat. genus illi decorum, vivida ſenectus; & non permiſſa provincia dignationem addiderat. Exin, Flacco Pomponio,

A. U. Syriae Propraetore, defuncto, recitantur Caeſaris
786 literae, quîs incuſabat, *egregium quemque, & re-*
gendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: ſe-
que ea neceſſitudine ad preces cogi, per quas Conſu-
larium aliqui capeſſere provincias adigerentur: obli-
tus Arruntium, ne in Hiſpaniam pergeret, de-
cimum iam annum attineri. Obiit eodem anno
& M. Lepidus, de cuius moderatione atque ſa-
pientia in prioribus libris ſatis collocavi. neque
nobilitas diutius demonſtranda eſt: quippe Ae-
milium genus foecundum bonorum civium; &
qui eadem familia corruptis moribus, illuſtri ta-
28 men fortuna egere. Paullo Fabio, L. Vitellio
A. U. Coſs. poſt longum ſeculorum ambitum, avis
787 Phoenix in Aegyptum venit, praebuitque ma-
A. C. teriem doctiſſimis indigenarum & Graecorum,
34 multa ſuper eo miraculo diſſerendi. de quibus
congruunt, & plura ambigua, ſed cognitu non
abſurda, promere libet. Sacrum Soli id animal,
& ore ac diſtinctu pinnarum a ceteris avibus di-
verſum, conſentiunt, qui formam eius definiere.
De numero annorum varia traduntur. maxime
vulgatum quingentorum ſpatium. ſunt, qui aſſe-
verent, mille quadringentos ſexaginta unum in-
teriici; prioreſque alites Seſoſtride primum, poſt
Amaſide dominantibus, dein Ptolemaeo, qui ex
Macedonibus tertius regnavit, in civitatem, cui
Heliopolis nomen, advolaviſſe, multo ceterarum
volucrum comitatu, novam faciem mirantium.
Sed antiquitas quidem obſcura: inter Ptolemaeum
ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni

fuerunt. unde nonnulli falſum hunc Phoenicem, A. U.
neque Arabum e terris credidere, nihilque uſur- 787
paviſſe ex his, quae vetus memoria firmavit. confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, ſuis in terris ſtruere nidum, eique vim genitalem affundere, ex qua foetum oriri: & primam adulto curam ſepeliendi patris: neque id temere, ſed ſublato murrhae pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui ſit, ſubire patrium corpus, inque Solis aram perferre, atque adolere. Haec incerta & fabuloſis aucta. Ceterum adſpici aliquando in Aegypto eam volucrem, non ambigitur. At Romae caede 29
continua, Pomponius Labeo, quem praefuiſſe Moeſiae retuli, per abruptas venas ſanguinem effudit; aemulataque eſt coniux Paxaea. nam promtas eiuſmodi mortes metus carnificis faciebat, & quia damnati, publicatis bonis, ſepultura prohibebantur; eorum, qui de ſe ſtatuebant, humabantur corpora, manebant teſtamenta, pretium feſtinandi. Sed Caeſar, miſſis ad Senatum literis, diſſeruit, *morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eumque finem gratiae ponere: id ſe repetiviſſe in Labeone. atque illum, quia male adminiſtratae provinciae, aliorumque criminum urgebatur, culpam invidia velaviſſe: fruſtra conterrita uxore, quam, etſi nocentem, periculi tamen expertem fuiſſe.* Mamercus dein Scaurus rurſum poſtulatur, inſignis nobilitate & orandis cauſis, vita probroſus. nihil hunc amicitia Seiani, ſed labefecit haud minus validum ad exi-

Q 3

A. U. tia Macronis odium, qui eaſdem artes occultius
787 exercebat: detuleratque argumentum tragoediae,
a Scauro ſcriptae, additis verſibus, qui in Tibe-
rium flecterentur. Verum ab Servilio & Corne-
lio, accuſatoribus, *adulterium Liviae, magorum*
ſacra obiectabantur. Scaurus, ut dignum veteri-
bus Aemiliis, damnationem anteit; hortante Se-
xitia uxore, quae incitamentum mortis, & par-
30 ticeps fuit. Ac tamen accuſatores, ſi facultas in-
cideret, poenis afficiebantur: ut Servilius Corne-
liuſque, perdito Scauro famoſi, quia pecuniam
a Vario Ligure, omittendae delationis, ceperant,
in inſulas, interdicto igni atque aqua, demoti
ſunt. & Abudius Ruſo, functus aedilitate, dum
Lentulo Gaetulico, ſub quo legioni praefuerat,
periculum faceſſit, *quod is Seiani filium generum de-*
ſtinaſſet. ultro damnatur, atque Urbe exigitur. Gae-
tulicus ea tempeſtate ſuperioris Germaniae legio-
nes curabat, mirumque amorem aſſecutus erat,
effuſae clementiae, modicus ſeveritate, & proxi-
mo quoque exercitui, per L. Apronium ſocerum,
non ingratus. unde fama conſtans, auſum mittere
ad Caeſarem literas, *Affinitatem ſibi cum Seiano haud*
ſponte, ſed conſilio Tiberii, coeptam: perinde ſe,
quam Tiberium, falli potuiſſe. neque errorem eun-
dem illi ſine fraude, aliis exitio habendum. ſibi fidem
integram, &, ſi nullis inſidiis peteretur, manſuram:
ſucceſſorem non aliter, quam indicium mortis, acce-
pturum. firmarent velut foedus, quo Princeps cete-
rarum rerum potiretur, ipſe provinciam retineret.
Haec mira quamquam, fidem ex eo trahebant,

quod unus omnium Seiani affinium incolumis, A. U.
multaque gratia manſit: reputante Tiberio pu- 787
blicum ſibi odium, extremam aetatem, magiſ-
que fama, quam vi, ſtare res ſuas. C. Ceſtio, M. 31
Servilio Coss. nobiles Parthi in Urbem venere, A. U. 788
ignaro rege Artabano. Is, metu Germanici fidus A. C.
Romanis, aequabilis in ſuos, mox ſuperbiam in 35
nos, ſaevitiam in populares ſumſit: fretus bel-
lis, quae ſecunda adverſum circumiectas natio-
nes exercuerat, & ſenectutem Tiberii, ut iner-
mem, deſpiciens, avidusque Armeniae. cui, de-
functo rege Artaxia, Arſacen, liberorum ſuorum
veterrimum, impoſuit; addita contumelia, & miſ-
ſis, qui *gazam, a Vonone relictam in Syria Cilicia-
que,* repoſcerent. ſimul *veteres Perſarum ac Mace-
donum terminos, ſeque invaſurum, poſſeſſa Cyro, &
poſt Alexandro,* per vaniloquentiam ac minas ia-
ciebat. Sed Parthis mittendi ſecretos nuntios va-
lidiſſimus auctor fuit Sinnaces, inſigni familia ac
perinde opibus, & proximus huic Abdus, adem-
tae virilitatis. non deſpectum id apud barbaros,
ultroque potentiam habet. Ii, adſcitis & aliis pri-
moribus, quia neminem gentis Arſacidarum ſum-
mae rei imponere poterant, interfectis ab Arta-
bano pleriſque, aut nondum adultis, Phraha-
ten, regis Phrahatis filium, Roma poſcebant:
*Nomine tantum & auctore opus, ut ſponte Caeſaris,
ut genus Arſacis, ripam apud Euphratis cerneretur.*
Cupitum id Tiberio. ornat Phrahaten, accingit- 32
que paternum ad faſtigium: deſtinata retinens,
conſiliis & aſtu res externas moliri, arma procul

A. U. habere. Interea, cognitis inſidiis, Artabanus tar-
788 dari metu, modo cupidine vindictae inardeſcere. & barbaris cunctatio, ſervilis; ſtatim exſequi, regium videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum, ſpecie amicitiae vocatum ad epulas, lento veneno illigaret; Sinnacen diſſimulatione ac donis, ſimul per negotia, moraretur. Et Phrahates apud Syriam, dum, omiſſo cultu Romano, cui per tot annos inſueverat, inſtituta Parthorum reſumit, patriis moribus impar, morbo abſumtus eſt. Sed non Tiberius omiſit incepta. Tiridaten, ſanguinis eiuſdem, aemulum Artabano, reciperandaeque Armeniae Iberum Mithridaten deligit, conciliatque fratri Pharaſmani, qui gentile imperium obtinebat: & cunctis, quae apud Orientem parabantur, L. Vitellium praefecit. eo de homine, haud ſum ignarus, ſiniſtram in Urbe famam, pleraque foeda memorari: ceterum, regendis provinciis priſca virtute egit. Unde regreſſus, & formidine C. Caeſaris, familiaritate Claudii, turpe in ſervitium mutatus, exemplar apud poſteros adulatorii dedecoris habetur: ceſſeruntque prima poſtremis, & bona iuventae

33 ſenectus flagitioſa obliteravit. At ex regulis, prior Mithridates Pharaſmanen perpulit, dolo & vi conatus ſuos iuvare: repertique corruptores miniſtros Arſacis multo auro ad ſcelus cogunt: ſimul Iberi magnis copiis Armeniam irrumpunt, & urbe Artaxata potiuntur. Quae poſtquam Artabano cognita, filium Oroden ultorem parat, datque Parthorum copias, mittit, qui auxilia mercede

facerent. Contra, Pharaſmanes adiungere Albanos, accire Sarmatas; quorum Sceptuchi, utrinque donis acceptis, more gentico, diverſa induere. Sed Iberi, locorum potentes, Caſpia via Sarmatam in Armenios raptim effundunt. at qui Parthis adventabant, facile arcebantur: cum alios inceſſus hoſtis clauſiſſet; unum reliquum, mare inter & extremos Albanorum montes, aeſtas impediret: quia flatibus Eteſiarum implentur vada, hibernus Auſter revolvit fluctus, pulſoque introrſus freto, brevia litorum nudantur. Interim Oroden, ſociorum inopem, auctus auxilio Pharaſmanes vocare ad pugnam, & detrectantem inceſſere, adequitare caſtris, infenſare pabula: ac ſaepe, in modum obſidii, ſtationibus cingebat. donec Parthi, contumeliarum inſolentes, circumſiſterent regem, poſcerent proelium. atque illis ſola in equite vis: Pharaſmanes & pedite valebat. Nam Iberi Albanique, ſaltuoſos locos incolentes, duritiae patientiaeque magis inſuevere. Feruntque *ſe Theſſalis ortos, qua tempeſtate Iaſon, poſt avectam Medeam, genitoſque ex ea liberos, inanem mox regiam Aeetae, vacuoſque Colchos repetivit.* Multaque de nomine eius, & oraculum Phryxi celebrant. nec quiſquam ariete ſacrificaverit, credito, vexiſſe Phryxum: ſive id animal, ſeu navis inſigne fuit. Ceterum, directa utrinque acie, Parthus *imperium Orientis, claritudinem Arſacidarum; contraque ignobilem Iberum mercenario milite*, differebat: Pharaſmanes, *integros ſemet a Parthico dominatu; quanto maiora pe-*

A. U. 788

34

A. U. *terent, plus decoris victores, aut, ſi terga darent,*
788 *flagitii atque periculi laturos.* ſimul horridam ſuo-
rum aciem, picta auro Medorum agmina: hinc
35 viros, inde praedam oſtendere. Enimvero apud
Sarmatas non una vox ducis: ſe quiſque ſtimu-
lant, *ne pugnam per ſagittas inirent: impetu & co-
minus praeveniendum.* Variae hinc bellantium ſpe-
cies; cum Parthus, ſequi vel fugere pari arte
ſuetus, diſtraheret turmas, ſpatium ictibus quae-
reret: Sarmatae, omiſſo arcu, quo brevius va-
lent, contis gladiiſque ruerent; modo equeſtris
proelii more, frontis & tergi vices, aliquando,
ut conferta acies, corporibus & pulſu armorum,
pellerent, pellerentur. Iamque & Albani Ibe-
rique prenſare, detrudere, ancipitem pugnam
hoſtibus facere. quos ſuper eques, & propiori-
bus vulneribus pedites afflictabant. Inter quae
Pharaſmanes Orodeſque, dum ſtrenuis adſunt,
aut dubitantibus ſubveniunt, conſpicui, eoque
gnari, clamore, telis, equis concurrunt. inſtan-
tius Pharaſmanes: nam vulnus per galeam ade-
git; nec iterare valuit, praelatus equo, & for-
tiſſimis ſatellitum protegentibus ſaucium. Fama
tamen occiſi, falſo credita, exterruit Parthos; vi-
36 ctoriamque conceſſere. Mox Artabanus tota mo-
le regni ultum iit. peritia locorum ab Iberis me-
lius pugnatum. nec ideo abſcedebat, ni, con-
tractis legionibus, Vitellius, & ſubdito rumore,
tanquam Meſopotamiam invaſurus, metum Ro-
mani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſae-
que Artabani res; illiciente Vitellio, *deſererent*

regem, ſaevum in pace, & adverſis proeliorum exitioſum. Igitur Sinnaces, quem ante infenſum memoravi, patrem Abdageſen, aliosque occultos conſilii, & tunc continuis cladibus promtiores, ad defectionem trahit: affluentibus paulatim, qui, metu magis quam benevolentia ſubiecti, repertis auctoribus, ſuſtulerant animum. Nec iam aliud Artabano reliquum, quam, ſi qui externorum corpori cuſtodes aderant, ſuis quiſque ſedibus extorres, quîs neque boni intellectus, neque mali cura, ſed mercede aluntur, miniſtri ſceleribus. His aſſumtis, in longinqua & contermina Scythiae fugam maturavit, ſpe auxilii, quia Hyrcanis Carmaniisque per affinitatem innexus erat; atque interim poſſe Parthos, abſentium aequos, praeſentibus mobiles, ad poenitentiam mutari. A. U. 788

37 At Vitellius, profugo Artabano, & flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten *parata capeſſere*, robur legionum ſociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic, more Romano, Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornaſſet, nuntiavere accolae, *Euphraten, nulla imbrium vi, ſponte & immenſum attolli; ſimul albentibus ſpumis, in modum diadematis ſinuare orbes; auſpicium proſperi tranſgreſſus.* quidam callidius interpretabantur, *initia conatus ſecunda, neque diuturna: quia eorum, quae terra coelove portenderentur, certior fides; fluminum inſtabilis natura ſimul oſtenderet omina, raperetque.* Sed ponte navibus effecto, tramiſſoque exercitu, primus Ornoſpades multis equitum

A. U. 788 millibus in caſtra venit: exſul quondam, & Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus: mox, repetita amicitia regis, multo apud eum honore, praefectus campis, qui Euphrate & Tigre, inclutis amnibus, circumflui, Meſopotamiae nomen acceperunt. Neque multo poſt Sinnaces auget copias: & columen partium, Abdageſes, gazam & paratus regios adiicit. Vitellius, oſtentaſſe Romana arma ſatis ratus, monet Tiridaten primoreſque: hunc, *Phrahatis avi & altoris Caeſaris, quae utrobique pulchra, meminerit:* illos, *obſequium in regem, reverentiam in nos, decus quiſque ſuum & fidem retinerent.* exin cum legioni-

38 bus in Syriam remeavit. Quae, duabus aeſtatibus geſta, coniunxi, quo requieſceret animus a domeſticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio poſt caedem Seiani, quae ceteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias, mitigabant, quin incerta, vel abolita, pro graviſſimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinius Trio, ingruentes accuſatores haud perpeſſus, ſupremis tabulis multa & atrocia in Macronem, ac praecipuos libertorum Caeſaris, compoſuit, ipſi *fluxam ſenio mentem, & continuum abſceſſum, velut exſilium,* obiectando. Quae ab heredibus occultata, recitari Tiberius iuſſit, patientiam libertatis alienae oſtentans, & contemtor ſuae infamiae, an ſcelerum Seiani diu neſcius; mox quoquo modo dicta vulgari malebat, veritatiſque, cui adulatio officit, per probra ſaltem gnarus fieri. Iiſdem

diebus Granius Martianus, Senator, a C. Grac- A. U.
cho maieſtatis poſtulatus, vim vitae ſuae attulit. 788
Tatiuſque Gratianus, Praetura functus, lege ea-
dem extremum ad ſupplicium damnatus. Nec 39
diſpares Trebellieni Rufi, & Sextii Paconiani exi-
tus. Nam Trebellienus ſua manu cecidit; Paco-
nianus in carcere, ob carmina illic in Principem
factitata, ſtrangulatus eſt. Haec Tiberius non ma-
ri, ut olim, diviſus, neque per longinquos nun-
tios accipiebat, ſed Urbem iuxta; eodem ut die,
vel noctis interiectu, literis Conſulum reſcribe-
ret: quaſi adſpiciens undantem per domos ſan-
guinem, aut manus carnificum. Fine anni Pop-
paeus Sabinus conceſſit vita, modicus originis,
Principum amicitia Conſulatum ac triumphale
decus adeptus: maximiſque provinciis per qua-
tuor & viginti annos impoſitus; nullam ob exi-
miam artem, ſed quod par negotiis, neque ſu-
pra erat. Q. Plautius, Sex. Papinius Coſs. ſe- 40
quuntur. Eo anno, * neque quod L. Aruſeius A. U.
morte affecti forent, aſſuetudine malorum, ut 789 A. C.
atrox, advertebatur, ſed exterruit, quod Vibu- 36
lenus Agrippa, Eques Romanus, cum peroraſſent
accuſatores, in ipſa curia depromtum ſinu vene-
num hauſit; prolapſuſque ac moribundus, fe-
ſtinatis lictorum manibus in carcerem raptus eſt,
fauceſque iam exanimis laqueo vexatae. Ne Ti-
granes quidem, Armenia quondam potitus, ac
tunc reus, nomine regio ſupplicia civium effu-
git. At C. Galba, Conſularis, & duo Blaeſi volun-
tario exitu cecidere: Galba, triſtibus Caeſaris li-

A. U. teris provinciam ſortiri prohibitus; Blaeſis ſacer-
789 dotia, integra eorum domo deſtinata, convul-
ſa diſtulerat: tunc, ut vacua, contulit in alios.
quod ſignum mortis intellexere, & exſecuti ſunt.
Et Aemilia Lepida, quam iuveni Druſo nuptam
retuli, crebris criminibus maritum inſecuta,
quamquam inteſtabilis, tamen impunita agebat,
dum ſuperfuit pater Lepidus; poſt a delatoribus
corripitur, ob ſervum adulterum: nec dubita-
batur de flagitio. ergo, omiſſa defenſione, finem
41 vitae ſibi poſuit. Per idem tempus Clitarum na-
tio, Cappadoci Archelao ſubiecta, quia noſtrum
in modum deferre cenſus, pati tributa adigeba-
tur, in iuga Tauri montis abſceſſit: locorumque in-
genio ſeſe contra imbelles regis copias tutabatur;
donec M. Trebellius, Legatus, a Vitellio, prae-
ſide Syriae, cum quatuor millibus legionario-
rum, & delectis auxiliis miſſus, duos colles,
quos barbari inſederant, (minori *Cadra*, alteri
Davara nomen eſt) operibus circumdedit: &
erumpere auſos ferro, ceteros ſiti, ad deditionem
coëgit. At Tiridates, volentibus Parthis, Nice-
phorium & Anthemuſiada, ceteraſque urbes, quae
Macedonibus ſitae, Graeca vocabula uſurpant,
Halumque & Artemitam, Parthica oppida, re-
cepit; certantibus gaudio, qui Artabanum, Scy-
thas inter eductum, ob ſaevitiam exſecrati, co-
me Tiridatis ingenium, Romanas per artes, ſpe-
42 rabant. Plurimum adulationis Seleucenſes in-
duere, civitas potens, ſepta muris, neque in
barbarum corrupta, ſed conditoris Seleuci reti-

nens. Trecenti, opibus aut ſapientia delecti, ut A. U.
Senatus; ſua populo vis: &, quoties concordes 789
agunt, ſpernitur Parthus; ubi diſſenſere, dum
ſibi quiſque contra aemulos ſubſidium vocant,
accitus in partem, adverſum omnes valeſcit. Id
nuper acciderat, Artabano regnante, qui plebem
primoribus tradidit ex ſuo uſu. nam populi im-
perium iuxta libertatem; paucorum dominatio
regiae libidini propior eſt. Tum adventantem Ti-
ridaten extollunt veterum regum honoribus, &
quos recens aetas largius invenit: ſimul probra
in Artabanum fundebant, *materna origine Arſa-
ciden, cetera degenerem.* Tiridates rem Seleucen-
ſem populo permittit. Mox, conſultans, *quonam
die ſolemnia regni capeſſeret?* literas Phrahatis &
Hieronis, qui validiſſimas praefecturas obtine-
bant, accipit, *brevem moram* precantium. placi-
tumque, *opperiri viros praepollentes:* atque inte-
rim Cteſiphon, ſedes imperii, petita. ſed ubi diem
ex die prolatabant, multis coram & approban-
tibus, Surena, patrio more, Tiridaten inſigni re-
gio evinxit. Ac ſi ſtatim interiora ceteraſque na- 43
tiones petiviſſet; oppreſſa cunctantium dubita-
tio, & omnes in unum cedebant: aſſidendo ca-
ſtellum, in quod pecuniam & pellices Artaba-
nus contulerat, dedit ſpatium exuendi pacta.
Nam Phrahates & Hiero, & ſi qui alii delectum
capiendo diademati diem haud concelebraverant,
pars metu, quidam invidia in Abdageſen, qui
tum aula & novo rege potiebatur, ad Artaba-
num vertere. Iſque in Hyrcanis repertus eſt, il-

A. U. 789 luvie obſitus, & alimenta arcu expediens. ac primo, tanquam dolus pararetur, territus; ubi data fides, *reddendae dominationi veniſſe.* allevatur animum, &, *quae repentina mutatio.* exquirit. Tum Hiero *pueritiam Tiridatis* increpat; *neque penes Arſaciden imperium. ſed inane nomen apud imbellem*
44 *externa mollitia. vim in Abdageſis domo.* Senſit vetus regnandi, falſos in amore, odia non fingere. nec ultra moratus, quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus, & praeveniens inimicorum aſtus, amicorum poenitentiam: neque exuerat paedorem, ut vulgum miſeratione adverteret. non fraus, non preces, nihil omiſſum, quo ambiguos illiceret, promti firmarentur. Iamque multa manu propinqua Seleuciae adventabat; cum Tiridates, ſimul fama, atque ipſo Artabano perculſus, diſtrahi conſiliis, iret contra, an bellum cunctatione tractaret. Quibus proelium & feſtinati caſus placebant, *disiectos & longinquitate itineris feſſos. ne animo quidem ſatis ad obſequium coaluiſſe.* differunt, *proditores nuper hoſteſque eius. quem rurſum foveant.* Verum Abdageſes, *regrediendum in Meſopotamiam.* cenſebat, *ut amne obiecto. Armeniis interim Elymaeiſque & ceteris a tergo excitis. aucti copiis ſocialibus. & quas dux Romanus miſiſſet. fortunam tentarent.* Ea ſententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdageſen, & Tiridates ignavus ad pericula erat. ſed fugae ſpecie diſceſſum: ac, principio a gente Arabum facto, ceteri domos abeunt, vel in caſtra Artabani: donec Tiridates, cum paucis,

in Syriam revectus, pudore proditionis omnes A. U.
exſolvit. Idem annus gravi igne Urbem afficit, 789
deuſta parte Circi, quae Aventino contigua, ipſo- 45
que Aventino. quod damnum Caeſar ad gloriam
vertit, exſolutis domuum & inſularum pretiis.
Millies ſeſtertium ea munificentia collocatum;
tanto acceptius in vulgum, quanto modicus pri-
vatis aedificationibus. Ne publice quidem, niſi
duo opera, ſtruxit, templum Auguſto, & ſce-
nam Pompeiani theatri: eaque perfecta, con-
temtu ambitionis, an per ſenectutem, haud de-
dicavit. ſed aeſtimando cuiuſque detrimento qua-
tuor progeneri Caeſaris, Cn. Domitius, Caſſius
Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus de-
lecti, additusque nominatione Conſulum P. Pe-
tronius. Et pro ingenio cuiuſque quaeſiti decre-
tique in Principem honores. quos omiſerit re-
ceperitve, in incerto fuit, ob propinquum vi-
tae finem. Neque enim multo poſt ſupremi Ti- A. U.
berio Conſules, Cn. Acerronius, C. Pontius, ma- 790
giſtratum occepere; nimia iam potentia Macro- A. C.
nis, qui gratiam C. Caeſaris, nunquam ſibi ne- 37
glectam, acrius in dies fovebat; impuleratque,
poſt mortem Claudiae, quam nuptam ei retuli,
uxorem ſuam Enniam, immittendo amore iuve-
nem illicere, pactoque matrimonii vincire, ni-
hil abnuentem, dum dominationis apiſceretur.
Nam etſi commotus ingenio, ſimulationum ta-
men falſa in ſinu avi perdidicerat. Gnarum hoc 46
Principi, eoque dubitavit de tradenda Republi-
ca: primum inter nepotes; quorum Druſo geni-

A. U. tus, ſanguine & caritate propior, ſed nondum
790 pubertatem ingreſſus; Germanici filio robur iuventae, vulgi ſtudia, eaque apud avum odii cauſa. Etiam de Claudio agitanti, quod is compoſita aetate, bonarum artium cupiens erat, imminuta mens eius obſtitit. Sin extra domum ſucceſſor quaereretur, ne memoria Auguſti, ne nomen Caeſarum in ludibria & contumelias verterent, metuebat. quippe illi non perinde curae gratia praeſentium, quam in poſteros ambitio. Mox incertus animi, feſſo corpore, conſilium, cui impar erat, fato permiſit; iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni, non abdita ambage, *Occidentem ab eo deſeri, Orientem ſpectari* exprobravit. Et C. Caeſari, forte orto ſermone, L. Sullam irridenti, *omnia Sullae vitia, & nullam eiuſdem virtutem habiturum*, praedixit. ſimul crebris cum lacrimis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *Occides hunc tu*, inquit, *& te alius*. Sed graveſcente valetudine, nihil e libidinibus omittebat; & patientia firmitudinem ſimulans, ſolituſque eludere medicorum artes, atque eos, qui poſt triceſimum aetatis annum ad internoſcenda corpori ſuo utilia vel noxia alieni conſilii
47 indigerent. Interim Romae futuris etiam poſt Tiberium caedibus ſemina iaciebantur. Laelius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, maieſtatis poſtulaverat: qua damnata, cum praemium accuſatori decerneretur, Iunius Otho, Tribunus plebei, interceſſit. unde illis odia, mox

Othoni exſilium. Dein multorum amoribus fa- A. U.
moſa Albucilla, cui matrimonium cum Satrio 790
Secundo, coniurationis indice, fuerat, defertur impietatis in Principem. connectebantur, ut conſcii, & adulteri eius, Cn. Domitius, Vibius Marſus, L. Arruntius. de claritudine Domitii ſupra memoravi. Marſus quoque vetuſtis honoribus, & illuſtris ſtudiis erat. Sed *teſtium interrogationi, tormentis ſervorum Macronem praeſediſſe*, commentarii ad Senatum miſſi ferebant: nullaeque in eos Imperatoris literae ſuſpicionem dabant, invalido ac fortaſſe ignaro, ficta pleraque, ob inimicitias Macronis notas in Arruntium. Igitur Domitius, 48
defenſionem meditans; Marſus, tanquam inediam deſtinaviſſet, produxere vitam. Arruntius, cunctationem & moras ſuadentibus amicis, *non eadem omnibus decora*, reſpondit. *ſibi ſatis aetatis: neque aliud poenitendum, quam quod inter ludibria & pericula anxiam ſenectam toleraviſſet, diu Seiano, nunc Macroni, ſemper alicui potentium inviſus; non culpa, ſed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos & ſupremos Principis dies poſſe vitari: quemadmodum evaſurum imminentis iuventam? An, cum Tiberius, poſt tantam rerum experientiam, vi dominationis convulſus & mutatus ſit, C. Caeſarem, vix finita pueritia, ignarum omnium, aut peſſimis innutritum, meliora capeſſiturum, Macrone duce? qui, ut deterior, ad opprimendum Seianum delectus, plura per ſcelera Rempublicam conflictaviſſet. proſpectare iam ſe acrius ſervitium, eoque fugere ſimul acta & inſtantia.* Haec vatis in modum dictitans, venas reſolvit.

A. U. Documento ſequentia erunt, bene Arruntium
790 morte uſum. Albucilla irrito ictu a ſemet vulnerata, iuſſu Senatus in carcerem fertur. Stuprorum eius miniſtri, *Carſidius Sacerdos, Praetorius, ut in inſulam deportaretur; Pontius Fregellanus amitteret ordinem ſenatorium; & eaedem poenae in Laelium Balbum* decernuntur. id quidem a laetantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur,
49 promtus adverſum inſontes. Iiſdem diebus Sex. Papinius, conſulari familia, repentinum & informem exitum delegit, iacto in praeceps corpore. cauſa ad matrem referebatur; quae pridem repudiata, aſſentationibus atque luxu perpuliſſet iuvenem ad ea, quorum effugium non niſi morte inveniret. Igitur accuſata in Senatu, quamquam genua Patrum advolveretur, *luctumque communem, & magis imbecillum, tali ſuper caſu, feminarum animum*, aliaque in eundem dolorem maeſta & miſeranda diu ferret; Urbe tamen in decem annos prohibita eſt, donec minor filius lubricum
50 iuventae exiret. Iam Tiberium corpus, iam vires, nondum diſſimulatio deſerebat. idem animi rigor: ſermone ac vultu intentus, quaeſita interdum comitate, quamvis manifeſtam defectionem tegebat: mutatiſque ſaepius locis, tandem apud promontorium Miſeni conſedit, in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. Illic, eum appropinquare ſupremis, tali modo compertum. erat medicus, arte inſignis, nomine Charicles, non quidem regere valetudines Principis ſolitus, conſilii tamen copiam praebere. Is, velut pro-

pria ad negotia digrediens, & per ſpeciem officii, A. U.
manum complexus, pulſum venarum attigit: ne- 790
que fefellit. nam Tiberius, incertum an offen-
ſus, tantoque magis iram premens, *inſtaurari
epulas* iubet, diſcumbitque ultra ſolitum; quaſi
honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen,
labi ſpiritum, nec ultra biduum duraturum, Macro-
ni firmavit. inde cuncta colloquiis inter praeſen-
tes, nuntiis apud Legatos & exercitus feſtinaban-
tur. XVII Kal. Aprilis, interclufa anima, creditus
eſt mortalitatem expleviſſe. Et multo gratantum
concurſu, ad capienda imperii primordia C. Cae-
ſar egrediebatur: cum repente affertur, *redire Ti-
berio vocem ac viſus, vocarique, qui recreandae defe-
ctioni cibum afferrent.* pavor hinc in omnes: & ce-
teri paſſim diſpergi, ſe quiſque maeſtum aut ne-
ſcium fingere. Caeſar in ſilentium fixus, a ſum-
ma ſpe noviſſima exſpectabat: Macro intrepidus,
opprimi ſenem iniectu multae veſtis, iubet, *diſcedi-
que ab limine.* Sic Tiberius finivit, octavo & ſe-
ptuageſimo aetatis anno. Pater ei Nero, & utrin- 51
que origo gentis Claudiae, quamquam mater in
Liviam, & mox Iuliam familiam adoptionibus
tranſierit. Caſus prima ab infantia ancipites. nam
proſcriptum patrem exſul ſecutus, ubi domum
Auguſti privignus introiit, multis aemulis con-
flictatus eſt, dum Marcellus & Agrippa, mox Ca-
ius Luciuſque Caeſares, viguere. etiam frater eius
Druſus proſperiore civium amore erat. Sed ma-
xime in lubrico egit, accepta in matrimonium
Iulia, impudicitiam uxoris tolerans, aut decli-

A. U. 790 nans. Dein Rhodo regreſſus, vacuos Principis penates duodecim annis, mox rei Romanae arbitrium, tribus ferme & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diverſa: egregium vita famaque, quoad privatus, vel in imperiis ſub Auguſto fuit: occultum ac ſubdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Druſus ſuperfuere. idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: inteſtabilis ſaevitia, ſed obtectis libidinibus, dum Seianum dilexit timuitve. poſtremo in ſcelera ſimul ac dedecora prorupit, poſtquam, remoto pudore & metu, ſuo tantum ingenio utebatur.

ANNOTATIONES

ANNOTATIONES

IN ANNALIUM LIBRUM I.

Pag. 4. *cap.* 1. *lin.* 14. *Deterrerentur*) Aemil. Ferretus ſuaſit primus, probavit Vertranius, recepit utroque haud nominato Lipſius *detererentur.* Haud quidem improbant lectionem Salinerius & Pichena, verum hic nihilo minus noſtram eamque veterem exiſtimat aptiorem, quam quae cum illa mutetur. Pugnant porro pro vetere noſtra Freinshem. & I. F. Gronov. rationibus ſuis, quas in huius editione congeſtas vide. Vult nimirum Gronovius, verbo noſtro h. l. non ineſſe niſi vim *avocandi.* Confer XV, 73, *donec conſenſu Patrum deterritus eſt.* Nemo ſane elegans concedat, iam Auguſti aevo, poëtis ceteriſque artibus ad laudes grateſque dicendas promtis, aureo, ingenia deteri coepiſſe. Sed *gliſcente* h. e. creſcente *adulatione*, (ad quam honeſti viri demitti neſciunt) ad facienda veris viris, quibus decora eſſent ingenia, pericula, hi tamen deterreri ſe paſſi, (deſtitere) a temporibus dicendis, quorum laudatores eſſe non poterant, ut libertatis memores & humanitatis propugnatores. Magnae enim fortunae, qua Principes utuntur, comites vel ſegniter & humiliter pro ſe adulantur, vel efficere ſtudent, quo minus Princeps veritatis gnarus fiat, cf. infra VI, 38; vel obtrectando, accuſando eos urgent, quorum libertatem metuunt Principes. Illos utroſque quamvis ſperneret Tiberius, hos tamen ſacroſanctos aliis eſſe voluit. Eadem, credo, mente Noſter dixit Hiſt. I, 1: *Poſtquam bellatum apud Actium, atque omnem poteſtatem ad unum conferri pacis interfuit, magna illa ingenia ceſſere* (non quaſi ipſi demitterentur ad adulationem, quod in magna non cadit ingenia; ſed uti malis cedunt boni, ita illi locum dedere adulatoribus, qui, Principi & improbis ad dominandum magiſtris ut placeant, unice artes ſuas componunt). *Simul* (h. e. praeterea) *veritas pluribus modis infracta; primum inſcitia Reipublicae, ut alienae, mox* libidine aſſentan-

di, *aut rurſus odio adverſus dominantes*. Igitur auctores, qui libidine aſſentandi veritatem infregere, diverſi ſunt a magnis ingeniis, quae ceſſere; & ceſſere magis ſub Tiberio, libertati infeſtiſſimo. Exemplum praebet *Cremutius Cordus*, cui exitioſum fuit, *quod editis annalibus laudatoque M. Bruto Caſſium Romanorum ultimum dixiſſet*. Velleius, qui hiſtoriam adulationi ſubmiſit, elegantis magis quam veri & decori ſ. honeſti ingenii laudes retulit. Tacitus autem, verus & honeſtus, ab hiſtoria ſcribenda, dum ageret Domitianus imperium, deterritus, demum fauſtiori aetate cum Nerva & Traiano redeunte ad illam animum appulit. Terent. Hecyr. Prol. alt. v. 17: *Quod ſi — in deterrendo voluiſſem operam ſumere.*

ibid. l. 19. *Sine ira & ſtudio, quorum cauſas procul habeo*) Cf. Hiſt. I, 1. Neque hi Principes beneficio, nec iniuria Tacito cogniti erant.

ibid. l. 22. *Publica arma*) h. e. liberae Reip. ſ. Senatus populique Rom. arma. Sall. fragm. hiſt. L. I, p. 252 ed. 2 Bip. de Lepido: *cum privata arma opprimendae libertatis cepiſſet.*

ead. Pompeius apud Siciliam) S. Pompeius, etiam teſte Floro, apud Siciliam oppreſſus, ſed inde profugus in Aſiam a Tito Antonii Legato occiſus eſt.

Pag. 5. *l.* 21. *Geminatis Conſulatibus*) Quos geſſit Agrippa continentes per an. 726, & cum ipſo Aug. an. 727. Iam antea, primum geſſerat an. 717, & poſtea ſuffectus tantum an. 735. Geminati Conſulatus tantum ipſis Principibus aut deſtinatis.

ibid. l. 26. *In familiam Caeſarum induxerat*) Cf. Sueton. Aug. c. 64.

ibid. l. 28. *Deſtinari*) Sic Ryckius, quem ſecuti Ern. & Broter. bene reſcripſit pro vulg. *deſtinare.*

ibid. l. 29. *Ut Agrippa* &c.) Cf. Vellei. II, 96.

Pag. 6. *l.* 2. *Druſoque — exſtincto* &c.) Vellei. II, 97; coll. Sueton. Tiber. c. 21.

ibid. l. 15. *Munimentis*) Sic Lipſius correxit, quod mendoſe erat in ed. Beroaldi *monumentis.*

ibid. l. 29. *Aegro & corpore fatigabatur*) Freinshem. malit *animo & corpore.* Sic Noſter IV, 52, aetati extremae *feſſam mentem* iungit, & VI, 38, *fluxam ſenio mentem* dicit. Livius XXXVIII, 29, *feſſi animis & corporibus*, & Velleius II, 102, utrumque coniungit.

Pag. 7. *l.* 11. *Exſulem egerit, aliquid quam*) Muretus ſuadet: *exſul egerit, aliud quid, quam.* Sed aliud videtur *exſul*

egerit h. e. fuerit, quod non cadit in ſeceſſum Tiberii; aliud *exſulem* (exſulis perſonam) *egerit*. Tum *aliquid* dicitur & aliis bonis auctoribus pro *alıud quid*.

ibid. l. 15. *Interim premant, quandoque diſtrahant*) Ut infra XIV, 41, *quandoque — mox. Interim* h. e. quoad conſenſerint, adminicula ſint premendae Reip. (perinde ut ranae apud Phaedr. I, 6, a pluribus Solibus gravius ſibi metuebant); *quandoque* h. e. aliquando, ubi diſcordes fuerint, etiam *diſtrahant* Remp.

ibid. l. 17. *Scelus uxoris*) De quo vid. Dio LVI. Ficus venenatas Auguſto porrexiſſe dicitur.

ibid. l. 18. *Rumor inceſſerat* &c.) Vid. Plin. H. N. VII, 46, & Plut. περὶ ἀδολεσχ.

ibid. l. 25. *Gnarum id*) Al. corrupte *C. Navum id;* unde optime reſtituit Lipſius.

ibid. l. 26. *Quaeſita morte*) h. e. violenta & imperata ab Auguſto.

ibid. l. 28. *Utcunque ſe ea res habuit* &c.) Vellei. II, 123; ex eoque Sueton. Tib. 21, Dio LVI.

Pag. 8. *l.* 1. *Acribus*) Heinſ. emendabat *artius* l. *artioribus*.

ibid. l. 12. *Quandoque*) Sic e Flor. edidere Iac. Gron. Broter. & Ern. pro vulg. *quandocunque*. Haud quidem inter ſe h. l. ſenſu differunt. Neque enim *quandoque* ſolum notat *aliquando*, l. nonnunquam, quam vim exemplis pluribus Geſnerus in Theſ. tuetur, ſed &, uti *quandocunque*, unde contractum videtur, *quocunque tempore*. Cf. I. F. Gron. ad Liv. I, 24 &c.

ibid. l. 17. *Duravit*) Int. *ſe*, l. animum. Infra III, 15, *durat mentem;* & Hiſt. IV, 59, *duratus ad omne facinus*. Intranſitive autem Noſter h. l. utitur, pro durus fieri ſ. dureſcere, uti Quintil. IX, 2, 88, *& ut* (pater) *non durat ultra poenam abdicationis, ita —;* & ibid. 91, *Dura, anime, hodie, dura*, &c.

ibid. l. 21. *Nuntianti*) *Renuntianti* vult Drakenb. ad Liv. Ep. 47.

ibid. l. 24. *Salluſtius Criſpus*) Hiſtorici ex ſorore nepos, Annal. III, 30. Ad quem exſtat nobile Hor. carmen II, Od. 2. Vid. etiam Plin. H. N. XXXIV, 2.

ibid. l. 26. *Ne reus ſubderetur*) Sic infr. c. 39: *mos vulgo, quamvis falſis reum ſubdere.*

Pag. 9. *l.* 5. *Lacrimas, gaudium, queſtus, adulatione miſcebant*) Sic MS. Corb. & edd. vett. Male Lipſius P. Divaeo

aſſentiens recepit *adulationes*. Muretus voluit: *lacrimas gaudio, queſtus adulatione m.* Propius a vulgato Erneſtius: *lacrimis gaudium, queſtus adulatione m.* Heinſius etiam coniiciebat *adulationem*. Sed nihil mutandum cenſemus. *Omnia* ſcil. *miſcebant adulatione, lacrimas, gaudium, queſtus*. Idem ſentiunt Gruterus & Freinshemius.

ibid. l. 8. *Seius Strabo*) Aelii Seiani pater, Ann. IV, 1.

ibid. l. 14. *Tribuniciae poteſtatis*) Quam ab Auguſto acceperat ſupra c. 3. At id ſummi faſtigii vocabulum ab Auguſto repertum dicit infra III, 56.

Pag. 10. *l.* 1. *Inductam dubitationem*) Scil. ſibi, qua tegeretur. I. F. Gron. voluit *indutam* (quod iam dudum Latinus Latinius dubitanter propoſuerat): ſed regerit clar. Erneſt. quod ſpecies quidem dubitantis, non ipſa dubitatio induta dici debeat. Quidquid eius ſit, Tiberius certe ſimulationem dubitantis induit. Sed & praeter ſpeciem alia indui dicuntur, animus, ſocietas, artes, voces, perſuaſio &c. Sic Quintil. I, 1, 8: *falſam ſibi ſcientiae perſuaſionem induerunt.* Quidni igitur & feramus *dubitationem induere?* Neque tamen non probamus h. l. *inductam*.

ibid. l. 7. *Nomenque Auguſtae*) Plenius *nomen Iuliae* Auguſtae diſcas ex ipſo Noſtro infra c. 14; III, 64; V, 1.

ibid. l. 13. *Legionariis aut cohortibus civium Rom.* &c.) Sic Cod. Corbei. quod varie tentarunt editores. Beroaldus edidit: *legionariis autem cohortibus c. R.* Freinshemianam rationem ſecutus Ryckius dedit: *legionariis autem & coh. c. R.* Gronovius, praeeuntibus Suetonio & Dione, correxit: *legionariis trecenos, cohortibus civium Rom. quingenos numos viritim dedit.* Broterius pro *aut* reſcripſit *atque*: quas particulas in MSS. confundi iam obſervaverit Cortius ad Sall. p. 82. Erneſtius verens, ne Beroaldus illud *aut* recte acceperit pro *autem*, ſatius duxit poſt *autem* interpungere, quod & alias Noſtro copula omittatur. Sed quidni *aut* h. l. vim copulativam habere credas? uti mox c. 9: *mari Oceano, aut amnibus longinquis.* Hiſt. II, 76: *ne contra Caii quidem, aut Claudii, vel Neronis, fundatam longo imperio domum exſurgimus.* Dial. de Oratt. c. 21: *Canutii, aut Attii, vel Furnii, vel Curiones aliis, in eodem valetudinario, haec oſſa & hanc maciem probant.* Et ſic forſan infra c. 10: *ne Tiberium quidem caritate aut Reipublicae cura* &c. & c. 9: *alia honorum multiplicata, aut nova.* Legionarios milites, qui ſub vexillis legionum erant, diverſos dicit Freinsh. a cohortibus ci-

vium Rom. quae in legionem non fuerint tributae. Tum cohortes civium Rom. differunt ab auxiliaribus, quae & ſimpliciter *cohortes* dicebantur.

ibid. l. 27. *Remiſit Caeſar arroganti moderatione*) An conceſſit? fere ut infra VI, 23: *non erubuit permittere.* Sed *remittere* alias Tacito eſt condonare alicui aliquid, non accipere, immunem a re ſ. officio eſſe permittere, iubere, concedere ut quis ceſſet &c. Sic Hiſt. II, 48 de Othone: *non enim ultima deſperatione, ſed poſcente proelium exercitu, remiſiſſe Reip. noviſſimum caſum;* & Ann. III, 55: *remiſſa Aedilibus talis cura;* XI, 3: *remittere beneficium;* Hiſt. III, 5: *remiſſum* (h. e. non acceptum) *id munus.* Ergo & h. l. Tiberius videtur voluiſſe, ut Senatus abſtineret ab eo officio, quod ambiverat.

Pag. 11. *l.* 7. *In Rempublicam*) h. e. adverſus Remp. Sic c. 10: *armaque, quae in Antonium acceperat.*

ibid. l. 17. *Aliaque honorum multiplicata, aut nova*) Vid. Sueton. Aug. c. 26 ſq. & 57.

Pag. 12. *l.* 6. *Corruptas Conſulis legiones*) Antonii, Martiam & Quartam. Antonius tantum promiſerat militibus 400 ſeſtertios, Caeſar 2000. Cf. Dio XLV.

ibid. l. 9. *Caeſis Hirtio & Panſa*) De Hirtio & Panſa Coſſ. caeſis a. 711 vid. Sueton. Aug. c. 11; & cf. Cic. ad Brutum ep. 6.

ibid. l. 14. *Diviſiones agrorum, ne ipſis quidem, qui fecere, laudatas*) Sic MS. unicum teſte Pich. clare legit; ut audiendi non ſint Muretus, & qui cum eo malunt *cepere.* Poſſit quidem credi, Tacitum h. l. abſolute dixiſſe pro *fecere rem* ſ. *vires* ſ. *divitias;* quibus & ſimilibus alias id verbum iungitur. Sic Horat. Ep. I, 1, 65, *qui rem facias*, h. e. lucreris; Phaedrus III, 7, 5, *aut quo cibo tantum feciſti corporis*, h. e. pinguior factus es? Quintil. X, 3, *vires faciamus*, h. e. acquiramus. Livius II, 34, *utantur annona, quam furore ſuo fecere*, h. e. compararunt. Et h. l. intelligi poſſit, *agros.* Rem Suetonius narrat: *Neque veteranorum, neque poſſeſſorum gratiam tenuit, alteris pelli ſe, alteris non pro ſpe meritorum tractari querentibus.* Forſan tamen non falſi ſunt, qui illud *fecere* retulerunt ad ipſos agrorum diviſores. Saepe enim faciunt Principes, aut qui ab iis iubentur facere, quae ipſi non laudent.

ibid. l. 27. *Nuptaeque taedia* &c.) De huius loci emenda-

tione vid. Georg. Chriſt. Crollii Commentationem criticam, huic volumini praemiſſam.

Pag. 13. *l.* 3. (Auguſtum) *comparatione deterrimi gloriam ſibi quaeſiviſſe*) Scil. uti *quod optimo diſſimillimum ſit, id eſſe deterrimum* dicit Cic. de opt. gen. Or. 4, 1; ita & *comparatione deterrimi* ſ. deterioris, facile eſt, gloriam invenire. Cf. Sueton. Tib. c. 21.

ibid. l. 7. *Quaedam de habitu cultuque & inſtitutis eius iecerat*) Ita Beroaldus quidem ex MS. dedit, quae vulgata exſtitit. Lipſius vero cum dixiſſet, ſe, in cultu Tiberii quid notabile aut arrogans, haud meminiſſe legere, Heinſius emendare auſus *vultuque*, quod cuique e Suet. cap. 68 in mentem venire debuiſſe exiſtimans Erneſtius recepit; uterque laudarunt ſimul loca, ubi Noſter coniungit *vultum habitumque*, XVI, 22, Hiſt. I, 17, II, 52. Sed & habitus cultuſque iunguntur ab iis, qui & indolem rei, *φύσιν*, ingenium ſeu formam ſ. conſtitutionem, & ſpeciem exteriorem, a cultura vel educatione additam exprimere cupiunt. Sic Virg. Georg. I, 52, *habitum cultumque* de agris ſ. locis adhibet. Sed Tacitus infra II, 59, tria iſta rurſus coniungit: *Tiberius cultu habituque eius* (Germanici) *lenius perſtricto, acerrime increpuit, quod contra inſtituta Auguſti, non ſponte Principis, Alexandriam introiſſet;* tum Hiſt. IV, 64, *inſtituta cultumque patrium.* Ita non ambiguum ſit, quomodo legi debeat. Et cum ex ingreſſu vultuque perſpiciatur *habitus* animi, poſſit *vultus* omitti, habituſque Tiberii, in quo avita erat indoles arrogantiae, etiam arrogantiam vultus comprehendere. *Cultus* autem non ſolum eſt in veſtitu, ſed in omni vita, corpore, animo, quatenus haec curantur. Neque profecto Tiberio cultus fuit comis, ſed ſuus, ſilentii, obſcuritatis ſaevitiam tegentis, affectationis, inſignia habens, luxurioſus & atrox, cet. Noſter infra c. 33 Germanicum conferens cum Tiberio inquit: *Nam iuveni civile ingenium, mira comitas, & diverſa a Tiberii ſermone, vultu, arrogantibus & obſcuris.* Iam quo referas comitatem illam non vultu ſolum, ſed & ſermone diverſam, niſi ad cultum? Putem vero etiam, Tiberium, uti alienum ſe a Graecorum cultu, & ſermone affectavit, ita in eo modum id temporis excuſatum exceſſiſſe. Itaque melius ſit retinere h. l. *habitum cultumque & inſtituta. Habitum* ſequitur *cultus*, ab utroque ſunt *inſtituta*, conſuetudo & mores ſ. vivendi ritus.

Pag. 14. *l.* 9. *Perculſus*) *Percuſſus* legendum putat Ern.

Pag. 15. *l.* 24. *Eiuſque*) Optime Cuiacius & Lipſius pro *& uſque*, quod eſt in vett. edd.

Pag. 16. *l.* 23. *Utque per Circum triumphali veſte uterentur. curru vehi haud permiſſum.*) Ern. tranſpoſitis verbis: *utque triumphali veſte uterentur. per Circum curru vehi haud permiſſum.* Sed ſic ſcriptor adulteraretur, inquit Broterius.

ibid. l. 25. *Mox celebratio annuum ad Praetorem tranſlata, cui* &c.) MS. habet *annum*, unde Beroaldus fecit *annuum*, quem ſecuti Aldus & Rhen. At reclamat Lipſius in prima edit. *Sed per omnes Muſas, quis iſte Praetor annuus? quaſi non omnes magiſtratus apud Romanos annui. Aut igitur aliud ὕπουλον ulcus ſubeſt, aut omnino leg.* celebratio annua, *i. e. in ſingulos annos.* Exin vulgatum eſt *annua*, quod primum I. Gron. averſari coepit, & poſt eum Erneſtius frigens epitheton dicit. Quis in eo frigeat? Lipſii ratio magis placet.

Pag. 18. *l.* 7. *Acciperent*) Ita Lipſius & recentt. In vett. edd. *acceperint.*

ibid. l. 8. *Reddantur*) Ern. corr. *redderentur.* Sine cauſa. Diverſa ſunt tempora: *quae — acciperent* in praeſenti eaque lege, ut aliquando *pen. ſuis reddantur.* Sic ante: *ac ſi quis tot caſus vita ſuperaverit, trahi adhuc diverſas in terras, ubi — accipiant.*

ibid. l. 25. *Poenitentiam accelerabo*) Cuiacius emendat *poenam.* Sed probetur *poenitentia*, quae poenae comes eſt, & fortius h. l. dicitur.

Pag. 19. *l.* 4. *Meditentur*) Ern. edidit *meditarentur;* qua mutatione non opus.

ibid. l. 26. *Vetus operis*) MS. *intus*, quod Lipſius optime correxit in *vetus.*

Pag. 20. *l.* 7. *Nihil reliqui faciunt, quo minus — permoverent*) h. e. nihil praetermittunt, quin &c. quae dictio ſolemnis eſt Ciceroni. Quod igitur alias diviſim ſcribendum, exponere liceat coniunctive, quaſi ſit *reliquifaciunt*, ut *magnifacere, ſatisfacere* cett. coniungimus. Diverſa ab hac conſtructione rariori foret illa, quae in Corn. Attic. XXI obvia eſt, *me nihil reliqui feciſſe, quod ad ſanandum me pertineret;* niſi ea pro gloſſa habenda eſſet, a librariis in textum ingeſta. Sed Noſter lib. XV, c. 37: *Ipſe* (Nero) — *nihil flagitii reliquerat, quo corruptior ageret* &c. Quid vero intereſt inter *relinquere* & *reliquifacere?* Itaque audeam: *nihil reliqui faciunt, quo omnes invidia, miſericordia, metu & ira*

permoverent. Sed ſatius mihi ſit, ab aliis meliora edoceri.

ibid. l. 9. *Permoverent*) Latinitas poſtulat ſcribi *permoveant*, ait Erneſtius. Fruſtra emendationem tentat vir doctus, ubi nil tentandum. Tacito rectius imperfecto nectitur *faciunt*, in quo eſt enallage temporis haud inſolita hiſtoricis, ita ut *faciunt* idem ſit ac *fecerunt*. Idem vir doctus, verbo *permovere* aptiorem putans caſum ſextum, non meminerat ſimilia infra III, 23, & XVI, 32, ubi *permovere* eſt pro *concire* l. *incitare*. Cf. Quinctil. XII, 10, 36.

ibid. l. 11. *Sibi iam miſcent*) Inaniter Faërnus & Pichena tentant *ſibi immiſcent*.

ibid. l. 22. *Abieceris*) MS. *abegeris*.

ead. Sepulturam) MS. *ſepultura*.

ibid. l. 26. *Incendebat*) Malim *intendebat*.

Pag. 22. *l.* 22. *Mandata — quae perferret*) Sic Flor. & edd. vett. ac recc. Praeter rem quidam volunt *praeferret*, ac Broterius dedit *proferret*.

Pag. 23. *l.* 2. *Numquamne ad ſe, niſi filios*) MS. Flor. *numquamne niſi ad ſe filios*.

ibid. l. 9. *Manus intentantes, cauſam diſcordiae & initium armorum: maxime infenſi Cn. Lentulo*) *Manus intentantes, maxime Lentulo*, vult Erneſtius, cui videtur in margine elogium, *cauſa diſcordiae & initium armorum*, ſcriptum fuiſſe, dein veniſſe in textum explendi gratia.

ibid. l. 22. *Luna claro repente coelo*) MS. corrupte: *Luna clamore pena coelo*. Unde Beroaldus edidit: — *clariore paene coelo*. Lipſius pulchre correxit, ut nunc in textu. Propius tamen abſit *repens* a veſtigiis MSti. Sed leviuſculum eſt.

ibid. l. 24. *Ac ſuis laboribus — aſſimulans*) *Ac* abeſſe mallet Freinshemius.

ibid. l. 25. *Proſpereque ceſſura, quae pergerent*) Sic MS. Flor. ſed in margine adſcriptum *a*, ut legatur *peragerent*. Ac Lipſius in notis ad primam edit. forte leg. *peragerent* aut *urgerent*. Male Rhenanus antea voluerat *gererent*. Daviſius dein *agerent*. Heinſius perperam *quo pergerent*. Melius ſine dubio ſit ex his *peragerent*. Sed Broterius id inutile & frigidum putat, elegantiuſque *pergerent*. Vide, quam elegantem Tacitum faciant ex ſuo ingeniolo Critici. Poſſit quidem ferri vulg. Ceterum uti non frigemus in verbo illo, ita nec in hoc multum candemus.

Pag. 24. *l.* 5. *Ii vigiliis*) MS. corrupte *in vigiliis*. Lipſius emendavit.

ibid. l. 26. *Exciperet*) Erneſtius Tacitum ſcripſiſſe putat *excipiat*; quod probamus.

Pag. 25. *l.* 26. *Conſederant*) Ed. princ. & aliae vett. *conſiderant.*

ibid. l. ult. Vi ſua cuncta tracturus) Melius ſit, quod ante Freinsh. ſuaſit Lipſius *tracturis*. Pellicerius ap. Broterium velit *in ſua cuncta tracturus*; quod cui, niſi Broterio, placeat?

Pag. 26. *l.* 8. *Unetvicesſimanis*) Al. *undevicesſimanis*. Falſo.

ibid. l. 28. *Mulcant*) Beroaldus & al. perperam *multant*. Veriorem lectionem e MS. primus recepit Pichena.

Pag. 27. *l.* 11. *Quod neque diſiecti*, vel *paucorum inſtinctu*, *ſed* &c.) Ita Rhenanus reſcripſit pro vulg. *nil*; idque Lipſio probatum recepere Pich. Freinsh. Ryck. Broter. Sed I. F. Gron. reſtituit *nil*; coniiciens ſimul legendum *quod nuſquam diſtracti*, *nil p. i. ſed* &c. Bene monuit Erneſtius, *disiecti* idem eſſe ac *diſtracti*, ſed retinuit in textu *nil*; cum melius ipſe vidiſſet eſſe *vel*; uti infra III, 54, *neque mihi aut vobis uſui futurus*; cf. Bentl. ad Hor. Epod. XIV, 6.

Pag. 28. *l.* 7. *Exoſculandi*) Vulg. *oſculandi*, Lipſio auctore, qui tacite id dederat. Sed in MS. Flor. & edd. vett. eſt *exoſculandi*; quod cum Broterio denuo edimus. Sic infra Hiſt. I, 45, iterum dicit Noſter *exoſculari Othonis manum*.

ibid. l. 22. *Univerſi*) MS. & edd. vett. *univerſa*; quod Lipſius primum correxit in *univerſi*.

ibid. l. 26. *Materiae, lignorum aggeſtus*) Heinſius *lignorum* ut gloſſam expungi volebat. Sed ſatis ſit Ulpianum audiſſe L. Ligni D. de Legat. III: *Ligni appellatio nomen generale eſt; ſed ſic ſeparatur, ut ſit aliud materia, aliud lignum. Materia eſt, quae ad aedificandum, fulciendum, neceſſaria eſt: lignum, quidquid comburendi cauſa paratum eſt.* Diſcrimen hoc & obſervarunt veteriores auctores; cf. Ryck. ad h. l.

ibid. l. 28. *Quaeruntur*) Pellicerius & Heinſius male tentant *queruntur*.

ibid. l. 29. *Qui — mederetur feſſis, neu mortem in iiſdem laboribus, ſed finem tam exercitae militiae, neque inopem requiem orabant*) Aut pro *neu* leg. *nec*, aut verba ſic emendanda contendit Erneſtius: *neu morerentur* l. *mortem obirent*. Sed nemo praeter eum haec tentavit; quae recta mihi videntur, ſi ſic exponas, *qui* — (ut) *med. f. neu mortem — ſed finem* (medendo afferret) *orabant*. Caeſar de B. G. VII, 47, 5: *obteſtabantur*, ut *ſibi parcerent*, neu *ſicut Avarici feciſſent, mulieribus nequidem atque infantibus abſtinerent*. Alia plura affert

exempla Bohmius de partic. ſub voce *ut* cum *neve* vel *neu.*

Pag. 29. *l.* 1. *Fuere etiam, qui — oſtentavere*) Erneſtius l. c. ita vult corrigi: *Fuere etiam, qui — repoſcerent, &, fauſtis in G. ominibus, ſi vellet imperium, promtos oſtentarent;* aut mutata interpunctione: *Fuere, qui — repoſcerent. Et, fauſtis in G. o. — oſtentavere.*

ibid. l. 2. *Fauſtis in Germanicum ominibus*) Lipſius malit *nominibus*, uti ap. Sueton. Calig. c. 13, *ſuper fauſta nomina, ſidus & pullum & puppum & alumnum appellantium.* Et ſane placet prae illo. Fauſta quoque nomina ſunt: *Di te ſervent Auguſte, Imperator, Princeps, felix, victor.* Sic Lipſ. Adde ex Sen. de Clem. L. I *Magnus, pius* cett.

ibid. l. 4. *Promtos oſtentavere*) MS. habet *promtas*, quod dedit Gron. & int. *legiones.* Sed credimus Tacito facilius ſcriptum *promtos*, int. *ſe*, uti infra V, 5: *Sed paratos ad ultionem vi Principis impediri teſtarentur.* Frequens ſane ellipſis, maxime apud Noſtrum. Gruterus proinde fruſtra diviſit verbum, ut fluat magis oratio: *oſtentare ſe.* Neque igitur Pellicerius hoc demum coniecit. Placet magis Erneſtii ratio: *oſtentarent.* Sic melius clauditur oratio.

ibid. l. 23. *At, ſi auxilia*) Mendoſe editum a Pichena & ſeqq. omnibus *ac ſi auxilia;* cum vett. edd. & ipſae Lipſianae rectius habeant *at ſi*, quod reſcripſimus, etiam ſuadente Freinshemio.

ibid. l. 25. *Periculoſa ſeveritas, flagitioſa largitio*) Int. *erat.* Nominativi ſic elegantes: ineptequе Heinſius obtrudere cupit accuſativos. Mox dein *in ancipiti Reſp.* quod e MS. reſtituit Pichena pro Beroaldino *Rep.*

Pag. 30. *l.* 3. *Largitio differebatur in hiberna cuiuſque. Non abſceſſere* &c.) Ita h. l. ex MS. reddidit Pichena. Ante ex Beroaldo legebatur: *largitio differebatur. In hiberna cuiuſquam non abſceſſere* &c. Perperam vero Heinſius coniicit: *Non adſenſere.* Illi vero *non abſceſſere — donec — perſolveretur*, quod planiſſimum eſt.

ibid. l. 28. *Legati ab Senatu, regreſſum iam, apud aram Ubiorum*) Sic Pichena ex MS. correxit vitioſam Beroaldi & ſqq. lectionem — *ab Senatu egreſſi, iam apud aram* &c. quam etiamnum habet ed. Lipſii 1589.

Pag. 31. *l.* 4. *Subdere*) Pellicerius inſcite ſatis *ſubdidere.*

ibid. l. 6. *Vexillum*) Non, quo retinebantur vexillarii, ſed ipſum Imperatoris, quod, uti Caeſar de B. G. II, 20, dicit, proponebatur inſigne, cum ad arma concurri oporte-

ret. Atque id tunica fuit coccinea, teſte Plut. in Bruto: *σύμβολον ἀγῶνος φοινικοῦς χιτών*. In numis Iuliani cet. huius vexilli figuram exſtare putat Broter.

ibid. l. 30. *Eo in metu*) Fruſtra Lipſius tentabat *motu* pro *metu*; pariterque pag. 32, l. 6, *aſpernante uxore*, pro *aſpernantem ux. — perpulit*; & ibid. l. 13, *triſtes quae*, pro *— qui*, int. *mariti*.

Pag. 32. *l.* 18. *Quod tam triſte*) Heinſius corr. *quid t. t.* probante Erneſtio.

ibid. l. 21. *Et externae fidei*) *Et externa fidei* coni. Heinſius; quod ut ſtilo Taciti valde conveniens probat Erneſtius: durius pronuntiat Broterius, quam ut probetur.

ibid. l. ult. Recens dolore & ira) Heinſius vult corrigi: *recens doloris & irae*. Fruſtra. Infra IV, 52, *recens praetura*. Hiſt. III, 77, *recens victoria miles*.

Pag. 33. *l.* 6. *Iſtuc*) *Iſtinc* reſcribit Ern.

Pag. 34. *l.* 2. *Qui — ſineret*) Pellicerius male hic inſertum voluit *ut*. Nihil in eo videmus ingenioſum cum Broterio.

ibid. l. 23. *C. Cetronium*) Pellicerius apud Broter. inquit, forſan *C. Petronium*. Sed apud Gruterum inſcr. p. CCIC num. 1 memoratur *C. Cetronius Aedil. Caeſare Aug. Coſ. VI*, quem Broterius huius Legati patrem fuiſſe coniicit. Aliam inſcr. ad h. l. adducit Urſinus *Q. Cetronius Q. F. F. Paſſer*.

Pag. 35. *l.* 5. *Centurionatum*) h. e. *centurionum delectum*. Abſtinemus enim ab editorum coniecturis, neque probamus remedia obſcuritati, quam vocabulum alibi non obvium infert, quaſi per vim illata.

ibid. l. 8. *Dona militaria*) Vulg. *donaria milit.* Sed Lallemantius & Broterius recte receperunt *dona m.* Sic infra Ann. II, 9. Cf. Plin. H. N. VII, 29. Voci *dona* ſine dubio ex ſequente additum videtur *ria*. *Donaria* Diis offerebantur, *dona* hominibus.

Pag. 36. *l.* 4. *Immotum*) Lipſius infeliciter coniecit *immotus*.

ibid. l. 10. *Quos igitur anteferret? ac, ne poſtpoſiti* &c.) Vertranius, Muretus & Acidalius delere iubent *ac*, quos fruſtra impugnat I. F. Gron.

ibid. l. 13. *Simul adoleſcentibus excuſatum, quaedam ad patrem reiicere*) h. e. ſimul adoleſcentes facile extra culpam eſſe ſ. facilius excuſari, eo quod quaedam &c.

Pag. 37. *l.* 7. *Quis finis*) Cave mutes cum Erneſtio *quis* in *qui*. *Quod — quis* h. l. non ſunt relativa.

ibid. l. 23. *Accepiſſent*) Muretus mavult *excepiſſent*.

ibid. l. 25. *E legionibus, ſex*) Ita diſtinxit Lipſius, cum antea eſſet interciſio poſt *ſex*.

ibid. l. 30. *Silvam Caeſiam*) Lipſius & Bucherius mallent *Heſiam*, propter *Heſum* Deum; ſed falſo.

ead. Limitemque — ſcindit) Lipſius in margine *ſcandit*; quod ſequitur Eccardus de Orig. Germ. p. 278, ſed Grupenius in Origg. Germ. T. I, p. 70 vulgatum. Pluribus autem Freinshemius coniecturam Lipſii tuetur.

Pag. 38. *l.* 2. *Munitus*) Sic Beroald. Rhen. & priores Lipſianae. Sed Lipſius, qui maluerat *munitur*, id in poſterioribus recepit, reiecto *munitus* in marginem. Sed Pich. Grut. Freinsh. I. F. Gron. & qui ſeqq. retinent *munitus*. Haud tamen ratio Lipſii diſplicet. *Romanus — ſcindit — locat — munitur*. Aem. Ferreto placebat *munit*. Perinde ſit.

ibid. l. 14. *Neque belli timor: ac ne* pax *quidem, niſi languida & ſoluta inter temulentos*) Petavius coniecit *fax*, quod Broterius ingenioſum putat, neque probabile. Spernimus ingenioſa, quae non ſint probabilia.

ibid. l. 19. *Pervaſtat*) Freinshemius fruſtra tentat *pervaſtata*.

ibid. l. 22. *Sine vulnere milites*) Freinshemius mallet *militis*. Sed nihil mutandum.

Pag. 39. *l.* 1. *Porrigeretur*) Heinſius male *progrederetur*.

ibid. l. 25. *Pandateria*) Ex ſcriptt. Gr. & Lat. recepit Broterius *Pandataria*. Sic quidem habent Sueton. Plin. & Strabo. At vulgatae noſtrae etiam accedit Mela.

Pag. 40. *l.* 2. *Longinquitate exſilii*) I. F. Gronov. cupiebat *exitii*. Sed Lipſius & Ern. exponunt rectius *diuturnitate exſilii*, quod a viginti annis paſſa.

ibid. l. 8. *Accendebat*) Ern. fruſtra *accenderat*.

ibid. l. 22. *Speraverat*) Freinsh. (cui accedit Ern.) vult *ſperaverit*.

ibid. l. 28. *Tunc primum coepta*) Beroaldus edidit *coeptos*, quod Lipſius veriſſime correxit in *coepta*. Sic infra c. 77: *Theatri licentia — coepta*.

Pag. 41. *l.* 7. *Initio veris, & repentino*) Muretus *&* delet, cum Acidalio.

ibid. l. 20. *Gener inviſus inimici ſoceri*) Suſtulimus inciſionem, quae erat ante voc. *inimici ſ.* ut clarius ſit, quod Freinsh. monuit, *ſoceri* eſſe caſum ſecundum; cum Gruterus putaverit, *inim. ſoceri* eſſe nominativos plurales. Inimicus genero ſocer, (quod bene monet Pichena) quia Roma-

nis amicus; & gener praeterea inviſus ſocero, quia filiam rapuerat. Nihil igitur opus Pichenae coniectura: *gener inviſus, inimicus ſocer.*

ibid. l. 28. *In monte Tauno*) Al. *Tauro;* ſed male.

Pag. 42. *l.* 2. *Metuebatur*) Sic MS. & edd. vett. Al. *metuebantur.*

ibid. l. 22. *Rebuſque motis*) Beroaldus: *rebus commotis.* Sed Lipſius & recc. melius *rebuſque motis.* Sic & infra Ann. XIV, 61, *motis rebus.*

Pag. 43. *l.* 9. *Bonae ſocietatis*) Forte *noſtrae* aut *Romanae ſoc.* inquit Erneſtius. Fruſtra.

ibid. l. 16. *Verum, quia Romanis Germaniſque idem* conducere, *& pacem, quam bellum probabam*) Melius fit — *conduceret, pacem* &c. unde illud per diviſionem oriri potuit.

Pag. 44. *l.* 2. *Liberis propinquiſque eius incolumitatem, ipſi ſedem* & aera *in provincia, pollicetur*) Priſcae edd. habent *ſedem veterem*, pro quo Lipſius coniecit — *vetere in prov.* quod Pichena recepit, cum ſqq. Quae autem *vetus* ſit *provincia*, cui *nova* non reſpondeat, cum ulterior Germania nondum victa eſſet? Unde Iac. Gronov. reſcripſit *Vetera*, (quae ſupra memoratur c. 45) *in provincia;* eumque ſecutus eſt Ern. Sed neque hoc nobis ſatisfacit. Teſte Pichena, MS. habet *v&era*, cum *e* ſuper *a* recentius ſuperpicto, quod pro interpolatione habendum. Unde tandem reſcribimus *ſedem & aera in prov. poll.* Aera autem ſint h. l. ſtipendia, uti apud Livium V, 4, *annua aera.* Varro apud Nonium XII, 53: *cui* (ſtipendium) *datum non ſit propter ignominiam, aere dirutus eſſet.* Forſan inde locutio Ciceronis lumen accipiat *in aere meo eſt*, h. e. inter amicos. Provinciam dein Tacitus dicit *victam ripam*, h. e. Germaniam citeriorem.

ibid. l. 22. *Coleret Segeſtes victam ripam: redderet filio ſacerdotium: hominem Germanos nunquam ſatis excuſaturos, quod inter Albim & Rhenum virgas, & ſecures, & togam viderint*) Nimium, credo, anguntur in his verbis editores inde a Lipſio. Hic primus coniecit *accuſaturos.* Dein Acidalius, ſollers alias coniector, vim maiorem attulit legendo — *redderet filium ſacerdotio* (quo aufugerat): *enimvero Germanis nunquam ſatis excuſaturum quod* &c. Grotius, cui aſſentitur I. F. Gronovius, correxit — *homines Germanos n. ſ. excuſaturos* poſteritati. Sed potior, credo, Germanis cura ſui, quam poſterorum reverentia. Boxhornius nil mutari volebat, exponendo, *hominem* (Segeſten) *nunquam ſatis excuſaturos Ger-*

manos ſ. praeſentes ſ. poſteros, *quod* &c. Heinſius *hominem* mutat in *ignominiam;* quo parum proficimus. In hac diſcordia tutius ſit, nihil mutare de vulgata, quae minori laborat difficultate, quam quodvis remedium. Quid enim non vere dictum putemus, *hominem* (ſic contemtim appellat Segeſten) *Germanos nunquam ſatis*, quantum ad veniam ipſi tribuendam opus foret, *excuſaturos*, h. e. perfidiae ſuſpicione liberaturos; cui tribuendum, *quod — viderint;* vel, ſibi excuſaturos in eo, in quo potius accuſandus ſit.

ibid. l. 28. *Ille delectus Tiberius*) Int. *ad imperium* miſſusque in Germanos, quod Freinsh. vult. Cic. Tuſcul. I *delecti viri* ſunt fortes & egregii. Sic aucta ſatis laus Arminii, a quo ille irritus diſceſſit. Heinſius coniiciebat, *Deo* (Caeſari) *delectus* ſ. *dilectus*. Indigna ſane Arminio, & Tacito vox! Nobis quidem elegantiae, quas venantur quidam, ſordent prae veritate Taciti & gravitate.

Pag. 45. *l.* 30. *Deformes*) MS. Flor. *deformides;* unde Heinſius voluit *deformi. Iidem* &c. Iac. Gronov. *deformi. Dein* &c. Sed mox *dein* ſequitur: neque iſtis coniecturis opus eſſe quivis videt.

Pag. 46. *l.* 15. *Qui aderat*) Erneſtius inculcatum putat a librariis, & male repetitum ex initio ſuperioris capitis.

Pag. 48. *l.* 2. *Inclinantes tum legiones*) Erneſtio *tum* delendum videbatur, ut e ſequentibus mox retractum. Sed aut ferendum *tum* (ſub noctem), aut legendum cum Freinshemio *iam*.

Pag. 49. *l.* 3. *Utque tali in tempore*) Livius V, 41 ab initio: *Romae interim, ſatis iam omnibus, ut in tali re, ad tuendam arcem proviſis* &c.

ibid. l. 6. *En Varus, & eodem* &c.) Pich. malit *en Varus en, eodemque.* Heinſius: *en Varus, en uno eodemque.* Melius Erneſtius: *en Varus, en eodem.* Sed feratur vulgata.

Pag. 51. *l.* 29. *Quae reconderet*) Int. Tiberius.

Pag. 52. *l.* 15. *Nihil ſtrenuus ab ignavo, ſapiens ab rude, nec conſilia a caſu differre*) Quod in medio vulgatae (ſic autem habet illa: *nihil ſtrenuus ab ignavo, ſapiens a prudenti, conſilia a caſu differre*) vulnus eſt manifeſtum, ei varie mederi conantur editores. Lipſius voluit *ſapiens ab imprudenti;* ſed contrarium imprudentiae *conſilium* mox ipſum opponitur *caſui.* Pichena maluit *inſipiens a prudenti.* Sed id repugnat ordini, quo Tacitus bonos fecit priores deterioribus *ſtrenuus — conſilium.* Itaque & *ſapiens* praecedat in medio.

Perſonato tandem hoſti, Pomp. Lampugnano, qui procul dubio verum coniecit *ſapiens ab rude*, ipſe Lipſius cedere videtur dicendo: *Agnoſcimus divinatiunculam alicuius, qui libri titulo haec velat.* Freinsh. idem ſuadet ut ſuum *ſapiens ab rude, nil conſ.* & firmat loco Curtii VIII, 13, quo eadem opponuntur: *& quanta inter rudes poterat eſſe ſapientia.* Probatur & Ryckio. Nos reſcribimus tandem: *nihil ſtr. ab ign. ſapiens ab rude, nec* (ex *nti*) *conſ.* &c. ut *nihil — nec* reſpondeant. *Rudis* h. l. belli ſ. militiae opponitur *ſapienti*, h. e. ad rem militarem erudito, ſ. cui ipſi, quid militem deceat, in mentem venit.

ibid. l. 24. *Viſurgim*) *Vidrum* vult Lipſius, & probat Ryckius. Sed *Unſingin* coniicit Altingius, cui adſtipulantur Iac. Gronov. & Erneſtius.

Pag. 53. *l.* 17. *Dictans*) *Dictitans* legendum cenſent Muret. Pichen. al. Sed rurſus L. II occurrit *dictabat.*

ibid. l. 26. *Qua viros feminaſque*) Gronovius emendat, *qui viros feminaſq.* quod, ut longe melius, probat Erneſtius. Nos vulgato contenti, mutationem non deſideramus.

ibid. l. 30. *Carmina, incertis auctoribus vulgata*) Vid. Sueton. Tib. c. 59.

Pag. 54. *l.* 12. *Nomen Auguſti*) Freinshem. coni. *numen Aug.* probante Erneſtio. Sed nec abſurda vulgata.

ibid. l. 24. *Qui formam vitae iniit* &c.) Int. *Criſpinus.*

Pag. 55. *l.* 16. *Quantoque*) *Quandoque* i. e. & quoniam, inutiliter tentat Ern.

ibid. l. 27. *Aerarii Praetoribus*) *Aer. praefectis* mallet Erneſtius. Sed & Hiſt. IV, 9, *Praetores aerarii.* Et Ann. XIII, 28, *Quaeſtores aerarii.*

Pag. 56. *l.* 18. *Quod vulgus formidoloſum*) *Quod in vulgus form.* emen. Lipſius. Gronovius vero, *quod vulgo form.*

Pag. 57. *l.* 24. *An ob moderandas Tiberis exundationes*) *An ad* malit Ern. ut uſitatius in hac forma. Mox pro *verterentur* Heinſius legendum putat *averterentur.*

ibid. l. 30. *Interamnates*) *Antemnates*, Pich. demta litera ex *Antemanates*, quod habet MS.

IN ANNALIUM LIB. II.

Pag. 63. *l.* 1. *Faſtuque*) h. e. faſtidio, quod proprie in cibis dicitur, & eſt etiam interdum e ſuperbia, notante Ern.

ibid. l. 5. *Moribus*) Al. *maioribus*. Minus bene.

Pag. 64. *l.* 5 *In loco reddemus*) Infra c. 68.

ibid. l. 20. *Poſſeſſionem*) Acidal. Boxhorn. & Ern. malint *profectionem*.

ibid. l. 25. *Cantio*) Urſinus coniecit *C. Antio;* quod Ryckio & Erneſtio probatum, in textum recepit Broter.

Pag. 65. *l.* 14. *Vahalem*) MS. Medic. *Vahalam.*

ibid. l. 25. *Tumulum — nuper Varianis legionibus ſtructum*) Vid. ſupra pag. 46.

Pag. 66. *l.* 8. *Quod non ſubvexit, tranſpoſuit militem*) Erneſtius expungi vult verbum *tranſpoſuit.* Non probamus. Erratum quippe putamus, primum *quod non ſubvexit*, tum non *tranſpoſuit militem.* Sed durior conſtructio propter omiſſam copulam.

ibid. l. 25. *Tum permiſſum*) Vir doctus apud Ryckium: *id tum permiſſum.* Meliori ratione Muretus *tum* delet.

Pag. 69. *l.* 10. *Sanguine ſacro*) MS. *ſang. ſacri*, h. e. hoſtiae.

ibid. l. 13. *Praeviſa*) *Proviſa* vult Gronovius. Idem placebat Ryckio, Heinſio & Ern. Et eſt proprium in hac re verbum. Vid. Cort. ad Sall. Iug. c. 49.

ibid. l. 18. *Haberi*) h. e. geri, tractari.

ead. Haerentia corpori tegmina) Infra c. 21: *ſcutum pectori appreſſum.*

Pag. 70. *l.* 6. *Onuſta vulneribus tergum*) Aut *onuſtum*, aut *terga* ſcribendum videtur Acidalio & Mureto. At mutatione non opus, ſi cum Erneſtio intelligas *ſit* vel *ſint.*

ibid. l. 8. *Nulla boni ſpe*) Erneſtius Tacitum dediſſe arbitratur *nulla bona ſpe*, quod Latinis nunquam *ſpes boni* dicatur. In eo quidem falſus eſt. Cic. Orat. poſt reditum in Senatu c. 5: *Quis enim ullam ullius* boni ſpem *haberet in eo, cuius primum tempus aetatis palam fuiſſet ad omnium libidines divulgatum?* Tacemus alia. Verum *boni* nominativum arbitrantes, ſic interpretamur: *nulla ſpe boni*, h. e. animati ad virtutem. Sic certe nihil mutandum.

ibid. l. 13. *Aliud ſibi reliquum*) Rhenanus & Vertranius ante haec verba inſerunt *nihil* l. *non;* Lipſius, *an;* Acidalius & Ryckius, *nec;* Urſinus, *quid;* Erneſtius tandem *aliud* mutatum velit in *quid.* Eligant lectores.

ibid. l. 16. *Ut ripae fluminis cedunt*) Freinſhemius in Curtiano Indice voce *cedere* h. l. legi vult *ut ripae flumini cedunt.* Vulgatum defendit Ern.

Pag. 73. *l.* 12. *Nuda ora*) Cf. Germ. c. 6: *Paucis loricae: vix uni alterive caſſis, aut galea.* Et ſupr. c. 14.

ibid. l. 29. *Facti*) MS. *factis.*

Pag. 74. *l.* 13. *Tumidis Germaniae terris*) *Humidis* Rhenani & Faërni coniectura praeſtat. Quid enim *tumidis terris* loci eſt, ubi rari aut nulli montes?

ibid. l. 16. *Saxis abruptis*) Sic voluit Urſinus, & ex MS. edidit Pichena, quod vulgo erat *ſaxis abruptas.*

Pag. 76. *l.* 15. *Novies*) Boxhornius coni. *toties.*

ibid. l. 19. *Romanae ultioni conſultum eſſet*) Sic, iubentibus Mureto & Pichena, recte reſcripſit Ern. pro vulg. *eſt.*

Pag. 77. *l.* 13. *Reperit*) Aurelius: *reperti.* Probant Freinsh. & Heinſ. Sed & vulgatum commodum.

Pag. 78. *l.* 11. *C. Vibius*) MS. & edd. uſque ad Ryck. habent *C. Livius.*

Pag. 79. *l.* 7. *Menſa*) Muretus mavult *menſae.*

ibid. l. 19. *Dona Iovi*) Particulam *ut* ante *dona* expunximus. Idem iudicant Freinshemius & Erneſtius.

ibid. l. 21. *L. P. & Gallus Aſinius*) *L. P. & Gallus Aſinii* coni. Lipſius. *Plancus* l. *Paullus*, Freinshemius. *L. Piſo*, Gronovius. Sed in talibus divinatio eſt, non iudicium, inquit Erneſtius.

Pag. 80. *l.* 16. *Ita aliis, quae ad requiem*) Sic, probante Pichena, emendavit Lipſius, quod vulgo ſine ſenſu legitur *taleſque ad requiem.* Grotius etiam coni. *antiſtent & aliis, quae ad requiem;* idque receptum Ryckio & Broterio. Nos Lipſii rationem ſequi malumus. In MS. eſt *taliſque.*

Pag. 81. *l.* 22. *Res eo anno prolatas haud referrem*) *Res prolata*, vel *rerum prolatio*, eſt formula ex Cicerone aliiſque cognita, quae notat vacationem a muneribus ſ. ferias, maxime ludorum diebus ſolemnes. Primus eam illuſtravit P. Manutius in Cic. Epp. ad Atticum XII, 7. P. Pithoeus Adv. L. II, cap. ultim. hanc, quam Tacitus memorat, prolationem, refert ad ferias, quae quotannis indicebantur, meſſium ac vindemiarum tempore. Tunc enim negotia ſilebant, liteſque differebantur. Probat hanc ſententiam Pich. motus verbis *eo anno*, quae morem ſolemnem ſignificare videantur. At contraria videtur iis, quae Piſo cenſuit Galluſque contradixit; unde potius colligimus, eas extra ordinem indicendas fuiſſe, quod Princeps ſe abfuturum dixerat. Quas hoc ſenſu Tacitus *res prolatas* refert, eas in fine capitis *dilatas* dicit. *Rerum prolationi* opponitur *rerum*

actus, de quo vide Sueton. Aug. 32: *Ne quod autem maleficium negotiumve impunitate vel mora elaberetur, XXX amplius dies, qui honorariis ludis occupabantur*, actui rerum *accommodavit.* Idem Claud. 15 & 23, & Ner. 17. Plin. Ep. IX, 25, & Trai. ad Plin. X, 98. Quinctil. X, 1, 27, & 6, 1.

ibid. l. 24. *Piſo, quamquam afuturum ſe dixerat Caeſar, ob id magis agendas cenſebat, &, abſente Principe, Sen. & Eq. poſſe ſua munia ſuſtinere, decorum Reip. fore*) Sic recte ex MS. Flor. Iac. Gron. lectionem ſtatuit, cum inde a Beroaldo & dein a Pich. obtinuiſſet: *Piſo quamquam abſuturum* (al. praeter mentem volebant *adſuturum*) *ſe dix. Caeſ. ob id magis agendum cenſebat, ut abſ. Princ. Senatus & Equites poſſent ſua munia ſuſtinere. decorum* &c. Erneſtius ſecutus eſt lectionem a Gronovio reſtitutam, niſi quod ex vetere retinuerit *agendum*, quod omnino emendandum eſt in *agendas*, int. res, de quarum prolatione agebatur. Male vero praeterea habet Erneſtium locutio, *ob id magis*, deſiderantem *haud minus*; quod quis praeter eum putet ex *ob id magis* ortum? Nobis videtur Tacitus fortius dixiſſe *ob id*, nihilo minus, immo *magis agendas* &c. Neque vero ubique apud Noſtrum voci *quamquam* reſpondet *tamen* ſ. ſimile quid. Sic ſupra II, 1: *Phrahates quamquam* &c. & c. 34: *Et quamquam mitibus verbis* &c. c. 38: *Haec quamquam cum aſſenſu audita ab his — plures per ſilentium excepere.*

ibid. l. 31. *Eoque conventum Italiae & ei adfluentes provincias praeſentiae eius ſervanda*) Sic ex MS. integranda erat lectio. Eundem in modum connexuit verbum *adfluere* Livius XXXIX, 3: *Dimicantibus iis legio quinta ſupervenit, deinde ut quaeque potuerant, copiae affluebant.* Ovid. de Rem. am. 148: *Affluit incautis inſidioſus amor.* Vulg. — *& adfluentes prov.*

Pag. 82. *l.* 12. *Grave moderationi ſuae, tot eligere*) Nam ante ita moderatus erat, ut quatuor tantum nominaret, Ann. I, 15; monente Ern.

ibid. l. 27. *Decies ſeſtertii*) Sic (non ut vulgo, *decies ſeſtertium*) non ſolum ſcripſiſſe indubie Tacitum, coniecerat I. F. Gron. uti infra cap. 86. *Decies ſeſtertii* autem veteres dicebant elliptice, pro *decies centena.* Seſtertium vero pondus habet mille ſeſtertios ſ. CCL denarios. Ita *decies ſeſtertii* fuere *decies centena millia ſeſtertiorum ſ. ſeſtertium.*

Pag. 83. *l.* 29. *Eandem vim in me tranſmittere*) MS. & primae edd. habent *tranſmei.* Rhenanus inde minus bene coniecit *tranſumere.* Ant. Auguſtinus *tranſmittei*, ſ. ut Aem. Fer-

retus vult, *tranſmittere*, quod in Gryphianis receptum retinuere Lipſius & ſqq. omnes. Sed Lipſius malebat tamen primum *eâdem* (int. via) *invidiam in me tranſmittere;* dein verius ſe divinaſſe ait *eâdem, invidiae me tranſdere.* Nos haec more veterum Comicorum magis, quam Taciti dicta cenſemus. Pichena igitur retinuit *eandem vim* (qua urgebat Senatum) *in me tranſmittere.* Mittimus coniecturas, Mirandulanum Codicem mentitam, & Aurelii, ut minus probabiles. *Tranſmittere* tamen rarius hoc ſenſu adhibitum videtur, quod alias *tranſire* ſ. *traiicere* l. *praeterire* ſ. *negligere*, uti infra XV, 31 in fine, notat. Itaque I. Gron. voluit *tranſiicere;* & nos propius a MS. & vero abeſſe putamus *tranſmovere.* Terent. Eun. III, 1, 8: *Labore alieno magnam partam gloriam in ſe tranſmovet* &c. h. e. *transfert;* & Tacitus infra XIII, 35, eodem utitur verbo: *Syria tranſmotae legiones.* Sed *tranſmittere*, (ut idem ſit ac *transferre*) *in aliquem* aliquid, a nemine uſurpatum reperio. *Tranſmittere hereditatem, exercitus, provincias* cett. Plinius nectit dativo *alicui.*

Pag. 85. *l.* 10. *Iamque Oſtiam invectum* &c.) Adverte conſtructionem Tacito conſuetam: *iamque — iam — celebrabant, cum Tiberium anceps cura diſtrahere.* Τὸ *iam* & aliis eleganter geminatur; & *cum* nectitur infinitivo, ubi verbo ſignificatur aliquid non iam perfectum, ſed continuatum neque finitum. Cf. Sall. Iug. c. 98, ibique a nobis notata. Ob id non dubitavimus infra XI, 34, reſcribere *iam erat — cum obſtrepere accuſator;* pro *— obſtreperet —* quod vitioſum Acid. Freinſh. iam viderant.

Pag. 86. *l.* 6. *C. Caecilio*) Al. *C. Caelio*, minus curate.

Pag. 88. *l.* 29. *Nam diſceſſu Romanorum* &c.) Cave mutes cum Erneſtio in *deceſſu. Diſcedunt*, qui alium in locum ſe conferunt. *Decedunt*, qui aliis locum relinquunt ſucceſſuris. Hoc notat magis terminum, a quo abimus, illud terminum ſimul ad quem innuit diverſum. Neque mox inſititium putes *&* *tum* h. e. eo tempore, quo Cheruſci victores Romanorum ſibi iam videbantur priores Suevis, Semnonibus ac Longob. antea praepollentibus; cf. Ducum alloquia ad milites c. 45 & 46.

Pag. 89. *l.* 10. *Quia fratris*) Segimeri. Vellei. II, 118, pag. 314. ſq. ed. Bip. ubi vid. not.

Pag. 90. *l.* 17. *Transfugiis*) Vulgo *transfugis.* Sed Lipſius in margine emendavit *transfugiis;* quod cum verum putemus, in textum recepimus.

Pag. 91. *l.* 5. *Quique Moſteni* aut *Macedones Hyrcani vocantur*) Freinshem. *τὸ aut* copulative capit, pro &. Ryckius mutatum vult in &. Erneſtius malit *ac.* Sed Cellarius Geogr. ant. T. II, p. 132, aut prope eoſdem fuiſſe demonſtrat, aut ita vicinos & permixtos, ut aegre diſcernerentur, quamvis oppida diſtincta tenuerint.

ibid. l. 14. *Aemiliae Muſae locupletis*) Lipſius coni. *Muſae L. locupletis*, i. e. libertae locupletis.

Pag. 93. *l.* 11. *Muſulanorum*) *Muſulamorum* Pichena & Ryckius ſecundum Ptolemaeum ſcribendum cenſent.

ibid. l. 19. *Cinithios*) *Cinyphios* volebat Aurelius. Sed Ptolemaeus etiam habet Κινηθίους.

Pag. 94. *l.* 30. *Atque illum* (Germanicum) *in regreſſu ſacra Samothracum viſere nitentem, obvii aquilones depulere. Igitur alio quaeque ibi varietate fortunae & noſtri origine veneranda, relegit Aſiam, appellitque Colophona*) Locum turbatum varie reſtituere moliti ſunt interpretes. Nulla vero aptior nobis videtur, quam emendatio Lipſii: *atque illum — nitentem, aliaque quae ibi varietate fortunae & origine noſtri veneranda, obvii aquilones depulere. Igitur relegit Aſiam.* Principium enim, inquit Lipſius, gentis Troianae inde (a Samothrace): a Troianis autem Romani. Quod Varro L. II Human. confirmat, *Dardanum Deos penates ex Samothrace in Phrygiam, Aeneam ex Phrygia in Italiam* advexiſſe tradens. Rhenanus ante Lipſium eandem emendationem tentans omiſit pronomen *quae* ut otioſum; quod Lipſius retinuit. Longum autem foret oſtendere, cur improbari debeant aliorum coniecturae, Faërni ap. Urſinum, Coleri, Salinerii, Pichenae, Aurelii, Grotii, Freinsh. cui ſubſcribit I. F. Gron. & leviorem addunt correctionem Heinſius & Erneſtius: *igitur ab Ilio, quaeque ibi* &c.

Pag. 97. *l.* 2. *Quod illi vocabulum indiderant ex nomine urbis*) Nihil mirum h. l. videri debebat Lipſio, neque eo licebat Gronovio lectionem veram contaminare coniiciendo: *ex conditore urbis* ſive *ex nomine conditoris urbis.* Strabo enim lib. XV docuit, idem moris fuiſſe & Praſiis in India, & Parthis, ut regibus ſuis ab urbe primaria nomen inderetur; quod & Freinshemius bene adnotavit ad emendandum locum Curtii Hiſt. Al. M. lib. VIII, c. 12.

ibid. l. 22. *Opertis odiis*) Lipſius legendum putat *apertis odiis.* Probant Pichena & Gronovius. Sed bene pugnant pro lectione autogr. Gruterus & Freinshemius.

Pag. 98. *l.* 20. *P. Scipionis aemulatione*) Vid. Liv. XXIX, 19.

Pag. 99. *l.* 6. *Libyam deiectus eſt*) Al. *delatus*. Sed MS. habet *delectus*, unde I. Gron. invenit noſtrum, quod edd. poſt illum recepere. In MSS. enim confunduntur *delectus* & *deiectus*; vid. & infra ad Ann. IV, 25. Sed & addidimus *eſt*, ita iubente Codice.

ibid. l. 30. *Diſiectaſque inter & vix pervias arenas*) Arenae diſiectae, ſunt quae ventis diſiiciuntur; neque nodum in ſcirpo cum aliis quaeras. Erneſtii *deſertas*, pro *diſiectas*, longe languidius, immo & redundantius videtur.

Pag. 101. *l.* 6. *Rediturus*) Sic recte reſtituit Rhenanus pro *reditus*, quod MS. habet per compendium ſcribendi.

ibid. l. 12. *Vibilio*) Ryckius *Vibillio*, probante Erneſtio.

Pag. 102. *l.* 8. *Cauſas bello*) De hac forma loquendi vid. Drakenb. ad Liv. III, 46.

ibid. l. 21. *Sacra regni*) i. e. regii nominis ſanctitatem.

Pag. 103. *l.* 29. *Quem amotum in Ciliciam memoravi*) Supra c. 58.

Pag. 104. *l.* 28. *Tabo obliti*) Vulg. *tabe obl.* Nos Lipſio & Mureto obſecuti reſcripſimus *tabo*. Cf. Hiſt. III, 35. *Tabum* eſt ſanies, ſanguis corruptus. *Tabes* morbus eſt. Poëtis promiſcue uſurpantur per lic. poët.

Pag. 107. *l.* 25. (Agrippina) *anxia ſui, & infelici foecunditate fortunae toties obnoxia*) Erneſtius dubio procul aberravit a mente Taciti, cum dividendam putaret vocem *in felici foec.* Et ſane fuit felix Agrippina, quoties olim pepererat. Fuit, inquam; ſed iam in infelicitatem verſa eius foecunditas; quae viduata praeſidio, & Tiberio inviſa, toties fortunam triſtem ſubire poterat, quoties olim felix fuiſſet. Metuendum certe ei erat ex Tiberio, odii ſuſpecto; neque ea, quae metuebantur, eventu dein caruere. Facit huc quodam modo exclamatio Cicer. Philipp. II, 24, qua Iuliae matris Antonii miſeriam deplorat, quae nunquam id ſubitura fuiſſet indignitatis, niſi filium peperiſſet: *O miſerae mulieris foecunditatem calamitoſam! Foecunditatem* vero *felicem* dicere, ſupervacuum foret. Sed iam exiſtiment alii, num infelicius coniiciam: *infelix foecunditate, fortunae toties obnoxia.*

Pag. 108. *l.* 17. *Quam iuſtius arma oppoſiturum, qui* &c.) Edd. veteres habent: *quem iuſtius arma oppoſiturum, quam qui* &c. addito *quam* ante *qui*. Pichena emendavit, mutato *quem*, quod eſt in MS. in *quam*.

Pag. 109. *l.* 4. *Lato mari*) Rectius cum Lipſio corrigas

alto mari. Saepe haec in MSS. confunduntur. Vid. Drakenb. ad Liv. V, 37.

Pag. 110. *l.* 4. *In numeros legionis*) Sic Hiſt. I, 87, ex MS. veriſſime correxit Pichena; quod & h. l. reſtituendum erat pro vulg. *in numerum leg.* Simile occurrit Hiſt. I, 6; ubi vid. not.

ibid. l. 31. *Dum Caeſar — conſulitur*) Erneſtius emendandum putat *conſuleretur.*

Pag. 111. *l.* 8. *Vera prorſus de Druſo ſen. locutos*) Vid. Sueton. Claud. c. 1.

Pag. 112. *l.* 10. *In quîs colerentur*) Sic MS. unicum, & intell. *ſtatuae.* Edd. ante Ern. *coleretur;* quod, credo, retineri potuit, ſi intelligas *Germanicus.*

IN ANNALIUM LIB. III.

Pag. 116. *c.* 1. *l.* 13. *Proxima maris*) *Proxima mari* legendum cenſent Muretus, Freinsh. & Ryckius.

Pag. 118. *l.* 5. *Ut par maeror, & matris exemplo avia quoque & patruus attineri viderentur*) Recte Erneſtius voces *par maeror* retulit ad verbum *viderentur*, reiecta Heinſii coniectura, qui concinnius fore putavit *pari maerore.* Quid enim tum opus fuit addere, *& matris exemplo?* ſi pari cum ea maerore *avia & patruus attineri viderentur.*

ibid. l. 26. *Circumfuſas lecto Claudiorum Liviorumque imagines*) Al. *Claudiorum Iuliorumque;* minus apte. Druſus enim nequidem adoptione in familiam Iuliam venerat.

Pag. 119. *l.* 2. *Non fratrem*) Lipſius emen. *fratres;* quoniam duo Germanico fratres ſuperſtites, qui ſupra c. 2 Tarracinam uſque progreſſi dicuntur. Erneſtius, Lipſio aſſentiens, unam rationem vulgatae defendendae putat, ſi dicas intelligi *ullum* l. *aliquem.* Miramur Criticos.

ibid. l. 5. *Praepoſitam toro effigiem*) Muretus, Grotius, Ryckius ſcribi volunt *propoſitam.* Probant Heinſius & Ern. & ſic Hiſt. I, 78: *fuere, qui imagines Neronis proponerent.*

ibid. l. 11. *Idque & ſibi* &c.) Ern. reſcribi iubet *itaque & ſibi.* Minus bene.

ibid. l. 26. *Petendae e Piſone ultionis*) Excidiſſe ante haec verba voc. *ſpe*, veriſſime coniecit Freinshem.

Pag. 120. *l.* 9. *Filios familiarum*) Sic eſt in Cod. Flor. & receptum a Pichena. Vett. edd. habent *filios familiarium.*

Pag. 121. *l.* 21. *T. Arruntium*) *Lucium*, non *Titum*, legendum cenſet Nic. Faber: quam emendationem Lipſius pro certiſſima habet. Ryckius eundem putat L. Arruntium, de quo ſupr. I, 13.

ibid. l. 22. *T. Vinicium*) Al. *Fulcinium*. MS. *Fulnicium;* unde noſtrum invenit Ryckius.

ibid. l. 27. *Satin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius, an promeret*) MS. habet: *ſatin' cohiberet ac premeret ſenſus ſuos Tiberius, ac premeret.* Unde ſuſpicatur Pichena, perperam & oſcitanter a librario ingeminata. Bene igitur alterum *ac premeret* ſ. *an promeret* delere iubet Heinſius.

ibid. l. 28. *Is haud alias intentior: populus plus* &c.) Ita Cod. Pichena & Ryckius. Al. *iis haud alias intentior populus, plus* &c.

Pag. 122. *l.* 9. *Non vi Principis*) Al. *non Principis*. MS. *novi Principis*. Lipſius etiam coniiciebat: *non ut Princeps.* Sed cf. infra V, 5: *ſed paratos ad ultionem vi Principis impediri teſtarentur.*

Pag. 123. *l.* 4. *Adverſa*) Gronovius coni. *diverſa.*

Pag. 124. *l.* 5. *Scripſiſſent expoſtulantes*) Lacunam, quae ibi notata eſt, nemo commentatorum bene explevit: & Lipſius nodum magis diſcidit, quam explicavit, aliunde huc ingeſta ſtatuens verba * *ſcripſiſſent expoſtulantes; quod haud minus Tiberius quam Piſo abnuere:* quibus h. l. omiſſis cetera ſatis cohaerere videntur. Sed ipſi non liquebat, quo illa, quae ſic ſuperent, remittenda eſſent. Venerat amico in mentem, poſſe ea finem facere ſuperiori capiti, ſubdique accuſationi; unde dein melius illud conſequatur: *Defenſio in ceteris trepidavit.* Sed & ſic nova turba exſiſtit, novaque lacuna, quam ingenio explere temerarium ſit. Atque cum ſine melioribus argumentis vetitum ſit, adverſus verba, quae olim locum poſſident, vim fieri, probabilius alii vocem *expoſtulantes* ad *Senatum* per ſyneſin referunt, quaſi Patres expoſtularent, *quae ſcripſiſſent* Piſo & Plancina, (cf. L. II, cap. 78) forſan laudes & grates Tiberio, tanquam ob res novas, quas petiiſſe Germanicum finxiſſent, fractas; unde credi potuerit, Piſonem cum uxore auctorem mortis fuiſſe. Talia ſcripta negare poterant uterque, & Tiberius & Piſo. Sed locum deſperatum, in quem quid alii commentati ſint, vide in edd. Gronovianis c. n. Varr. pariter relinquimus.

Pag. 125. *l.* 16. *Apud Senatum,* * *crebriſque*) Vel periit

hic verbum *queritur*, vel delenda eſt copula in *crebriſque*.

ibid. l. 18. *Atque illo pleraque*) Legendum videtur Lipſio *atque filio pleraque*; niſi malis locum defectum.

Pag. 126. *l.* 17. *Perinde*) Al. *proinde*.

ibid. l. 20. *Biduum ſuper haec, imagine cognitionis, abſumtum*) Ryckius: — *ſuper hac imagine* &c. idque recepit Broterius. Erneſtius: *biduum per haec, imagine cogn.* &c. Nobis vero *ſuper haec* idem videtur, ac *poſt haec*.

Pag. 128. *l.* 8. *Miti obitu*) h. e. citra vim, & ex fato.

ibid. l. 23. *Simul excepta vulnera*) Erneſtius, verbum poſt haec deſiderans, inſerit *oſtendit*; minus bene.

Pag. 129. *l.* 24. *Manio Lepido*) Ab hoc alium fuiſſe *M.* (*Marcum*) *Lepidum*, qui ſupra I, 13, III, 35, & VI, 27, memoratur, praeeunte Ruperto Ryckius oſtendit, qui ubique in locis dictis reſtituit lectionem primitivam, a qua diſceſſerat Lipſius in illis legendo *Manius Lepidus*.

Pag. 130. *l.* 2. *Reticere*) *Reticeri* vult Acidalius.

ibid. l. 31. *In Rempublicam*) Erneſtius malit: *in Republica*. Sic & Huetio placuit.

Pag. 131. *l.* 9. *In quae tetendi*) Al. *tendi*. Groslotius volebat *tendo*.

ibid. l. 15. *Qui per inſignem nobilitatem & eloquentiam praec.*) Acidalius conj. *qui ſuper inſignem nobilitatem & eloquentia praec.*

Pag. 133. *l.* 23. *Artiora ex eo vincla* &c.) Ita, recte monente Pichena, cui ſubſcribit Lipſius, h. l. emendavimus. Vulgo *acriora ex eo vincla* &c. Scil. *artiora ex eo vincla* (legum, cf. infra c. 33) *inditi cuſtodes*, (legum ſc. obſervatores & delatores) *& lege Papia Poppaea praemiis inducti, ut ſi* (ſic Lipſ. correxit, quod in MS. vitioſum eſt, *vi ſi*, & rec. Pich. ac ſqq.) &c. Haud inepte, credo, legum cuſtodes, inditi h. e. appoſiti dicuntur; ut IV, 60. Ern. licentius tentavit: *acriora ex eo vincla indita, cuſtodes ex lege P. P. praemiis inducti* &c.

Pag. 134. *l.* 22. *Ultra extuliſſe*) Veteres edd. *ultro ext.* ſed male.

Pag. 137. *l.* 10. *Praeſediſſe nuper feminam*) Cf. ſupr. II, 55.

ibid. l. 23. *Multa duritie veterum*) Al. *duritiae*. Heinſius volebat *duritiae veteris*. Sed Erneſtius *duritie* pro *duritiei* dictum ipſum putat genitivum, & exemplis docet Virgilii & Livii.

Pag. 139. *l.* 3. *Sed neque eadem aſſeveratione, & conſenſu adulantium haud iutus eſt*) Al. — *& conſenſu adul. auditus eſt*, ex conjectura Beroaldi. Sed Cod. MS. habet *haud iuſtus eſt*,

cui convenientius videbatur *haud iutus eſt* I. Gronovio & Ern. Forte *niſus eſt.* Sic infr. Ann. IV, 42: *magna aſſeveratione nititur.*

ibid. l. 31. *Diem editionibus*) Al. *aedificationibus.* Sed Lipſius praefert recte *editionibus*, h. e. ſpectaculis.

Pag. 140. *l.* 8. *E primoribus Macedoniae*) Muretus coni. *e provincia Macedoniae.*

ibid. l. 11. *Cotye fratre*) *Fratre* aut plane delendum, aut cum Mureto leg. *fratris filio.* Secutus eſt hoc Broterius.

ibid. l. 20. *Caeletae*) Al. *Coelaletae.*

ibid. l. 21. *Et Dii*) Vulg. *& alii;* unde Lipſius primum correxit in *Aſtii* (Thrac. pop.) dein in *Dii* (pop. Thr. mont.) atque hanc emendationem Pichena in margine notavit. Broterius in textum recepit, idemque reſcribere volentem Erneſtium operarum negligentia fefellit.

Pag. 144. *l.* 21. *Aeduos evincite, & fugientibus conſulite*) h. e. parcite. Legitur autem in omnibus edd. *conſilite;* quod Muretus exemplis perperam adductis firmare conatus, ac Freinsh. praeter auctores expoſuit *curſu ſequimini:* quod & a Silio iuſſum non credas. Primus vero I. F. Gron. ſuaſit noſtrum verbum, quamvis id non bene explicaverit *armis exuite, & ſic leviores fugaeque paratiores efficite.* Heinſius & Graevius melius interpretantur *parcite* (cf. Hiſt. III, 82); eoque ſenſu id primus recepit Ern. quem ſecuti ſumus. Ad rem facit collatio Annal. XIII, 40, ubi dux Romanus equitibus *iuſſerat, ut inſtantibus cominus reſiſterent, refugos non ſequerentur.* Victi ſibi conſulunt fugiendo, victores iidem, non inſequendo.

Pag. 145. *l.* 9. *Omiſſa urbe*) Aurel. & Freinshem. reponi iubent *omiſiſſe urbem.* Corruptelam forte ortam e compendiaria ſcriptura *omiſſe*, addit Ern.

Pag. 147. *l.* 31. *Nec mediocribus remediis ſiſti poſſe*) Edd. vett. *remediis reſiſti poſſe.* Sed cum in MS. eſſet *remedii iſti*, noſtrum bene reſtituit Pich.

Pag. 148. *l.* 5. *Quod non obtineret*) Int. homines. Sic, pro vulg. *obtineretur*, dedit ex MS. Iac. Gron. & Froben. prima; unde primus defecit Rhen. Secutus Gronovium Erneſtius, nos hunc. Eundem in modum verbo utitur Sall. Iug. 17 & 80 extr. Quinctil. I, 7, 30.

ibid. l. 27. *Familiarum — nationes*) De ſervis ex variis nationibus intelligendum, ex Ann. XIV, 44, recte monet Ern.

Pag. 149. *l.* 28. *Intra animum medendum eſt*) Opponitur *externae opi.*

Pag. 150. *l.* 3. *Simultates faciunt* &c.) Lipſius *iaciunt.* Mercerus & Grotius *faciundas mihi relinquunt.* Probant Ryckius & Ern.

ibid. l. 8. *Remiſſa Aedilibus talis cura*) h. e. conceſſum, ut ab ea cura abſtinerent Aediles; quod aptius ſqq. eſt, quam quae Mercerus attulit. Vid. ſupr. p. 269, ad p. 10 l. 27.

Pag. 151. *l.* 3. *Verum haec nobis * maiores certamina ex honeſto maneant*) Lipſius em. *verum haec nobis in maiores* &c. Sic & Vertranius & Ryck. Eodem redit *erga* Rhenani, *adverſus* Faërni. Contra Boxhornius loco ut non fracto ſubvenit, diſpungendo: *verum haec nobis maiores* (ſc. reliquere exempla.) *Certamina* &c. Idque placuit Broterio. Nobis Boxhornii ratio inſana videtur. Quid enim opus repetere, quae iam ex illo *nec omnia apud priores meliora* intelligi queant, aut quomodo iſta conveniat proximis, *ſed noſtra quoque aetas multa laudis & artium imitanda poſteris tulit.* Cui dicto addit quaſi votum: *Verum — maneant!* Itaque vel Lipſii ratio, (quam tamen ipſe non idoneam cenſet recreandae lectioni) praeferenda, vel novum quid audendum: *Verum haec nobis meliora* (profutura magis) *certamina ex honeſto maneant!* vel aliud quid felicius. *Maior* & *melior* in MSS. crebrius permutari, omnibus cognitum. Cf. infra ad L. XII, 33.

Pag. 152. *l.* 1. *Privatiſve*) Muret. Pich. al. *privatiſque.*

ibid. l. 9. *Ut Aſiam ſorte haberet*) Gronovius corr. *ut Aſiae ſortem hab.* quam emendationem probant Ryckius & Ern.

ibid. l. 24. *Non aemulationi*) Faërnus ſic reſcripſit pro *aemulatione.*

Pag. 153. *l.* 3. *Huc decidiſſe*) Sic MS. Edd. Lipſianae & Bernecc. habent *recidiſſe*, quod & probat Erneſtius.

ibid. l. 6. *Illum ſcilicet haud diverſo terrarum diſtineri*) Reſtituimus locum, cui nihil adhuc profuere Criticorum curae. Ita autem vulg. *bellum ſcilicet, aut diverſo* &c. quod quis ſanum putet, praeter Gronovium? Igitur Lipſius tentavit *bello;* Pichena *bello eum ſcil.* Nos propius a MS. pro *bellum* legimus *illum,* & *aut* mutamus in *haud.* Sic certe ſenſus expeditior ſit, in quo merito laborarunt interpretes.

Pag. 154. *l.* 13. *Proximi Magnetes*) Quod Acidalius & Freinsh. monuerunt, reſcribere audemus pro *proximo*, quod eſt in MS. corrupte. Enumerandi ordo illud iubet: *Primi Epheſii — Proximi Magnetes — Aphrodiſienſes poſthac — Exin*

Cyprii. Heinſius, *e proximo* volens, non vidit, quod alii propiora attulerunt.

ibid. l. 17. *Dianae Leucophrynae*) Al. *Leucophryenae;* minus curate.

ibid. l. 22. *Sed Aphrodiſienſium civitas*) *Sed* Muretus delet.

Pag. 155. *l.* 15. *Dario rege niti*) *Niti* ſcribi voluit Lipſius, & Pichena recepit in textum cum ſqq. editt. pro *uti.* Sed tamen verbo *niti* iam ante uſus eſt Tacitus.

ibid. l. 17. *Petere & Cretenſes*) In edd. Lipſ. primum irrepſit *petiere.* Antea *petere*, quod Bernecc. bene repoſuit.

ibid. l. 20. *Figere aera*) Sic Pichena e *fiere aera*, quod eſt in Cod. Ante ipſum edd. habebant corrupte *facere aras.*

ibid. l. 28. *Idque ille credebatur, ut inferius maieſtate Principis, gravi & diſſimulata offenſione, abdidiſſe*) Cave ne cum Erneſtio ultimum verbum tentes legendo *accepiſſe*, quod ſane languet. Ac Tiberius maieſtatem Principis ſpretam credens, id, quo ſe graviter offenſum nunc diſſimulabat, in animum *abdidit*, penituſque demiſit, quod *ſuo* tempore *promeret* ulturus. Hanc verbi vim h. l. obtinere, Freinshemius quoque cenſuit.

Pag. 157. *l.* 8. *Propellebat*) Vett. edd. *propolluebat*, quaſi *porro polluebat.* Varie h. l. luſerunt Critici. Aptius coniecit Groslotius, quod Lipſio haud improbatum recepit Berneccerus, ſervarunt Ryckius & Ern. Et polluuntur quidem ſacra, pura, egregia: ſed initia obſcura quaſi a ſe propellere impudenter auſus videri poteſt Otho.

Pag. 158. *l.* 3. *Auſis ad Caeſarem codicillis*) Tacitus, aeque & alii ſcriptt. paſſive uſi ſunt part. *auſus.* Sic Virg. Aen. VI, 624, activam & paſſivam eodem verſu iungit, & Noſter XIII, 47: *nullius auſi capax natura.* Tacemus alia. Itaque non opus ſit mutare cum Faërno & Groslotio in *miſſis*, aut cum Heinſio & Ryckio in *auſus — codicillos.* Tuentur vulgatam Lipſ. Gruter. alii.

ibid. l. 13. *Quippe alia parente geniti*) Qui vulgatam *quippe alia parente geniti* emendare auſi, diverſa coniecere. Lipſius *tali* l. *illa;* & ex Cod. Hiſpano adducit, *alta.* Sed neque hoc verbum, neque ſua ſatis placebant. Freinsh. voluit *Iulia parente geniti*, quod redundanter dictum cenſet Ern. Eodem vitio laborant, praeter quod incerta ſunt omnia, Reineſii *Cornelia*, (quod probant Ryckius, Amelot & Gordon.) Grotii *Mallia* ſ. *Manlia*, Heinſii *Aelia.* Quibus otium ſit,

conſulant de his Gronovianas edd. & Ryckium. Quid ſi gloſſema fuerit?

Pag. 159. *l.* 8. *Cytheram potius*) MS. *Cythenum*, teſte I. Gronovio. Lipſius coniicit *Cythnum*. Cf. Hiſt. II, 8.

ibid. l. 28. *Equeſtri Fortunae*) Gruterus mavult *Sequeſtri*, h. e. ſecundum I. Fr. Gronovium, *Cuſtodi*.

Pag. 160. *l.* 8. *Pluſquam binoctium*) Sic MS. Med. Fruſtra emendat Rhenanus *ne pluſquam*. Ferretus: *dum ne pluſquam bin. abeſſet: ne diebus* &c.

ibid. l. 21. *Arcuerat Taurum*) Ita Lipſius ſcribendum cenſuit pro vulg. *arguerat*. Probant Pich. & Gron. inque textum recepit Ern.

Pag. 161. *l.* 5. *Ac tamen*) Ita libri vett. & recc. Medii & pauci *at tamen*.

ibid. l. 16. *Ingentibus bellis labaret*) Acidalius mavult *laboraret*.

ibid. l. 29. *Leptinos*) *Leptitanos* Freinsh. & Ryck. reſcribi volebant.

IN ANNALIUM LIB. IV.

Pag. 167. *l.* 9. *Metus inderetur*) MS. & vulg. *crederetur*; palam corrupte. Miſſa varietate, quae ad emendationem nihil affert opportuni, reponimus *inderetur*, quod & rei, fiduciae ac metui, & utrique conſtructioni unum conveniens nemini in mentem venerat.

ibid. l. 17. *Ornandi*) Quod ex MS. notat Pichena & admittit, quod regatur a voce *ambitu*. Cur igitur retineamus vulgatum *ornando*?

Pag. 169. *l.* 13. *Dehinc initio ab Syria uſque ad flumen Euphraten*) Muretus legi voluit *initio ab Syriae*, per tranſpoſitionem pro *ab Syriae initio*. Erneſtius vero *initio* infititium putat. Suſpicamur potius aliquid vitii ineſſe in voc. *initio ab*, legendumque: *Dehinc* (ab Aegypto) *interior Syria uſque ad fl. Euphr.* &c. Tacito ſcil. *interius* dicitur, quod remotum longius eſt, Ann. II, 24; VI, 43; Hiſt. II, 15; Germ. 5; Agr. 30; & Syria laxiori ſenſu, quatenus ab Aegypto ad Euphraten uſque porrectam dixere etiam Mela & Strabo, h. l. ſumitur. Cf. Cellar. Not. orb. ant. L. III, c. 12.

Pag. 170. *l.* 31. *Non quidem comi via*) Plin. XXXV, 10: *Tiberius Caeſar minime comis Imperator*; unde Acidalius non audiendus, qui voluit *cum vi*.

Pag. 171. *l.* 12. *Precandam poſt haec Modeſtiam*) *Modeſtiam*, auctoribus Lipſio & Freinsh. & qui eos ſecuti ſunt editt. praeter Ryckium & Ern. (quem ſequitur Lallemant & Broter.) in Dearum numerum reponere rectius videtur, quam *modeſtiam* Seiani, (in quo nulla erat) l. ei a Diis (quid enim ſic opus addere, *ut eſſet contentus?*) *precandam* cum I. Fr. Gronovio velle. Verba ſunt non hiſtorici, ſed Druſi, de Seiano querentis. Et quis neſcit priſcorum Deas virtutes, pro quibus & Stoici pugnabant, etiam Romae cultas, iiſque templa antique ſeriuſve poſita, quale illud *Clementiae* in honorem Caeſaris; tum *Clementiae*, *Moderationis* ſigilla inſcripta ipſius Tiberii numis?

Pag. 172. *l.* 10. *Conformaret*) Edd. Lipſ. *confirmaret;* mendoſe.

ibid. l. 27. *Attus Clauſus*) Sic e MS. receperunt Pich. & ſqq. edd. Ante erat in edd. *Appius Cl.*

Pag. 173. *l.* 3. *Lygdus*) Erneſtius ſpurium & a gloſſa ortum recte ſuſpicatur.

ibid. l. 6. *Compoſita ſint*) Sic ex MS. Pichena. Sed *fuerint* l. *fuerant* vult Ern. Hoc melius illo. Beroald. & vett. *ſunt.*

ibid. l. 26. *Fabuloſa & immania*) Muretus ad libros (quos commentitios credit Broterius, uti illum Urſino laudatum) provocans tentat *inania;* quod omnino ſupervacuum eſt. Idem mox pariter tentat *cura noſtra.* Sed & ſupra III, 24, Noſter dixit, *ſi plures ad curas vitam produxero.*

Pag. 174. *l.* 10. *Revireſcere*) Al. *reviviſcere*, contra fidem MS. e quo verum reſtituit I. Gronov.

ibid. l. 22. *Superbam foecunditate, ſubnixam* &c.) Al. *ſuperbiam foecunditate ſubnixam, pop. ſtud.* Sed recte correxit Muretus, inque textum recepit Ern. *ſuperbam* &c.

ibid. l. 24. *Atque haec callidis criminatoribus — anum — inſociabilem efficiebat*) Praeferimus nunc vulgatam emendationi Acidalii, quam poſt Erneſtium expreſſam dederamus, *adque haec callidis* &c. Notum quidem, vocem *callidus*, perinde ut illa *doctus, peritus, gnarus, ſciens*, cett. frequentius iungi vel caſui ſecundo, ut *callidus rei militaris, temporum;* vel etiam ſexto, ut Ann. II, 57, *callidus accendendis offenſionibus;* vel cum praep. ut Quinctil. XII, 2, *callidus in diſputando;* vel quod bonis auctt. uſitatius *callidus ad fraudes;* vel cum infinitivo, ut Horatius, *teſtudo callida reſonare.* At nemo quoque neſcit, haud raro nomina verbalia, etiam ſubſtantiva, retinere caſum verbi, vel ubi adiectivis accu-

ſativi ſubduntur, ellipſin praepoſitionum a Grammaticis ſumi. Sic dicitur *doctus* (callens) *literarum*, *ſermones*, *indoctus rei*, *literis doctus*, *artes edoctus*, *doctus ad legem*, *ad malitiam*, *doctus fallere.* Sic *gnarus* (active *ſciens*, *peritus*) dicitur non *rei* modo, ſed & *rem*; non ſolum Plauto Moſt. I, 2, 17, *ſimul gnarures* (i. e. gnaros) *vos volo eſſe hanc rem mecum*; ſed ipſi quoque Tacito infra c. 60 extr. *gnarus praeferocem & inſidiis magis opportunum.* Sic Turpil. Epiclero ap. Nonium: *at enim ſcies*, *quae fuiſti inſcius.* Quid igitur amplius dubitandum, quin h. l. *haec callidis* recte dictum putemus, & durius illud *adque* praeter rem coniectum reiiciamus.

Pag. 175. *l.* 4. *Aegienſi*) MS. Flor. *Aegiēnſi*; unde Beroaldus *Aeginenſi.* Sed *Aegina* urbs nulla in Achaia. Unde Rhenanus, Aldus, & ſeq. dedere *Aegirenſi.* Recc. melius *Aegienſi.*

ibid. l. 8. *Ob atrocitatem morum*) Sic Lipſius correxit ex *ob atroc. temporum.*

ibid. l. 9. *Carſidius Sacerdos*) MS. & edd. vett. *Carſius Sac.* Sed *Carſidius* ex coniectura Reineſii repoſuit Ern. quemadmodum & infra L. IV, 48, pro *Graſidius Sac.*

Pag. 176. *l.* 9. *Lucillius Longus*) Sic Beroald. Sed I. Gron. vidit in MS. Flor. *Lucilius*, idque expreſſit Broter.

Pag. 177. *l.* 9. *Et quando*) h. e. *quia.*

ibid. l. 15. *Flaminica Dialis*) *Flaminia* Lipſ. ex inſcript. ant.

Pag. 178. *l.* 13. *Titium Sabinum*) *Titurium Sab.* vult Muretus.

Pag. 179. *l.* 20. *Sed liberalitas Auguſti avulſa*) Daneſius, teſte Urſino, ex vet. Cod. poſt *ſed* addit particulam *&*; quod probo.

Pag. 180. *l.* 19. *Piſonem Q. Granius*) Ita Lipſ. Muret. & Pich. Antea corrupte: *Piſonemque gravius.*

Pag. 183. *l.* 9. *Deiectis circum ſtipatoribus*) MS. *delectis*; unde Pich. *deletis*, I. Fr. Gronov. *deiectis*, quod rec. Ern.

ibid. l. 21. *Et culpae neſcia*) Lipſ. *conſcia*; cf. ſupra c. 23. Lenius Ryck. *nec culpae neſcia.* Alii ſtant pro vulgato.

ibid. l. 28. *T. Curtiſius*) Reineſius malebat *Curtilius.* Cf. infr. XIII, 56.

Pag. 184. *l.* 6. *Cales*) MS. *Calles.* Sed id ſaepius habet *ll* pro *l. Cales* intell. municipium Campaniae.

ibid. l. 14. *Nomen utrique Vibius Ser.*) MS. *nomen virique* &c. Unde bene reſcripſit Lipſius *utrique*, pro vulg. *viri Q. Vibius Ser.*

ibid. l. 15. *In Senatum inducti. Senex ab exſilio retractus* &c.)

Vulg. *in Sen. inducti ſunt. ab exſilio retractus, illuvieque ac ſqualore obſitus, & tum catena vinctus, perorante filio. Praeparatur adoleſcens* &c. Ad quae verba reſtituenda varie callidi fuere Critici. Nos, miſſa eorum varietate, primi Pichenae coniecturam recipimus, qua is verba *in Senatum inducti* a ſeqq. diſpunxit, & *ſunt* in *Senex* mutavit. Inde iam bene ſibi reſpondent patris accuſati & filii accuſatoris, in iudicio ſ. Senatu, facies. *Senex ab exſilio retractus, illuvieque ac ſqualore obſitus, & tum catena vinctus, peroranti filio praeparatur. Adoleſcens multis munditiis, alacri vultu — index idem & teſtis dicebat.* Quam vere haec pingit Tacitus, lectorem quaſi praeſentem caſui miſerabili redditurus! Subvenimus autem nos vulgatae, quae vitioſe habebat — *perorante filio. Praeparatur adol.* cett. lenius corrigendo in *peroranti*, & coniungendo prioribus verbum *praeparatur*, quod diſpungendum eſt a ſeqq. Quivis autem videt, verbum *perorare* h. l. non proprie ſignificare *concluſionem* orationis, qua omnis cauſae vis conſummatur ad permovendos iudices, (in qua notione haeret poſt I. Gron. etiam Erneſtius) ſed *accuſationem generatim.* Hoc certe ſenſu Quinctil. XI, 1, 61, dixit: *Quid aſperiorem habere frontem poteſt, aut quid aures hominum magis reſpuunt, quam cum eſt filio filiive advocatis in matrem perorandum?* idemque II, 4, 22: *citra perſonas — in ipſa vitia perorare.* Et ſic Noſter Annal. II, 30, *certabantque, cui ius perorandi in reum daretur*; & III, 17, *cum accuſatores & teſtes certatim perorarent* &c. Ita autem, quaſi ea eſſet prima actionis pars, praeparatur ſenex filio accuſatori, ut iam ante convictus & damnandus videretur, quam hic ipſe agere ſ. perorare coepiſſet. Sic reus praeparabatur actori. Sed ipſa res, quod eventus docuit, non bene praeparata iudici. Quam contraria huic eſt imago infra XVI, 30: *ſteteruntque diverſi ante tribunal Conſulum; grandis aevo parens; contra filia intra viceſimum aetatis annum — viduata deſolataque, ac ne patrem quidem intuens, cuius pericula oneraſſe videbatur.*

ibid. l. 29. *Falſa exterritum*) Urſinus & Muretus volebant *falſo*; Pichena more Graecorum adhibitum putat in vim adverbii. Nec Acidalius id mutare auſus, ſed ſuſpicatur tamen legendum *& per falſa ext.* Sed quamquam illam nominis antimeriam a Graecis ſaepe mutuati ſunt poëtae, ea tamen non conſueta aliis auctt. neque h. l. opus eſt. Tacitus Hiſt. II, 70 extr. de Vitellio: *nec tot millia inſepultorum civium exhorruit.* Pariter Seneca Ep. 65 fin. dixit: *non*

contremiſcamus iniurias, non vulnera, non egeſtatem. Optimeque dicitur, *horrere arma, conſpectum;* & Livio familiare *anxius vicem ſuam* cetr. & infra VI, 5: *neque cuncta — revincebatur.*

Pag. 185. *l.* 12 *Poſt damnatum Libonem*) Cf. ſupr. II, 30.

ibid l. 22. *Cenſere*) MS. *cenſeret;* quod coaluerat ex *cenſere. & —*

Pag. 186. *l.* 19. *Ob rem iudicandam*) Al. *iudicatam.*

ibid. l. 29. *Indicio perculerat*) Alias *iudicio perc.*

Pag. 187. *l.* 16. *Motus oriuntur*) Lipſius *monitus or.* Sed oriuntur *motus*, non *monitus.*

ibid. l 18. *Conſociata Reip. forma*) Sic Ern. e veſtigio lect. MS. *conſciata*, melius fecit, quam I. Gron. *concinnata*, aut G. C. Gebauerus *exaſciata* in Progr. de regio apud Germ. nomine. Beroaldus & ſeqq. *conſtituta.*

ibid. l. 25. *Neque alia re Romana*) Vulg. *neque alia rerum*, quod dubio procul ex ſcripto *alia re rom.* natum, emendavit Lipſius. Ryckius fruſtra: *neque alio rerum*, ſc. *ſtatu.*

Pag. 188. *l.* 4. *Eaſdem exitu cauſas*) Pichena voluit *exitii.* Vulgatum aptius.

ibid. l. 13. *Ut nimis ex propinquo*) MS. *ut animis ex pr.* a quo parum abeſt Lipſianum *nimis*, quod recepit Pichena.

ibid. l. 14. *Sed ad coepta redeo*) Vulg. *ad incepta.* Sed MS. Flor. *ancepto;* unde cum I. Gron. legimus *ad coepta.*

Pag. 189. *l.* 15. *Namque ſpreta exoleſcunt*) Muretus maluit *nam quae ſpreta exol.*

ibid. l. 23. *An illi quidem*) Pichena vult *at illi quidem*, deleta ſub finem interrogandi nota.

ibid. l. 31. *Occultati & editi*) Vertran. *& abditi.* Sed nil mutari, recte volebat Lipſ. & tamen Ern. mavult *redditi.* Nobis placet *editi*, haud quidem in vulgus, ſed quos deſcribendi clam copia facta; cf. Ulpian. L. 1. D. de edendo.

Pag. 190. *l.* 8. *Praefectum urbis*) Urſinus legit *urbi;* & ſic infra VI, 11. Utrumque in antiquis lapidibus invenitur.

ibid. l. 12. *Obiecta publice* (h. e. non ſingulis, ſed reipubl.) *Cyzicenis*) Locutionem firmat Freinſh. ex Flor. II, 17, *tueri libertatem publice.*

Pag. 191. *l.* 15. *Ut maioribus meis dignum*) Cave mutes cum Erneſtio *ut* in *ſi* l. *ubi*, ſed intellige *ſatis tribuent*, hoc tribuendo, *ut — credant.*

ibid. l. 22. *Et Deos ipſos precor*) In MS. oſcitanter geminatum erat *& Deos*, e quo vett. edd. finxerunt *& Deas ipſas.*

Pag. 192. *l.* 2. *Cetera Principibus ſtatim adeſſe*) *Statim*, primam ſyll. habens, productam, eſt perpetuo, aequaliter & quaſi uno ſtatu; cf. Donat. ad Ter. Phorm. V, 3, 7. Neque ſic opus Muretiano *affatim*.

ibid. l. 3. *Proſperam ſui mem.*) Chifletius male tentat *poſteram*.

ibid. l. 5. *Nimia fortunâ ſocors*) Lipſius malit *vecors*.

Pag. 194. *l.* 6. *Non iam de matrimonio*) Sic Muret. & recc. Sed Beroald. aliique *non tam*.

ibid. l. 8. *Ac ne aſſiduos*) Muret. ante *aſſiduos* inſeri vult *aut*.

ibid. l. 19. *Vera potentia augere*) Ryckius ſcite *vera potentiae*. Minus exquiſitum, quod Mureto placuit, *veram potentiam*. At vulgatum tuetur Pich. & uti ipſi *vera pot.* eſt caſus ſextus, ita is *augere* accipit paſſive. Sic quidem Sall. fragm. Hiſt. L. I, p. nobis 252 ed. 2; & Broterius in eo ſenſu h. l. tuendo ſibi egregie ſapit. Erneſtius malit *augeri* cum Rhenano.

Pag. 195. *l.* 15. *Dianae Limnatidis*) MS. Flor. habet *Limenatidis*. Al. *Limenetidis*. Sed hiſtoria & ſcriptorum conſenſio poſtulat *Limnatidis*. Teleclyti, regis Laced. in fano Dianae Limnatidis a Meſſeniis occiſi meminit Pauſan. in Lacon. III, 2; Meſſen. IV, 31; & Achaic. VII, 20.

ibid. l. 22. *Dentheliatem agrum*) *Dein Thuriatem agrum*, Mercer. probante Freinsh. *Eleatem* vult I. Fr. Gronov. Sed nil mutandum in vulg. cenſet Ryckius. Δελθάνιοι enim, ſ. ut Holſten. legi vult, Δενθάλιοι, memorantur Stephano Byz. civitas, de qua inter ſe certarint Meſſenii & Lacedaemonii.

ibid. l. 31. *Montem apud Erycum*) Lipſius emendat ex Mela II, 7, *Erycem*; quod & Ryckius probat. Graecis ſcriptt. ut Polybio I, 55, mons ipſe dicitur *Eryx*; conſentiunt Virg. Aen. XII, 701, Liv. XXVIII, 41, Ovid. Faſt. IV, 478, de arte am. II, 420, Sen. Med. 707. Sed in MSS. ap. Cic. Verr. II, 8, legitur *Erycum*. Alii volunt *Erycium*; al. *Erycinum*, quod gentilitium eſt. Cf. Graev. ad Cic. l. c.

Pag. 196. *l.* 16. *Minor Antonia*) *Maior Ant.* Vertran. & Muret. Suetonium ſecuti. Sed & infra XII, 64, *minor* dicitur.

Pag. 198. *l.* 6. *Cum — venere*) Vulg. *dum — veniret*. Sed in MS. eſt *quam — venire*; unde I. Gronov. emendat *poſtquam — venere*. Nos lenius corrigimus *quum — venere*. Broterius verba praecedentia *donec — reſponſis* ſatis abſurde in parentheſin vult cogi.

ibid. l. 18. *Aut incondita*) Rhen. bene corrigit *at incondita*.

Pag. 199. *l.* 20. *Iam muniebat*) Freinshemius probabiliter reſcribit *immuniebat*, uti infra XI, 19, *praeſidia immunivit*.

ibid. l. 28. *Simul equi*) MS. *eque.* Hinc vett. edd. *aeque.* Sed Lipſius coniecit aptius *equi*, quod recepit Pichena. Gruterus gloſſema putat, quod equorum uſus nullus in montanis.

Pag. 200. *l.* 1. *Malum extremum*) Lipſius mavult *malorum extremum.*

Pag. 201. *l.* 16. *Sponte incolarum*) Vett. edd. *inimicorum.* Sed MS. *incorum*, pro quo Muretus legi vult *incolarum*, quod rec. Pichena eumque ſecuti editt. I. Gronovius haud bene coniicit *vicorum.* Forſan aptius *iſtorum.*

Pag. 202. *l.* 6. *Num ideo laedi*) In edd. vulg. *ideo laedi.* Sed Pichena monuit, in MS. eſſe *n̄ ideo laedi*, & reſcripſit *num;* quod nemo poſt eum recepit. An melius viderit I. Gron. in MS. eſſe *non*, aut hoc ſit interpretamentum, dubitamus. Ern. certe eo teſte niſus recepit in textum. Nobis τὸ *non* haud arridet. Nec verbum *admonuit*, h. e. corripuit, repugnat interrogationi, qua etiam Sueton. Tib. 53 Graecum verſum Latine extulit.

ibid. l. 12. *Morum fama*) *Morum forma* irrepſerat in ed. Gronov. vitio operarum. Redeat igitur *fama*, quod habent edd. Lipſii, Pich. Bernecc. Elzevir. cett.

ibid. l. 20. *Eſſe in civitate . . . . . . Germanici* &c.) Groslotius coni. *eſſe in civitate, qui Germanici* &c. Sed lacuna, quam textus habet, omnino iudice Lipſio maior eſt, quam quae vocula *qui* expleatur. Vertranius & Muretus quidem addiderant *Agrippinam;* ſed id redundare videtur. Forſan fortius dictum ſit *qui Auguſti neptim, Germ. coni.* &c. Petavii, Rutgerſii & Malherbii coniecturas, quas refert Broter. mittimus, ut e quibus parum proficiat textus.

Pag. 203. *l.* 17. *Neque multum diſtantia inter ſe*) Sic MS. Flor. Sed Beroald. & vett. inverſe: — *inter ſe diſtantia.*

Pag. 204. *l.* 23. *In concionem nuntiatum*) Al. *concione.* Sed retinet vulgatum Pich. & accipit *nuntiatum* pro *perlatum.*

ibid. l. 26. *Praetulere*) Sic MS. Flor. Beroaldus *praetulerunt* induxit primus.

Pag. 205. *l.* 1. *Tendere Caeſar in Campaniam*) Vulg. *tandem Caeſar in Campaniam.* Lipſius in his verbum deſiderans, legi cupit *tandem Caeſar iit Campaniam* (quod expreſſit Broterius). Pichena illud intelligi poſſe putans, haud ſatisfacit. Erneſtius vel excidiſſe verbum, vel in praepoſitione latere, vel ab ea abſorptum pronuntiat. Sic miramur, quod id in voce *tandem*, quae ſane cum τῷ *inter quae* non bene convenit,

nullus latere viderit. Itaque reſcribere audemus *tendit* ſ. *tendere Caeſar in Campaniam.*

ibid. l. 5. *Ad Seiani artes retuli*) Supra c. 41.

Pag. 206. *l.* 22. *Aſſimulabatque iudicis partes*) Muretus maluit *indicis*, cui ſubſcribunt Freinsh. I. Fr. Gronov. & Ern. Sed ſtant pro vulg. *iudicis* Pich. Gruter. & edd. omnes. Seianus clam intendens crimina Neroni, ſi ſe ipſum indicem profeſſus eſſet, per alios accuſare non potuit. Igitur partes iudicis aſſimulavit, alioſque ſubornavit indices. Quomodo autem is, qui partes indicis aſſimulat, alios ſubornare indices dicendus ſit, non videmus.

ibid. l. 29. *Ut erectum & fidentem animi oſtenderet*) Pichena tentat *animum*. Sed int. potius *ſe*, quod ſaepius omittit Noſter.

Pag. 207. *l.* 6. *Defendere daretur, diverſae inſuper* &c.) Poſt *daretur* Acidalio quaedam deeſſe videntur ad periodum explendam, ita ut quae ſequuntur *diverſae* — *oriebantur*, ab integro ſcribenda ſint. Nobis, quibus *inſuper* h. l. idem eſt ac *continenter*, priora conſequenti apte connexa videntur. Scil. cum Neroni Caeſarem ac Seianum infenſiores vidiſſent horum ſectatores (vulgus aulicum, ſervi homines & ſimiae), variae continenter formae apparebant, quae Neroni ſollicitudines imprimeret. *Nam* &c.

Pag. 208. *l.* 5. *Apud Fidenam*) Infra Hiſt. III, 79, *Fidenas;* & ſic libri omnes apud Sueton. Tib. 40.

ibid. l. 11. *In ſordida mercede*) Pichena emen. *in ſordidam mercedem*. Probat Ern.

ibid. l. 14. *Virile ac muliebre ſecus*) Pro vulg. *ſexus* I. Gron. repoſuit *ſecus* ex fide MS. & ex patris monito ad Liv. XXVI, 47.

ibid. l. 21. *Ut tali forte*) Cf. Cic. Brut. c. 28 init. *Veſter etiam Brutus* — ut temporibus illis, *eruditus*.

Pag. 210. *l.* 6. *Cum auxilium appellatum ductaviſſet*) MS. corrupte *cum auxilium appellatum taviſſet*. Varie auxilium mendi tentarunt eruditi. Rhenanus inter alia coniecit *appellitaviſſet*, quod expreſſit Aldus. Faërnus *appellatus tuliſſet*. Ferretus & Vertran. *auxilium ductaviſſet*. Lipſius primum *appellatus ductav.* dein, *appellatum*, ut ex priore linea repetitum, delendum putans legit, *aux. tuliſſet;* conſentitque Muretus. Pichena & Acidal. *ad bella tum ductaviſſet*. Chifletius *cum in auxilium appellatus itaviſſet*. Erneſtius coniecerat *cum auxilium ab illo* (ſ. *belli*) *tentaviſſet* ſc. rex Rom. quod non convenit. Aptius forte: *cum aux. tentaviſſet* Caelius, quippe

extorris. Sumto, librarium recidiſſe errore in *appellatum*, addidiſſe eum putamus *taviſſet*, cetera dein emendare voluiſſe, ſed oblitum, ut legeretur *apportaviſſet. Auxilium* certe *portare* alicui, *exercitum, copias*, Salluſtiana ſunt. Sic infra L. XI, c. 4, Flor. corrupte: *Poppaeae aſſen eſſen. tiam* pro *Poppaeae ſentiam.*

Pag. 211. *l.* 11. *Telebois habitatas*) Al. *Thelebois.* Sed ſine aſpiratione ſcribendum monent Ryck. Broter. Ern.

ibid. l. 12. *Duodecim villarum nominibus & molibus inſederat*) *Villarum nomina & moles* diſplicent aliis, nihil tamen apte coniicientibus; Pichenae & I. F. Gron. diverſe placent. Hic quidem *villarum nomina* dici vult villas clarorum nominum ob veteres poſſeſſores. Erneſtius addit etiam Deorum nomina, quale habuit *villa Iovis.* Sed durum *inſidere nominibus villarum*, eaque & *moles* coniungere. Itaque coniicimus *montibus & molibus.* Sic Horat. Serm. II, 6, 16: *Ubi me in montes & in arcem ex urbe removi*; & Virg. Aen. I, 65, *molem monteſque* iungit. Duodecim villarum montibus & molibus inſidebat iam Tiberius inſtar regis male otioſi.

ibid. l. 14. *Tanto occultos in luxus*) Vulg. *occultior.* Sed *occultos* vult I. F. Gronovius, & receperunt Ern. & Broter.

Pag. 212. *l.* 2. *Petitius Rufus*) Editt. Lipſii lectionem ſecuti *Petilius*; cui obſtant inſcriptt. apud Muratorium.

ibid. l. 25. *Ortae ſuſpiciones erant*) Sic MS. Sed Rhenanus etiam legens in antec. *metus*, ut huic voci ſequentia apta redderet, coniecerat *ortae ſuſpicionis erat*, quod habent edd. omnes. Lenius corrigendum fuit *metus* in *metui.* Praeivit Ern. Ita hoc recipimus, ut cetera ex fide MS. redeant.

Pag. 213. *l.* 7. *Egens adverſum proximos*) Diverſe in voce *egens*, ut ſuſpecta ſibi, luſerunt eruditi. Nil mutandum cenſemus. Scil. ſuſpicioſus quiſque & pavidus agebat ſolus, etiam adverſus proximos. Qui ſolus eſt, egens videtur.

ibid. l. 11. *Kal. Ianuariis*) Vulg. *Ianuarias.* Sed Cod. *Ianuarius*; unde Iac. Gron. repoſuit *Ianuariis*, quod iam voluit Freinsh.

ibid. l. 24. *Non prudentem*) Sic aperte Cod. idque pulchre defendit Pich. contra vulg. *non imprudentem.* Vulgi ſunt voces, culpam a Tiberio, Seiani artibus decepto, in hunc reiicientes. Quis vero prudens civitatis invidiam adeat Princeps? Sed parebat diu talia meditato Seiano, parum de invidia ſollicito.

Pag. 214. *l.* 18. *Ut cunctationes Principis opperiretur*) Vulg.

aperirentur. Quod verbum cum neque rei, neque voci *cunctationes* congruere viderent eruditi, illud mutandum duxerunt in aliud. Lipſius coniecit *operirentur.* Sed & hoc non convenit. Quare Mureto, legenti *opperiretur*, aſſenſere Acid. Ryck. I. Fr. Gron. & Ern. Scil. lentas Principis iras, hoc acrius in Aſinium prorupturas, exſpectare malebat Seianus. Salinerius tamen vulgatam lect. defendit, induxitque Pichenam, ut a Mureto deſciſceret. Sic *opperiendum Imp.* cenſuit Sen. ſupra c. 66; & infra XI, 26: *Quippe non eo ventum, ut ſenectam Principis opperirentur.*

ibid. l. 24. *Trimerum*) Sic ex MS. & edd. vett. repoſuerunt I. Gron. & Ern. pro *Tremetum*, quod a Freinshemio inductum ſervat auctore Pellicerio Broterius. Et hodie dicitur *Tremiti.*

Pag. 215. *l.* 11. *Et poſtquam non ſubveniebat*) Ita MS. & int. *Olennius;* neque igitur opus ex coni. Rhen. Lipſ. & Muret. Pichenam ſequi, qui recepit *ſubveniebatur.*

ibid. l. 17. *Germaniae Propraetori*) MS. Beroald. & Alciat. *Propraetore;* quod & repoſuit I. Gronov.

ibid. l. 27. *Pellunt turmas ſoc.*) MS. *pelluntur.* Rhenanus emendavit *pellunt.* Sed I. Gron. legendum potius cenſet *pellunt vi.* Quis dictum putet a Tacito, quod redundet?

Pag. 216. *l.* 11. *Inſignes Centuriones*) Quos alibi vocat *primorum ordinum*, primipilares, monente Ern.

ibid. l 28. *Digreſſi ſunt*) Ern. edidit *degreſſi.* Minus recte. *Degredi* dicimur, ex loco, maxime alto; *digredi*, aliorſum, l. in alia.

IN ANNALIUM LIB. V.

Pag. 218. *c.* 1. *l.* 1. *Fuſio*) Vett. edd. *Fuſio;* male.

Pag. 219. *l.* 30. *Urgens dominatio*) *Vergens dom.* Lipſii recte improbatur.

Pag. 220. *l.* 27. *Poſſe quandoque Germanicis locum poenitentia ſenis reddi*) MS. corrupte: — *poſſe, quandoque Germanicis titium poenitentiae ſenis* ..... Unde Rhenanus ex coniectura finxit — *poſſe, dandumque interſtitium poenitentiae ſenis;* quod in vulg. abiit. Lectionem MS. reponere maluerunt Ryck. I. Gron. & Ern. Rhenanus enim, iudice Pichena, ſcindit nodum, non ſolvit. Neque melius alii, qui in emendatt. ſuis vocem *Germanicis* neglexerunt. Erneſtius inde coniecit: *dandumque in Germanicis ſpatium poenitentiae ſenis.* Sed

& ſic *quandoque* valde detorquetur, neque lacuna expletur, quae poſt *ſenis* eſt in MS. Broterius in textu expreſſum dedit cum gratulatione ſibi habita: — *poſſe; quandoque Germanici ſtirpem, ubi ſpatium poenitentiae ſenis, reſurgere.* Videant lectores periti, an praeferenda ſit noſtra emendatio. Profecto male adhuc τὸ *poſſe* prioribus, quae id non deſiderant, coniunxere: at id, ubi alteri verbo auxilietur, orditur ſententiam, quae primario verbo concludatur. Sic infra c. 9, *& poſſe ſe — moneri;* ſupra II, 43, *nec poſſe motum Orientem niſi Germanici ſapientia componi;* II, 28, *poſſe enim — commeare;* infra VI, 36 extr. *atque interim poſſe Parthos — ad poenitentiam mutari;* XIV, 39, *magna — ſpe, poſſe auctoritate eius non modo — concordiam gigni, ſed & rebelles — pace componi.* Nihil dein vocis numero ductuum corruptae *titium* magis convenit, quam *locum;* nulla vox aptior ad conditionem, qua fuerant & eſſe debebant Germanici filii, ad ſpem principatus, cuius locus eſt ſummus, ſignificandam. Tandem lacuna poſt *ſenis* explenda erat verbo, quod ſententiam finiret, reique aptum eſſet.

ibid. l. 30. *Feſtiſque — ominibus*) Acidalius, al. mallent *fauſtiſque — ominibus.*

Pag. 221. *l.* 18. *Vi Principis impediri teſtarentur*) Non paginae aliquot, ſed libri hic perierunt, quibus geſta fere triennii continebantur, de Agrippinae liberorumque eius exitu, de Seiani ſpe conatuque, de eiuſdem cum agmine amicorum ſtrage, de Liviae flagitiis & morte; ad ſummam, flos quaſi hiſtoriae, ab auctore compoſitae. *Lipſius.* Supplementa quidem ſcripſit Broterius; ſed Tacitum edimus, non Broterium.

ibid. l. 20. *Quatuor & quadraginta orationes*) Quae praeeunt, geſta ſunt Fufio & Rubellio Coſſ. initio anni: haec autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni 782, acta omnia anni ſequentis, quo Coſſ. M. Vinucius & L. Caſſius. Item huius anni, quo ex Kal. Maii ſuffecti Tiberio & Seiano Conſules Regulus & Trio. *Lipſius.* Permixtionem quandam factam huius & ſequentis libri ſuſpicor. Videant peritiores, an quae L. VI, cap. 40, leguntur, huc retrahi queant. Blaeſus certe ſocius fuit exitii eius, qui h. l. locutus, (forſan Galbae conſularis).

ibid. l. 26. *Miſerius ſit* &c.) Sententiam aeque pulchram & veram, quae textui alias miſere fracto ſuperſtes eſt, *mi-*

ſerius ſit, ob amicitiam accuſari, an amicum accuſare, haud diſcreverim, Boxhornius inepte lacerat, omittendo primum *accuſari*, dein mutando *amicum accuſari*. Et ſic divinam ſententiam ſe eruiſſe gloriatur; in qua alii certe non ſapiant. Iure igitur eam reiecit I. F. Gron. Miſerum eſt, (quia periculoſum) inquit Seiani quondam amicus & ob id reus, *ob amicitiam accuſari*, at aeque miſerum (quia turpiſſimum eſt) *amicum accuſare*, quomodo illi faciunt, qui quondam Seiano addicti nunc ipſum poſt caſum miſerabilem inſectantur.

Pag. 222. *l.* 9. *Cum in Blaeſum multa foedaque incuſaviſſet*) Lipſius deletum mallet *in*; ſed Gron. tuetur ſimili locutione ap. Liv. XXVII, c. 1, *ipſe* in *Fulvii ſimilitudinem nominis — increpans*. Rarius tamen.

ibid. l. 14. *Aelii Galli*) Ex emendat. Lipſii. Beroaldus enim perperam *Velii Galli*.

Pag. 223. *l.* 9. *Velut agnitus*) *Agnitum* Erneſtius ſcribendum opinatur, ut pendat a *comitantibus*.

ibid. l. 12. *Elapſum cuſtodiae*) Tacitus alias dicit *elabi cuſtodias*, pugnam, vincula, vim ignium ſupra I, 61, IV, 64, & Hiſt. III, 59; unde & h. l. melius ſit vulgatum mutare in *cuſtodias* (h. l. *cuſtodes*), quod Ern. ſuadet. Quamvis enim *elabi* iungatur & alias dativo caſui, id tamen maxime obtinet, ubi ad perſonam refertur, cui quid elabi dicatur, quaſi e manibus.

AD ANNALIUM LIB. VI
quem Lipſius a ſuperiori diviſit.

Pag. 226. *c.* 1. *l.* 6. *Digreſſus*) Sic edd. omnes ante Ern. qui repoſuit *degreſſus*. Cf. ſupra not. ad IV, 74.

Pag. 227. *l.* 14. *Tanquam referret, Scipiones, haec* &c.) Vett. edd. habebant: *tum retulere Scipiones. Haec* &c. Ineptum. Unde diverſe remedium quaeſitum. Sed cum monuiſſet Pichena, in MS. legi *tam referret Scip.* Lipſius feliciter emendavit *ut — cogerentur, tanquam referret, Scipiones — cenſebant*. Recepit hoc Pichena, ſed ita, ut puncto diſtingueret verba *referret. Scip.* eumque ſecuti ſunt edd. poſteri. Verum illo expuncto, & commate poſt *Scipiones* poſito, ſenſus Lipſii commodius emergit. Audiamus ipſum, in Diſp. Cod. Mir. cum emendaſſet textum, ſententiam ſic

proferentem: *Seiani bona publicata*, *id eſt*, *aerario populi addicta erant: nunc per adulationem cenſent Scipiones*, *in fiſcum Principis transferenda*, *ut ſcil. propria eius eſſent*, *quia per illum Seianus opibus creviſſet*, *& exemplo item a militia*, *in qua promoti Imperatori obligabantur. Tacitus irridet*, tanquam referret. *Quaſi dicat: Quis neſcit*, *Principem & aerarii & fiſci* (*illo aevo*) *pecuniam omnem tractaſſe & in nomine diſcrimen fuiſſe.* Deridet porro Noſter vanitatem Senatorum adulantium, quos plurali nomine *Scipiones*, *Silanos*, *Caſſios* nominans ſua utitur ironia. Ceterum notandus eſt Boxhorn. qui tanquam Pichena dixiſſet, in MS. legi *iam referret*, facile Tacito ſua reſtitui ait, legendo *iam refertur;* falſus, qui pro *tam* ſubſtituat *iam*.

Pag. 228. *l.* 5. *Quos neque dicta Imperatoris*) Vocem *Imperatoris* eiiciendam cenſent Groslot. Lipſ. Grot. Sed Rhenan. illius retinens praemittit *niſi*.

ibid. l. 16. *Sextium Paconianum*) Beroaldus & vett. *Seſtium Pagonianum*. Sed vide infra c. 39.

ibid. l. 24. *Accuſator ac reus*) Lectio Lipſio reſtituta ex illa *accuſator Acrius*.

ibid. l. 29. *Cur mutua accuſatione intenta nunc ſilerent? metum prorſus &* noxiam *conſcientiae pro foedere haberi*) Silentium, quo ſibi nunc adeſſe videbantur inimici, qui olim ſibi invicem accuſationem intendiſſent, prodebat metum, in quo uterque erat, ne poena afficerentur; metus prodebat noxiam h. e. culpam conſcientiae; quae pro foedere criminum habeantur. Ita, credo, ex MS. recte reſcripſimus *noxiam* pro vulg. *noxam*. *Noxia* eſt culpa, *noxa* damnum l. poena; quae differentia notionum a Feſto & Frontone indicata firmari poteſt exemplis, maxime ex Livio petendis aliiſque. Lipſius poſt Groslotium volebat *noxae conſcientiam*. Pich. *noxiam conſcientiam*.

Pag. 229. *l.* 13. *Exin Cotta Meſſ. — arguitur pleraque: C. Caeſarem*, *quaſi inceſtae virilitatis — dixiſſe*) Parum abfuit, quin lectio haec afflicta medendo fieret deterior. Mur. Urſin. & Acidal. ſcribi volunt *in C. Caeſarem — dixiſſe*. Magis torquet Lipſius, ſequentia *dixiſſe*, *addidiſſe*, immutando in *dixiſſet*, *addidiſſet*, ita ut verba pendeant a τῷ *quaſi*. Gruterus *pleraque* abſone mutat in *ploraſſe*. Pichena vult *arg. plura*, *quod — dixiſſet*. Praeterea Lipſ. & Pich. pro *inceſtae* legunt *incertae*. Tum Freinsh. ſcomma ſibi viſus reperiſſe legendo *Caiam Caeſarem*, *quaſi incertae virilitatis*, idque placet

Ryckio, I. F. Gron. ad Senec. de vita beata c. 13, & Erneſtio. Verum ſic reſcribendum tandem foret *Caiam* pro *C.* quod MS. habet, & dedere edd. ante Lipſium, Ryckius, I. Gronov. & Ern. Nos quidem, haud ſatis certi, quae verior ſententia inde elicienda ſit, (cum praeſertim non videamus, an bene dicatur *inceſta virilitas*) addimus coniecturis aliam, qua legatur, *quaſi infeſtae virilitatis;* ita ut ambiguum ſit & in voce *virilitatis,* (quae vox non modo ſignificat partem, qua viri ſumus, ſed & vim viri aut fortitudinem) & in voce *infeſtus* (quod tum active *infeſtans*, in vulnera ſ. adverſus hoſtes paratus, tum paſſive *infeſtatus* ſ. obnoxius ſceleribus ſ. malis ſumitur). Ambigua certe fuere, quae dixerat Cotta in Caeſarem. Unde Tiberius pro eo poſtulabat, *ne verba prave detorta — in crimen ducerentur.* Si obieciſſet vel *inceſtus* (cum ſororibus), vel *incertam virilitatem*, ſ. *Caiam* dixiſſet, verba per ſe contumelioſa fuiſſent, neque demum eo detorquenda. Tum certe, ſi *Caiam* dixiſſet, id ut femininum in MS. per ɔ ſcribendum fuit, non per *C*, quod *Caium* notat. Sed ipſi intelligimus, novae coniecturae obſtare alia. Itaque tutius forſan ſit, eo recidere, ut legamus — *pleraque* l. *plura in C. Caeſarem*, & ſequentia verba *quaſi inceſtae virilitatis* non Cottae dicta, ſed per calumniam arguentium detorta credamus. Cf. infra VI, 9: *Veſtilio — ſeu compoſuerat quaedam in C. Caeſarem, ut impudicum* &c.

ibid. l. 16. *Die natali Auguſtae*) Lipſius coniecerat *Auguſti*, idque rec. Pichena. Sed repugnant Gruter. & Freinsh. Nimii autem doctrinae videntur interpretes in dicterio explicando, quod apertius nobis eſt, ſi Cotta natalitiam Auguſtae, poſt Tiberii ſeceſſum proxime celebratam dixerit *novendialem*, quod ab eo tempore Auguſtae, imperii ante ſociae & aemulae, potentia videri poterat intermortua. Cf. ſupra IV, 57.

ibid. l. 22. *Neque cuncta a primoribus*) Quam dedimus lectionem, ea eſt ipſa Cod. Corbei. adverſus quam Pichena eiuſque ſectatores fruſtra ſcrupulum movent, qui mutatam cupiunt in *eaque cuncta.* Quid enim, revicto in cunctis Cottae, primores ea ſic ſe habere contenderent amplius? Sed ille multa negabat dicta, hi inſtabant, facta. Quare provocavit ad Caeſarem. Sic Ter. Andr. I, 1, 120. I. Gronovii coniecturam l. audaciam referre taedet. Et Broter. falſo dedit *àtque cuncta.*

Pag. 230. *l.* 14. *Aruſeium*) Reineſ. *Aruleium.*

ead. Aruſeium & Sanquinium, accuſatores L. Arruntii) Si quidem Aruſeius, ut falſus accuſator, morte ſtatim cum ſocio damnatus fuerit, nec illa, quae VI, 40, leguntur, loco mota videntur; cf. quam ſuſpicionem paulo ante movimus ad p. 221.

Pag. 231. *l.* 2. *Deſtinare properat*) Lipſ. & Mur. tentant *poterat.*

ead. l. 29. *At Claudiae*) Vulg. *ſed Cl.* reſcriptum pro *&*, quod habet MS. & ed. Beroald. a quo propius abeſt *at*, quod recepimus.

Pag. 233. *l.* 11. *Quia occupandae Reip.*) Sic Mur. & Pich. reſcribunt, probante Ern. pro vulgato *qua.* Huetius corr. *quae.*

ibid. l. 15. *Veſcularius Atticus*) Sic MS. & edd. vett. *Veſcularius Flaccus* correxerat Pichena, quia II, 28, bis *Flaccus* dicitur, quod rec. Bernecc. & I. F. Gron. Duplex cognomen habuiſſe videtur Ryckio.

ibid. l. 22. *L. Piſo Pontifex*) *Piſo P. U.* (i. e. *Praefectus urbi*) coni. Lipſ. Mur. Ern. ſed vulgatam defendit Rezzonico Diſq. Plin. T. I, p. 288, n. 3.

ibid. l. 28. *Recens*) *Creatus* Ern. ſuſpicatur. Nobis vero *recens* ad *continuam* proxime referri videtur, q. d. poteſtatem non ita multo ante, ab Auguſto ſcil. continuam factam.

Pag. 234. *l.* 15. *Finem*) Pontanus, quem haec vox non offendere debuit, repoſuit temere *finiens.*

ibid. l. 18. *Viginti per annos*) Lipſ. *decem per annos.* Erneſtius autem ſuſpicatur, ſ. ſcriptum fuiſſe *XV*, & inde factum *XX*; ſ. numerum certum pro incerto hic dici.

ibid. l. 22. *Quindecimvirûm*) Sic Cod. MS. quod non mutandum puta, ſed intellige: e numero quindecimvirûm.

Pag. 235. *l.* 3. *Sociali bello*) *Civili bello* Lipſ. qui illud memoriae vitium in Tacito arbitratur.

Pag. 236. *l.* 16. *Ob Remp. coeptas*) *Captas* Lipſ.

ibid. l. 22. *Ambigens patriam*) *Ambiens* placuit Rhenano & Ferreto. Sed tuentur alii vulgatum, quod ſit *ambagibus circumiens*, pro vi vetuſta verbi.

Pag. 238. *l.* 19. *Proavum eorum*) *Avum* legendum putant Freinsh. & Ryck. firmante coniecturam Strabone.

ibid. l. 25. *Aurarias quoque*) MS. & vulg. *aurariaſque*, ex duabus vocibus confuſum, quod etiam monuit Ern. Itaque lectoribus conſulturi verum reponimus, miſſis Heinſii & I. Gron. coniecturis.

Pag. 239. *l.* 7. *Vi metus*) Recte dictum, inquit Broterius, nec tentandum cum Lipſio & Freinsh. *vi*, *metu.*

ibid. l. 13. *Qualem in diem*) h. e. ſingulis diebus. Ex veriſſima Huetii emendatione, etiam Broterio recepta. Cf. Liv. IV, 10, *rapto* in diem *frumento;* XXXI, 29, *non mutabilibus* in diem *cauſis.* Hor. Serm. II, 7, 10, *in horas clavum mutare.* Vulg. *qualem diem;* in quo iam haeſit Lipſius, voc. *diem* ex ſeq. pagina, ubi eſt *qualem diem* . huc tralatam putans. I. F. Gron. & Ern. contorquent *diem*, in animum, habitum, vultumque, quoquo die ſumtum Tiberio. Animum certe non induit ipſe ſimulator Caius.

ibid. l. 25. *Super negotio conſultaret*) MS. *ſuper ta negotio ;* inde Pichena coniecit *ſuper tali* f. *eo negotio*, & de negotio praeſcientiae explicat, quod abſonum eſt. Errore librarii ingeſtum *ta* delendum erat.

Pag. 240. *l.* 8. *Paveſcere*) MS. *paveſcente*, pro quo editt. reſcripſerunt bene *paveſcere.* I. Gron. *paveſcens* voluit.

ibid. l. 20. *Creberrime & triſtia*) MS. *creberrima & triſtia.* Recte quidem repoſuit Freinshemius, quem ſecutus eſt Broterius, *creberrime*, ſed omiſſo *&*, quod retinendum cum Ern. cenſemus.

ibid. l. 25. *Quam ubi elegeris*) Scil. *vitam.* Sic nil tentandum cum Ern.

Pag. 241. *l.* 18. *Praeſcriptum fuiſſe*) Sic MS. Rhenani ed. per errorem induxit *deſcriptum.*

Pag. 242. *l.* 15. *Dimotis parietibus*) Ern. mavult *demotis*, quod rec. Lallemant & Broterius.

Pag. 243. *l.* 2. *Quintumdecimum)* Sic MS. & edd. pr. quod fruſtra alii emendarunt in *quintodecimo.*

Pag. 244. *l.* 13. *Paullo Fabio*, *L. Vitellio Coſs.*) Quae poſt Conſules nominatos capite hoc de Phoenice leguntur, a Dione, Plinio X, 2, & Solino c. 46, biennio ſerius referuntur ad an. 789, quo fuere Conſules, quos Noſter nominat cap. 40: *Q. Plautius*, *Sex. Papinius Coſs. ſequuntur. Eo anno* * atque his verbis nectenda putem, ut loco ſuo male ad an. 787 dimota l. potius retromota. Ita igitur haec ad cap. 40 amandanda putem: *Eo anno poſt longum ſeculorum ambitum* &c. Quae vero ibidem fracta habentur * *neque quod L. Aruſeius morte affecti forent* per integrum caput aliorſum credo pertineant, neſcio an ad p. 221; haec enim ad quaerenda diligentius mihi neque otium, neque copia ſuppetunt. Et ſi falſa ſuſpicer, nemo iraſcatur iis,

quae dubitanter profero. Lipſius vero pridem monuit, Conſules, a quibus annus 787 nominatur, *Paullum Fabium* & *L. Vitellium*, poſt celebrata Tiberii decennalia poena affectos; quod Dio refert, neque Tacitus taciturus fuiſſet. Unde vero ſuſpicatus idem eſt, huic annali deeſſe quaedam: in quorum locum ego aliena huc ingeſta putem. Vanum certe eſt, quod Muretus, cum negaſſet *Vitellium* hunc ſupplicio tum affectum, cenſuit, Tacitum in re fabuloſa (de Phoenice) non ita curioſum fuiſſe. Quis enim credat, Noſtro non conſulta fuiſſe Diurna, non Plinium, quem alias ſecutus eſt, eiuſque auctorem: *Cornelius Valerianus Phoenicem devolaviſſe in Aegyptum tradidit, Q. Plautio S. Papinio Coſs. Allatus eſt & in urbem, Claudii Principis cenſura, anno Urbis DCCC, & in Comitio propoſitus, quod actis teſtatum eſt; ſed quem falſum eſſe nemo dubitaret.*

ibid. l. 19. *Sacrum Soli id animal, & ore ac diſtinctu pinnarum a ceteris avibus diverſum*) Pichena convenienter ſatis conicit *animal, colore ac diſtinctu* &c. Conveniunt enim, quae Plinius habet: *Aquilae narratur magnitudine, auri fulgore circa colla, cetero purpureus, caeruleam roſeis caudam pennis diſtinguentibus, criſtis fauces, caputque plumeo apice honeſtante.*

ibid. l. 21. *Formam eius definiere*) MS. *deffinere;* pro quo omnes edd. *definiere.* Pichena tentavit *effinxere.* Melius forte fuerit *depinxere.*

ibid. l. 24. *Mille quadringentos ſexaginta unum*) Recte hunc numerum Salmaſius & Broterius defendunt a Mureti aliorumque praepoſteris coniecturis. Plinius X, 2, *cum vita huius alitis magni anni converſionem fieri*, ex Manilio refert. Is vero annus erat magnus Aegyptiorum canicularis, qui auctoribus Cenſorino c. 18, & Firmico in Praef. terminatur 1461 annorum circuitu. Atque Phoenix ille fabuloſus nobis videtur confictus ad ſignificandam hanc periodum zodiacam ſ. canicularem. Cf. Scholia ad Theogoniam Heſiodi p. 165, & Macrob. L. I, c. 20. Marsham. in Can. Aeg. p. 9 & 295. Petav. Auct. V, 6 ſqq. Similiter veteris Aegyptiorum anni (dierum 360) ſive deſultorii imperfectio ab hierophantis imagine ſerpentis in orbem convoluti, qui ore caudam admordebat, ſignificata. Vid. Orus Apollo c. interpr. Pierii Valeriani.

ibid. l. 25. *Alites Seſoſtride*) Ita emendarunt viri docti ex *aliter eſſe Soſide*, quod habet MS. Sed I. Gron. vult. *alites*

Seſoſide, & Diodor. Sic. vocatur *Seſoſis*. Manethoni autem apud Ioſephum L. I contra Apion. *Sethoſis*.

ibid. l. 26. *Amaſide*) Fruſtra Perizonius tentat ex Herod. *Anyſi* l. *Anyſide*.

Pag. 245. *l.* 5. *Suis in terris*) Heinſius coniicit *ſurculis tureis*. Placet. Sed alii retinent *ſuis* &c. h. e. Arabiae.

ibid. l. 8. *Tentatoque per longum iter*) Heinſ. *itinere*; falſo. Tentabat pondus per longum iter.

Pag. 246. *l.* 7. *Sextiia*) *Sextia* Lipſ. prob. Ern.

Pag. 248. *l.* 10. *Reſumit*) MS. & edd. pr. *inſumit*; pro quo Lipſ. tacite *ſumit*. Pichena correxit *reſumit*, quod receperunt ſeqq. edd. Codicis lectionem reſtituit I. Gron. quem ſequuntur edd. recentt. Sed *ſumit* placet tamen Erneſtio, *inſumit* Broterio; & nos denuo cum Pich. textui conſulimus.

ibid. l. 30. *Datque Parthorum*) Sic edd. omnes. Sed MS. *dat Parthorumque*, pro quo male pugnat I. Gronovius.

Pag. 249. *l.* 2. *Accire Sarmatas*) MS. *acciere*. Vulg. male *accipere*.

ead. Sceptuchi) Vulg. *Sceptruchi*. Sed monuit Freinſh. *Sceptuchos* dici Strab. L. II.

ibid. l. 8. *Aeſtas impediret*) Lipſius coni. *aeſtus*.

ibid. l. 15. *In modum obſidii*) MS. & vulg. omittunt *in*. Sed Tacito alias uſurpatur *in modum*. Ediderunt Pich. & Bernecc. quos ſequimur.

ibid. l. 25. *Phryxi*) Sic edd. ante I. F. Gron. qui reſcripſit *Phrixi*. Sed *Phryxus* ſcribitur & alias auct. Gr. & Lat.

ibid. l. 29. *Ignobilem Iberum mercenario milite*) Acidalius coni. *ignobilem Iberum*, *mercenarium militem*. Probat Ern. nec ſpernit Broter.

Pag. 250. *l.* 12. *Frontis & tergi vices*) Lipſ. *vice*. Muretus intelligi malebat *eſſent*, quod non convenit cum ſubiecto communi *Sarmatae*. Sed utroque non opus, ſi intelligas (*ſecundum*) *vices*, uti apud Liv. I, 9 extr. Verba *pellerent*, *pellerentur* etiam coniuncta putes utrique membro, *modo* — *aliquando*. Dein Erneſtius voluit *conferta*, quod rec. Broterius. Nos vulgatum retinemus.

Pag. 251. *l.* 3. *Occultos conſilii*) Vulg. *conſulit*. Sed MS. *conſilit*; unde feliciter Faërn. & Freinſh. invenere *conſilii*, quod rec. in textum Ern. & Broter.

Pag. 252. *l.* 25. *Continuum abſceſſum*) Sic Faërnus recte emendavit vulgatam lect. *continuo abſceſſu*, & rec. Broterius, cui error videtur natus ex antiqua ſcriptura *continuū abſceſſu*.

Pag. 253. *l.* 20. *Eo anno, * neque quod L. Aruſeius* &c.) Lipſio videntur hic deeſſe propria aliquot nomina eorum, qui damnati occiſique. Quod autem ad redintegrandum coniecit I. F. Gronovius, licentius finxit, quam dignum aut probabile. Cf. quae in notis ad pagg. 221, 230 & 244 ſuſpicari auſus ſum. Et moveor certe verbis * *neque quod L. Aruſeius* (forſan *Aruſeii*) *morte affecti forent, aſſuetudine malorum ut atrox advertebatur.* Quae ſi compono cum ruderibus lectionis Cornelianae ſupra V, 6, p. 221 l. 21, *plures aſſuetudine;* haec ex illis dimotis remanſiſſe ſuſpicor.

Quid ſi dein orationem, cuius fragmenta ſuperſunt ſupra p. 221 ſq. a *Galba* conſulari habitam exiſtimemus? Tum enim Iun. *Blaeſus* quoque cecidit, poſt mortem (credas voluntariam) a Tiberio multa foedaque incuſatum. At hoc capite 40 memorantur praeter Galbam *duo Blaeſi* (pater, credo, iſque Seiani avunculus, cum filio) cecidiſſe. Tum quae de *Aemilia Lepida* ſe ſupra retuliſſe ſcribit Noſter, etiam in deperditis L. V habentur. Fuit vero iſta filia M. Aemilii Lepidi, quem ad finem anni 786, VI, 27 obiiſſe narrat Noſter; eiuſque ſororem ſuſpicatur Ryckius, Valeriae Meſſallinae matrem XI, 37; ac diverſam ab Auguſti pronepti, Claudiique ſponſa ap. Suet. Claud. c. 26. Huic enim pater fuit L. Aemilius Paullus.

Pag. 255. *l.* 12. *Materna origine*) Freinshemius corr. *paterna origine.* Probat Ryckius; non abhorret Erneſtius; reiicit Broterius.

Pag. 257. *l.* 23. *Impuleratque*) Erneſtius, vitium ineſſe putans in hoc verbo, minus bene legi cupiebat *inſtitueratque;* neque melius id reprehendit Broterius. Et nihil mutandum erat, ſed diſpungendo *Enniam* ab *imittendo*, hoc coniungendum erat voci *amore*, a quo id male avulſum eſt in omnibus edd. Haud infrequens vero verbi *impulerat* apud Noſtrum conſtructio cum infinit. Sic Hiſt. III, 4: *rerum novarum cupido Legati nomen reſumere, & miſceri civilibus armis impulerat.* V, 2: — *mutare ſedes perpulerit.* Ann. XIV, 60: *quendam — impulit, ſervilem ei amorem obiicere.* XI, 29 in fine: *perpulit delationem ſubire.* Et *immittere amorem* etiam Senec. Herc. Oet. 554.

Pag. 258. *l.* 22. *Et patientia*) Vulg. *in patientia* lenius ſic corrigimus, ut τὸ *&* reſpondeat τῷ *que* voci *ſolitus* ſubiuncto. Muretus obſcure putans legendum *impatientia*, & Ern. licenter *intemperantia*, mutant, credimus, ſenſum Taciti.

Pag. 259. *l.* 18. *Ludibria & pericula*) MS. *pericularia;* unde Lipſius dubitat, an *pericula varia* legendum ſit. I. F. Gron. mutat *ria* in *tot.* I. Gron. inepte *vix.* Aptius forſan *iis* l. *ſui.* Sed Ern. τὸ *ria* ex fine vocis *ludibria* ad *pericula* rediiſſe putat.

Pag. 260. *l.* 4. *Carſidius Sacerdos*) Vid. ſupr. ad IV, 13.

ibid. l. 7. *Id quidem a laetantibus*) Fruſtra Acid. omittit praep. *a.*

ibid. l. 19. *Miſeranda diu ferret*) Lipſius emen. *miſeranda differret*, probantibus Acidal. & Ryck. quaſi dictum eo ſenſu: ſpargeret in omnes, qui aderant. Sed Erneſtius commodum putat vulg. *ferret*, h. e. iactaret. Alias & legi poſſit *differeret.*

Pag. 261. *l.* 1. *Per ſpeciem officii*) Lipſ. perperam *per ſpeciem oſculi.*

ibid. l. 20. *Octavo & ſeptuageſimo aetatis anno*) Ex communi ſententia natus eſt XVI Kal. Dec. a. U. C. 712, vid. Suet. Tib. 5; & ſic vixit annos 77, menſes 4, quibus Dio LVIII, p. 639, addit dies novem. Dio autem errat, cum ait mortuum eſſe d. 26 Mart.

VA1 1514588

Digitized by Google

Digitized by Google